

Regeringens proposition

1981/82: 156

om namnlag;

beslutad den 4 mars 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

CARL AXEL PETRI

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till en ny namnlag, som ersätter 1963 års lag i samma ämne.

En utgångspunkt för den nya lagen är att den enskilde i så stor utsträckning som möjligt skall få bestämma vilket namn han eller hon skall ha. Lagen har därför utformats så att den ger utrymme både för traditionella uppfattningar och, i rimlig grad, för sådana som avviker därifrån. En strävan har vidare varit att ge uttryck för principen om jämställdhet mellan kvinnor och män, liksom principen att alla barn skall behandlas lika i namnrättsligt hänseende oavsett om föräldrarna är gifta med varandra eller ej.

Vill makar ha samma efternamn, kan de genom anmälan till pastorsämbetet ta antingen mannens eller kvinnans namn som gemensamt namn. Görs inte en sådan anmälan, behåller vardera maken sitt efternamn.

Ett barn förvärvar vid födelsen föräldrarnas efternamn, om dessa har samma namn. Har föräldrarna olika efternamn kan de välja vilket av deras namn barnet skall ha. Om föräldrarna inte inom sex månader från födelsen anmäler till pastorsämbetet vilket namn barnet skall ha, får barnet moderns efternamn.

Den som vill byta efternamn skall kunna göra det i större utsträckning än f. n. I de flesta fall kan bytet ske genom en anmälan till pastorsämbetet. Vid byte av efternamn för barn under 18 år som bär en förälders namn utan att denna förälder är vårdnadshavare krävs dock, liksom f. n., att föräldern har samtyckt till namnbytet eller att domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa.

Byte till ett nybildat efternamn genom en ansökan hos patent- och registreringsverket skall kunna ske även om den som vill byta redan bär ett

ovanligt eller annars lämpligt efternamn.

Den nya lagen överensstämmer i allt väsentligt med de nya namnregler som tidigare har antagits i Danmark och Norge liksom med ett förslag till namnregler som nyligen har lagts fram i Finland.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1983.

Propositionens lagförslag

Förslag till

Namnlag

Härigenom föreskrivs följande.

Efternamn

Förvärv av efternamn vid födelsen

1 § Barn till föräldrar med gemensamt efternamn förvärvar vid födelsen det namnet.

Har föräldrarna olika efternamn när barnet föds, förvärvar barnet det av föräldrarnas efternamn som anmäls till pastorsämbetet inom sex månader efter födelsen. Görs inte en sådan anmälan, anses barnet vid födelsen ha förvärvat moderns efternamn. Detsamma gäller om faderskapet inte är fastställt inom sex månader efter födelsen.

Anmälan som avses i andra stycket kan i stället för ett namn som någon av föräldrarna bär avse ett namn som någon av dem senast har burit som ogift.

Förvärv av efternamn vid adoption

2 § Den som adopteras av makar med gemensamt efternamn förvärvar genom adoptionen det namnet. Har adoptivföräldrarna olika efternamn, förvärvar barnet genom adoptionen det av adoptivföräldrarnas efternamn som dessa anmäler i adoptionsärendet eller, om något namn inte har anmälts, adoptivmoderns efternamn.

Den som adopteras av en person ensam förvärvar genom adoptionen det efternamn som denne bär. Om en make adopterar den andra makens barn, medför det dock inte någon ändring av barnets efternamn.

Den som adopteras kan genom adoptionen i stället förvärva ett efternamn som en adoptivförälder senast har burit som ogift, om den eller de som adopterar anmäler detta namn i adoptionsärendet.

3 § Domstolen kan i adoptionsärendet besluta att den som adopteras skall behålla det efternamn som han eller hon hade före adoptionen.

Byte till förälders efternamn

4 § Den som vill byta ett efternamn som har förvärvats enligt 1 § till ett annat efternamn som bärs av någon av föräldrarna kan göra detta genom anmälan till pastorsämbetet. Har föräldern förvärvat sitt namn enligt 8 § genom äktenskap med någon annan än den andra föräldern, krävs att maken i detta äktenskap samtycker till namnbytet.

Genom anmälan till pastorsämbetet kan byte även ske till ett efternamn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift.

Den som har bytt efternamn enligt första eller andra stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet byta till ett annat namn som anges i något av dessa stycken.

5 § Om ett barn under 18 år bär någon av föräldrarnas namn utan att denna förälder är vårdnadshavare, krävs för byte av barnets efternamn att föräldern har samtyckt till namnbytet eller att domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa.

6 § Bestämmelserna i 4 och 5 §§ tillämpas också då den som har adopterats vill byta ett efternamn som har förvärvats enligt 2 § till ett annat efternamn som bärs av någon av adoptivföräldrarna eller som någon av dem senast har burit som ogift. Detsamma gäller om den som har adopterats har behållit sitt efternamn från tiden före adoptionen och vill byta det till ett efternamn som nyss har angetts.

Byte till fosterförälders efternamn

7 § Ett barn under 18 år, som för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem har tagits emot av någon annan än barnets föräldrar, kan genom anmälan till pastorsämbetet byta sitt efternamn till ett namn som bärs av den eller dem som har tagit emot barnet eller till ett namn som bärs av någon av dem, om den eller de som bär namnet har samtyckt till namnbytet och domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa.

Den som har bytt efternamn enligt första stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet byta tillbaka till ett efternamn som han eller hon har burit tidigare.

Byte till makes efternamn

8 § Vill makar ha samma efternamn, kan en av dem med den andres samtycke genom anmälan till pastorsämbetet byta sitt efternamn till den andra makens efternamn. Görs en sådan anmälan före eller i samband med vigseln, förvärvas namnet vid vigseln.

Görs inte en anmälan om namnbyte enligt första stycket, behåller vardera maken sitt efternamn.

9 § En make som under äktenskapet har bytt efternamn efter ansökan enligt 10 § kan inte därefter byta till den andra makens efternamn enligt 8 § första stycket. Byte enligt den bestämmelsen kan inte heller avse ett namn som den andra maken har förvärvat genom ett tidigare äktenskap.

Den som har bytt efternamn enligt 8 § första stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet byta tillbaka till det efternamn som han eller hon senast har burit som ogift.

Byte till andra efternamn

10 § Den som vill byta sitt efternamn till ett nybildat efternamn eller till ett efternamn som inte kan förvärvas enligt 1–9 §§ kan göra ansökan om tillstånd till bytet hos patent- och registreringsverket. Den som en gång har bytt efternamn efter en sådan ansökan får på nytt byta efternamn på detta sätt endast om det finns särskilda skäl.

Avser ansökningen ett barn under 18 år, kan patent- och registreringsverket som villkor för namnbytet uppställa att domstol har funnit att detta är

förenligt med barnets bästa.

Med byte av efternamn enligt denna paragraf jämställs ändring av efternamns stavning.

11 § Som nybildat efternamn får inte godkännas

1. namn som till bildning, uttal eller stavning har en sådan språklig form att det inte är lämpligt som efternamn här i landet,
2. namn som är i bruk som förnamn, om det inte finns särskilda skäl att namnet ändå skall få bäras som ett nybildat efternamn,
3. dubbelnamn,
4. namn som kan uppfattas som en benämning på järnvägsstationer, postkontor eller liknande och därför kan medföra olägenhet eller i övrigt kan vilseleda allmänheten,
5. namn som kan väcka anstöt, eller
6. namn som kan antas leda till obehag för den som bär det.

12 § Som efternamn, vare sig det är nybildat eller ej, får inte godkännas namn som lätt kan förväxlas med

1. ett efternamn som någon annan enligt lag bär eller har rätt att bära,
2. ett allmänt känt efternamn som har burits av en utdöd släkt,
3. ett allmänt känt utländskt efternamn,
4. någon annans konstnärsnamn eller ett likartat namn som är allmänt känt,
5. en beteckning för en stiftelse, en ideell förening eller någon liknande sammanslutning,
6. någon annans här i riket skyddade firma eller varumärke eller ett annat kännetecken som har inarbetats för någon annan i en näringsverksamhet här i riket, eller
7. en titel på någon annans skyddade litterära eller konstnärliga verk, om titeln är egenartad, eller ett särskilt skapat namn som förekommer i ett sådant verk och vars utnyttjande skulle innebära en kränkning av någon annans upphovsrätt till verket.

Har någon efter ansökan förvärvat ett nybildat efternamn, utgör vad som sägs i första stycket 1 inte hinder för föräldrar, syskon eller syskonbarn att med förvärvarens samtycke erhålla det namnet efter ansökan hos patent- och registreringsverket. Har det förra förvärvet gjorts av flera, fordras samtycke av dem alla.

13 § Utan hinder av 11 eller 12 § kan byte till ett efternamn ske, om det finns synnerliga skäl.

För att byte skall kunna ske till ett efternamn, som sökanden har burit tidigare utan att ha förlorat det enligt 15–18 §§, är det dock tillräckligt om det finns särskilda skäl.

Ändring av efternamns genusform

14 § Ändring av ett utländskt efternamns genusform anses inte som byte till annat efternamn. Sådan ändring sker genom anmälan till pastorsämbetet.

Förlust av efternamn

15 § Fastställs det att en man inte är far till ett barn som på grund av faderskapet har förvärvat mannens efternamn eller ett efternamn som mannen har burit, förlorar barnet det efternamnet. I stället förvärvar barnet moderns efternamn vid tiden för barnets födelse. Barnet anses då ha förvärvat det namnet enligt 1 §.

Finns det synnerliga skäl, får domstol tillåta att barnet behåller sitt efternamn. Sådant tillstånd meddelas, om frågan angående faderskapet prövas av domstol, i samband med domen. I annat fall prövas namnfrågan efter särskild ansökan, som skall ha kommit in till domstolen inom en månad efter fastställelsen.

16 § Har någon genom anmälan till pastorsämbetet förvärvat ett efternamn som han eller hon inte har rätt till och är det inte fråga om fall som avses i 15 §, skall domstol på talan av den vars namn sålunda har förvärvats besluta att namnet förloras, om inte synnerliga skäl talar för att namnet får behållas. Den som på detta sätt förlorar sitt namn återfår det efternamn han eller hon hade före anmälningen.

17 § Har någon efter ansökan hos patent- och registreringsverket bytt till ett efternamn som han eller hon inte har burit tidigare och uppstår olägenhet för någon annan till följd av sådan risk för förväxling som anges i 12 § första stycket, skall domstol på talan av den andre besluta att den som har erhållit namnet förlorar detta, om inte synnerliga skäl talar för att han eller hon får behålla det. Den som på detta sätt förlorar sitt namn återfår det efternamn han eller hon hade före ansökningen.

18 § Förlorar någon sitt efternamn enligt 15–17 §§ skall domstolen, om talan förs om detta, besluta att också den som genom denne har förvärvat eller i övrigt har rätt att bära namnet förlorar namnet eller rätten att bära det, om inte synnerliga skäl talar mot detta. Detsamma gäller om någon som borde ha förlorat sitt efternamn enligt 15–17 §§ har avlidit.

Förlorar någon sitt efternamn enligt första stycket, skall domstolen med tillämpning av 1–9 §§ fastställa det namn som förvärvas i stället för det som förloras.

Särskilt skydd för egenartade efternamn

19 § Har någon förvärvat ett egenartat efternamn, får ett namn som lätt kan förväxlas med detta användas av någon annan endast om han eller hon enligt denna lag kan åberopa rätt till namnet eller om han eller hon eller släkten av ålder eller annars enligt ortens sed har burit det som tillnamn.

Ingen får obehörigen, till nackdel för den som har förvärvat ett egenartat efternamn, i näringsverksamhet använda en firma, ett varumärke eller ett annat kännetecken som lätt kan förväxlas med namnet. Med firma likställs beteckning för stiftelse, ideell förening eller därmed jämförlig sammanslutning.

Ett efternamn skall anses som egenartat, om det är ägnat att utmärka tillhörigheten till en viss släkt.

20 § Har ett konstnärnamn eller ett liknande namn blivit allmänt känt och har någon annan en äldre rätt till ett egenartat efternamn med vilket konstnärnamnet lätt kan förväxlas, måste den andre inom rimlig tid inskrida mot användandet. Annars får konstnärnamnet användas utan hinder av vad som föreskrivs i 19 §.

Första stycket tillämpas även i fall då ett kännetecken av det slag som anges i 19 § andra stycket har inarbetats och någon annan har en äldre rätt till ett egenartat efternamn med vilket kännetecknet lätt kan förväxlas.

I de fall som avses i första eller andra stycket kan domstol efter vad som är skäligt föreskriva att konstnärnamnet eller kännetecknet får användas endast på ett särskilt sätt.

21 § Talan om fastställelse huruvida en rätt till ett egenartat efternamn består eller ej eller huruvida ett förfarande utgör intrång i en sådan rätt eller ej får prövas av domstol, när det råder ovisshet om förhållandet och ovissheten är till nackdel för den som har väckt talan.

22 § Den som gör intrång i någon annans rätt till ett egenartat efternamn är skyldig att ersätta den andres skada, om han eller hon har insett eller borde ha insett att förfarandet var till nackdel för denne. Vid bedömande om och i vad mån skada har uppstått skall hänsyn tas även till lidande och övriga omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse.

Mellannamn

23 § En make som har förvärvat den andra makens efternamn får närmast framför efternamnet bära ett tidigare efternamn som mellannamn.

Har makar olika efternamn får en av dem, med den andres samtycke, närmast framför sitt efternamn bära den andres efternamn som mellannamn, om inte detta har förvärvats på grund av ett tidigare äktenskap. Rätten för en make att med den andra makens samtycke börja bära dennes efternamn som mellannamn gäller även sedan äktenskapet har upplösts. En efterlevande make får utan samtycke börja bära ett sådant mellannamn.

24 § Den som har adopterats och förvärvat ett efternamn som bärs av adoptivföräldern eller av adoptivföräldrarna eller en av dem får närmast framför detta som mellannamn bära sitt efternamn från tiden före adoptionen.

Om den som adopterats har behållit sitt tidigare efternamn, får han eller hon närmast framför detta som mellannamn bära ett efternamn som bärs av adoptivföräldern eller av adoptivföräldrarna eller en av dem. Om en adoptivförälder förvärvar ett nytt efternamn genom äktenskap med någon annan än den andra adoptivföräldern, krävs att maken i detta äktenskap samtycker till att den som har adopterats bär detta namn som mellannamn.

25 § Bestämmelserna i 23 och 24 §§ medför inte rätt att samtidigt bära mer än ett mellannamn.

Den som vill bära ett mellannamn skall anmäla detta namn till pastorsämbetet. Vill han eller hon inte längre bära mellannamnet, skall anmälan härom göras till pastorsämbetet.

Förnamn m. m.

26 § Varje barn skall ges ett eller flera förnamn, som inom sex månader från födelsen skall anmälas till pastorsämbetet.

27 § Den som har förvärvat ett eller flera förnamn kan genom anmälan till pastorsämbetet förvärva ytterligare ett eller flera förnamn. I samband med detta får ett eller flera förnamn strykas. Sådan anmälan får göras endast en gång.

28 § Ändring av ordningsföljden mellan två eller flera förnamn, så att tilltalsnamnet kommer först, kan göras genom anmälan till pastorsämbetet. Genom en sådan anmälan får även stavningen ändras, om inte namnets uttal ändras genom detta.

29 § Tillägg, ändring eller strykning av förnamn kan i andra fall än som avses i 26–28 §§ ske efter ansökan hos patent- och registreringsverket, om det finns särskilda skäl.

30 § Som förnamn får inte godkännas namn som kan väcka anstöt eller kan antas leda till obehag för den som skall bära det eller namn som av någon annan anledning uppenbarligen inte är lämpligt som förnamn.

Förnamn som anmäls till pastorsämbetet enligt 26 eller 27 § förvärvas genom anmälningen, om det inte finns något hinder enligt första stycket mot att namnet godkänns.

31 § Den som invid ett förnamn vill bära ett gårdsnamn, som han eller hon har anknytning till genom släktskap eller äktenskap och som enligt gammal sedvänja är i bruk som tillnamn, kan anmäla gårdsnamnet till pastorsämbetet. Vill han eller hon inte längre använda gårdsnamnet, kan anmälan härom göras till pastorsämbetet.

Förfarandet i mål och ärenden enligt denna lag

Anmälan till pastorsämbetet

32 § Anmälan till pastorsämbetet görs i den församling där den som anmälningen avser är kyrkobokförd. Är denne inte kyrkobokförd i Sverige, görs anmälningen i den församling där han eller hon vistas eller senast har varit kyrkobokförd. I övriga fall får anmälningen göras till riksskatteverket.

Anmälningen till pastorsämbetet eller riksskatteverket skall göras skriftligen.

Som anmälan till pastorsämbetet anses anmälan som vid vigsel görs om efternamn till vigselförrättaren och vid dop inom svenska kyrkan görs om förnamn till dopförrättaren.

33 § Beslut av pastorsämbetet får överklagas till domkapitlet genom besvär.

Domkapitlets beslut får överklagas till kammarrätten genom besvär.

34 § Beslut av riksskatteverket får överklagas till kammarrätten genom besvär.

Ansökan hos patent- och registreringsverket

35 § Ansökningar hos patent- och registreringsverket skall göras skriftligen. De skall innehålla uppgift om sökandens postadress och om skälen för ansökningen. Till ansökningen skall fogas ett personbevis. Till ansökan om förnamn för den som är född här i landet skall också fogas utdrag ur födelse- och dopboken.

Sökanden skall betala ansökningsavgift. Regeringen bestämmer avgiftens storlek.

36 § Har sökanden inte iakttagit vad som är föreskrivet om en ansökan eller finner patent- och registreringsverket annars att det föreligger hinder för att bifalla ansökningen, skall verket förelägga sökanden att yttra sig eller göra rättelse samt erinra att ansökningen annars kan avskrivas.

Finner verket även efter det att sökanden har yttrat sig att ansökningen inte kan bifallas, skall ansökningen avslås, om det inte finns anledning att förelägga sökanden på nytt.

37 § Är i fall som avses i 10 § ansökningshandlingarna fullständiga och finns det inte något hinder för bifall till ansökningen, skall ansökningen kungöras av patent- och registreringsverket i Post- och Inrikes Tidningar, om verket inte finner att ett sådant kungörande skulle sakna betydelse.

När kungörande har skett skall den som vill framställa någon invändning mot ansökningen göra detta skriftligen inom en månad från kungörelsedagen. Sedan denna tid har gått ut, skall verket avgöra ärendet.

38 § Ett slutligt beslut av patent- och registreringsverket får överklagas av sökanden, om beslutet har gått emot honom eller henne. Beslut, som innebär att en ansökan bifalls trots att en invändning har framställts, får överklagas av den som har gjort invändningen. Återkallar denne sin talan får invändningen ändå prövas, om det finns särskilda skäl.

Beslut som avses i första stycket får överklagas till patentbesvärsrätten genom besvär.

39 § Ett slutligt beslut av patentbesvärsrätten får överklagas till regeringsrätten genom besvär. Därvid tillämpas bestämmelserna i 35–37 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291) om besvär över kammarrättens beslut. Patentbesvärsrättens beslut skall innehålla uppgift om att särskilt tillstånd krävs för prövning av besvär till regeringsrätten och om de grunder på vilka sådant tillstånd meddelas.

40 § Har en ansökan om namn bifallits, skall patent- och registreringsverket utfärda namnbevis till sökanden sedan beslutet har vunnit laga kraft.

Förfarandet inför domstol

41 § En ansökan om förklaring att ett namnbyte enligt 5, 7 eller 10 § är förenligt med barnets bästa prövas av den domstol som tar upp frågor om

vårdsnaden om barnet.

I ärenden enligt första stycket skall domstolen, om det kan ske, höra den vars efternamn barnet bär, om denne inte är vårdnadshavare. Domstolen skall även inhämta yttrande från socialnämnden.

42 § Särskild ansökan enligt 15 § andra stycket prövas av den domstol som tar upp frågor om vårdsnaden om barnet eller, om barnet inte står under någons vårdnad, av domstolen i den ort där barnet har sitt hemvist. Finns det inte någon sådan behörig domstol prövas ansökningen av Stockholms tingsrätt.

I ärenden enligt första stycket skall domstolen, om det kan ske, höra den vars efternamn barnet avses få. Är barnet under 18 år skall domstolen även höra modern, om hon inte är vårdnadshavare, samt inhämta yttrande från socialnämnden.

43 § Sådan talan i tvister om efternamn som får föras i särskild rättegång väcks vid domstolen i den ort där den mot vilken talan förs skall svara i tvistemål i allmänhet. Finns det inte någon sådan behörig domstol får talan väckas vid Stockholms tingsrätt.

Talan som avses i 17 § får inte väckas senare än fem år efter det att patent- och registreringsverkets beslut med anledning av en ansökan har vunnit laga kraft. Detsamma gäller talan enligt 18 § mot någon som genom anmälan till pastorsämbetet har förvärvat ett efternamn som någon annan har erhållit efter ansökan hos patent- och registreringsverket.

Särskilda bestämmelser

44 § För den som är under 18 år görs anmälan eller ansökan i mål eller ärenden enligt denna lag av barnets vårdnadshavare. Har barnet fyllt 12 år får sådan anmälan eller ansökan göras utan barnets samtycke endast om barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke på grund av psykisk sjukdom, hämmad förståndsutveckling eller psykisk abnormitet av annat slag eller på grund av något annat liknande förhållande.

45 § Samtycke till namnbyte som avses i denna lag skall lämnas skriftligen. Har i ett ärende som avses i 5 eller 7 § samtycke lämnats hos domstolen, behövs inte nytt samtycke när anmälan görs till pastorsämbetet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983, då namnlagen (1963:521) skall upphöra att gälla. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrifter som har ersatts av bestämmelser i den nya lagen, tillämpas i stället de nya bestämmelserna.

2. Om inte annat sägs i det följande, tillämpas den nya lagen även i fall då anmälan eller ansökan har gjorts före ikraftträdandet men då ännu inte har slutligt prövats.

3. Förnamn och släktnamn som har förvärvats enligt den gamla lagen anses som förnamn respektive efternamn som har förvärvats enligt den bestämmelse i den nya lagen som gäller för motsvarande fall. Tilläggsnamn som avses i den gamla lagen anses som mellannamn enligt den nya lagen.

4. Om en kvinna, som enligt bestämmelser före den gamla lagen bär sitt eget och en makes efternamn i förening, ingår nytt äktenskap, anses namnen vid tillämpning av den nya lagen som ett efternamn vilket har förvärvats på

grund av ett tidigare äktenskap.

5. Bestämmelsen i 12 § 7 tillämpas inte i fall då en ansökan har kommit in till patent- och registreringsverket före den nya lagens ikraftträdande.

6. I fråga om verkan av dom, genom vilken fastställs att en man inte är far till ett barn, tillämpas den gamla lagen i fall då dom i första instans har meddelats före den nya lagens ikraftträdande.

7. Bestämmelsen i 44 § om samtycke av barn över 12 år tillämpas inte i fall då en anmälan eller ansökan har gjorts före den nya lagens ikraftträdande.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-12-03

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Petri

Lagrådsremiss med förslag till namnlag

1 Inledning

Regler om namn finns f. n. i namnlagen (1963:521). Efter lagens tillkomst har förhållandevis få ändringar gjorts i den namnrättsliga lagstiftningen. Under den tid namnlagen varit i kraft har emellertid åtskilliga önskemål om reformer framställts. Sålunda uttalade riksdagen år 1971 att en allmän översyn av lagen borde komma till stånd (LU 1971:18, rskr 1971:261).

I maj 1972 tillkallades en särskild sakkunnig¹ för att se över 1963 års namnlag. Den sakkunnige, som har bedrivit sitt arbete under beteckningen namnlagsutredningen, avlämnade i mars 1979 betänkandet (SOU 1979:25) Nya namnregler. Betänkandet har remissbehandlats.

Riksdagen har under 1980/81 års riksmöte (LU 1980/81:20, rskr 320) understrukit vikten av att regeringen snarast lägger fram ett förslag till ny lagstiftning på grundval av namnlagsutredningens betänkande och de synpunkter som har kommit fram vid remissbehandlingen.

Under ärendets beredning i justitiedepartementet har framställningar om ändringar i 1963 års namnlag inkommit från Stockholms domkapitel och från patent- och registreringsverket.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av betänkandet som *bilaga 1*, dels det lagförslag som läggs fram i betänkandet som *bilaga 2*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 3*, dels framställningarna från Stockholms domkapitel och patent- och registreringsverket som *bilagorna 4 och 5*.

¹ Justitierådet Olle Höglund. Experter: kontraktsprosten Gösta Dahlsten, avdelningsdirektören Stig Hiljding, patentråtsrådet Claës Uggle och byrådirektören Birgit Ålander.

Sedan betänkandet avlämnats har nya namnregler införts i Norge den 1 februari 1980, medan man i Danmark har antagit nya namnregler som träder i kraft den 1 april 1982. I Finland har det nyligen lagts fram en proposition med förslag till nya namnregler vilka är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1983. Dessa lagtexter bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagorna 6-8*.

I lagstiftningsärendet har överläggningar ägt rum med företrädare för de danska, finländska och norska justitiedepartementen.

Allmänna utgångspunkter

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna utgångspunkter

Lagregler om namn är i vårt land av ganska sent datum. Först genom 1901 års släktnamnsförordning tillkom ett mera allmänt system av regler i syfte att förhindra de fria namnbyten som hade förekommit tidigare i stor omfattning. Regler om familjerättsliga namnförvärv infördes genom giftermålsbalken och de andra familjerättsliga lagar som kom till under åren 1915-1920. Genom 1963 års namnlag samlades reglerna för första gången i en och samma lag.

Efter tillkomsten av denna lag har åtskilliga önskemål om reformer framförts i olika sammanhang. Den allmänna samhällsutvecklingen och erfarenheterna från tillämpningen av lagen har sålunda föranlett reformkrav i riksdagen, i skrivelser till justitiedepartementet och i den allmänna debatten.

År 1972 ansågs tiden mogen för en översyn av lagen. Denna uppgift anförtroddes åt namnlagsutredningen, som slutförde sitt arbete år 1979 genom att avge betänkandet (SOU 1979:25) Nya namnregler.

Utredningens förslag kännetecknas av att det ger större utrymme än 1963 års lag åt enskilda att själva bestämma vilket namn de skall ha. Enligt utredningen är det allmännas intresse av namnstabilitet inte lika framträdande som tidigare med hänsyn till att systemet med personnummer numera måste anses vara ett säkert identifikationsmedel.

En annan viktig omständighet som har legat till grund för utredningsförslaget är den pågående utvecklingen mot jämställdhet mellan kvinnor och män. De bestämmelser som utredningen har föreslagit om familjerättsliga namnförvärv har sålunda utformats efter en neutral linje, som så långt möjligt inte tillerkänner företräde åt vare sig kvinnans eller mannens efternamn. Utredningens förslag utgår vidare från att man inte i namnrättsligt hänseende bör göra någon skillnad mellan barn vars föräldrar är gifta med varandra och barn vars föräldrar inte är det.

Utredningens förslag har väckt en livlig debatt under remissbehandlingen. De grundtankar som bär upp förslaget stöds av flertalet remissinstanser. Många anser dock att utredningen i alltför hög grad har renodlat dessa tankar

på bekostnad av andra intressen som också är beaktansvärda. Bl. a. kritiseras utredningens avvägning mellan det allmännas intresse av namnstabilitet och de enskildas önskemål att fritt kunna välja namn. De remissinstanser som är kritiska anser att personnumren varken kan eller bör ersätta individens namn som identifikationsmedel. Från några håll påpekas att det inte heller finns anledning att främja det intresse som vissa enskilda personer, särskilt vid olika former av ekonomisk brottslighet, kan ha av att tid efter annan uppträda under olika namn.

Åtskilliga remissinstanser framhåller vidare att utredningens förslag om familjerättsliga namnförvärv på ett alltför radikalt sätt bryter mot den namntradition som är fast rotad i vårt land. Detta anses särskilt gälla reglerna om barns namnförvärv, vilka enligt dessa remissinstanser även i fortsättningen bör utgå från det namn som mannen i äktenskapet bär. En fullständig valfrihet mellan mannens och kvinnans efternamn befaras kunna splittra namnsamhörigheten inom familjen och inom släkten.

För egen del vill jag till en början framhålla att en persons namn i första hand har betydelse för den enskilde själv. En utgångspunkt för en reform av namnlagstiftningen bör därför vara att den enskilde i så stor utsträckning som möjligt får bestämma vilket namn han eller hon skall ha. Detta gäller bl. a. vid ingående av äktenskap. Den som inte längre vill bära ett visst efternamn bör också på ett enkelt sätt kunna byta detta till ett namn som han eller hon föredrar.

Viktigt är naturligtvis också att en modern namnlagstiftning ger uttryck för strävandena efter jämställdhet mellan kvinnor och män. Som utredningen här föreslagit bör därför reglerna om familjerättsliga namnförvärv så långt möjligt utformas på ett sådant sätt att de inte tillerkänner företräde åt vare sig kvinnans eller mannens efternamn. Jag delar också utredningens uppfattning att man i namnrättsligt hänseende bör sträva efter att behandla alla barn lika, oavsett om föräldrarna är gifta med varandra eller ej.

Även om personnumren alltmer har kommit att användas som identifikationsmedel, har naturligtvis samhället fortfarande ett intresse av namnstabilitet. En vidsträckt möjlighet att byta namn skulle kunna komma i konflikt med det intresset. Risken för en sådan utveckling torde dock inte vara så stor. Ett namnbyte är i allmänhet förenat med så många praktiska olägenheter för den enskilde att den som trots detta beslutar sig för att byta namn i regel torde ha tungt vägande skäl för detta beslut. Det kan emellertid inte uteslutas att en möjlighet att byta namn ett obegränsat antal gånger skulle kunna missbrukas av dem som av mer eller mindre obehöriga skäl vill dölja sin identitet under olika namnbeteckningar. För att förhindra detta bör vissa spärrar införas. Jag återkommer till detta i de följande avsnitten.

Av intresse i sammanhanget är att man i Danmark och Norge för någon tid sedan har antagit nya namnregler som i allt väsentligt utgår från de principer som jag nu har angett och att det i Finland nyligen har lagts fram en proposition med förslag till nya regler av samma innebörd. Givetvis är det

värdefullt att ha så lika namnregler som möjligt i de nordiska länderna.

Efter dessa mera allmänna synpunkter går jag över till de olika namnfrågor som utredningen har behandlat i sitt betänkande.

Efternamnet ger uttryck för gemenskapen inom en familj eller en släkt. Detta synsätt återspeglas i de nuvarande reglerna om de familjerättsliga namnförvärven, dvs. reglerna om makars efternamn och om barns förvärv av efternamn vid födelsen eller vid ett senare namnbyte.

Det är naturligt att de som lever samman i en familj även i fortsättningen vill markera sin samhörighet genom att bära samma efternamn. Det är också förståeligt att många vill låta tillhörigheten till en släkt komma till uttryck genom namnet. Självfallet måste dessa önskemål kunna tillgodoses inom ramen för en ny namnlagstiftning. Det finns emellertid inte något behov av att i detalj söka styra namnskicket genom tvingande regler eller regler som ger ett ovillkorligt företräde åt en viss lösning av namnvalet. Namnlagstiftningen bör i stället utformas så att den ger utrymme både för traditionella uppfattningar och, i rimlig grad, för sådana som avviker därifrån. Den enskilde bör alltså ha frihet att i stor utsträckning välja mellan olika namn som han eller hon genom sitt släktskap eller på annat sätt har anknytning till. Vid byte av namn för barn under 18 år bör dock en opartisk myndighet pröva att namnbytet är förenligt med barnets bästa, om den förälder vars namn barnet bär motsätter sig namnbytet. Det synes lämpligt att denna prövning, liksom hittills, görs av domstol.

I enlighet med vad jag tidigare har sagt bör strävandena efter jämställdhet mellan könen ha ett avgörande inflytande på reglerna om familjerättsliga namnförvärv. Önskemål om att i äktenskap få ett gemensamt familjenamn bör därför inte längre tillgodoses genom den enda möjligheten att kvinnan ändrar sitt namn, utan principen bör vara att båda makarna har samma rätt att ta den andres namn. Också barnen bör ha samma rätt till det ena eller andra av föräldrarnas namn, och detta oberoende av om föräldrarna är gifta eller inte.

En utvidgning av möjligheterna till familjerättsliga namnförvärv i enlighet med dessa principer innebär att ett efternamn i större utsträckning än f. n. kan komma att ledas utanför den ursprungliga släktkretsen. Det släktnamnsbegrepp som används i 1963 års namnlag bör därför, som många remissinstanser har förespråkat, ersättas med det mera neutrala begreppet efternamn. I det följande används detta begrepp genomgående som beteckning för vad som i 1963 års lag avses med släktnamn.

Dubbelnamn är ett efternamn, bestående av två namn vilka var för sig kan utgöra efternamn. Namnen är i regel förenade med varandra genom ett bindestreck. Före tillkomsten av 1963 års namnlag var det möjligt att förvärva sådana dubbelnamn. Denna lag medger dock inte att nya dubbelnamn bildas. Utredningen har diskuterat om en sådan möjlighet bör införas på nytt men har avstått från att föreslå detta med hänsyn till de många praktiska svårigheter som uppstår vid bruket av dubbelnamn. Denna

uppfattning har inte mött någon erinran under remissbehandlingen. Inte heller jag anser att det finns anledning att nu införa dubbelnamn i svenskt namnskick.

Från dubbelnamn är att skilja vad som i 1963 års namnlag kallas *tilläggsnamn*. Enligt denna lag kan en gift kvinna bära sitt efternamn som ogift i olika kombinationer med mannens namn. Även adoptivbarn har möjlighet att bära sitt efternamn från tiden före adoptionen i kombination med adoptivföräldrarnas efternamn. Som tilläggsnamn kallas då det namn som inte är det egentliga efternamnet.

Tilläggsnamnet, som inte kan föras vidare till någon annan, skall bäras före efternamnet. Med hänsyn till detta synes det naturligare att det, som utredningen har föreslagit, i fortsättningen kallas *mellannamn*. Liksom utredningen anser jag att även gifta män bör kunna bära mellannamn, på samma sätt som gifta kvinnor. Däremot anser jag det inte påkallat att nu införa en möjlighet till mellannamn även för andra barn än adoptivbarn.

I fråga om *förnamn* har utredningen föreslagit endast några mindre ändringar i de nuvarande reglerna. Ett av dessa förslag rör en fråga som har tilldragit sig särskilt intresse i riksdagen, nämligen tillägg av förnamn (se riksdagens protokoll 1975 nr 71 s. 174 ff och 1979/80 nr 129 s. 16 f samt mot. 1980/81:518 och LU 1980/81:20). Utredningens förslag är enligt min mening både beträffande denna fråga och när det gäller övriga frågor om förnamn välgrundade och bör alltså genomföras.

Den strävan att ge individen så stor frihet som möjligt i fråga om de familjerättsliga namnförvärven som jag tidigare har gett uttryck åt medför att också *förfarandet i namnarenden* kan förenklas. Principen är redan nu att sådana namnförvärv i allmänhet kan ske kostnadsfritt genom en enkel anmälan till pastorsämbetet. Andra förvärv kan däremot ske endast efter ansökan hos patent- och registreringsverket, varvid en avgift tas ut. Genom att flera av de namnförvärv som f. n. måste ske i denna ordning i fortsättningen kan åstadkommas genom en anmälan till pastorsämbetet tillgodoses intresset av ett minskat byråkratiskt krångel.

Till följd av de utvidgade möjligheterna till namnförvärv genom anmälan till pastorsämbetet minskar alltså behovet av s. k. *administrativa namnförvärv*, dvs. förvärv efter ansökan hos patent- och registreringsverket. Sådana förvärv kan avse dels befintliga efternamn som inte kan förvärvas enligt de familjerättsliga reglerna, dels helt nybildade efternamn. Beträffande möjligheterna att förvärva nybildade efternamn har utredningen föreslagit några lättnader i förhållande till de nuvarande reglerna. Framför allt märks ett förslag om att inte, som f. n., bara den som bär ett vanligt eller annars mindre lämpligt namn skall kunna ta ett nybildat efternamn, utan att detta skall kunna göras av vem som helst som inte längre vill bära sitt tidigare efternamn. Även detta förslag bör enligt min mening genomföras.

I 1963 års namnlag finns också en del regler om *förlust av efternamn* och om *särskilt skydd för egenartade efternamn*. Utredningen har inte funnit

anledning att föreslå några nämnvärda ändringar i dessa regler. Även jag anser att reglerna i allt väsentligt kan behållas oförändrade.

En fråga som har behandlats av utredningen är om särskilda bestämmelser bör meddelas om efternamn för *ogifta samboende*, dvs. personer som lever tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden utan att vara gifta med varandra. Sådana bestämmelser saknas f. n. Utredningen har inte heller föreslagit någon särreglering som skulle medge namngemenskap i dessa fall. Det främsta skälet till detta är svårigheterna att klart avgränsa den kategori som kan komma i fråga.

Praktiskt taget alla remissinstanser delar utredningens uppfattning att en särreglering för dessa fall inte bör införas. För min del vill jag nämna att familjelagssakkunniga (Ju 1970:52) nyligen har föreslagit regler som i vissa avseenden rör samboendes förhållanden (se SOU 1981:85). Enligt min mening bör man i varje fall inte innan slutlig ståndpunkt har tagits till detta förslag reglera ogifta samboendes ställning i namnrättsligt hänseende. Frågan om sådana regler bör alltså inte behandlas i detta sammanhang.

En annan fråga som utredningen har tagit upp är om det finns behov av internationellrättsliga namnregler för *utländska medborgare* som vistas i Sverige. Enligt utredningen bör en ny namnlagstiftning innehålla regler av detta slag. Utredningens förslag innebär att man också på namnområdet går fram på den väg som man redan har slagit in på när det gäller äktenskapsskillnader för att lösa frågan om vilket lands lag som skall tillämpas i ett internationellt privaträttsligt rättsförhållande. Man bör alltså enligt utredningens mening gå över från en nationalitetsprincip till en domicilprincip, dvs. tillämpa reglerna i det land där den enskilde har sitt hemvist i stället för reglerna i det land där han eller hon är medborgare. Detta förslag har godtagits av det stora flertalet remissinstanser.

Under de överläggningar som i detta lagstiftningsärende har ägt rum mellan de danska, finländska, norska och svenska justitiedepartementen har framkommit att det på det nordiska planet föreligger särskilda problem i förhållandet mellan Finland och Sverige. Enligt min mening bör dessa problem lösas i samband med att nya internationellrättsliga regler i övrigt tas in i namnlagstiftningen. Diskussionerna med det finländska justitieministeriet om den lämpligaste lösningen på de finsk-svenska problemen är ännu inte avslutade. I samförstånd med det finländska justitieministeriet har jag därför kommit fram till att man bör avvakta ytterligare något innan nya internationellrättsliga namnregler föreslås. Min avsikt är emellertid att lägga fram regler av detta slag inom en sådan tid att de kan träda i kraft samtidigt med de nya namnreglerna i övrigt.

Sammanfattningsvis innebär den genomgång av utredningens olika förslag som jag nu har gjort att jag i allt väsentligt ansluter mig till de principer som enligt utredningens mening bör ligga till grund för en ny namnlagstiftning. Också i övrigt synes utredningens förslag i allmänhet väl avvägt. Även om sakliga ändringar – i enlighet med vad jag tidigare har förordat – är påkallade

på vissa punkter, anser jag att förslaget som helhet är väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning.

Makars efternamn

Erfarenheterna visar att 1963 års namnlag på många punkter har varit svår att förstå och tillämpa för både allmänheten och vederbörande myndigheter. En strävan bör därför vara att förenkla reglerna och göra dem mer lättillgängliga än de nuvarande. Bl. a. med hänsyn till detta bör de nya reglerna tas in i *en ny namnlag*, som får ersätta 1963 års lag.

En ändring av namnreglerna har betydelse för de flesta människor. Den kommer också att påverka arbetsuppgifterna och rutinerna hos de myndigheter som berörs. Jag avser därför att i samarbete med riksskatteverket som folkbokföringsmyndighet och patent- och registreringsverket som namnmyndighet sörja för att allmänheten och den berörda personalen på lämpligt sätt ges behövlig *information om de nya reglerna*.

Med detta har jag avslutat min redogörelse för vilka allmänna utgångspunkter som enligt min mening bör gälla för en reform av namnlagstiftningen. I det följande avser jag att närmare behandla frågan om

makars efternamn i avsnitt 2.2,

barns efternamn i avsnitt 2.3,

mellannamn i avsnitt 2.4,

byte till ett nybildat efternamn i avsnitt 2.5,

ändring av efternamns stavning m. m. i avsnitt 2.6,

förnamn i avsnitt 2.7,

ikraftträdande m. m. i avsnitt 2.8, och

kostnader och resursbehov i avsnitt 2.9.

Mina kommentarer till de enskilda lagbestämmelserna återfinns i specialmotiveringen (avsnitt 4).

2.2 Makars efternamn

2.2.1 Gemensamt efternamn som huvudregel?

Departementsförslaget: Var och en av makarna behåller sitt efternamn, om de inte före eller under äktenskapet anmäler till pastorsämbetet att de vill ha gemensamt efternamn.

Utredningens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget (se betänkandet s. 84-92).

Remissinstanserna: Flertalet av dem tillstyrker utredningens förslag (se bil. 3 avsnitt 2).

Skäl för departementsförslaget: Enligt 1963 års namnlag får en kvinna och en man som gifter sig med varandra automatiskt namngemenskap genom att kvinnan förvärvar mannens efternamn. Kvinnan kan emellertid behålla sitt

efternamn, om hon anmäler detta före vigseln. Denna möjlighet har hittills utnyttjats endast i begränsad utsträckning.

Det normala är alltså i dag att makarna i ett äktenskap har samma efternamn. En sociologisk undersökning som utfördes år 1975 visar också att de flesta av dem som tillfrågades ansåg det lämpligt eller önskvärt att makar har samma efternamn (se betänkandet s. 69). Det är naturligt att makar vill kunna befästa sin samhörighet genom att ha samma efternamn. En sådan namngemenskap har vidare många praktiska fördelar. Givetvis bör det även i fortsättningen finnas en möjlighet för dem som gifter sig med varandra att ha samma efternamn. Frågan är emellertid om namngemenskap bör vara huvudregel eller om den bör gälla endast i fall då makarna uttryckligen ger till känna att de vill ha samma efternamn.

Efter tillkomsten av 1963 års namnlag har synen på förhållandet mellan män och kvinnor förändrats. Jämställdhet mellan könen eftersträvas numera på alla områden. Namnrätten framstår som ett av de områden där behovet av ändringar i jämställdhetsfrämjande riktning är särskilt starkt. Även utomlands fäster man från jämställdhetssynpunkt stor vikt vid just namnrätten, vilket framgår bl. a. av den resolution som Europarådets ministerkommitté antog år 1978 om jämställdhet mellan makar i civillagstiftningen (se betänkandet s. 82) och av 1979 års FN-konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (artikel 16 punkt 1 g; se prop. 1979/80:147 s. 17).

Den nuvarande ordningen med en automatisk namngemenskap mellan makarna avviker från ett strikt krav på jämställdhet mellan könen, eftersom den förutsätter att det är kvinnan som skall avstå från sitt efternamn och ta mannens efternamn. Om namnlagstiftningen skall fullt ut spegla vår tids syn på förhållandet mellan kvinnor och män är det en naturligare ordning att var och en av makarna behåller sitt efternamn under äktenskapet, om de inte före eller efter vigseln anmäler att de vill ha samma efternamn.

Även om en sådan ändrad ordning – i förening med en alltmere självständig ställning för kvinnan i ett äktenskap – kan antas leda till en ökad benägenhet hos blivande makar att behålla sina efternamn under äktenskapet, får man räkna med att många – åtminstone under en ganska lång period – föredrar att ha samma efternamn. Dessa skulle med den nya ordningen tvingas att vara aktiva för att uppnå detta resultat i stället för att som nu få ett gemensamt efternamn utan att behöva vidta någon åtgärd. Det var framför allt sådana skäl av mera praktisk natur som föranledde att 1963 års namnlag inte utformades enligt den princip som även när lagen kom till ansågs som den från teoretisk synpunkt riktigaste, alltså att båda makarna enligt huvudregeln behöll sina efternamn (se SOU 1960:5 s. 136).

Man bör emellertid inte överdriva de praktiska olägenheter som en ordning, utformad enligt principen om full jämställdhet mellan gifta kvinnor och män, för med sig för dem som vill ha namngemenskap i äktenskapet. I administrativ ordning kan föreskrivas att vigselföräldern tar reda på vilket namn de blivande makarna vill ha och hjälper dem att fylla i de handlingar

som behövs för att de skall få ett gemensamt namn, om de önskar det. Med ett sådant förfarande reduceras de problem av praktisk art som nyss angavs.

Inte heller i övrigt synes några avgörande betänkligheter kunna riktas mot att båda makarna får samma rätt att behålla sitt efternamn under äktenskapet. Sålunda torde det från identifikationssynpunkt inte innebära någon större nackdel att makarna har skilda efternamn. En sådan ordning kan inte heller sägas stå i strid med samhällets syn på äktenskapet som en grund för en gemensam familjebildning. Redan nu kan det ju förekomma att makar har olika efternamn, även om detta kräver en viss aktivitet från deras sida. Det kan f. ö. anmärkas att den nuvarande ordningen med namngemenskap i äktenskapet är av förhållandevis sent datum. Först mot slutet av 1800-talet blev det vanligt att en gift kvinna tog makens efternamn, och en skyldighet för henne att göra detta infördes så sent som år 1920.

Det kan tilläggas att man i Danmark och Norge nyligen har övergett principen om en automatisk namngemenskap för gifta makar och att man även i Finland överväger ändrade regler av denna innebörd.

Sammanfattning av skälen: Den namnrättsliga lagstiftningen bör stå i överensstämmelse med den nutida synen på kvinnor och män som likställda individer. Dessa bör därför ha samma möjlighet att behålla sitt efternamn även efter det att de har ingått äktenskap. Det innebär att makar bör få samma efternamn bara om de före eller under äktenskapet särskilt anmäler att de önskar en sådan namngemenskap.

2.2.2 Rätten att förvärva och behålla den andra makens efternamn

Departementsförslaget: Var och en av makarna har rätt att med den andra makens samtycke som gemensamt efternamn förvärva dennes namn. Den som har förvärvat den andra makens efternamn får behålla det namnet även om äktenskapet upplöses och även om han eller hon därefter ingår nytt äktenskap. I ett nytt äktenskap får namnet dock inte bäras av den nya maken.

Utredningens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget (se betänkandet s. 86–92).

Remissinstanserna: Utredningens förslag godtas i allmänhet, även av de remissinstanser som anser att makarna enligt huvudregeln bör ha ett gemensamt efternamn (se bil. 3 avsnitt 2).

Skäl för departementsförslaget: Namngemenskap mellan makar kan principiellt vinnas på två sätt, antingen genom att kvinnan förvärvar mannens efternamn eller genom att mannen förvärvar kvinnans. Enligt 1963 års

namnlag gäller det förra alternativet som huvudregel. Mannen får förvärva kvinnans efternamn endast efter särskild ansökan hos patent- och registreringsverket och bara om det finns "synnerliga skäl" för en sådan ansökan.

Det finns inte anledning att ändra på den nuvarande ordningen att kvinnan utan inskränkning kan förvärva mannens efternamn i samband med vigseln eller senare under äktenskapet. Från jämställdhetssynpunkt är det emellertid otillfredsställande att inte en motsvarande möjlighet finns för mannen att förvärva kvinnans namn. En sådan möjlighet gäller f. n. i flera europeiska länder, bl. a. i Norge. Även den nya namnlag som träder i kraft i Danmark under år 1982 är utformad på detta sätt. I Finland övervägs likaledes regler av denna innebörd.

Båda makarna bör därför i fortsättningen ha full frihet att som gemensamt efternamn välja den andra makens namn. En förutsättning bör dock givetvis vara att den andra maken går med på det.

En särskild fråga är om den make som har förvärvat den andra makens efternamn skall få behålla detta namn även om äktenskapet upplöses genom den andra makens död eller genom äktenskapsskillnad. En sådan rätt gäller enligt 1963 års namnlag så länge inte maken gifter om sig. Och om mannen i ett äktenskap har förvärvat kvinnans efternamn efter ansökan hos patent- och registreringsverket, får han behålla namnet även i ett nytt äktenskap. Däremot måste det finnas "särskilda skäl" för att en kvinna, som har förvärvat mannens efternamn, skall få behålla detta namn i ett nytt äktenskap.

Om makarna – i enlighet med vad som nyss har förordats – ges lika rätt att förvärva varandras efternamn, bör också reglerna om rätten att behålla ett namn som har förvärvats på detta sätt vara lika för dem båda. Liksom gäller f. n. bör principen vara att den som har förvärvat den andra makens efternamn får behålla detta namn sedan äktenskapet har upplösts. Frågan är emellertid om detta bör gälla även efter det att maken gifter om sig.

I och för sig kan det synas naturligt att den som ingår ett nytt äktenskap hellre vill få namngemenskap i det nya äktenskapet än att fortsätta att bära det efternamn som han eller hon har förvärvat i det tidigare äktenskapet. Det är å andra sidan tydligt att den som har blivit känd under detta senare namn kan ha ett intresse av att behålla det namnet även om han eller hon gifter om sig. Också önskemålet att ha samma efternamn som barnen i det tidigare äktenskapet kan tala i denna riktning.

Med hänsyn till detta bör den omgifna maken ha full valfrihet att behålla det efternamn som han eller hon har förvärvat i det tidigare äktenskapet eller att ta det efternamn som den nya maken bär. I enlighet med den tidigare förordade ordningen att var och en av makarna enligt huvudregeln behåller sitt efternamn bör dock den omgifna maken automatiskt behålla sitt efternamn från det tidigare äktenskapet, om inte maken med den nya makens samtycke anmäler att han eller hon vill ha dennes efternamn som gemensamt namn.

Makars efternamn

Däremot bör den som har förvärvat ett efternamn i ett tidigare äktenskap inte kunna föra över detta namn på maken i ett nytt äktenskap. Annars skulle namnkretsen tänjas ut på ett sätt som alltför mycket kunde urholka släktnamnsbegreppet. För att detta begrepp skall bevara något av sitt egentliga innehåll bör en gräns sättas här. En fråga av annat slag är emellertid om barn i det nya äktenskapet skall kunna ta ett efternamn som en förälder har förvärvat i ett tidigare äktenskap. Den frågan behandlas i avsnitt 2.3.

Det kan tilläggas att de regler som nu har förordats beträffande en makes rätt att behålla ett efternamn som har förvärvats i ett upplöst äktenskap överensstämmer med de regler som har antagits i Norge och Danmark och som f. n. övervägs i Finland.

Sammanfattning av skälen: Båda makarna i ett äktenskap bör ha lika rätt att förvärva den andra makens efternamn. Det innebär att den begränsning som f. n. gäller för mannen att förvärva kvinnans efternamn bör tas bort. Och om äktenskapet upplöses bör makarna ha samma rätt att behålla det namn som de kan ha förvärvat i äktenskapet. Denna rätt bör i princip vara oinskränkt även i fall då en make gifter om sig. För detta talar att maken kan ha blivit känd under det förvärvade namnet och att maken kan vilja behålla namngemenskap med barn i det tidigare äktenskapet. Däremot finns det inte anledning att maken skall kunna föra över det förvärvade namnet till en ny make.

2.2.3 Rätten att ta tillbaka ett tidigare efternamn

Departementsförslaget: En make som har förvärvat den andra makens efternamn får när som helst genom anmälan till pastorsämbetet ta tillbaka ett efternamn som han eller hon senast har burit som ogift.

Utredningens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget utom så till vida att en make enligt utredningens förslag skall när som helst kunna ta tillbaka också ett efternamn som han eller hon har förvärvat i ett tidigare äktenskap (se betänkandet s. 92).

Remissinstanserna: Utredningens förslag godtas allmänt (se bil. 3 avsnitt 2).

Skäl för departementsförslaget: Enligt 1963 års namnlag kan en gift kvinna, som har förvärvat mannens efternamn, under äktenskapet ta tillbaka ett efternamn som hon har burit tidigare, om patent- och registreringsverket tillåter det. För sådant tillstånd krävs att det finns särskilda skäl. Sedan äktenskapet har upplösts kan kvinnan utan begränsning ta tillbaka det efternamn som hon hade som ogift. I detta fall räcker det med en anmälan till pastorsämbetet. Vill hon ta tillbaka något annat efternamn, gäller emellertid

huvudregeln om tillstånd av patent- och registreringsverket. Har mannen i äktenskapet förvärvat kvinnans efternamn efter ansökan hos patent- och registreringsverket, kan han ta tillbaka sitt tidigare namn endast efter en ny sådan ansökan.

Den ordning som har förordats i det föregående innebär att makarna i ett äktenskap har samma möjligheter att förvärva den andra makens efternamn och att behålla detta namn även sedan äktenskapet har upplösts. Också när det gäller rätten att ta tillbaka ett efternamn som maken har burit tidigare bör reglerna vara lika för båda makarna.

Det finns knappast anledning att uppställa några spärrar för makarnas rätt att när som helst under äktenskapet eller sedan detta har upplösts ta tillbaka ett namn som de senast har burit som ogifta. Så gäller också enligt de regler som har antagits i Danmark och Norge. Enligt dessa regler kan en make också ta tillbaka ett efternamn som han eller hon har förvärvat i ett tidigare äktenskap men därefter bytt till den nya makens efternamn. Hänsyn till den tidigare maken talar dock för att en sådan återgång till ett giftasnamn, liksom hittills, bör kunna ske endast efter ansökan hos patent- och registreringsverket och bara om det finns särskilda skäl.

Sammanfattning av skälen: Var och en av makarna bör utan inskränkning kunna ta tillbaka ett efternamn som han eller hon senast har burit som ogift, oberoende av om namnbytet sker under äktenskapet eller sedan detta har upplösts. Däremot bör inte en make utan vidare kunna ta tillbaka ett efternamn som han eller hon har förvärvat i ett tidigare äktenskap.

2.3 Barns efternamn

2.3.1 Förvärv av efternamn vid födelsen

Departementsförslaget: Om föräldrarna har samma efternamn när barnet föds, får barnet det namnet vid födelsen. Har föräldrarna olika efternamn, förvärvat barnet vid födelsen det av namnen som anmäls till pastorsämbetet. Genom en sådan anmälan kan barnet vid födelsen även förvärva ett namn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift. Om någon anmälan inte görs inom sex månader efter barnets födelse, anses barnet vid födelsen ha förvärvat moderns efternamn.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med departementsförslaget (se betänkandet s. 101–108).

Remissinstanserna: Bland remissinstanserna bryter sig åsikterna i flera avseenden. Framför allt riktas kritik mot den föreslagna hjälpregeln om att barnet förvärvat moderns efternamn, om någon anmälan inte görs inom sex månader efter födelsen (se bil. 3 avsnitt 4).

Skäl för departementsförslaget: Som nämnts i avsnitt 2.2.1 har de flesta makar i ett äktenskap f. n. samma efternamn. En sådan ordning torde bli vanlig även i fortsättningen. Vilket namn som makarnas barn skall ha är då i de allra flesta fall inte något problem. Huvudregeln bör i detta fall vara att barnet vid födelsen automatiskt förvärvar föräldrarnas efternamn.

De nya regler som tidigare har förordats för makar kan emellertid medföra att det så småningom blir vanligare att makarna inte har samma efternamn. Och när föräldrarna inte är gifta med varandra torde det liksom nu vara regel att de har olika efternamn. Frågan är då vilket av föräldrarnas namn som barnet skall ha.

De nuvarande reglerna är på denna punkt inkonsekventa. De innebär nämligen att barn till ogifta mödrar automatiskt får moderns namn, medan barn till gifta mödrar får faderns namn. På andra områden har en strävan i senare tids lagstiftning, t. ex. beträffande barns arvsrätt, varit att så långt möjligt behandla alla barn lika oavsett om deras föräldrar är gifta eller inte. Denna utveckling får ses bl. a. mot bakgrund av att många barn i dag växer upp i familjer där föräldrarna bor tillsammans med varandra utan att vara gifta men där förhållandena i övrigt inte på något avgörande sätt skiljer sig från den familjebildning som uppkommer i äktenskap.

Starka skäl talar för att denna utvecklingslinje bör följas också inom namnrätten. Vidare bör reglerna, som tidigare har sagts, så långt möjligt vara könsneutrala, dvs. inte automatiskt ge företräde åt endast den ena förälderns namn. Den naturliga lösningen synes vara att i första hand överlämna åt föräldrarna själva att avgöra vilket av deras efternamn barnet skall bära. Ett gott stöd för en sådan lösning utgör resultatet av den sociologiska undersökning som har nämnts i avsnitt 2.2.1. Därvid uttalade sig de allra flesta för att föräldrar som har olika efternamn skall ha rätt att utan någon automatisk huvudregel fritt välja vilket av deras efternamn barnet skall ha (se betänkandet s. 70).

För barn vars föräldrar har olika efternamn bör huvudregeln därför vara att barnet får det efternamn som föräldrarna anmäler till pastorsämbetet. För det fall att föräldrarna inte kan komma överens eller om de av andra skäl inte gör någon sådan anmälan behövs emellertid en hjälpregel. Vid utformningen av denna regel bör beaktas att det kan förekomma fall då faderskapet till ett barn som har fötts av en ogift mor inte är fastställt. Och även om det är klarlagt vem som är far till ett barn vars mor inte är gift kan det av praktiska skäl ligga närmast till hands att barnet i detta fall, liksom f. n., bär moderns efternamn. För att hjälpregeln skall kunna tillämpas på samma sätt, oavsett om barnets föräldrar är gifta med varandra eller ej, har den därför i utredningens förslag getts utformningen att barnet förvärvar moderns efternamn om någon anmälan inte görs.

Flera remissinstanser har reagerat starkt mot en sådan regel, som enligt deras mening bryter mot en gammal tradition. Mot detta kan emellertid invändas att regeln, lika litet som när det gäller valet av makars efternamn,

hindrar dem som så önskar att hålla sig till ett mer traditionsenligt namnskick. Det är först när föräldrarna avstår från att utnyttja denna möjlighet som hjälpregeln är avsedd att träda till.

De betänkligheter som remissinstanserna har fört fram har därför inte så stor bärkraft. I vart fall måste de anses väga mindre tungt än de fördelar som det innebär att samma hjälpregel kan tillämpas på alla barn oavsett om deras föräldrar är gifta eller ej. Regeln bör därför utformas i enlighet med utredningens förslag och alltså innebära att moderns efternamn får företräde i de fall föräldrarna inte ger till känna någon egen vilja om vilket namn barnet skall ha.

För att inte namnfrågan skall hållas svävande hur länge som helst bör en tidsfrist uppställas för föräldrarnas anmälan. I och för sig skulle det vara en fördel om frågan redan är avgjord när barnet föds, så att barnet då omedelbart kan få ett efternamn. Det är också en del remissinstanser som har förordat att föräldrarna skall göra sin anmälan senast när barnet föds. Det torde emellertid finnas åtskilliga föräldrar som inte är beredda att omedelbart vid barnets födelse, och ännu mindre dessförinnan, ta ställning till vilket efternamn barnet skall ha. Och det kan knappast anses lämpligt att låta hjälpregeln slå till innan föräldrarna har hunnit bestämma sig. Med en sådan ordning skulle barnets efternamn många gånger få bytas ganska kort tid efter födelsen. Föräldrarna bör alltså få en respittid innan hjälpregeln träder i funktion.

Enligt utredningens förslag skall föräldrarna ha sex månader på sig från barnets födelse att anmäla vilket efternamn barnet skall ha. Denna tid överensstämmer med den som nu gäller för anmälan av förnamn och som bör behållas också i fortsättningen. Det synes lämpligt att ha samma tidsfrist för de båda angivna fallen. Anmälningsfristen bör därför även när det gäller efternamn bestämmas till sex månader. Någon risk för identifikationsproblem till följd av att namnfrågan kan hållas öppen under denna tid torde knappast uppstå.

De regler som nu har förordats överensstämmer med dem som har antagits i Danmark och Norge. De regler som f. n. övervägs i Finland har samma innebörd med det undantaget att möjligheten att välja mellan föräldrarnas olika namn är begränsad då gifta föräldrar redan tidigare har ett barn som bär något av deras namn. Det nya syskonet får då automatiskt samma namn.

En särskild fråga är om föräldrarna som efternamn för sina barn skall kunna anmäla ett namn som någon av föräldrarna har förvärvat genom ett tidigare äktenskap (s. k. giftasnamn). Enligt 1963 års namnlag gäller att ett barn till en kvinna, som inte är gift när barnet föds, automatiskt förvärvat det namn som modern då bär även om detta är ett giftasnamn. Barnet kan också genom anmälan till pastorsämbetet ta faderns namn, oavsett om det är ett giftasnamn eller ej. Och barn till gifta föräldrar förvärvat automatiskt faderns efternamn, även om detta är ett giftasnamn som fadern har förvärvat genom ansökan hos patent- och registreringsverket.

Utredningens förslag innebär att föräldrarna som efternamn för barnet skall kunna anmäla även ett giftasnamn som någon av dem bär när barnet föds. För barn vars föräldrar är gifta med varandra är detta en nyhet på så sätt att barnet skulle få rätt att ta ett giftasnamn som modern bär.

En del remissinstanser har kritiserat att barn till gifta föräldrar skall kunna förvärva ett giftasnamn som modern bär och menar att detta alltför mycket strider mot det traditionella släktbegrepp som f. n. ligger till grund för namnlagstiftningen. Man kan emellertid inte bortse från att de nuvarande principerna leder till mindre önskvärda resultat. De står sålunda i uppenbar strid med önskemålet att man skall göra så liten skillnad som möjligt mellan barn vars föräldrar är gifta med varandra och barn vars föräldrar inte är det. Principerna är inte heller förenliga med senare tids strävan att ge uttryck för en lika värdering av kvinnor och män.

En lösning, som både tillgodoser önskemålet om släktstabilitet och är förenlig med principen om likhet mellan könen och en lika behandling av alla barn, skulle i och för sig vara att helt utesluta möjligheten för barn att förvärva en förälders giftasnamn. En sådan lösning skulle emellertid medföra en klar försämring i förhållande till vad som nu gäller, särskilt i fall då föräldrarna inte är gifta med varandra. Sålunda skulle ett barn till en frånskild mor, som bär ett tidigare förvärvat giftasnamn, inte automatiskt få samma namn som modern. För att få namngemenskap skulle modern vara tvungen att byta namn. Även i fall då föräldrarna är gifta med varandra skulle det kunna uppstå olägenheter om deras barn inte får ta en förälders giftasnamn. Om båda föräldrarna har varit gifta tidigare och därvid förvärvat ett giftasnamn, skulle namngemenskap med barnen kunna erhållas endast genom att en av föräldrarna byter namn.

Det kan vidare många gånger vara önskvärt att halvsyskon som lever tillsammans får samma efternamn. Även en sådan ordning kan främjas, om barn till gifta föräldrar kan få moderns giftasnamn. Tidigare barn till modern kan ju ha fått det namnet.

Övervägande skäl talar alltså för att ett barn vid födelsen skall kunna förvärva ett efternamn som någon av föräldrarna då bär, oavsett hur detta namn har förvärvats. Däremot finns det inte anledning att barnet skall kunna förvärva ett giftasnamn som någon av föräldrarna har burit tidigare men inte längre bär när barnet föds.

En annan fråga är om barnet vid födelsen skall kunna förvärva ett efternamn som någon av föräldrarna tidigare har burit som ogift. F. n. finns inte någon sådan möjlighet. Inte heller efter födelsen har barnet en obegränsad rätt att byta till ett sådant namn, utom då modern inte var gift vid barnets födelse men bar ett tidigare förvärvat giftasnamn (se avsnitt 2.3.2).

Enligt utredningen bör ett barn redan vid födelsen i princip ha rätt att förvärva ett efternamn som någon av föräldrarna tidigare har burit som ogift. Denna uppfattning har kritiserats av några remissinstanser, som a. ser att

möjligheterna att välja mellan olika efternamn bör begränsas till de namn som föräldrarna bär när barnet föds. Till förmån för utredningens förslag talar emellertid att barn redan i dag, som nyss har nämnts, i varje fall efter födelsen kan byta till moderns namn som ogift. I fall då det redan vid födelsen föreligger ett önskemål att barnet skall bära detta namn synes det vara en onödig omgång att barnet först förvärvar ett annat efternamn för att omedelbart därefter byta det namnet till moderns namn som ogift. Barnet bör därför redan från början kunna förvärva det namn som modern senast har burit som ogift. En motsvarande möjlighet bör då finnas även när fadern vid barnets födelse bär ett namn som han har förvärvat genom äktenskap.

Sammanfattning av skälen: Reglerna om barns namnförvärv bör så långt möjligt vara könsneutrala, dvs. inte automatiskt ge företräde åt endast den ena förälderns efternamn. I första hand bör alltså föräldrarna själva, när de bär olika namn, ta ställning till vilket av namnen som barnet skall ha. För det fall att de inte gör det inom en viss tid – sex månader – från barnets födelse behövs en hjälpregel. För att barn skall behandlas lika oavsett om deras föräldrar är gifta eller inte bör hjälpregeln peka ut moderns namn som efternamn för barnet.

Det bör inte finnas några begränsningar i valet mellan de efternamn som föräldrarna bär vid barnets födelse. Ett barn bör alltså kunna förvärva även ett efternamn som någon av föräldrarna har förvärvat i ett tidigare äktenskap, liksom ett namn som de senast har burit som ogifta.

2.3.2 Byte till förälders efternamn

Departementsförslaget: Den som vill byta sitt efternamn till ett efternamn som bärs av någon av föräldrarna kan göra det genom anmälan till pastorsämbetet. Har föräldern förvärvat sitt efternamn genom äktenskap med någon annan än den andra föräldern, krävs samtycke från maken i det äktenskapet. Genom en anmälan kan byte även ske till ett namn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift. En sådan anmälan görs av barnets vårdnadshavare. Är barnet över 12 år krävs samtycke av barnet till namnbytet. Vidare krävs att den förälder vars namn barnet bär samtycker till bytet. Annars får namnfrågan prövas av domstol.

Utredningens förslag: Överensstämmer i stort sett med departementsförslaget. Enligt utredningen bör det dock krävas samtycke av barn endast när barnet är över 15 år. Utredningen anser att vårdnadshavaren i övrigt ensam bör kunna fatta beslut i namnfrågan och föreslår därför inte någon regel om samtycke från en förälder som ej är vårdnadshavare eller om prövning av domstol (se betänkandet s. 108–110).

Remissinstanserna: Utredningens förslag tillstyrks i allmänhet, även om invändningar riktas mot de olika möjligheter till namnbyten som förslaget erbjuder. Vidare framförs betänkligheter mot att vårdnadshavaren ensam skall få bestämmanderätten när det gäller namnbyte för ett barn under 18 år. Flera remissinstanser anser slutligen att samtycke bör krävas av barn som har fyllt 12 år (se bil. 3 avsnitt 1, 4, 9.2–9.3 och 9.6).

Skäl för departementsförslaget: Enligt 1963 års namnlag kan ett barn, vars föräldrar var gifta med varandra när barnet föddes och som därför har förvärvat faderns efternamn vid födelsen, byta detta namn till det efternamn som modern bar som ogift. Den som är under 18 år kan ta detta namn genom anmälan till pastorsämbetet, om domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa. Den som är över 18 år kan få moderns namn som ogift efter beslut av patent- och registreringsverket, om det finns särskilda skäl. Den som vill byta sitt namn till ett giftasnamn som modern bar när barnet föddes kan, oavsett om han eller hon är över 18 år, få detta endast om det finns synnerliga skäl.

Barn, vars föräldrar inte var gifta med varandra när barnet föddes och som enligt nuvarande regler därför har förvärvat moderns efternamn vid födelsen, kan enligt 1963 års namnlag byta detta namn till faderns efternamn genom en anmälan hos pastorsämbetet. Och om barnets föräldrar gifter sig med varandra efter barnets födelse men innan det har fyllt 18 år, får barnet då automatiskt faderns efternamn. Det saknar i dessa fall betydelse om detta namn är ett giftasnamn som fadern har förvärvat före barnets födelse. Däremot kan barnet i ett sådant fall inte byta till faderns efternamn som ogift, om inte patent- och registreringsverket finner att det föreligger synnerliga skäl. Har barnet vid födelsen förvärvat ett giftasnamn som modern då bar, kan barnet emellertid därefter byta till moderns efternamn som ogift genom anmälan till pastorsämbetet.

De nuvarande reglerna om familjerättsliga namnbyten för ett barn är, som synes, ganska komplicerade. Det hänger bl. a. samman med den skillnad som hittills har gjorts i namnrättsligt hänseende mellan barn vars föräldrar är gifta med varandra och barn vars föräldrar inte är det. Regleringen är också en följd av att det f. n. finns ganska begränsade möjligheter att vid barnets födelse välja mellan de namn som föräldrarna då bär eller tidigare har burit.

De regler om barns förvärv av efternamn vid födelsen som har förordats i avsnitt 2.3.1 innebär att det inte längre skall finnas några begränsningar i valet mellan de namn som föräldrarna då bär. Det gäller även om detta namn är ett giftasnamn. Och enligt de förordade reglerna skall det även vara möjligt för ett barn att vid födelsen förvärva ett efternamn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift. I princip finns det knappast något bärande skäl till att ett barn därefter skulle ha mindre möjligheter att ta något av dessa namn. Ett barn bör alltså genom anmälan till pastorsämbetet kunna

Barns efternamn

byta sitt efternamn till något annat namn som barnet hade kunnat förvärva redan vid födelsen. I fråga om giftasnamn som barnet inte har förvärvat vid denna tidpunkt utan senare vill byta till sig bör dock lämpligen krävas att den som tidigare har varit gift med barnets förälder samtycker till namnbytet. Vidare bör barnet inte kunna byta till ett giftasnamn som barnets förälder själv har bytt bort efter födelsen.

Utredningen har diskuterat om det bör finnas någon spärr för rätten att på detta sätt byta mellan föräldrarnas efternamn ett obegränsat antal gånger. Utredningen har visserligen för sin del avfärdat denna tanke, men frågan har sedan återkommit under remissbehandlingen.

Klart är att en möjlighet för en och samma person att byta efternamn flera gånger kan komma i strid med intresset av namnstabilitet. Som utredningen har framhållit kan emellertid en spärr mot ett visst antal namnbyten ibland hindra välgrundade byten. Som exempel kan nämnas att föräldrarna har anmält ett eller flera namnbyten för ett barn medan det är underårigt och att barnet när det kommer till vuxen ålder vill ta tillbaka ett tidigare namn eller byta till ett namn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift. De besvär av främst praktisk art som normalt följer med ett namnbyte, särskilt för vuxna, kan antas vara tillräckliga för att i regel avhålla från sakligt ogrundade namnbyten. Så till vida bör dock en spärr uppställas att ett barn som en gång har bytt namn inte skall kunna byta tillbaka till detta namn, om inte någon av föräldrarna alltjämt bär det namnet eller senast har burit det som ogift.

Liksom gäller f. n. bör en anmälan till pastorsämbetet om namnbyte för ett barn under 18 år göras av barnets vårdnadshavare. Vidare bör krävas att barnet självt har samtyckt till namnbytet när barnet har nått en sådan mognad att det kan självständigt ta ställning till namnfrågan. Som en del remissinstanser har varit inne på synes åldersgränsen lämpligen kunna sättas till 12 år, liksom enligt bl. a. de nya namnreglerna i Danmark och Norge.

Om en förälder själv byter namn efter ett barns födelse, kan naturligtvis också barnet vilja gå över till detta namn. F. n. har barnet i allmänhet även rätt att göra det. Särskilda regler gäller emellertid för det fall att barnets mor senare gifter sig med någon annan än barnets far och därvid förvärvar den nye makens efternamn. Barnet kan då, om det är under 18 år, genom anmälan till pastorsämbetet byta till styvfaderns namn. En förutsättning är dock att styvfadern samtycker till detta och domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa. Domstolen skall därvid höra den förälder vars namn barnet bär. I rättspraxis har ganska stränga krav uppställts för namnbyte till en styvfaders namn i fall då barnet bär sin fars namn och denne inte går med på namnbytet.

Ett barns intresse av att ha namngemenskap med en förälder motiverar att, om föräldern gifter sig med någon annan än barnets andra förälder och tar den nya makens efternamn, också barnet kan byta till detta namn genom anmälan till pastorsämbetet. Av hänsyn till den nya maken – styvföräldern –

bör det dock krävas att denne samtycker till detta. Om å andra sidan styvföräldern inte har något emot att barnet bär samma namn som han eller hon själv, saknas det anledning att som f. n. uppställa ett hinder för namnbytet i fall då barnet är över 18 år.

En särskild fråga är om en förälder, som inte är vårdnadshavare för barnet och därför inte är med om att anmäla namnbytet till pastorsämbetet, bör tillfrågas i fall då barnet bär hans eller hennes efternamn. Utredningen har med viss tvekan stannat för att dennes åsikt inte bör tillmätas någon betydelse. Denna uppfattning har emellertid kritiserats av flera remissinstanser. Erfarenheterna visar också att många föräldrar som inte är vårdnadshavare ser namngemenskapen som en mycket betydelsefull del i relationerna mellan dem och barnen. För att inte dessa relationer skall störas bör det därför krävas att den förälder som inte är vårdnadshavare samtycker till bytet, om barnet bär den förälderns namn. Och skulle denne vägra att ge sitt samtycke, bör det liksom f. n. krävas att domstol prövar om namnbytet trots detta är förenligt med barnets bästa.

Sammanfattning av skälen: Ett barn bör efter födelsen i princip ha samma rätt som vid födelsen att förvärva något av föräldrarnas efternamn genom anmälan till pastorsämbetet. Någon allmän spärr mot ett visst antal sådana namnbyten bör inte uppställas. Om den förälder vars namn barnet bär motsätter sig ett namnbyte bör domstol dock pröva att namnbytet är förenligt med barnets bästa, när barnet är under 18 år.

2.3.3 Adoptivbarns efternamn

Departementsförslaget: Den som adopteras förvärvar genom adoptionen adoptivföräldrarnas efternamn, om de har samma namn. Har adoptivföräldrarna olika efternamn, får barnet det av deras namn som anmäls i adoptionsärendet. Om något namn inte anmäls, får barnet adoptivmoderns namn. Reglerna om förvärv och byte av efternamn motsvarar i övrigt i stort de regler som gäller för barn i allmänhet.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med departementsförslaget (se betänkandet s. 114–117).

Remissinstanserna: Utredningens förslag godtas i huvudsak av de remissinstanser som har anslutit sig till vad som föreslås om barn i allmänhet. Några anser dock att det är onödigt med en hjälpregel för det fall att något namn inte anmäls i adoptionsärendet (se bil. 3 avsnitt 4).

Skäl för departementsförslaget: Enligt 1963 års namnlag förvärvar ett adoptivbarn genom adoptionen adoptantens eller, om det adopteras av

makar, adoptivfaderns efternamn. Barnet kan även under vissa förutsättningar förvärva adoptivmoderns efternamn som ogift. Domstolen kan dock tillåta att barnet behåller sitt efternamn. I ett sådant fall får barnet senare genom anmälan hos pastorsämbetet ta adoptantens eller, när gifta makar har adopterat, adoptivfaderns efternamn.

I 4 kap. 8 § föräldrabalken finns en allmän regel om att en adoption har den verkan att adoptivbarn i rättsligt hänseende betraktas som adoptantens barn och inte som barn till sina biologiska föräldrar, utom när annat är särskilt föreskrivet eller följer av rättsförhållandets natur. Denna allmänna syn på adoptivförhållandets natur bör återspeglas även i namnlagstiftningen. Reglerna för adoptivbarns namnförvärv bör därför ligga så nära reglerna för barn i allmänhet som möjligt.

Något skäl finns inte att ändra den nuvarande regeln om att barnet, när det adopteras av en person ensam, förvärvar dennes efternamn. Om en make adopterar den andra makens barn bör det dock inte medföra någon ändring av barnets efternamn.

När två makar adopterar ett barn bör namnfrågan lösas på ett sätt som motsvarar vad som skall gälla för barn i allmänhet. Har adoptivföräldrarna ett gemensamt efternamn, bör adoptivbarnet alltså förvärva det efternamnet genom adoptionen. Och om adoptivföräldrarna har olika efternamn, bör de bestämma vilket efternamn barnet skall ha. Det lämpligaste är att föräldrarna i adoptionsärendet anmäler vilket efternamn barnet skall ha. Skulle de underlåta att anmäla detta, bör barnet – i konsekvens med vad som skall gälla för barn i allmänhet – förvärva adoptivmoderns efternamn.

I likhet med de regler om namnförvärv för barn i allmänhet som har förordats i avsnitt 2.3.1 bör adoptivbarnet vid adoptionen kunna förvärva ett efternamn som en av adoptivföräldrarna har fört med sig från ett tidigare äktenskap. Förvärvet bör också kunna avse ett efternamn som adoptivfadern eller adoptivmodern senast har burit som ogift. Sedan barnet vid adoptionen har förvärvat ett efternamn, bör barnet vara oförhindrat att genom ett byte förvärva något annat av de namn som har stått till buds redan vid adoptionstillfället, på ett sätt som motsvarar vad som gäller för andra barn.

Utredningen har med viss tvekan stannat för att man bör ha kvar den nuvarande regeln om att domstolen kan tillåta adoptivbarnet att behålla sitt efternamn före adoptionen. Utredningen föreslår emellertid att ett sådant tillstånd bara skall kunna ges när det finns särskilda skäl. Förslaget tar i första hand sikte på adoption av en vuxen person.

En adoption innebär numera, som förut nämnts, att de rättsliga banden med de biologiska föräldrarna definitivt klipps av. Emellertid har man på senare tid alltmera kommit till insikt om att det är viktigt för ett adoptivbarn att inte berövas möjligheten att känna till och känna samhörighet med sitt ursprung. Det kan därvid ha betydelse för barnet att kunna bära sitt ursprungliga efternamn. Domstolen bör därför i adoptionsärendet kunna

besluta att den som adopteras behåller sitt efternamn även om några särskilda skäl inte finns för detta.

De regler som nu har förordats överensstämmer i huvudsak med dem som har antagits i Danmark och Norge och som f. n. övervägs i Finland.

Sammanfattning av skälen: Reglerna om adoptivbarns efternamn bör så långt möjligt motsvara dem som skall gälla för barn i allmänhet. Adoptivbarn bör därför genom adoptionen kunna förvärva ett efternamn som någon av adoptivföräldrarna då bär eller senast har burit som ogift. Även efter ett sådant förvärv bör adoptivbarnet kunna byta till något annat efternamn som det hade kunna förvärva redan vid adoptionen. För att ett adoptivbarn skall kunna markera sin samhörighet även med sina biologiska föräldrar bör barnet dock kunna behålla det efternamn som det hade före adoptionen, om domstolen i samband med prövningen av adoptionsansökningen tillåter det.

2.3.4 Fosterbarns efternamn

Departementsförslaget: Ett fosterbarn får genom anmälan till pastorsämbetet byta sitt efternamn till ett namn som en fosterförälder bär, om den eller de vars namn avses samtycker till namnbytet och domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa. Fosterbarnet får därefter genom anmälan till pastorsämbetet ta tillbaka ett efternamn som fosterbarnet har burit tidigare.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med departementsförslaget. Utredningen anser dock att ett fosterbarn, som har bytt sitt efternamn till något av fosterföräldrarnas namn, därefter skall utan domstolsprövning kunna byta till något annat efternamn som fosterföräldrarna bär (se betänkandet s. 121–123).

Remissinstanserna: Utredningens förslag godtas av flertalet remissinstanser (se bil. 3 avsnitt 4).

Skäl för departementsförslaget: I 1963 års namnlag föreskrivs att ett barn under 18 år, som för fostran och vård stadigvarande har tagits om hand av någon annan än barnets föräldrar, får genom anmälan till pastorsämbetet ta fosterfaderns efternamn, om denne samtycker till det och domstolen har funnit namnbytet förenligt med barnets bästa. En motsvarande regel gäller om barnet har tagits om hand av en ensamstående fostermor.

Utredningen har för sin del ansett att de nuvarande reglerna om fosterbarns efternamn bör i huvudsak behållas, dock med den skillnaden att fosterbarnet bör ha lika rätt att förvärva fosterfaderns och fostermoderns efternamn. Under remissbehandlingen har en remissinstans vänt sig mot att ett fosterbarn skall kunna byta sitt efternamn till något av fosterföräldrarnas

namn, eftersom fosterbarnsförhållandet upphör när barnet lämnar fosterhemmet. Det övervägande antalet remissinstanser har emellertid inte haft något att erinra mot att fosterbarn skall kunna ta ett efternamn som någon av fosterföräldrarna bär. Regler av denna innebörd fyller också en funktion genom att de till stora delar jämställer fosterbarn med barn i allmänhet. Att detta är önskvärt har framhållits i förarbetena till den nya socialtjänstlagen (prop. 1979/80:1 s. 316). Fosterbarn bör alltså kunna byta sitt efternamn till ett namn som någon av fosterföräldrarna eller båda bär.

Enligt utredningen bör man även i fortsättningen kräva inte bara att samtycke till namnbytet lämnas av den eller de fosterföräldrar vilkas namn fosterbarnet avser att förvärva utan också att domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa. Under remissbehandlingen har invänts att det – när vårdnadshavarna har gjort anmälan om namnbytet – inte synes nödvändigt med ett krav på domstolsprövning vid sidan av kravet på samtycke av den eller de ifrågavarande fosterföräldrarna. En sådan domstolsprövning gäller emellertid barnets bästa och syftar bl. a. till att undersöka varaktigheten av barnets vistelse i fosterhemmet och lämpligheten av namnbytet över huvud taget. Den bör därför behållas, liksom kravet på samtycke av berörda fosterföräldrar.

Sedan ett fosterbarn har förvärvat en fosterförälders efternamn, bör barnet i och för sig ha möjlighet att byta detta namn till ett annat efternamn som någon av fosterföräldrarna då bär. Anledning saknas emellertid att, i enlighet med utredningens förslag, låta detta namnbyte ske utan en domstolsprövning. Även vid ett sådant namnbyte bör domstol alltså pröva om namnbytet är förenligt med barnets bästa.

Däremot bör ett fosterbarn, liksom barn i allmänhet, kunna utan begränsning ta tillbaka ett efternamn som barnet har burit tidigare. Någon prövning av patent- och registreringsverket, som gäller f. n., synes inte vara nödvändig i detta fall.

De regler om fosterbarns efternamn som nu har förordats saknar direkt motsvarighet i de andra nordiska länderna.

Sammanfattning av skälen: De regler som gäller f. n. om ett fosterbarns förvärv av fosterföräldrarnas efternamn bör i huvudsak behållas oförändrade. I överensstämmelse med vad som skall gälla för barn i allmänhet bör fosterbarnet dock ha rätt att välja vilket som helst av fosterföräldrarnas efternamn. Sedan ett fosterbarn har förvärvat ett sådant namn, bör det utan begränsning kunna ta tillbaka ett efternamn som barnet har burit tidigare.

2.4 Mellannamn

Mellannamn

2.4.1 Mellannamn för makar

Departementsförslaget: En make som har förvärvat den andra makens efternamn får som mellannamn bära det efternamn som han eller hon hade före äktenskapet. Har båda makarna under äktenskapet behållit sina tidigare efternamn, får en av dem med den andra makens samtycke bära dennes efternamn som mellannamn, under förutsättning att namnet inte har förvärvats på grund av ett tidigare äktenskap. En make kan även sedan äktenskapet har upplösts börja bära den tidigare makens efternamn som mellannamn. En förutsättning är dock att denne samtycker till det, utom då han eller hon är avliden.

Utredningens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget (se betänkandet s. 93–96).

Remissinstanserna: Utredningens förslag godtas i huvudsak av flertalet remissinstanser. Kritik mot vissa delar av förslaget framförs dock från olika håll (se bil. 3 avsnitt 5).

Skäl för departementsförslaget: Enligt 1963 års namnlag får en hustru, som har förvärvat sin makes efternamn, framför dennes namn bära det släktnamn hon hade som ogift. Namnet betraktas som ett tilläggsnamn. Har hustrun behållit sitt efternamn från tiden före äktenskapet, får hon på motsvarande sätt framför namnet bära mannens efternamn som tilläggsnamn. Tilläggsnamnet får i dessa fall anmälas till pastorsämbetet för anteckning i kyrkoboken.

Genom reglerna om tilläggsnamn har gifta kvinnor beretts möjlighet att visa sin tidigare familjanknytning i fall då de också vill bära sin makes efternamn. Möjligheten att erhålla ett tilläggsnamn och att få det antecknat i kyrkoboken har också ansetts tillgodose ett praktiskt behov för gifta kvinnor att under resor, vid vistelse på hotell eller i andra sammanhang kunna dokumentera sin samhörighet med sina män. Tilläggsnamnet kan därmed inflyta i pass och liknande officiella handlingar.

De regler som har förordats i avsnitt 2.2 om makars efternamn innebär att makarna får betydligt större möjligheter än f. n. att välja mellan olika efternamn, såväl när de ingår äktenskap som senare under äktenskapet. Det hindrar emellertid inte att makarna kan vilja bära ytterligare något av dessa namn som ett tilläggsnamn. Den nuvarande ordningen med tilläggsnamn bör alltså stå kvar och utsträckas till att gälla även för gifta män. I enlighet med vad som har sagts i avsnitt 2.1 bör emellertid beteckningen tilläggsnamn bytas ut mot beteckningen mellannamn.

En make som förvärvar den andra makens efternamn bör alltså som

Mellannamn

mellannamn kunna bära sitt tidigare efternamn som ogift. Givetvis bör det inte vara något som hindrar att maken börjar bära detta mellannamn först sedan äktenskapet har upplösts. I detta ligger även att, om maken gifter om sig och tar den nye makens efternamn, det bör finnas en möjlighet för honom eller henne att som mellannamn då börja använda sitt tidigare efternamn som ogift. En sådan ordning gäller redan nu för gifta kvinnor och bör, i enlighet med vad som nyss sades, i fortsättningen gälla också för gifta män.

Av det förut anförda följer vidare att en make som har behållit sitt tidigare efternamn som ogift bör kunna bära den andra makens efternamn som mellannamn, under förutsättning att detta inte är ett giftasnamn. I överensstämmelse med vad som har förordats i avsnitt 2.2.2 om en makes förvärv av den andra makens efternamn bör dock endast en av makarna kunna ta den andres namn som mellannamn. I annat fall skulle makarna kunna ha två olika namnkombinationer, något som uppenbarligen inte är tillfredsställande. Givetvis bör det krävas att makarna är överens om vem av dem som skall bära den andres namn som mellannamn. Den andra maken måste med andra ord samtycka till att hans eller hennes efternamn används som mellannamn.

Om en av makarna under äktenskapet har börjat använda den andra makens efternamn som mellannamn, bör han eller hon kunna fortsätta att använda detta mellannamn även sedan äktenskapet har upplösts. Detta gäller redan i dag för gifta kvinnor och står i överensstämmelse med vad som har förordats i avsnitt 2.2.2 om en makes rätt att behålla den andra makens efternamn efter äktenskapets upplösning.

F. n. kan en gift kvinna, som har behållit det efternamn hon hade före äktenskapet, börja bära sin makes efternamn som mellannamn även efter det att äktenskapet har upplösts. För en frånskild eller efterlevande makes rätt att börja bära den tidigare makens efternamn som mellannamn framför sitt efternamn från tiden före äktenskapet talar att han eller hon därigenom kan på ett enkelt sätt markera sin samhörighet med ett barn som maken har i sin vård och som bär enbart den andra makens efternamn. En sådan möjlighet bör därför i princip finnas också i fortsättningen och, i konsekvens med det förut anförda, gälla även för män.

I det fall att äktenskapet har upplösts genom den andra makens död ger en sådan rätt för den efterlevande maken att börja bära den avlidnes efternamn som mellannamn inte upphov till några komplikationer. Vid en skilsmässa mellan makar, som båda under äktenskapet har behållit sina efternamn som ogifta, uppkommer däremot frågan vem av dem som skall ha rätt att börja bära den andres efternamn som mellannamn. Inte heller i detta fall finns det nämligen anledning att tillåta makarna att bära mellannamn korsvis. I enlighet med vad som nyss har förordats i fråga om rätten att bära den andra makens efternamn som mellannamn under ett bestående äktenskap bör det krävas samtycke av den andra maken även till att hans eller hennes namn börjar bäras som mellannamn först efter det att makarna har skilt sig. På så

sätt får de själva bestämma vem av dem som skall få börja bära den andres efternamn som mellannamn. **Mellannamn**

Enligt 1963 års namnlag kan inte en kvinna sedan hon har gift om sig bära sin förre makes efternamn som mellannamn i det nya äktenskapet. I avsnitt 2.2.2 har emellertid förordats att en frånskild make som har förvärvat den andra makens efternamn får behålla det namnet även om han eller hon gifter om sig. Med hänsyn till detta finns det inte anledning att hindra en frånskild make att efter omgifte i stället bära det tidigare förvärvade namnet som mellannamn. I enlighet med vad som nyss har sagts bör han eller hon då även kunna börja bära den tidigare makens efternamn som mellannamn, om denne samtycker till detta.

Den som börjar bära ett mellannamn har f. n., som förut nämnts, rätt att anmäla namnet till pastorsämbetet för anteckning i kyrkoboken. Någon skyldighet att göra en sådan anmälan finns dock inte. För ordningens skull bör man dock i fortsättningen kräva att mellannamnet anmäls till pastorsämbetet. Det finns knappast anledning att rättsordningen sanktionerar ett helt formlöst bärande av mellannamn. Med en sådan ordning skulle det f. ö., som några remissinstanser har varit inne på, vara svårt att upprätthålla det förut förordade kravet på samtycke av den make vars efternamn den andra maken vill bära som mellannamn.

De regler om mellannamn för makar som nu har förordats har endast delvis motsvarighet i de andra nordiska länderna.

Sammanfattning av skälen: Den nuvarande möjligheten för gifta kvinnor att bära mellannamn (f. n. benämnt tilläggsnamn) bör behållas och utvidgas till att gälla även för gifta män. Makarna bör dock inte kunna bära mellannamn korsvis. Endast en av makarna bör därför kunna bära mellannamn. Även en frånskild eller efterlevande make bör kunna börja bära den tidigare makens efternamn som mellannamn för att på så sätt markera sin samhörighet med ett barn som han eller hon har i sin vård och som bär enbart den tidigare makens namn.

2.4.2 Mellannamn för barn

Departementsförslaget: Mellannamn får inte bäras av andra barn än adoptivbarn.

Utredningens förslag: Har föräldrarna olika efternamn, får barnet som mellannamn bära det av deras namn som barnet inte har förvärvat som efternamn. För adoptivbarn och fosterbarn föreslås motsvarande regler (se betänkandet s. 110–113, 116–117, 120–121, 122–123).

Remissinstanserna: Flertalet av dem har lämnat utredningens förslag utan erinran. Patent- och registreringsverket ställer sig dock tveksamt till förslaget, och det avstyrks helt av riksskatteverket (se bil. 3 avsnitt 5).

Mellannamn

Skäl för departementsförslaget: En möjlighet för barn att bära mellannamn finns inte f. n. i vårt land, utom när det gäller adoptivbarn. I Danmark däremot har barn sedan gammalt en vidsträckt rätt att bära mellannamn. Även i Norge finns stora sådana möjligheter. De finska namnreglerna saknar emellertid helt bestämmelser om mellannamn. Det gäller även det förslag till nya namnregler som nyligen har lagts fram där.

Frågan är om man även i Sverige bör införa en allmän rätt för barn att som mellannamn bära det av föräldrarnas namn som barnet inte har förvärvat som efternamn. Till förmån för en sådan ordning talar, förutom att man då får överensstämmelse med reglerna i Danmark och Norge, att barnet på så sätt skulle kunna visa sin samhörighet med båda föräldrarna.

Med mellannamn för barn följer emellertid åtskilliga olägenheter, som inte gör sig lika märkbara när det gäller mellannamn för makar. Sålunda kan barnet komma att identifiera sig med hela namnkombinationen och vid vuxen ålder finna det otillfredsställande att inte kunna föra denna kombination vidare till nästa generation. Det kan å andra sidan hända att barnet föredrar mellannamnet, om det är mera särskiljande än efternamnet, och därför till vardags använder enbart mellannamnet. På så sätt kan missförstånd om barnets efternamn uppkomma i olika situationer.

Till detta kommer att namnkombinationer redan genom sin längd i allmänhet är otympliga och svårhanterliga. Denna invändning kan visserligen riktas även mot de regler om mellannamn för makar som har förordats i avsnitt 2.4.1. Det är emellertid en sak att man behåller en ordning som redan finns, låt vara att den utvidgas till att gälla både kvinnor och män. Något annat är att utöka användningsområdet för mellannamn till att avse också barn.

Av särskild betydelse är att de myndigheter som framför allt skulle komma att beröras av en ordning med mellannamn för barn, nämligen riksskatteverket och patent- och registreringsverket, har ställt sig avvisande eller i varje fall tveksamma till en sådan ordning (se bil. 3 avsnitt 5.4 och 5.5). Att i strid mot dessa myndigheters inställning införa nya regler om mellannamn för barn bör inte gärna komma i fråga.

När det gäller adoptivbarn föreligger emellertid särskilda förhållanden. Enligt 1963 års namnlag kan ett adoptivbarn som har förvärvat en adoptivförälders efternamn bära sitt tidigare efternamn som mellannamn. Och om adoptivbarnet har behållit sitt tidigare efternamn, kan det i stället bära en adoptivförälders efternamn som mellannamn.

Namnlagsutredningen har för sin del ansett att denna särskilda möjlighet för adoptivbarn att bära mellannamn bör tas bort. Denna uppfattning har emellertid kritiserats under remissbehandlingen. Bl. a. framhåller utredningen om barnens rätt att det för många adoptivbarn som kommer från främmande länder kan vara naturligt att som mellannamn bära sitt tidigare efternamn och därmed visa sin samhörighet även med det land och den kultur som de kommer ifrån (se bil. 3 avsnitt 5.11).

Som har nämnts i avsnitt 2.3.3 är det viktigt för ett adoptivbarn att inte berövas möjligheten att känna samhörighet med sitt ursprung. Även om barnet förvärvar något av adoptivföräldrarnas efternamn bör det därför kunna fortsätta att bära sitt tidigare efternamn som mellannamn. Och om barnet har behållit sitt tidigare efternamn bör det i stället kunna markera sin samhörighet med adoptivföräldrarna genom att bära något av deras efternamn som mellannamn. Det innebär att de nuvarande reglerna bör behållas i detta avseende.

Byte till ett nybildat efternamn

Sammanfattning av skälen: Skälen för att införa en möjlighet till mellannamn för barn i allmänhet kan inte anses uppväga de olägenheter av praktisk art som en sådan möjlighet skulle medföra. Barn bör därför inte heller i fortsättningen kunna bära något av föräldrarnas efternamn som mellannamn framför den andra förälderns efternamn. Däremot saknas det anledning att ta bort den möjlighet som adoptivbarn f. n. har att bära både sitt ursprungliga och en adoptivförälders efternamn i kombination, varav det ena som mellannamn.

2.5 Byte till ett nybildat efternamn

Departementsförslaget: Den som vill byta sitt efternamn till ett nybildat namn får göra det genom ansökan hos patent- och registreringsverket oavsett om det namn som han eller hon redan bär är särskiljande eller ej. Efter ett sådant namnbyte krävs särskilda skäl för ytterligare namnbyten.

Utredningens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget med det undantaget att någon begränsning i möjligheten att byta namn flera gånger inte föreslås av utredningen (se betänkandet s. 123–126).

Remissinstanserna: Utredningens förslag kritiserar från flera håll. Framför allt anser många remissinstanser att det bör finnas en spärr mot upprepade namnbyten (se bil. 3 avsnitt 6).

Skäl för departementsförslaget: Enligt 1963 års namnlag kan byte till ett nybildat efternamn ske genom ansökan hos patent- och registreringsverket. Ett krav är dock att det namn som sökanden bär inte är tillräckligt särskiljande eller att det annars är mindre tjänligt. Detta krav har uppställts med hänsyn till det allmänna intresset av namnstabilitet. Ett syfte har också varit att befrämja en mera allmän övergång till särskiljande eller i övrigt lämpliga efternamn.

Erfarenheterna av 1963 års namnlag tyder på att en person inte gärna byter till ett nybildat efternamn utan att ha vägande skäl. Över huvud taget är tendensen att sökandena hellre förvärvar ett namn som tidigare har funnits i släkten än tar ett nybildat namn. Enligt vad som redovisas av utredningen är

antalet ansökningar hos patent- och registreringsverket om ett befintligt efternamn mer än dubbelt så stort som antalet ansökningar om ett nybildat efternamn (se betänkandet s. 125). Det kan tilläggas att de regler som har förordats i det föregående innebär att makar och barn får betydligt större valmöjligheter än f. n. när det gäller förvärv av efternamn genom en anmälan hos pastorsämbetet. En följd av detta är sannolikt att intresset av att kunna ta nybildade efternamn avtar ytterligare.

Någon risk för att en lättnad i möjligheterna att byta till nybildade efternamn skulle komma att missbrukas finns därför knappast. Som tidigare har sagts är ett namnbyte f. ö. ofta förenat med så många praktiska olägenheter för den enskilde att redan detta har en avhållande effekt mot vad som kan kallas okynnesansökningar. Den som trots dessa olägenheter vill byta till ett nybildat efternamn torde i allmänhet ha så starka skäl för sitt önskemål att det inte kan anses befogat att hindra honom eller henne från att göra det, även om det namn som denne vill byta bort är särskiljande eller annars lämpligt som efternamn. Att namnbyte medges i dessa fall står också i överensstämmelse med vad som har sagts i avsnitt 2.1 om att enskilda personer bör ha så stor frihet som möjligt att själva bestämma sina efternamn.

Prövningen av om ett befintligt efternamn kan anses vara tillräckligt särskiljande eller annars tjänligt kan givetvis många gånger vara svår att göra för patent- och registreringsverket. Tar man bort denna spärr vinner man alltså en betydande förenkling. Samtidigt får man då överensstämmelse med de regler som på denna punkt har gällt sedan länge i Danmark, Finland och Norge. En sådan spärr bör därför inte heller i Sverige gälla i fortsättningen.

En särskild fråga är om byte till ett nybildat namn skall utan någon begränsning kunna göras hur många gånger som helst. Även om namnstabiliteten knappast riskerar att komma i fara genom obegränsade möjligheter till namnbyten i administrativ ordning, kan dessa möjligheter komma att missbrukas av någon som vill undandra sig sina förpliktelser mot enskilda eller samhället eller som ägnar sig åt brottsliga förfaranden. Som flera remissinstanser har framhållit bör därför upprepade namnbyten inte kunna ske utan vidare. En lämplig spärr synes vara att kräva att den som en gång har bytt till ett nybildat efternamn visar särskilda skäl för en begäran om ytterligare sådana namnbyten.

En sådan spärr bör, liksom f. n., gälla även när någon vill byta ett nybildat efternamn till ett efternamn som han eller hon har burit tidigare, oavsett om detta namn har förvärvats automatiskt, genom anmälan till pastorsämbetet eller genom ansökan hos patent- och registreringsverket.

Sammanfattning av skälen: I enlighet med principen att en person bör ha så stor frihet som möjligt att välja namn bör även den som redan bär ett ovanligt eller på annat sätt lämpligt efternamn kunna byta detta namn till ett nybildat efternamn som han eller hon hellre vill ha. Det behöver knappast befaras att

en sådan lättnad i de nuvarande möjligheterna att byta till ett nybildat efternamn skulle komma att missbrukas. En obegränsad möjlighet att upprepade gånger byta namn på detta sätt skulle emellertid kunna inbjuda till missbruk. Efter ett sådant namnbyte bör det därför krävas särskilda skäl för ytterligare namnbyten.

Ändring av efternamns stavning m. m.

2.6 Ändring av efternamns stavning m. m.

2.6.1 Stavningsändringar

Departementsförslaget: Ett efternamns stavning får även i fortsättningen ändras endast efter ansökan hos patent- och registreringsverket.

Utredningens förslag: En enkel ändring av ett efternamn som inte är särskiljande anses inte som byte till ett nybildat efternamn och får därför göras genom ansökan till pastorsämbetet (se betänkandet s. 127–128).

Remissinstanserna: De flesta godtar utredningens förslag. Några befarar dock att den föreslagna bestämmelsen kommer att medföra tillämpningssvårigheter (se bil. 3 avsnitt 6.3, 6.5–6.7 och 6.10).

Skäl för departementsförslaget: Stavningsändringar av efternamn jämställs f. n. med namnbyten och kräver därför tillstånd av patent- och registreringsverket. För att få ett sådant tillstånd måste sökanden betala en ansökningsavgift, som f. n. uppgår till 450 kr.

Stavningsändringar kan vara av olika slag. De kan medföra att namnet ändrar karaktär genom att det exempelvis får samma form som ett befintligt särskiljande eller egenartat efternamn och därmed medför intrång i annans rätt till detta namn. Som exempel kan nämnas en ändring från Josefsson till Josephson. Andra ändringar kan vara av enkel beskaffenhet och inte föranleda att namnet får ny karaktär, t. ex. en ändring från Josefsson till Josefson eller från Karlsson till Carlsson.

Som utredningen har funnit är det tydligt att den förra sortens ändringar inte heller i fortsättningen bör medges utan prövning av patent- och registreringsverket. Gränsen mellan detta slags ändringar och ändringar av den senare sorten är emellertid, som framhållits under remissbehandlingen, inte lätt att dra. Även om det i och för sig hade varit önskvärt att ändringar av det senare slaget kunde ske på ett enkelt sätt genom anmälan till pastorsämbetet, synes gränsdragningsproblemen vara så stora att den nuvarande ordningen bör behållas. Patent- och registreringsverket bör således även i fortsättningen pröva alla slag av ändringar av efternamn.

Sammanfattning av skälen: Svårigheten att dra en skarp gräns mellan olika slag av stavningsändringar medför att samtliga ändringar av detta slag, liksom f. n., bör prövas av patent- och registreringsverket.

2.6.2 *Ändring av utländska efternamns genusform***Ändring av efternamns stavning
m. m.**

Departementsförslaget: En ändring av utländska efternamns genusform anses inte som byte till ett nybildat efternamn utan får ske genom anmälan till pastorsämbetet.

Utredningens förslag: En ändring av utländska efternamns genusform bör i folkbokföringen kunna behandlas som en fråga om rättelse. Någon särskild lagbestämmelse om detta föreslås dock ej (se betänkandet s. 227–229).

Remissinstanserna: Några anser att det genom en uttrycklig lagbestämmelse bör göras klart att utländska efternamn kan ha den genusform som de har enligt ursprungslandets sed. Riksskatteverket avstyrker dock helt utredningens förslag (se bil. 3 avsnitt 10.4, 10.5, 10.11–10.13).

Skäl för departementsförslaget: I vissa språk, såsom i grekiskan och i de slaviska språken, har efternamnen olika ändelser beroende på om den som bär namnet är man eller kvinna. Enligt grekiskt namnskick får ett manligt efternamn , som slutar på -is, ändelsen ou, -u eller -i när det förvärfvas av en kvinna. Som exempel på slaviskt namnskick kan nämnas att man i Tjeckoslovakien lägger ändelsen -ova till efternamn som förvärfvas av kvinnor.

Enligt en dom av regeringsrätten den 3 maj 1979 får bestämmelserna i 1963 års namnlag anses förutsätta att ett och samma efternamn skall ha samma form för alla dem som bär namnet oavsett deras kön e. d. En ändring av ett efternamns genusform är alltså med detta synsätt att betrakta som byte till ett nybildat efternamn, som kräver tillstånd av patent- och registreringsverket. Med anledning av ett liknande ärende har Stockholms domkapitel hos justitiedepartementet hemställt om sådana ändringar i namnlagen att invandrare i Sverige får möjlighet att behålla sitt namnskick (se bil. 4).

I vårt land gäller principen att invandrare så långt som möjligt bör kunna behålla sitt ursprungslands kultur, vanor och språk. I enlighet med denna princip bör de ha möjlighet att till pastorsämbetet kostnadsfritt anmäla olika genusformer av ett utländskt efternamn utan att detta anses som ett byte till ett nybildat efternamn. En uttrycklig bestämmelse om detta bör tas in i de nya namnreglerna.

Sammanfattning av skälen: En ändring av utländska efternamns genusform, så att namnet överensstämmer med namnskicket i ursprungslandet, bör kunna ske kostnadsfritt genom anmälan till pastorsämbetet. Därmed främjas ett intresse som kan finnas hos många invandrare.

2.7 Förnamn

Förnamn

2.7.1 Förvärv av förnamn

Departementsförslaget: Genom en uttrycklig bestämmelse klargörs att förnamn alltid förvärvas genom anmälan till pastorsämbetet eller, i vissa fall, efter ansökan hos patent- och registreringsverket.

Utredningens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget (se betänkandet s. 199–201).

Remissinstanserna: Utredningens förslag godtas allmänt (se bil. 3 avsnitt 8).

Skäl för departementsförslaget: Till skillnad från vad som gäller beträffande efternamn är 1963 års namnlag i fråga om förnamn oklar när det gäller själva sättet att förvärva namnet. Enligt lagen skall ett barn, om det lever, ges ett förnamn inom sex månader efter födelsen. Har ett förnamn getts på något annat sätt än vid dop inom svenska kyrkan, skall namnet anmälas till pastorsämbetet före utgången av denna sexmånaderstid. Barnet kan senare ges ytterligare förnamn. Sker detta på annat sätt än vid dop inom svenska kyrkan, skall namnet anmälas till pastorsämbetet. I vissa fall skall ansökan i stället göras hos patent- och registreringsverket (se avsnitt 2.7.2).

I lagen föreskrivs vidare att som förnamn inte får godkännas ett namn som inte uppfyller vissa angivna krav. Denna prövning görs av pastorsämbetet när ett förnamn anmäls dit och av patent- och registreringsverket när ansökan görs där om tillägg av förnamn. Förvärvet av ett förnamn blir alltså inte klart förrän anmälningen eller ansökningen har prövats. För det fall att förnamnet har getts vid dop inom svenska kyrkan blir förvärvet emellertid definitivt redan vid dopet. I ett sådant fall förutsätts dopförrättaren göra denna prövning.

Frågan hur ett förnamn bör förvärvas diskuterades vid tillkomsten av 1963 års namnlag, men några särskilda bestämmelser om själva förvärvet ansågs då inte påkallade (se prop. 1963:37 s. 125). Namnlagsutredningen har nu på nytt övervägt frågan och funnit att det av lagen klart bör framgå när ett förnamn förvärvas. Denna ståndpunkt synes välgrundad. Som utredningen har föreslagit är den lämpligaste ordningen att förnamn alltid förvärvas genom anmälan till pastorsämbetet resp. efter ansökan hos patent- och registreringsverket. Därmed undanröjs den uppfattning som ibland finns om att det är någon skillnad mellan förnamn som har getts vid dop och förnamn som har getts på något annat sätt.

Har förnamn getts vid dop inom svenska kyrkan, synes det emellertid vara en onödig omgång att föräldrarna gör en särskild anmälan till pastorsämbetet. I detta fall bör anmälningsskyldigheten anses fullgjord i och med att namnet har anmälts till dopförrättaren.

Sammanfattning av skälen: Av lagen bör klart framgå när ett förnamn förvärvas. Någon skillnad bör inte göras mellan fall då namnet har getts vid dop och fall då namnet har getts på något annat sätt. I båda dessa fall bör namnet förvärvas genom anmälan till pastorsämbetet eller, i vissa fall, efter ansökan hos patent- och registreringsverket.

2.7.2 Tillägg av förnamn

Departementsförslaget: Den som en gång har förvärvat ett eller flera förnamn kan ytterligare en gång förvärva förnamn genom anmälan till pastorsämbetet. Därefter kan tillägg av förnamn ske efter ansökan hos patent- och registreringsverket. Det krävs i sådant fall att det föreligger särskilda skäl.

Utredningens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget (se betänkandet s. 203).

Remissinstanserna: Utredningens förslag godtas allmänt (se bil. 3 avsnitt 8).

Skäl för departementsförslaget: Enligt 1963 års namnlag kan tillägg av förnamn ske på två sätt. Antingen kan ytterligare förnamn ges vid dop eller vid en motsvarande religiös förrättning. Några särskilda villkor för namntillägget gäller då inte. Tillägg av förnamn kan emellertid också ske efter ansökan hos patent- och registreringsverket. I detta fall krävs att det finns särskilda skäl för namntillägget. Dessutom tar verket ut en ansökningsavgift, som f. n. uppgår till 250 kr.

Den nuvarande skillnaden mellan fall då ytterligare förnamn ges vid en religiös förrättning och fall då någon vill få ytterligare förnamn utan en sådan förrättning kan inte anses sakligt betingad. Särskilt när det gäller tillägg av förnamn för barn som adopteras är det otillfredsställande att ett sådant tillägg inte kan göras i alla fall på samma villkor. Ett vanligt exempel är att adoptivföräldrar vill ge ett utländskt adoptivbarn ett svenskklingande förnamn som tillägg utan samband med dop eller någon annan religiös förrättning. Liksom när det gäller det första förvärvet av förnamn bör ett eller flera ytterligare förnamn kunna förvärvas kostnadsfritt genom anmälan till pastorsämbetet, varvid något krav på särskilda skäl för namntillägget inte bör gälla.

Namntillägg bör dock inte få göras ett obegränsat antal gånger. Sedan ett sådant tillägg har gjorts en gång, bör ytterligare tillägg få göras endast efter ansökan hos patent- och registreringsverket. Tillstånd bör ges bara om det finns särskilda skäl för tillägget.

Sammanfattning av skälen: Samma regler bör gälla för tillägg av förnamn, oavsett om det eller de nya namnen ges vid en religiös förrättning eller på

något annat sätt. I båda fallen bör namntillägg kunna göras genom anmälan till pastorsämbetet. För ytterligare namntillägg bör dock krävas att ansökan görs hos patent- och registreringsverket. Dessutom bör det föreligga särskilda skäl.

Förnamn

2.7.3 Ändring av förnamn

Departementsförslaget: I samband med att tillägg av förnamn anmäls till pastorsämbetet får ett eller flera förnamn strykas genom en sådan anmälan. Vidare får en ändring av ordningsföljden mellan två eller flera förnamn, så att tilltalsnamnet kommer först, ske genom anmälan till pastorsämbetet. Detsamma gäller en ändring av stavningen av förnamn, under förutsättning att inte namnets uttal ändras. I övrigt får förnamn ändras efter ansökan hos patent- och registreringsverket, om det finns särskilda skäl.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med departementsförslaget (se betänkandet s. 204–205). Enligt utredningens förslag är det dock inte i något fall möjligt att stryka förnamn genom anmälan till pastorsämbetet.

Remissinstanserna: Praktiskt taget alla godtar utredningens förslag. Några befarar dock att förslaget i fråga om stavningsändringar skall medföra tillämpningssvårigheter (se bil. 3 avsnitt 8).

Skäl för departementsförslaget: Beträffande andra ändringar av förnamn än namntillägg gäller enligt 1963 års namnlag att den som har förvärvat ett förnamn kan få detta utbytt eller struket efter ansökan hos patent- och registreringsverket, om det finns synnerliga skäl.

Intresset av namnstabilitet måste anses väga tyngre när det gäller andra ändringar av förnamn än namntillägg. Sådana ändringar bör därför i princip alltså få göras endast efter ansökan hos patent- och registreringsverket. Som har framhållits av utredningen, och även av patent- och registreringsverket i en skrivelse till chefen för justitiedepartementet år 1972 (se betänkandet s. 62, 198 och 205), bör det emellertid vara tillräckligt att det finns särskilda skäl – och inte som f. n. synnerliga skäl – för ändring eller utbyte av förnamn. Vidare finns det anledning att också på annat sätt mjuka upp de nuvarande reglerna i tre särskilda hänseenden, nämligen när det gäller strykning av förnamn, ändring av ordningsföljden mellan förnamn och stavningen av förnamn.

Om någon vill *stryka* ett eller flera förnamn samtidigt med att ett eller flera nya förnamn anmäls till pastorsämbetet, synes det vara en onödig omgång att strykningen sker efter ansökan hos patent- och registreringsverket. I detta fall bör namntillägget och namnstrykningen kunna göras på en gång genom en anmälan till pastorsämbetet.

En ändring av *ordningsföljden* mellan förnamn betraktas i dag som en

Förnamn

sådan ändring av förnamn som kräver ansökan hos och prövning av patent- och registreringsverket, med åtföljande kostnader för ansökningsavgiften. Enligt utredningen bör emellertid en sådan ändring av ordningsföljden som innebär att tilltalsnamnet sätts först kunna ske kostnadsfritt genom anmälan till pastorsämbetet. Också patent- och registreringsverket har hos justitie-departementet särskilt hemställt om en lagändring av denna innebörd (se bil. 5).

Bakgrunden till dessa ändringsförslag är framför allt att de dataregister som f. n. används i folkbokföringen inte medger att tilltalsnamnet utmärks särskilt, vilket har fått till följd att det första förnamnet framstår som tilltalsnamn när uppgifter om förnamnen hämtas ur de databaserade registren. På grund av att registren bara har utrymme för ett begränsat antal förnamn kan tilltalsnamnet också komma att helt försvinna eller återges endast i förkortad form i fall då det ligger sist bland förnamnen. Detta kan givetvis upplevas som besvärande av den enskilde. Även av andra skäl bör tilltalsnamnet utan större besvär och särskilda kostnader kunna placeras först i namnraden. Den som har flera förnamn bör därför genom anmälan till pastorsämbetet kunna få tilltalsnamnet placerat först bland förnamnen.

Också en ändring av *stavnings* av ett förnamn kan f. n. ske endast efter ansökan hos patent- och registreringsverket. Detta synes emellertid i många fall vara en onödig omgång. Vissa ändringar av stavningen av förnamn bör i fortsättningen kunna ske kostnadsfritt genom anmälan till pastorsämbetet. För att förhindra att förnamnet genom en sådan stavningsändring ändrar karaktär, så att det i själva verket blir att anse som ett nytt namn, bör rätten att ändra stavningen genom en anmälan begränsas till sådana ändringar som inte medför att namnets uttal ändras. Detta bör gälla både när det är fråga om en stavningsändring i allmänhet och när avsikten med ändringen är att anpassa stavningen av ett utländskt förnamn till svenska förhållanden.

Sammanfattning av skälen: Det bör vara lättare än f. n. att ändra ordningsföljden mellan flera förnamn, så att tilltalsnamnet kommer först, och att ändra stavningen av ett förnamn utan att uttalet ändras. Sådana ändringar bör därför kunna ske genom anmälan till pastorsämbetet.

2.7.4 Gårdsnamn

Departementsförslaget: Ett gårdsnamn, som enligt gammal sedvänja är i bruk som tillnamn, får anmälas till pastorsämbetet som särskilt förnamn.

Utredningens förslag: Överensstämmer med departementsförslaget utom så till vida att gårdsnamnet enligt utredningens förslag måste placeras först bland förnamnen (se betänkandet s. 134–135).

Remissinstanserna: Praktiskt taget alla godtar utredningens förslag. Några har dock invändningar mot att gårdsnamnet skall placeras först bland förnamnen (se bil. 3 avsnitt 7).

Ikraftträdande m. m.

Skäl för departementsförslaget: Med gårdsnamn menas ett namn som anger från vilken gård den som bär namnet kommer. Som exempel på gårdsnamn kan nämnas Erikers, Klockar, Tolvmans och Täpp. Gårdsnamnet, som i allmänhet bärs före en persons förnamn, är inte något namn i namnlagens mening. Det kan därför inte antecknas i kyrkoboken vare sig som förnamn eller som efternamn eller tilläggsnamn.

Vid tillkomsten av 1963 års namnlag uttalades att bruket av gårdsnamn borde få fortleva, trots att någon möjlighet inte tillskapades att få namnet antecknat som förnamn eller som något annat namn (prop. 1963:37 s. 121). Därefter har det förekommit att gårdsnamn har förvärvats som efternamn efter ansökan hos patent- och registreringsverket. Det ursprungliga bruket av gårdsnamn har emellertid på vissa håll, framför allt i Dalarna, fortfarande stark livskraft. Det finns inte anledning att rubba en sådan på lång tradition grundad sedvänja. Den som bär ett gårdsnamn bör därför ha rätt att få detta namn antecknat i kyrkoboken.

I Dalarna brukar gårdsnamnet bäras framför förnamnen. I andra delar av landet kan det dock ha en annan placering. Det finns därför inte anledning att begränsa rätten att få ett gårdsnamn antecknat i kyrkoboken till de fall då namnet används före förnamnen. Även i andra fall bör namnet kunna antecknas som ett särskilt förnamn.

Endast den som genom släktskap eller äktenskap har en verklig anknytning till ett gårdsnamn bör dock ha rätt att få namnet antecknat. Ett ytterligare krav bör vara att gårdsnamnet alltjämt är i faktiskt bruk.

Sammanfattning av skälen: Det finns inte anledning att rubba det i vissa landsändar sedan gammalt tillämpade bruket med gårdsnamn som beteckning för den gård från vilken den som bär namnet kommer. Ett sådant gårdsnamn bör kunna antecknas i kyrkoboken som ett särskilt förnamn.

2.8 Ikraftträdande m. m.

Som jag har framhållit i avsnitt 2.1 är det angeläget att allmänheten och berörda myndigheter får behövlig information om den nya lagen innan den träder i kraft. Också de tillämpningsföreskrifter som kan visa sig erforderliga bör ha hunnit utfärdas i god tid före denna tidpunkt. Den nya lagen bör därför inte träda i kraft förrän den 1 januari 1983.

De nya möjligheter att förvärva och byta namn som jag har förordat i det föregående bör självfallet kunna utnyttjas även av dem som redan har förvärvat ett namn enligt bestämmelserna i 1963 års lag. Detta bör framgå av övergångsbestämmelserna. Där bör även tas in en del andra föreskrifter om vad som i fortsättningen skall gälla beträffande namn som har förvärvats enligt äldre bestämmelser.

2.9 Kostnader och resursbehov

Kostnader och resursbehov

De nya namnregler som har förordats i det föregående innebär att åtskilliga namnären den förs över från patent- och registreringsverket till pastorsämbetena. Enligt utredningen bör detta leda till att det i fortsättningen behövs en tjänst mindre vid patent- och registreringsverket, utan att för den skull pastorsämbetena behöver tillföras ytterligare personal. Däremot anser utredningen att vissa kostnader kan bli nödvändiga för att ändra dataregistren i folkbokföringen och för att utfärda nya anvisningar till pastorsämbetena om tillämpningen av de nya reglerna.

Under remissbehandlingen har från några håll påpekats att de nya reglerna kan antas komma att leda till en väsentligt ökad arbetsbelastning hos pastorsämbetena. Enligt riksskatteverket kan det under en övergångstid bli fråga om avsevärda arbetsinsatser för de lokala och regionala folkbokföringsmyndigheterna.

Enligt min mening bör man, liksom utredningen, kunna räkna med att ärendevolymen går ned hos patent- och registreringsverket sedan de nya reglerna har trätt i kraft. Verkets kostnader torde alltså minska till följd av reformen. När det sedan gäller pastorsämbetena gör jag den bedömningen att det inte kommer att behövas några resursförstärkningar där, även om åtskilliga namnären den i fortsättningen kommer att föras över dit.

Däremot kan behovet av olika informationsinsatser inför de nya lagens ikraftträdande antas leda till vissa engångskostnader. Dessa bör prövas i det ordinarie budgetarbetet. Jag vill dock framhålla att dessa kostnader, som i det stora hela torde uppgå till blygsamma belopp, åtminstone i ett längre perspektiv kommer att sparas in genom den förenkling som de nya reglerna innebär både för de enskilda och för samhället.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats ett förslag till namnlag.

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 9*.

4 Specialmotivering

I enlighet med vad som har förordats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.1) har 1963 års namnlag ersatts av en helt ny namnlag. Denna är uppdelad i fyra avdelningar. Av dem är den första och den fjärde i sin tur uppdelade i olika avsnitt genom underrubriker.

I första avdelningen finns bestämmelser om efternamn. I de två första avsnitten behandlas barns namnförvärv vid födelsen (1 §) och vid adoption (2–3 §§). I ett tredje avsnitt regleras möjligheterna att sedan ett efternamn har förvärvats vid födelsen eller vid adoption byta till en förälders resp.

Efternamn**1 §**

adoptivförälders efternamn (4–6 §§), medan ett fjärde avsnitt innehåller regler om byte till en fosterförälders efternamn (7 §). Därefter följer ett femte avsnitt med bestämmelser om byte till en makes efternamn (8–9 §§). Regler om byte av ett efternamn till ett nybildat efternamn eller till ett efternamn som inte kan förvärfvas enligt 1–9 §§ finns i ett sjätte avsnitt med rubriken Byte till andra efternamn (10–13 §§). I ett sjunde avsnitt upptas en särskild regel om ändring av ett efternamns genusform (14 §). I de åttonde och nionde avsnitten regleras frågan om förlust av efternamn (15–18 §§) och om särskilt skydd för egenartade efternamn (19–22 §§).

I andra avdelningen finns bestämmelser om mellannamn (23–25 §§), dvs. vad som i 1963 års namnlag kallas tilläggsnamn, medan tredje avdelningen innehåller regler om förnamn (26–31 §§).

I fjärde avdelningen slutligen behandlas själva förfarandet i mål och ärenden enligt lagen. Denna avdelning är uppdelad i fyra avsnitt. De tre första avsnitten innehåller bestämmelser om anmälan till pastorsämbetet (32–34 §§), om ansökan hos patent- och registreringsverket (35–40 §§) och om förfarandet inför domstol (41–43 §§). I det fjärde avsnittet har samlats vissa särskilda bestämmelser (44–45 §§).

Lika litet som 1963 års namnlag innehåller den nya lagen några bestämmelser om internationella förhållanden. Som har nämnts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.1) är avsikten emellertid att lagen senare skall kompletteras med sådana bestämmelser, vilka då kan tas in i en avslutande femte avdelning.

4.1 Efternamn

Som har nämnts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.1) används i lagen begreppet efternamn som beteckning på vad som i 1963 års lag benämns släktnamn.

Förvärv av efternamn vid födelsen

1 §¹ Barn förvärvar vid födelsen det efternamn som föräldrarna bär, om dessa har samma efternamn.

Har föräldrarna olika efternamn när barnet föds, förvärvar barnet det av föräldrarnas efternamn som anmäls till pastorsämbetet inom sex månader efter födelsen. Görs inte en sådan anmälan, anses barnet vid födelsen ha förvärvat moderns efternamn.

I stället för namn som avses i första eller andra stycket kan barnet förvärva ett efternamn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift, om detta namn anmäls till pastorsämbetet inom sex månader efter barnets födelse.

I denna paragraf upptas grundreglerna för ett barns förvärv av ett efternamn vid födelsen. Reglerna är desamma oberoende av om föräldrarna är gifta med varandra eller inte. För att en faders efternamn skall kunna läggas till grund för ett barns namnförvärv fordras att faderskapet är fastställt

¹ I propositionsförslaget har paragrafen getts en annan lydelse.

Efternamn

1 §

enligt reglerna i 1 kap. föräldrabalken.

Första stycket. Denna regel blir i första hand tillämplig i fall då föräldrarna är gifta med varandra och en av dem har förvärvat den andres efternamn. Emellertid är regeln tillämplig även i övrigt när föräldrarna – vare sig de är gifta med varandra eller ej – bär samma efternamn.

Enligt första stycket förvärvas namnet automatiskt, dvs. utan att någon anmälan behöver göras till pastorsämbetet. Avgörande för bestämmelsens tillämpning är namnförhållandena vid tidpunkten för barnets födelse. Vad som händer därefter i fråga om föräldrarnas efternamn påverkar inte namnfrågan enligt denna bestämmelse. Detta gäller även om föräldrarna redan före födelsen har ansökt om namnbyte enligt 10 § men ansökningsenheten prövas först efter födelsen. Vill föräldrarna att barnet skall ha deras nya namn, måste de göra en anmälan om namnbyte för barnet enligt 4 §.

Andra stycket. Om föräldrarna inte har samma efternamn när barnet föds, kan de välja vilket av föräldrarnas efternamn som barnet skall få och anmäla detta namn till pastorsämbetet. Anmälningen kan avse ett namn som någon av föräldrarna bär vid barnets födelse, alltså även ett namn som föräldern har förvärvat genom äktenskap med någon annan än barnets andra förälder. Är faderskapet inte fastställt när anmälan görs kan endast moderns namn anmälas.

Om någon anmälan inte görs inom sex månader efter barnets födelse, träder hjälpregeln i andra meningen till. Regeln innebär att barnet vid födelsen anses ha förvärvat moderns efternamn. Skulle barnet avlida innan någon anmälan har hunnit göras, skall barnet antecknas med moderns efternamn.

Av 44 § framgår att anmälan enligt första meningen skall göras av barnets vårdnadshavare. Står barnet under gemensam vårdnad krävs alltså att båda vårdnadshavarna gör denna anmälan. Kan de inte komma överens om vilket namn som skall anmälas, träder den ifrågavarande hjälpregeln i andra meningen till.

Tredje stycket. Möjligheten enligt tredje stycket att anmäla ett namn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift finns vare sig föräldrarna vid barnets födelse har samma eller olika efternamn. Med ett efternamn som en förälder har burit som ogift menas inte enbart ett namn som föräldern har förvärvat vid sin födelse utan också ett namn som föräldern därefter före ingående av äktenskap har förvärvat genom adoption, genom anmälan till pastorsämbetet eller efter ansökan hos patent- och registreringsverket. Däremot kan inte anmälas ett namn som en förälder har förvärvat i ett tidigare äktenskap eller som denne har förvärvat sedan ett sådant äktenskap har upplösts.

Om en anmälan enligt tredje stycket görs inom sex månader efter barnets födelse, anses barnet ha förvärvat det anmälda namnet redan vid födelsen.

*Förvärv av efternamn vid adoption***Efternamn****2 §**

Bestämmelserna om adoption i 4 kap. föräldrabalken utgår från att de rättsliga följderna av en adoption skall vara likartade oberoende av om det är fråga om adoption av en underårig eller en vuxen. Inte heller i den nya namnlagen görs någon skillnad mellan adoption av underåriga barn och av vuxna personer. Största möjliga parallellitet har vidare eftersträvat mellan reglerna i 1 § om ett barns förvärv av efternamn vid födelsen och reglerna i 2 och 3 §§ om namnförvärv vid adoption.

I 6 § regleras fallet att adoptivbarnet sedan adoptionen har kommit till stånd vill byta till ett annat efternamn som någon av adoptivföräldrarna bär eller senast har burit som ogift.

Patorsämberet får meddelande om efternamnet för den som adopteras genom den uppgiftsskyldighet som åtvilar domstolen i adoptionsärenden enligt 2 och 10 §§ kungörelsen (1949:661) om skyldighet för domstol att lämna uppgifter i mål och ärenden enligt föräldrabalken.

2 §¹ Den som adopteras av makar förvärvar genom adoptionen det efternamn som adoptivföräldrarna bär, om dessa har samma efternamn. Har adoptivföräldrarna olika efternamn, förvärvar barnet genom adoptionen det av adoptivföräldrarnas efternamn som dessa anmäler i adoptionsärendet eller, om något namn inte har anmälts, adoptivmoderns efternamn.

Den som adopteras av en person ensam förvärvar genom adoptionen det efternamn som denne bär. Om en make adopterar den andra makens barn, medför det dock inte någon ändring av barnets efternamn.

Den som adopteras kan genom adoptionen i stället förvärva ett efternamn som en adoptivförälder senast har burit som ogift, om den eller de som adopterar anmäler detta namn i adoptionsärendet.

Första stycket. Här återfinns huvudregeln för namnförvärv vid adoption. I fråga om efternamnet för den som adopteras kommer adoptionen i de flesta fall till synes på det sättet att denne blir av med sitt tidigare efternamn och i stället förvärvar det namn som adoptivföräldrarna eller en av dem bär. I andra stycket andra meningen och i 3 § regleras dock några undantagsfall när något namnskifte inte äger rum.

Enligt 4 kap. 3 § föräldrabalken kan makar i princip adoptera endast gemensamt. Enda undantaget är när en make adopterar andra makens barn. Denna situation behandlas i andra stycket andra meningen i förevarande paragraf.

Reglerna om namnförvärv vid adoption av makar gemensamt är – som redan nämnts – uppbyggda på samma sätt som när det gäller namnförvärv vid födelsen. Har adoptivföräldrarna samma efternamn förvärvar den som adopteras alltså detta efternamn. Om adoptivföräldrarna har olika efternamn är valet fritt mellan deras namn. I adoptionsärendet får adoptivföräldrarna då anmäla vilket namn som adoptivbarnet i fortsättningen skall bära.

¹ Första meningen i första stycket har fått en något annan lydelse i propositionsförslaget.

Om adoptivföräldrarna, när de har olika efternamn, inte i adoptionsärendet anmäler vilket namn adoptivbarnet skall ha, får barnet – i överensstämmelse med vad som gäller för barn i allmänhet – adoptivmoderns efternamn.

Det efternamn som adoptivbarnet kan förvärva enligt förevarande stycke måste bäras av adoptivföräldrarna eller en av dem vid tiden för adoptionsbeslutet. Detta namn kan – i likhet med vad som gäller vid barns förvärv av efternamn vid födelsen – vara ett namn som en adoptivförälder har förvärvat genom ett tidigare äktenskap.

Andra stycket. Till en början regleras det fallet att en ensamstående person adopterar någon. Adoptivbarnet får då automatiskt dennes namn, utan att detta behöver särskilt anmälas i adoptionsärendet.

Andra stycket innehåller vidare en särregel för det fall att en make adopterar den andra makens barn eller adoptivbarn. Någon ändring av efternamnet för detta barn sker då inte. Barnet är emellertid efter adoptionen att betrakta som makarnas gemensamma. Detta gör att de allmänna reglerna i 4–6 §§ om byte till en förälders eller adoptivförälders efternamn blir tillämpliga. På så sätt kan den adopterades namn ändras, om detta skulle vara önskvärt med hänsyn till namnsituationen i familjen.

Tredje stycket. Liksom gäller i fråga om barns förvärv av efternamn vid födelsen avses med en adoptivförälders efternamn som ogift inte bara det namn denne har förvärvat vid födelsen utan även andra namn som denne har förvärvat innan han eller hon första gången har gift sig (se specialmotiveringen till 1 § tredje stycket).

3 § Domstolen kan i adoptionsärendet besluta att den som adopteras skall behålla det efternamn som han eller hon hade före adoptionen.

Bestämmelsen är avsedd främst för de fall när en vuxen person adopteras. Denne kan då vilja behålla det namn till vilket han eller hon har knutit sin identitet. Så kan även vara fallet vid adoption av ett underårigt barn som har uppnått viss mognad och självständighet. Om barnet har ett annat etniskt eller kulturellt ursprung än adoptivföräldrarna kan det också i något fall motivera att barnet fortsätter att bära ett namn som markerar dess ursprung. Ett annat exempel är att ett litet barn adopteras av släktingar sedan de biologiska föräldrarna har avlidit. Det kan då vara lämpligt att låta barnet självt vid vuxen ålder avgöra om det skall fortsätta att bära de avlidna föräldrarnas efternamn eller om barnet skall gå över till adoptivföräldrarnas efternamn.

Frågan om den som skall adopteras skall behålla sitt efternamn torde i de flesta fall komma att prövas bara om adoptivföräldrarna begär det i adoptivärendet. Domstolen kan emellertid ta upp frågan själv, alltså även om adoptivföräldrarna inte har begärt det. En prövning kan sålunda bli aktuell, om det framkommer att det blivande adoptivbarnet självt har

uttryckt önskemål om att få behålla sitt efternamn.

Sedan den som har adopterats väl har övergett det namn han eller hon har burit före adoptionen kan han eller hon ta tillbaka detta namn genom ansökan hos patent- och registreringsverket enligt 10 eller 13 §.

Efternamn

4 §

Byte till förälders efternamn

I detta avsnitt regleras möjligheterna att genom anmälan till pastorsämbetet byta ett efternamn som har förvärvats vid födelsen eller vid adoption. De allmänna reglerna finns i 4 §, medan 5 § innehåller vissa särskilda bestämmelser om namnbyte för barn under 18 år. Av 6 § framgår att bestämmelserna om namnbyte för barn i allmänhet är tillämpliga även för adoptivbarn.

Bortsett från 5 § är reglerna desamma vare sig den som skall byta namn är vuxen eller ej. I 44 § finns bestämmelser om vem som skall göra anmälan för barn under 18 år och om samtycke av barnet självt till en sådan anmälan när barnet har fyllt 12 år.

4 §¹ Den som vill byta ett efternamn som har förvärvats enligt 1 § till ett annat efternamn som bärs av någon av föräldrarna kan göra detta genom anmälan till pastorsämbetet. Har föräldern förvärvat sitt namn enligt 9 § genom äktenskap med någon annan än den andra föräldern, krävs att maken i detta äktenskap samtycker till namnbytet.

Genom anmälan till pastorsämbetet kan byte även ske till ett efternamn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift.

Den som har bytt efternamn enligt första eller andra stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet byta till ett annat namn som anges i något av dessa stycken.

I första och andra styckena regleras möjligheterna att byta från det namn någon har förvärvat vid födelsen. Tredje stycket innehåller en regel om ett upprepat användande av dessa möjligheter.

Första stycket. Enligt dessa regler kan den som inte vill bära det efternamn han eller hon har förvärvat vid födelsen byta detta namn till ett annat efternamn som någon av föräldrarna bär, oavsett hur föräldern har förvärvat namnet.

Ett krav är dock att föräldern bär namnet vid anmälningstillfället. Detta krav innebär bl. a. att det – till skillnad från vad som föreslagits av utredningen – inte går att byta till ett namn som en förälder har förvärvat genom äktenskap med någon annan än barnets andra förälder men därefter själv har bytt bort. Och barnet kan inte heller ta ett s. k. giftasnamn sedan föräldern har avlidit. Däremot är det enligt andra stycket möjligt att byta till det efternamn som en avliden förälder senast har burit som ogift.

Första stycket ersätter 13 § i 1963 års lag, som avser s. k. konsekvens- och anslutningsförvärv för barn. Med hänsyn till att namngemenskap mellan

¹ I propositionsförslaget har hänvisningen i första stycket till 9 § ändrats till att avse 8 §.

föräldrar och barn enligt förevarande bestämmelser i alla motsvarande situationer kan vinnas genom en enkel anmälan, har de särskilda reglerna i 13 § i 1963 års lag kunnat undvaras. Visserligen kan det sägas innebära en viss olägenhet att de namnförvärv som enligt dessa bestämmelser har skett automatiskt i fortsättningen kommer att kräva anmälan till pastorsämbetet. Emellertid uppvägs denna olägenhet av den förenkling av regelsystemet som den nu föreslagna ordningen i övrigt innebär. Det har inte heller ansetts befogat att behålla någon motsvarighet till den möjlighet som f. n. erbjuds i 13 § andra stycket till anslutningsförvärv av far- eller morföräldrars namn.

Den som vill byta namn med stöd av första stycket kan göra detta endast om detta namn har förvärvats vid födelsen. Detta gör att den som en gång har bytt till en makes efternamn enligt 9 § inte därefter kan byta till en förälders namn enligt 4 §. Det gäller även om den som har bytt till en makes efternamn därefter enligt 9 § tredje stycket har bytt tillbaka till ett namn som han eller hon senast har burit som ogift. Den som i dessa fall vill byta till en förälders efternamn får göra detta enligt 13 §.

I andra meningen regleras det fallet att någon vill byta till ett namn som en förälder har förvärvat i äktenskap med någon annan än den andra föräldern. Bestämmelsen är tillämplig oavsett om detta äktenskap har ingåtts före eller efter det att barnet föddes. I det förra fallet krävs alltså samtycke av den tidigare maken medan det i det senare fallet är fråga om samtycke av en styvförälder. Enligt 45 § skall samtycket vara skriftligt.

I fråga om namnbyte för barn under 18 år finns kompletterande bestämmelser i 5 §.

Andra stycket. Som har sagts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.2) finns det inte någon anledning att inskränka möjligheterna för ett barn att efter födelsen förvärva ett namn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift. Beträffande vad som avses med uttrycket "senast har burit som ogift" kan hänvisas till specialmotiveringen till 1 § tredje stycket.

Tredje stycket. Någon spärr i fråga om det antal gånger som byten kan ske mellan de namn som föräldrarna bär eller senast har burit som ogift finns inte. Däremot gäller en spärr för ett obegränsat antal namnbyten på så sätt att den som en gång har bytt ett namn som har förvärvats vid födelsen inte därefter kan ta tillbaka detta namn, om inte någon av föräldrarna alltjämt bär det namnet eller senast har burit det som ogift.

5 §¹ I fråga om byte av efternamn för ett barn under 18 år krävs att den förälder vars namn barnet bär har samtyckt till namnbytet, om denne inte är vårdnadshavare, eller att domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa.

Paragrafen innehåller en särbestämmelse när det gäller ett underårigt barns byte av efternamn. Av 44 § framgår att barnet, om det har fyllt 12 år,

¹ I propositionsförslaget har paragrafen fått en något annan lydelse.

skall samtycka till namnbytet för att det nya namnet skall kunna anmälas till pastorsämbetet. Att, i fall då barnet står under gemensam vårdnad, båda vårdnadshavarna måste vara överens om namnbytet följer vidare av att det är de som enligt 44 § skall anmäla namnbytet till pastorsämbetet. När barnet står under endast den ene förälderns vårdnad är det denne som enligt 44 § företräder barnet i namnfrågan och gör anmälan om namnbytet. Bär barnet då den andra förälderns namn är det emellertid, som har sagts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.2), viktigt att inte ett namnbyte återverkar ofördelaktigt på relationerna mellan barnet och denna förälder. På samma sätt som gäller f. n. krävs det därför att denne har samtyckt till namnbytet eller att domstol i annat fall på ansökan av vårdnadshavaren (se 44 §) har funnit att namnbytet trots inställningen hos den andra föräldern är förenligt med barnets bästa. Av 45 § framgår att förälderns samtycke skall vara skriftligt.

I fråga om vad som är förenligt med barnets bästa torde nuvarande rättspraxis i motsvarande fall kunna ge viss ledning. Den nutida synen på barn som självständiga individer med intressen som inte alltid behöver överensstämma med vare sig den ene eller andre förälderns gör emellertid att domstolen i takt med barnets stigande ålder och utveckling bör ta allt större hänsyn till barnets egna synpunkter och önskemål att byta namn.

Domstolsprövning blir över huvud taget inte aktuell om barnet, när det är över 12 år, motsätter sig att namnfrågan prövas av domstol (se 44 §). För namnbyte enligt 4 § första stycket till ett efternamn som bl. a. en styvförälder bär krävs också samtycke av denne.

6 § Bestämmelserna i 4 och 5 §§ tillämpas också då den som har adopterats vill byta ett efternamn som har förvärvats enligt 2 § till ett annat efternamn som bärs av någon av adoptivföräldrarna eller som någon av dem senast har burit som ogift. Detsamma gäller om den som har adopterats har behållit sitt efternamn från tiden före adoptionen och vill byta det till ett efternamn som nyss har angetts.

Denna paragraf ger uttryck åt den princip som har slagits fast i 4 kap. 8 § föräldrabalken, nämligen att ett adoptivbarn i rättsligt hänseende skall betraktas som barn till adoptivföräldrarna och inte till de biologiska föräldrarna.

Ett efternamn som har förvärvats vid adoption behandlas alltså på samma sätt som ett efternamn som har förvärvats vid barnets födelse. Adoptivbarnet kan därefter byta till adoptivföräldrarnas eller något av deras namn på samma sätt som andra barn kan byta till sina föräldrars namn. Det innebär också att den begränsning, som enligt 4 § första stycket andra meningen gäller för byte till ett efternamn som t. ex. en styvförälder bär, föreligger också då ett adoptivbarn vill byta till ett namn som någon av adoptivföräldrarna har förvärvat genom äktenskap med någon annan än den andra adoptivföräldern. Domstolsprövning enligt 5 § kan också bli nödvändig.

Efternamn**6 §**

Om en make har adopterat den andra makens barn blir både 4 och 6 §§ **Efternamn** samtidigt tillämpliga, den förra i förhållande till den biologiske föräldern och 7 § den senare i förhållande till adoptivföräldern.

Byte till fosterförälders efternamn

7 §¹ Ett barn under 18 år, som för fostran och vård stadigvarande har omhändertagits av någon annan än barnets föräldrar, kan genom anmälan till pastorsämbetet byta sitt efternamn till namn som bärs av fosterföräldern eller av fosterföräldrarna eller en av dem, om den eller de vars namn avses samtycker till namnbytet och domstolen har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa.

Den som har bytt efternamn enligt första stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet återfå ett efternamn som han eller hon har burit tidigare.

Första stycket. Genom regeln blir fosterbarn till stora delar jämställda med andra barn. Fosterbarn kan emellertid förvärva endast ett namn som fosterföräldrarna eller någon av dem bär, inte ett namn som de har burit tidigare. Denna begränsning i förhållande till vad som gäller för andra barn motiveras av att syftet med namnändringen för fosterbarn är att åstadkomma namngemenskap med fosterföräldrarna och inte att anknyta till fosterföräldrarnas släktförhållanden.

För ett namnbyte fordras samtycke av den eller dem vars namn fosterbarnet avses förvärva. Bär fosterföräldrarna samma namn, måste alltså båda ge sitt samtycke. Eftersom anmälan om namnbytet skall göras av barnets vårdnadshavare (se 44 § första meningen) krävs att också de går med på namnbytet. Även barnet självt måste i regel ha samtyckt till namnbytet, om det har fyllt 12 år (se 44 § andra meningen).

Ett ytterligare krav är att domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa. Domstolens prövning bör gälla inte bara fosterbarnsförhållandets varaktighet utan även lämpligheten av namnbytet över huvud taget. Barnets bästa får där, liksom i andra liknande fall, vara den vägledande principen. Vid sin prövning skall domstolen höra den förälder vars namn barnet bär, om denne inte är vårdnadshavare. Domstolen skall även inhämta socialnämndens yttrande (se 41 § andra stycket).

Har ett fosterbarn förvärvat en fosterförälders efternamn enligt första stycket, kan barnet sedan byta till ett namn som fosterföräldern därefter har förvärvat eller till den andra fosterförälderns efternamn. Även då krävs att domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa (se avsnitt 2.3.4 i den allmänna motiveringen). Och har fosterföräldern förvärvat det nya namnet i ett nytt äktenskap, krävs också samtycke av den nya maken.

Andra stycket. Regeln medger att fosterbarn genom en enkel anmälan tar tillbaka det efternamn de har burit tidigare. Regeln är inte begränsad till dem som är under 18 år. Detta gör att en person, som har varit fosterbarn, vid vuxen ålder kan ta tillbaka de biologiska föräldrarnas efternamn. Något

¹ Paragrafen har fått en något annan lydelse i propositionsförslaget.

samtycke från dessa krävs då inte. För barn under 18 år skall anmälan göras av den eller dem som är vårdnadshavare, vilket gör att dessa då kan motsätta sig namnbytet. Har barnet fyllt 12 år, krävs också samtycke av barnet (se 44 §).

**Efternamn
8 och 9 §§**

Byte till makes efternamn

8 §¹ När äktenskap ingås behåller vardera maken sitt efternamn, om inte anmälan enligt 9 § görs före eller i samband med vigseln.

I motsats till vad som hittills har gällt förvärvat inte en kvinna automatiskt mannens efternamn när de gifter sig med varandra, utan båda makarna behåller enligt huvudregeln sina efternamn. Skälen till denna ordning har redovisats i avsnitt 2.2.1 i den allmänna motiveringen.

Vill makarna ha namngemenskap, får de göra anmälan till pastorsämbetet enligt 9 §. En annan möjlighet att visa samhörighet erbjuder reglerna om mellannamn i 23 §.

9 §¹ Vill makar ha samma efternamn, kan en av dem med den andres samtycke genom anmälan till pastorsämbetet byta sitt efternamn till den andra makens efternamn. Görs en sådan anmälan före eller i samband med vigseln, förvärvat namnet vid vigseln.

En make som under äktenskapet har bytt efternamn enligt 10 eller 13 § kan inte därefter byta till den andra makens efternamn enligt första stycket. Byte enligt första stycket kan inte heller avse ett namn som den andra maken har förvärvat genom ett tidigare äktenskap.

Den som har bytt efternamn enligt första stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet återfå det efternamn som han eller hon senast har burit som ogift.

Första stycket. Namngemenskap mellan makar uppnås på så sätt att den make som önskar förvärva den andra makens efternamn (utom då detta är ett s. k. giftasnamn, se andra stycket andra meningen) gör en anmälan till pastorsämbetet. En sådan anmälan kan göras innan äktenskapet ingås eller i samband med vigseln och även därefter när som helst så länge äktenskapet består. Sedan äktenskapet har ingåtts skall anmälningen göras till det pastorsämbete som anges i 32 §. Också en anmälan före vigseln skall göras till detta pastorsämbete, som antecknar namnändringen sedan besked om vigseln har kommit från vigselförrättaren. Anmälningen kan även göras till vigselförrättaren, som i sin tur vidarebefordrar anmälningen till pastorsämbetet (se 32 § tredje stycket).

För att en make skall få förvärva den andra makens efternamn krävs att denne har samtyckt till det. Kravet på samtycke gäller naturligtvis även när anmälningen sker före vigseln. Att samtycke föreligger torde enklast visas genom att det tecknas på själva anmälningen, som enligt 32 § andra stycket skall vara skriftlig. Också samtycket skall lämnas skriftligen (se 45 §).

¹ Paragrafen har ändrats i propositionsförslaget.

Om ett samtycke väl har getts, kan det inte därefter tas tillbaka med verkan att namngemenskapen upphävs. Samtycket kan inte heller på annat sätt göras villkorat. Sägs det t. ex. att samtycket inte längre skall gälla om äktenskapet upplöses, kan det inte godtas som samtycke.

I dag erhåller kvinnan i samband med hindersprövningen skriftliga upplysningar om vad som gäller beträffande hennes efternamn när hon gifter sig. Denna information bör i fortsättningen lämnas även till mannen. Föreskrifter härom kan utfärdas i administrativ ordning. Som nämnts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.1) bör det vidare åvila vigsselförrättaren att i samband med vigseln ta reda på makarnas inställning i namnfrågan.

Andra stycket. Lika litet som när det är fråga om barn kan en make, som under äktenskapet har förvärvat ett efternamn efter ansökan hos patent- och registreringsverket, byta detta namn annat än genom en ny sådan ansökan (varvid det krävs särskilda skäl för det nya namnbytet, se 10 § andra meningen och 13 § andra stycket). Däremot finns det inget hinder mot att en make, som inte själv har bytt efternamn enligt 10–13 §§, efter en anmälan enligt första stycket byter sitt efternamn till ett namn som den andra maken har förvärvat i en sådan ordning.

Ett hinder för byte till den andra makens efternamn enligt första stycket är vidare, som förut har nämnts, att denne har förvärvat detta namn genom ett tidigare äktenskap.

Tredje stycket. Genom denna bestämmelse får en make, som har förvärvat den andra makens namn, möjlighet att ta tillbaka det efternamn han eller hon senast har burit som ogift. Ändringen kan göras även sedan äktenskapet har upplösts till följd av en skilsmässa eller ett dödsfall. Beträffande vad som menas med att bära ett namn som ogift kan hänvisas till specialmotiveringen till 1 § tredje stycket. Genom regeln får makar, som exempelvis har mannens efternamn som gemensamt namn, möjlighet att börja bära hustruns tidigare efternamn som gemensamt efternamn. Hustrun kan då ta tillbaka detta tidigare efternamn genom anmälan till pastorsämbetet, varefter mannen genom anmälan enligt första stycket kan byta till detta namn.

Bestämmelsen medger dock inte att en make tar tillbaka ett namn som han eller hon har burit före det senaste namnbytet men som har förvärvats på grund av ett tidigare äktenskap.

Byte till andra efternamn

I detta avsnitt behandlas de förvärv som inte kan ske enligt de föregående reglerna. För dessa förvärv krävs – till skillnad från de föregående familjerättsliga namnförvärven – en ansökan hos patent- och registreringsverket. Dessa namnförvärv betecknas ibland som administrativa förvärv. De föreslagna bestämmelserna innebär en uppmjukning av och vissa detaljändringar i de nuvarande bestämmelserna. Med hänsyn till de större valmöjligheter beträffande familjerättsliga förvärv som erbjuds jämfört med vad som

Efternamn

9 §

gäller f. n. minskar tillämpningsområdet för de administrativa namnförvärven.

Efternamn
10 och 11 §§

10 §¹ Den som vill byta sitt efternamn till ett nybildat efternamn eller till ett efternamn som inte kan förvärvas enligt 1–9 §§ kan ansöka om detta hos patent- och registreringsverket. Den som en gång har bytt efternamn efter en sådan ansökan får på nytt byta efternamn på detta sätt endast om det finns särskilda skäl.

Till skillnad från vad som gäller f. n. krävs inte att det efternamn som sökanden bär är ett vanligt eller mindre tjänligt namn. Även den som bär ett särskiljande eller annars lämpligt efternamn kan genom ansökan enligt denna paragraf byta detta namn till ett nybildat namn eller till ett efternamn som inte kan förvärvas enligt 1–9 §§. I förhållande till utredningens förslag har dock den begränsningen gjorts att den som en gång har bytt namn enligt denna paragraf inte kan göra det ytterligare gånger, om det inte finns särskilda skäl. Sådana särskilda skäl kan vara att det nybildade namnet av allmänheten har kommit att förknippas med något klandervärt, exempelvis grov brottslighet. Sålunda bör släktingar till en känd brottsling vilka bär samma namn som denne kunna byta detta namn enligt denna paragraf, även om namnet har förvärvats genom ett tidigare byte i administrativ ordning.

Med ett nybildat namn avses ett namn som inte tidigare har använts i egenskap av efternamn. Som ett nybildat namn kan komma i fråga både ett nykonstruerat efternamn av den typ som finns i Svensk namnbok 1964 (se SOU 1964:14) och ett ord som i och för sig redan finns men som är nybildat i den meningen att det inte tidigare har använts som efternamn.

Paragrafen är även tillämplig när någon som en gång har förvärvat ett efternamn enligt bestämmelsen i första meningen vill ta tillbaka ett efternamn som han eller hon har burit tidigare. Särskilda skäl för detta namnbyte krävs då (se också 13 § andra stycket).

Liksom f. n. finns det möjlighet att efter ansökan hos patent- och registreringsverket förvärva namn som slutar på -son, under förutsättning att inte någon annan enligt lag bär eller har rätt att bära namnet. Detta gäller oavsett om namnet är ett patronymikon eller metronymikon (dvs. ett mansnamn resp. kvinnonamn med tillägget -son). Det bör också vara möjligt att förvärva nybildade namn med slutleden -dotter.

11 § Som nybildat efternamn får inte godkännas

1. namn som till bildning, uttal eller stavning har en sådan språklig form att det inte är lämpligt som efternamn här i landet.
2. namn som är i bruk som förnamn, om det inte finns särskilda skäl att namnet ända skall få bäras som ett nybildat efternamn.
3. dubbelnamn.
4. namn som kan uppfattas som en benämning på järnvägsstationer.

¹ Paragrafen har ändrats i propositionsförslaget.

postkontor eller liknande och därför kan medföra olägenhet eller i övrigt kan vilseleda allmänheten.

5. namn som kan väcka anstöt, eller
6. namn som kan antas leda till obehag för den som bär det.

I denna paragraf anges de krav som från språkliga och därmed jämförliga synpunkter skall ställas på ett namn för att detta skall godkännas som ett nybildat efternamn.

Paragrafen motsvarar i stort sett 9 § i 1963 års lag. I punkt 1 har dock en viss lättnad gjorts i förhållande till det krav som f. n. uppställs i 9 § första stycket. Vidare har i punkt 3 tagits in ett uttryckligt förbud mot dubbelnamn. Övriga ändringar är enbart av redaktionell art.

Punkt 1. F. n. krävs att ett nybildat efternamn till bildning, uttal och stavning överensstämmer med inhemskt språkbruk. Om sökanden har ett utländskt efternamn kan patent- och registreringsverket dock godkänna ett namn som innebär en anpassning av namnet till svenskt språk. Den nya regeln innebär en viss uppmjukning i de nuvarande bestämmelserna. Detta motiveras av hänsyn till dels svenska medborgare som arbetar utomlands i internationell tjänst och som vill ha ett internationellt mera gångbart namn, dels invandrare i Sverige som vill göra sitt namn lättare att uttala utan att för den skull helt anpassa namnet till svenskt språkbruk. Det måste anses vara av värde att lagtexten ger utrymme för en utveckling mot större internationalisering av namnskicket inom ramen för vad som kan vara godtagbart för svenska förhållanden. För att inte denna uppmjukning skall ge upphov till sådana tillämpningsproblem som har befarats av en del remissinstanser har lagtexten getts en något annan utformning än i utredningens förslag.

Punkt 3. Denna bestämmelse är ny. Av 1963 års namnlag framgår endast indirekt att dubbelnamn inte är tillåtna i och med att några regler om sådana namn inte finns. Som har nämnts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.1) bör ett uttryckligt förbud mot dubbelnamn tas in i den nya lagen.

I lagen definieras inte vad som menas med dubbelnamn. I allmänhet avses ett efternamn som består av två namn, som var för sig är efternamn och som är förenade med varandra med bindestreck. I praktiken torde det ge sig självt vilka namn som faller under förbudet mot dubbelnamn.

12 §¹ Som efternamn, vare sig det är nybildat eller ej, får inte godkännas namn som lätt kan förväxlas med

1. ett efternamn som någon annan enligt lag bär eller har rätt att bära,
2. ett allmänt känt efternamn som har burits av en utdöd släkt,
3. ett allmänt känt utländskt efternamn,
4. någon annans konstnärnamn eller ett likartat namn som är allmänt känt,
5. en beteckning för en stiftelse, en idcell förening eller någon liknande sammanslutning.

6. någon annans här i riket skyddade firma eller varumärke eller ett annat kännetecken som har inarbetats för någon annan i en näringsverksamhet här i riket, eller

¹ I första stycket har punkt 7 fått en något annan lydelse i propositionsförslaget.

7. ett namn som är ägnat att uppfattas som en titel på någon annans skyddade litterära eller konstnärliga verk, om titeln är egenartad, eller ett namn som kränker någon annans upphovsrätt till ett sådant verk.

Har någon efter ansökan förvärvat ett nybildat efternamn, utgör vad som sägs i första stycket 1 inte hinder för föräldrar, syskon eller syskonbarn att med förvärvarens samtycke erhålla det namnet efter ansökan hos patent- och registreringsverket. Har det förra förvärvet gjorts av flera, fordras samtycke av dem alla.

Bestämmelserna i första stycket innebär ett skydd för namn och andra kännetecken som tillkommer någon annan. Som efternamn får sålunda inte godkännas ett namn som lätt kan förväxlas med dessa skyddade kännetecken. Kännetecknen räknas upp i första stycket i den s. k. hinderkatalogen. I andra stycket finns bestämmelser om s. k. anslutningsförvärv.

Första stycket. Dessa bestämmelser har förts över i sak oförändrade från 10 § första stycket i 1963 års lag. Dessutom har i hinderkatalogen tillkommit ytterligare en bestämmelse i en ny punkt 7. Syftet med denna bestämmelse är att nå överensstämmelse med vad som f. n. gäller på immaterialrättens område. Det finns nämligen ett motsvarande skydd i 14 § varumärkeslagen (1960:644), 4 § mönsterskyddslagen (1970:485) och 10 § firmalagen (1974:156).

Skyddet för titlar enligt punkt 7 förutsätter att titeln är egenartad. Den skall ha en sådan särprägel att den uppfattas som benämning på ett visst verk. Det räcker alltså inte att det är fråga om en titel som bara anger det ämne som verket behandlar. Bestämmelsen i punkt 7 ger även ett visst skydd för bl. a. särskilt skapade namn på personer, orter m. m. i litterära verk, under förutsättning att namnet har en sådan originalitet att det i sig är upphovsrättsligt skyddat (jfr prop. 1974:4 s. 214).

Andra stycket. Bestämmelserna, som har förts över i sak oförändrade från 10 § andra stycket i 1963 års lag, avser vad som brukar kallas anslutningsförvärv. Bestämmelser om anslutningsförvärv för barn finns f. n. även i 13 § andra stycket i 1963 års lag, medan första stycket i den paragrafen innehåller bestämmelser om liknande förvärv, s. k. konsekvensförvärv, för barn och deras avkomlingar. Dessa bestämmelser i den nuvarande 13 § har inte förts över till den nya lagen (se specialmotiveringen till 4 §).

13 §¹ Utan hinder av 11 eller 12 § kan byte till ett efternamn ske, om det finns synnerliga skäl.

För att byte skall kunna ske till ett efternamn, som sökanden har burit tidigare utan att ha förlorat det enligt 15–18 §§, är det dock tillräckligt om det finns särskilda skäl.

Har den som vill byta efternamn inte fyllt 18 år, kan patent- och registreringsverket uppställa som villkor för namnbytet att domstol har funnit detta vara förenligt med barnets bästa.

Första stycket. Bestämmelsen överensstämmer med vad som gäller f. n. enligt 12 § i 1963 års lag. Såsom framhållits av patent- och registreringsverket

¹ Tredje stycket har utgått i propositionsförslaget.

(se betänkandet s. 66) har denna undantagsbestämmelse i praktiken fått ett vidare tillämpningsområde än som förutsattes vid lagens tillkomst. De flesta av de fall som har prövats enligt denna bestämmelse kommer emellertid i fortsättningen att lösas genom de föreslagna reglerna om familjerättsliga namnförvärv. Och när det gäller ansökningar om efternamn som tidigare har funnits i sökandens släkt kan skälen för namnbyte sägas bli starkare än tidigare mot bakgrunden av den inriktning som de nya familjerättsliga bestämmelserna har gett. Synnerliga skäl torde därför inte sällan kunna anses föreligga i hithörande fall, på samma sätt som gäller enligt patent- och registreringsverkets nuvarande praxis.

Till ledning för bedömningen av om synnerliga skäl kan anses föreligga kan i övrigt tjäna de uttalanden med vissa exempel som föredragande departementschefen gjorde i prop. 1963:37 med förslag till den nuvarande namnlagen (s. 99). Det rör sig om ett sådant fall där en person under en lång tid faktiskt har burit ett visst namn. Det kan också vara fråga om ett konstnärsnamn eller ett likartat namn som sökanden har blivit känd under.

Andra stycket. Att det bara krävs särskilda och inte synnerliga skäl för byte till ett namn som sökanden har burit tidigare överensstämmer med vad som f. n. gäller enligt 11 § i 1963 års lag. I de flesta fall kan ett sådant namnbyte enligt de nya reglerna om familjerättsliga namnförvärv i 1–9 §§ ske redan genom en anmälan hos pastorsämbetet. I några fall är detta dock inte möjligt, t. ex. då en make har bytt bort ett s. k. giftasnamn (dvs. ett efternamn som han eller hon har förvärvat genom ett tidigare äktenskap) och därefter vill ta tillbaka detta namn. Ett annat exempel är att någon som ogift förvärvar ett nytt efternamn och därefter gifter sig och förvärvar den andra makens efternamn men senare vill ta tillbaka sitt första efternamn. Om det tidigare namnet bärs av någon annan får namnet inte godkännas enligt 12 § första stycket 1, utan särskilda skäl måste finnas för namnbytet enligt förevarande bestämmelse.

Tredje stycket. Utredningen har ansett att denna bestämmelse kan utgå (betänkandet s. 129). Emellertid behålls domstolsprövningen i vissa fall när det gäller ett barns namnbyte enligt de familjerättsliga reglerna (se avsnitt 2.3.2 i den allmänna motiveringen). Samma skäl som har föranlett detta gör att även lämpligheten av en namnändring som sker genom en ansökan bör kunna prövas av domstol. Patent- och registreringsverket bör därför fortfarande ha en möjlighet att som villkor för ett namnbyte uppställa att en domstolsprövning har skett.

Ändring av efternamns genusform

14 § Ändring av ett utländskt efternamns genusform anses inte som byte till annat efternamn. Sådän ändring sker genom anmälan till pastorsämbetet.

I den allmänna motiveringen (avsnitt 2.6.2) har nämnts att exempelvis grekiska efternamn får olika ändelser beroende på om den som bär namnet är en man eller en kvinna. Kvinnliga motsvarigheten till det manliga efternamnet Bahuridis är sålunda Bahuridou, Bahuridu eller Bahuridi. Det polska namnet Rosinski för män blir på motsvarande sätt Rosinska för kvinnor. Sådana ändringar får enligt denna paragraf göras genom en anmälan hos pastorsämbetet. Även ändringar på det motsatta sättet kan göras enligt förevarande paragraf. På så sätt kan olika medlemmar av en familj anpassa sitt namnskick till det svenska.

Förlust av efternamn

Detta avsnitt innehåller regler om förlust av efternamn. Härmed avses förlust av rätten att bära ett efternamn, däremot inte den förlust av ett efternamn som uppstår när någon byter efternamn.

I 15 § behandlas namnförlust till följd av att det fastställs att en man inte längre skall anses som far till ett barn, medan 16 och 17 §§ behandlar de fall då en person på talan av någon annan vid domstol kan förlora ett efternamn. I 18 § slutligen meddelas bestämmelser om följdverkningar för dem som har förvärvat sina efternamn genom s. k. konsekvensförvärv eller anslutningsförvärv (se om dessa begrepp specialmotiveringen till 4 §).

Paragraferna överensstämmer till stora delar med 15–18 §§ i 1963 års lag.

15 § Fastställs det att en man inte är far till ett barn som på grund av faderskapet har förvärvat mannens efternamn eller ett efternamn som mannen har burit, förlorar barnet det efternamnet. I stället förvärv barnet moderns efternamn vid tiden för barnets födelse. Barnet anses då ha förvärvat det namnet enligt 1 §.

Finns det synnerliga skäl, får domstol tillåta att barnet behåller sitt efternamn. Sådant tillstånd meddelas, om frågan angående faderskapet prövas av domstol, i samband med domen. I annat fall prövas namnfrågan efter särskild ansökan, som skall ha kommit in till domstolen inom en månad efter fastställelsen.

Första stycket. F. n. avser 15 § i 1963 års lag endast förlust av efternamn för ett barn vars föräldrar är eller har varit gifta med varandra. Däremot innebär upphävandet av ett faderskap till ett barn, vars föräldrar ej är eller har varit gifta med varandra, inte att en namngemenskap som grundar sig på en anmälan hos pastorsämbetet automatiskt upphör. För att barnet skall förlora sitt namn i ett sådant fall krävs f. n. en särskild talan enligt 16 §.

Som tidigare har sagts bör namnlagen präglas av att så liten skillnad som möjligt görs mellan barn vars föräldrar är gifta med varandra och barn vars föräldrar inte är det. Den nuvarande regeln i 15 § är en naturlig regel för båda dessa fall. Den ligger också väl i linje med principen för efternamnsförvärv

genom en anmälan, nämligen att ett sådant förvärv i princip bör grundas på släktskap eller äktenskap. Regeln har därför nu gjorts tillämplig även när det gäller barn vars föräldrar inte är gifta med varandra. Eftersom regeln för att bli tillämplig förutsätter att föräldrarna har olika efternamn, kan det namn som förloras inte ha förvärvats automatiskt vid barnets födelse utan först genom en anmälan till pastorsämbetet. Av de tidigare förordade reglerna om familjerättsliga namnförvärv framgår att barnet – utöver det namn som fadern bär vid barnets födelse – kan ha förvärvat det efternamn som fadern senast hade som ogift. Även i ett sådant fall går efternamnet förlorat när faderskapet hävs.

Att barnet efter förlusten av faderns efternamn förvärvar det namn som modern bär vid barnets födelse och inte det namn som hon bär vid tidpunkten för upphävandet av faderskapet är en skillnad i förhållande till vad som gäller f. n. Ändringen innebär en anpassning till de allmänna principerna för ett barns rätt till ett efternamn. Ett barn har alltid rätt till sin mors efternamn vid barnets födelse. Däremot skulle ett automatiskt förvärv av det namn modern bär vid hävandet av faderskapet kunna komma i konflikt med exempelvis kravet på samtycke från en styvfar när modern bär dennes namn vid förlusttillfället.

Barnets förvärv av moderns efternamn vid förlusten av faderns namn likställs med ett namnförvärv vid födelsen, varför barnet därefter enligt reglerna i 4 § kan byta till exempelvis det efternamn som bärs av den som har fastställts vara barnets far.

Reglerna i första stycket om förlust av efternamn är i övrigt oförändrade. De är tillämpliga både i det fallet att domstolen enligt 1 kap. 2 § föräldrabalken förklarar att mannen i äktenskapet ej är far till barnet och i det fallet att domstolen enligt 1 kap. 4 § tredje stycket samma balk förklarar att ett faderskaperkännande saknar verkan eller – efter resning eller i anledning av besvär över domvilla – ändrar eller undanröjer en dom på faderskap. Till dessa fall kommer också det som föreligger då faderskapet till ett barn, vars föräldrar är eller varit gifta med varandra, erkänns av en annan än mannen i äktenskapet med verkan att presumtionen för dennes faderskap hävs enligt 1 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken.

Andra stycket. Några remissinstanser har ansett att man inte bör kräva synnerliga skäl för att barnet skall få fortsätta att bära sitt efternamn. Utgångspunkten bör enligt dessa instanser i stället vara vad som är mest förenligt med barnets bästa, varvid de bl. a. har pekat på risken för en identitetskris hos barnet vid en namnförlust. Även med det nuvarande kravet på synnerliga skäl synes emellertid möjligheter finnas att vid prövningen ta hänsyn till vad som är förenligt med barnets bästa just med beaktande av sådana synpunkter som remissinstanserna har framhållit. Kravet har därför behållits.

Efternamn
16, 17 och 18 §§

16 § Har någon genom anmälan till pastorsämbetet förvärvat ett efternamn som han eller hon inte har rätt till och är det inte fråga om fall som avses i 15 §, skall domstol på talan av den vars namn sålunda har förvärvats besluta att namnet förloras, om inte synnerliga skäl talar för att namnet får behållas. Den som på detta sätt förlorar sitt namn återfår det efternamn han eller hon hade före anmälingen.

Innehållet i denna paragraf har förts över från 16 § i 1963 års lag utan att ändras i sak. Genom att 15 § i fortsättningen skall tillämpas även på fall där faderskapet har upphävts för barn vars föräldrar inte är eller har varit gifta med varandra, blir det dock inte längre aktuellt att i dessa fall föra talan om namnförlust enligt förevarande paragraf.

Av ordet "återfår" i sista meningen framgår att det namn som träder i stället för det förlorade namnet skall vid tillämpningen av exempelvis reglerna om byte av namn anses ha förvärvats på sitt ursprungliga sätt.

17 § Har någon efter ansökan hos patent- och registreringsverket bytt till ett efternamn som han eller hon inte har burit tidigare och uppstår olägenhet för någon annan till följd av sådan risk för förväxling som anges i 12 § första stycket, skall domstol på talan av den andre besluta att den som har erhållit namnet förlorar detta, om inte synnerliga skäl talar för att han eller hon får behålla det. Den som på detta sätt förlorar sitt namn återfår det efternamn han eller hon hade före ansökningen.

De förväxlingsrisker som kan utgöra grund för talan anges i 12 § första stycket. Där upptas i punkt 2 risken för förväxling med ett allmänt känt efternamn som tillkommer en utdöd släkt. Det ligger i sakens natur att någon talan på denna grund inte kan föras enligt förevarande paragraf. Något uttryckligt undantag för detta fall, såsom har gjorts i 1963 års lag, har inte ansetts nödvändigt. Hänvisningen till 12 § första stycket avser även den nya punkt 7 som har tagits in där. I övrigt har bestämmelserna förts över i sak oförändrade från 17 § i 1963 års lag.

Bestämmelserna innebär att den vars namn lätt kan förväxlas med ett namn som har godkänts av patent- och registreringsverket kan föra talan vid domstol om att det sistnämnda namnet skall förloras, trots att han eller hon också har haft möjlighet att överklaga patent- och registreringsverkets beslut i administrativ ordning (se 38 och 39 §§). Det bör dock påpekas att vad domstolen skall pröva är den olägenhet som har uppstått till följd av namnförvärvet och inte riktigheten i och för sig av patent- och registreringsverkets beslut (jfr prop. 1963:37 s. 113 ff).

18 § Förlorar någon sitt efternamn enligt 15–17 §§ skall domstolen, om talan förs om detta, besluta att också den som genom denne har förvärvat eller i övrigt har rätt att bära namnet förlorar namnet eller rätten att bära det, om inte synnerliga skäl talar mot detta. Detsamma gäller om någon som borde ha förlorat sitt efternamn enligt 15–17 §§ har avlidit.

Förlorar någon sitt efternamn enligt första stycket, skall domstolen med tillämpning av 1–9 §§ fastställa det namn som förvärvas i stället för det som förloras.

**Efternamn
19 och 20 §§**

I 1963 års namnlag finns i 13 § särskilda regler om s. k. konsekvensförvärv och anslutningsförvärv. Någon motsvarighet till dessa regler föreslås inte nu (se specialmotiveringen till 4 §). Detta ger emellertid inte anledning att ta bort de särskilda regler som finns i 18 § i 1963 års lag om namnförlust för den som genom en person, som själv har förlorat sitt namn, har förvärvat eller i övrigt har rätt att bära dennes efternamn. Innehållet i 18 § i 1963 års lag har därför förts över i sak oförändrat till förevarande paragraf.

I och med att valmöjligheterna att förvärva olika namn har ökat enligt de nya reglerna kan domstolen inte på samma sätt som tidigare automatiskt fastställa det namn som förvärvas i stället för det som förloras. I stället får domstolen ta reda på vilket namn som skulle ha anmälts i stället för detta namn, om frågan hade varit aktuell när det senare namnet förvärvades.

Särskilt skydd för egenartade efternamn

Bestämmelserna har i sak oförändrade förts över från 19–22 §§ i 1963 års lag. Bortsett från ett förtydligande som har gjorts i 19 § första stycket fordrar de därför inte några särskilda kommentarer.

19 § Har någon förvärvat ett egenartat efternamn, får ett namn som lätt kan förväxlas med detta användas av någon annan endast om han eller hon enligt denna lag kan åberopa rätt till namnet eller om han eller hon eller slakten av ålder eller annars enligt ortens sed har burit det som tillnamn.

Ingen får obehörigen, till nackdel för den som har förvärvat ett egenartat efternamn, i näringsverksamhet använda en firma, ett varumärke eller ett annat kännetecken som lätt kan förväxlas med namnet. Med firma likställs beteckning för stiftelse, ideell förening eller därmed jämförlig sammanslutning.

Ett efternamn skall anses som egenartat, om det är ägnat att utmärka tillhörigheten till en viss släkt.

I 19 § i 1963 års lag finns f. n. ett förbud att bära ett namn, som lätt kan förväxlas med ett egenartat efternamn. För att det klart skall framgå att namnet inte får brukas endast vid enstaka tillfällen, t. ex. som en pseudonym, har ordet "bära" nu bytts ut mot ordet "använda".

20 § Har ett konstnärsnamn eller ett liknande namn blivit allmänt känt och har någon annan en äldre rätt till ett egenartat efternamn med vilket konstnärsnamnet lätt kan förväxlas, måste den andre inom rimlig tid inskrida mot användandet. Annars får konstnärsnamnet användas utan hinder av vad som föreskrivs i 19 §.

Första stycket tillämpas även i fall då ett kännetecken av det slag som anges i 19 § andra stycket har inarbetats och någon annan har en äldre rätt till ett egenartat efternamn med vilket kännetecknet lätt kan förväxlas.

I de fall som avses i första eller andra stycket kan domstol efter vad som är

skäligen föreskriva att konstnärnamnet eller kännetecknet får användas endast på ett särskilt sätt.

21 §¹ Talan om fastställelse huruvida en rätt till ett egenartat efternamn består eller inte eller huruvida ett förfarande utgör intrång i en sådan rätt eller inte får prövas av domstol, när det råder ovisshet om förhållandet och ovissheten är till nackdel för den som för talan.

22 § Den som gör intrång i någon annans rätt till ett egenartat efternamn är skyldig att ersätta den andres skada, om han eller hon har insett eller borde ha insett att förfarandet var till nackdel för denne. Vid bedömning om och i vad mån skada har uppstått skall hänsyn tas även till lidande och övriga omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse.

4.2 Mellannamn

Med mellannamn avses vad som i 1963 års lag kallas tilläggsnamn. Namnet, som bärs mellan förnamn och efternamnet, kan inte föras vidare till barn och make. Mellannamn fyller i stället uppgiften att markera samhörighet med någon annan som bär det namnet som efternamn. Mellannamnet bärs utan bindestreck. Från mellannamnet är att skilja dubbelnamn, för vilka det inte finns något utrymme varken i den nuvarande eller i den nu föreslagna namnlagen (se specialmotiveringen till 11 § 3 och avsnitt 2.1 i den allmänna motiveringen).

Den rätt som gifta kvinnor enligt 1963 års lag har att bära mellannamn har i den nya lagen utvidgats till att avse även gifta män (23 §). Vidare behålls de nuvarande reglerna om adoptivbarns mellannamn, vilka har anpassats till de olika namnsituationer som kan föreligga hos adoptivföräldrarna (24 §). En förutsättning för rätten att bära mellannamn enligt dessa bestämmelser är att namnet anmäls hos pastorsämbetet (25 §).

23 §² En make som har förvärvat den andra makens efternamn får framför efternamnet bära ett tidigare efternamn som mellannamn.

Har makar olika efternamn får en av dem, med den andres samtycke, framför sitt efternamn bära den andres efternamn som mellannamn, om inte detta har förvärvats på grund av ett tidigare äktenskap. Rätten för en make att med den andra makens samtycke börja bära dennes efternamn som mellannamn gäller även sedan äktenskapet har upplösts. En efterlevande make får utan samtycke börja bära ett sådant mellannamn.

Första stycket. När båda makarna har samma efternamn därför att en av dem har förvärvat den andres namn, får den som sålunda har bytt namn bära sitt tidigare efternamn som mellannamn. Det tidigare namnet kan antingen vara det namn han eller hon senast har burit som ogift eller ett namn som har förvärvats i ett äktenskap som ligger i tiden före det aktuella. En make kan sålunda genom mellannamnet visa både sin nuvarande och tidigare

21 och 22 §§

Mellannamn

23 §

¹ Paragrafen har jämkats något i propositionsförslaget.

² Paragrafen har i propositionsförslaget fått en något annan lydelse.

familjanknytning. Genom att bära ett mellannamn kan maken också upprätthålla namngemenskap med barn i det tidigare äktenskapet.

Beträffande vad som avses med ett namn som senast har burits som ogift kan hänvisas till specialmotiveringen till 1 § tredje stycket.

För att ett efternamn skall kunna ha förvärvats i ett tidigare äktenskap krävs att maken i det äktenskapet har samtyckt till förvärvet. Något nytt samtycke krävs inte för att namnet nu skall få bäras som mellannamn (jfr andra stycket). Det tidigare efternamnet får fortfarande bäras som mellannamn även sedan det nya äktenskapet har upplösts. Det är också möjligt att först då börja bära detta namn som mellannamn enligt första stycket.

Andra stycket. Om var och en av makarna har behållit sitt efternamn, kan mellannamn användas för att markera makarnas samhörighet. Även praktiska skäl kan tala för en sådan lösning av namnfrågan. Av de skäl som har angetts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.4.1) kan emellertid endast en av makarna bära den andres efternamn som mellannamn.

I enlighet med principen att en make inte kan förvärva den andra makens efternamn, om detta har förvärvats i ett tidigare äktenskap (se 9 § andra stycket), kan den förstnämnda maken inte heller bära detta namn som mellannamn.

Det fordras att makarna är överens för att en av dem skall få bära den andres efternamn som mellannamn. Det är dock tillräckligt att den andra maken en gång har samtyckt till detta. Han eller hon kan alltså inte därefter hindra sin make att fortsätta att bära detta mellannamn. Detta gäller även sedan äktenskapet har upplösts. Samtycket kan ej heller på något annat sätt vara villkorat (jfr specialmotiveringen till 9 § första stycket).

En make har även rätt att sedan äktenskapet har upplösts börja bära den andra makens efternamn som mellannamn. En förutsättning är emellertid också i detta fall att den andra maken samtycker till detta. Kravet på samtycke gäller dock inte när äktenskapet har upplösts till följd av den andra makens död.

24 §¹ Den som har adopterats och förvärvat ett efternamn som bärs av adoptivföräldern eller av adoptivföräldrarna eller en av dem får framför detta som mellannamn bära sitt efternamn från tiden före adoptionen.

Om den som adopterats har behållit sitt tidigare efternamn, får han eller hon framför detta som mellannamn bära ett efternamn som bärs av adoptivföräldern eller av adoptivföräldrarna eller en av dem. Om en adoptivförälder förvärvar ett nytt efternamn genom äktenskap med någon annan än den andra adoptivföräldern, krävs att maken i detta äktenskap samtycker till att den som har adopterats bär detta namn som mellannamn.

Reglerna i denna paragraf om mellannamn för adoptivbarn har sin motsvarighet i 3 § femte stycket i 1963 års lag. De har dock byggts ut med hänsyn till de utvidgade valmöjligheter beträffande adoptivföräldrarnas

¹ Paragrafen har fått en något annan lydelse i propositionsförslaget.

namn som föreligger enligt 2 och 6 §§. Reglerna är tillämpliga oavsett adoptivbarnets ålder.

Första stycket. Ett adoptivbarn, som enligt 2 § genom adoptionen förvärvat det efternamn som adoptivföräldrarna eller någon av dem bär, kan som mellannamn bära det efternamn barnet hade före adoptionen. Adoptivbarnet kan fortsätta eller börja att bära detta namn som mellannamn även om barnet senare byter efternamn enligt 6 §.

Andra stycket. Enligt första meningen kan adoptivbarnet betona samhörigheten med adoptivföräldrarna på så sätt att barnet som mellannamn kan bära ett namn som adoptivföräldrarna eller en av dem faktiskt bär. Lika litet som enligt 1963 års lag kan adoptivbarnet däremot bära exempelvis ett namn som någon av adoptivföräldrarna har burit som ogift. Om någon av adoptivföräldrarna gifter om sig och förvärvat den nya makens efternamn, är det möjligt för barnet att fortfarande ha namngemenskap med adoptivföräldern genom att bära dennes nya namn som mellannamn. För detta fordras emellertid – efter mönster för vad som gäller beträffande rätten till efternamn i styvbarssituationen (4 § första stycket andra meningen) – att samtycke finns från adoptivförälderns nya make.

25 §¹ Den som vill bära ett mellannamn skall anmäla detta till pastorsämbetet. Vill han eller hon inte längre bära detta mellannamn, skall det anmälas till pastorsämbetet.

Till skillnad från vad som gäller enligt 1963 års lag om tilläggsnamn föreligger enligt dessa bestämmelser en skyldighet att anmäla mellannamn till pastorsämbetet. Genom anmälningen kommer mellannamnet att kunna inflyta i pass och andra officiella handlingar.

Vid anmälningstillfället skall pastorsämbetet konstatera att föreskrivna samtycken föreligger. Det kan röra sig om samtycke enligt 23 eller 24 § av den som bär det efternamn som anmäls som mellannamn, men också om samtycke enligt 44 § av adoptivbarn som är över 12 men under 18 år.

4.3 Förnamn

Denna avdelning innehåller regler om förvärv av förnamn (26 §), tillägg och strykning av förnamn (27 §), ändring av ordningsföljden mellan förnamn (28 §), tillägg, ändringar och strykningar av förnamn i andra fall (29 §), hinder för godkännande av ett förnamn (30 §) samt gårdsnamn (31 §). Bestämmelserna motsvarar delvis 1963 års bestämmelser men innehåller också en del nyheter.

26 §² Varje barn skall ges ett eller flera förnamn, som inom sex månader från födelsen skall anmälas till pastorsämbetet. Förnamn förvärvas genom anmälningen, om hinder inte möter mot att namnet godkänns enligt 30 §.

¹ Paragrafen har ändrats i propositionsförslaget.

² Andra meningen har i propositionsförslaget med vissa redaktionella ändringar förts över som ett nytt andra stycke till 30 §.

25 §
Förnamn
26 §

Förnamn
27 §

Paragrafen innehåller den grundläggande regeln om förvärv av förnamn. I förhållande till 1963 års lag har den ändringen gjorts att det nu uttryckligen sägs att förnamn förvärvas genom en anmälan hos pastorsämbetet (se avsnitt 2.7.1 i den allmänna motiveringen). Själva förnamngivningen, som kan ske formlöst eller vid en religiös akt, innebär således i och för sig inte något förvärv av förnamn. Anmälningen skall enligt 32 § första stycket göras till pastorsämbetet i den församling där barnet är kyrkobokfört.

Om förnamn ges vid dop inom svenska kyrkan är det en onödig omgång att föräldrarna därefter gör en särskild anmälan hos pastorsämbetet. Döps barnet av pastorn i den församling där barnet är kyrkobokfört, är dopförrättaren samma person som den som svarar för kyrkobokföringen enligt 1 och 6 §§ folkbokföringskungörelsen (1967:495). Och om namngivningen sker vid ett dop som förrättas av någon annan präst i svenska kyrkan, skall denne enligt 27 § folkbokföringskungörelsen (1967:495) genast sända en underrättelse om dopet till pastorsämbetet i den församling där dopet skall antecknas. I 32 § tredje stycket har därför föreskrivits att anmälan om förnamnet i dessa fall skall anses ha skett genom att namnet har anmälts till dopförrättaren.

Om föräldrarna, trots påminnelser, underlåter att ge barnet ett förnamn inom sex månader kan de enligt 57 § andra stycket jämfört med 30 § tredje stycket folkbokföringsordningen (1967:198), vid vite föreläggas att fullgöra denna skyldighet. Sådant föreläggande utfärdas av länsstyrelsen efter anmälan av pastorsämbetet.

27 § Den som har förvärvat ett eller flera förnamn kan genom anmälan till pastorsämbetet förvärva ytterligare ett eller flera förnamn. I samband med detta får ett eller flera förnamn strykas. Sådant anmälan får göras endast en gång.

Genom paragrafen försvinner den nuvarande skillnaden mellan fall då ett barn ges ytterligare förnamn formlöst och fall då barnet ges ytterligare förnamn vid en religiös förrättning. I båda fallen kan namntilläggen i fortsättningen kostnadsfritt anmälas till pastorsämbetet.

Vid tillägg av förnamn får beaktas att namnet är lämpligt enligt regeln i 30 §. Ett särskilt problem kan uppstå om någon till sitt eller sina förnamn vill lägga ett namn som egentligen endast är en annan form av ett namn som han eller hon redan har. Det kan exempelvis vara en önskan att till namnet Edvard lägga namnet Eddy. En sådan kombination är mindre lämplig ur namnvårdande synpunkt. Den nu berörda namnfrågan kan emellertid lösas genom den möjlighet som ges i andra meningen att vid tillägg av förnamn begära att ett eller flera förnamn stryks. Sålunda går det att byta ut namnet Edvard mot Eddy.

Tillägg och strykning kan bara ske en gång genom anmälan till pastorsämbetet. Därefter kan ytterligare förnamn förvärvas och ytterligare

strykningar ske endast efter ansökan hos patent- och registreringsverket enligt 29 §.

Om förvärvet sker vid dop i svenska kyrkan skall skyldighet att göra anmälan till pastorsämbetet, liksom vid förvärv enligt 26 §, anses ha fullgjorts genom att namtillägget har anmälts till dopförrättaren (se 32 § tredje stycket).

Om anmälningen avser ett barn över 12 år krävs barnets samtycke enligt 44 §.

Förnamn
28 och 29 §§

28 § Ändring av ordningsföljden mellan två eller flera förnamn, så att tilltalsnamnet kommer först, kan göras genom anmälan till pastorsämbetet. Genom en sådan anmälan får även stavningen ändras, om inte namnets uttal ändras genom detta.

Bestämmelsen saknar motsvarighet i 1963 års lag. Sådana ändringar av förnamn som avses i paragrafen har enligt hittillsvarande ordning fått ske efter ansökan hos patent- och registreringsverket.

Bestämmelsen i första meningen har bl. a. sin grund i svårigheten att i dataregister som baseras på folkbokföringen särskilt utmärka tilltalsnamnet (se avsnitt 2.7.3 i den allmänna motiveringen). Den som efter en ändring enligt denna bestämmelse vill börja använda något av de andra förnamnen som tilltalsnamn kan på nytt ändra ordningsföljden med stöd av bestämmelsen.

Bestämmelsen i andra meningen om ändring av stavningen av ett förnamn medger att stavningsändringen görs genom en anmälan till pastorsämbetet så snart ändringen inte medför att förnamnets uttal ändras. Exempel på tillåtna stavningsändringar är att Ann ändras till Anne, Erik till Eric och Göran till Jöran. Vidare kan ett bindestreck tas bort eller läggas till. Däremot kan inte exempelvis Marie ändras till Mary eller Elsie ändras till Else genom en anmälan enligt denna bestämmelse.

Även en stavningsändring av ett utländskt förnamn som innebär att stavningen anpassas till svenska förhållanden kan göras genom en anmälan, om inte uttalet ändras genom detta. Som exempel kan nämnas en ändring från Krystyna till Kristina. Däremot går det inte att på detta sätt ändra från Heinrich till Henrik eller från Istvan till Stefan.

Någon begränsning i fråga om antalet stavningsändringar finns inte. Om stavningsändringen avser en underårig över 12 år krävs dennes samtycke enligt 44 §.

29 § Tillägg, ändring eller strykning av förnamn kan i andra fall än som avses i 26–28 §§ ske efter ansökan hos patent- och registreringsverket, om det finns särskilda skäl.

Paragrafen motsvarar 24 § andra stycket och 25 § i 1963 års lag. Det krav på att det skall finnas synnerliga skäl som föreskrivs i 25 § i 1963 års lag har

emellertid nu mjukats upp till att gälla särskilda skäl. Dessutom har i lagtexten uttryckligen angetts att paragrafen avser även strykning av förnamn.

**Förnamn
30 och 31 §§**

Beträffande samtycke av barn se 44 §.

30 §¹ Som förnamn får inte godkännas namn som kan väcka anstöt eller kan antas leda till obehag för den som skall bära det eller namn som av någon annan anledning uppenbarligen inte är lämpligt som förnamn.

Innehållet i denna paragraf har i sak oförändrat förts över från 26 § i 1963 års lag.

Frågan om ett förnamn uppfyller de krav som uppställs i paragrafen prövas av pastorsämbetet när namnet anmäls dit och av patent- och registreringsverket när en ansökan om namnet har gjorts där. Av 32 § tredje stycket framgår att anmälan om förnamn som vid dop inom svenska kyrkan görs till dopförrättaren anses som anmälan till pastorsämbetet. Det innebär att prövningen enligt förevarande paragraf i detta fall ankommer på dopförrättaren (se lagen 1946:778 om tillägg till 3 kap. kyrkolagen, ändrad senast 1963:525; jfr prop. 1963:37 s. 135).

Den praxis som har fastslagits av patent- och registreringsverket får i princip även i fortsättningen vara vägledande. Sålunda bör det vara tillåtet att som förnamn anmäla s. k. patronymikon, dvs. namn av typen Axelsson, Nilsson etc. vilka har bildats på faderns förnamn och sätts mellan de övriga förnamnen och efternamnet.

En särskild fråga som har berörts i specialmotiveringen till 27 § är smeknamn och andra namn som en person kallas i stället för sitt egentliga tilltalsnamn. Det bör vara möjligt att erhålla ett sådant namn, om det är tillfredsställande ur språkliga och andra namnvårdande synpunkter.

31 §² Den som vill använda ett gårdsnamn, som han eller hon har anknytning till genom släktskap eller äktenskap och som enligt gammal sedvänja är i bruk som tillnamn, kan till pastorsämbetet anmäla gårdsnamnet som särskilt förnamn. Vill han eller hon inte längre använda gårdsnamnet, kan detta anmälas till pastorsämbetet.

Med gårdsnamn menas ett namn som anger från vilken gård den som bär namnet kommer. Som exempel på gårdsnamn kan nämnas Erikers, Staffas, Täpp, Soldat, Tolvmans, Finn, Tysk, Skommar och Klockar. Om gårdsnamnsbegreppet se i övrigt avsnitt 2.7.4 i den allmänna motiveringen.

Paragrafen, som är ny, tar sikte på sådana gårdsnamn som är i bruk enligt gammal sedvänja. Den omfattar alltså inte nyskapade gårdsnamn. Den som vill använda ett gårdsnamn bör vidare kunna visa en anknytning till namnet genom släktskap eller giftermål. Här kommer främst i fråga den som föds av föräldrar, som använder namnet, eller som gifter sig med den som använder det.

¹ Paragrafen har i propositionsförslaget fått ett nytt andra stycke (jfr 26 § andra meningen i det remitterade förslaget).

² Paragrafen har i propositionsförslaget fått en något annan lydelse.

Gårdsnamnen är egentligen inte att anse som förnamn, och än mindre som efternamn eller mellannamn. De skall enligt paragrafen betraktas som "särskilda" förnamn, vilket innebär att de inte omfattas av övriga regler om förnamn i 26–30 §§. De bör däremot antecknas i födelse- och dopboken, där anteckning skall göras om bl. a. förnamn. Detta förutsätter ett tillägg i 15 § folkbokföringskungörelsen (1967:495).

Gårdsnamnet kan, beroende på sedvänjan på orten, bäras före eller efter övriga förnamn. Genom att det betraktas som ett särskilt förnamn kan det däremot inte bäras efter efternamnet.

Det kan tilläggas att paragrafen inte innebär någon ändring i möjligheterna att efter en ansökan hos patent- och registreringsverket ta ett gårdsnamn som efternamn.

**Förfarandet i mål
och ärenden enligt
denna lag**
32 §

4.4 Förfarandet i mål och ärenden enligt denna lag

De utökade möjligheter till familjerättsliga namnförvärv genom en anmälan hos pastorsämbetet som den nya lagen innehåller innebär att själva regelsystemet har kunnat förenklas. I övrigt har några större förändringar inte gjorts i reglerna om förfarandet.

Anmälan till pastorsämbetet

32 § Anmälan till pastorsämbetet görs i den församling där den som anmälningen avser är kyrkobokförd. Är denne inte kyrkobokförd i Sverige, görs anmälningen i den församling där han eller hon vistas eller senast har varit kyrkobokförd. I övriga fall får anmälningen göras till riksskatteverket.

Anmälningen till pastorsämbetet eller riksskatteverket skall göras skriftligen.

Som anmälan till pastorsämbetet anses anmälan som vid vigsel görs om efternamn till vigselförrättaren och vid dop inom svenska kyrkan görs om förnamn till dopförrättaren.

Första stycket. I förhållande till den nuvarande bestämmelsen i 27 § i 1963 års lag har vissa ändringar gjorts. Sålunda har den hittillsvarande regeln för det fall att någon inte är men skulle vara kyrkobokförd i en svensk församling tagits bort. Vidare har en bestämmelse tagits in som medger den som har varit men inte är kyrkobokförd i Sverige att göra anmälan i den församling där han eller hon senast har varit kyrkobokförd. Bestämmelsen berör i första hand utlandssvenskar, vilka redan i dag i de flesta fall vänder sig med sina namnanmälningar till utvandringsförsamlingen. Pastorsämbetet i denna församling är emellertid f. n. inte behörigt att ta upp dessa anmälningar.

I nuvarande 27 § sägs att för den som varken är eller skall vara kyrkobokförd i en svensk församling och som ej heller vistas i riket anmälan får göras hos annan myndighet som regeringen bestämmer. Enligt 10 § namnförordningen (1963:528) är det utrikesdepartementet som tar emot

anmälningen. Genom att de nu förevarande bestämmelserna ger möjlighet att göra namnanmälan i utvandrings- eller vistelseförsamlingen behöver motsvarigheten till bestämmelsen i 27 § endast avse dem som inte har varit kyrkobokförda i landet. I dessa fåtal fall är det mer ändamålsenligt att låta riksskatteverket som central folkbokföringsmyndighet i stället för utrikesdepartementet ta emot anmälningarna. En bestämmelse om detta har nu tagits in i själva lagtexten. Vad som sägs i 10 § namnförordningen kan därför utgå. I samband med denna ändring i namnförordningen kan det finnas anledning att i stället ålägga svensk utlandsmyndighet att vidarebefordra namnanmälningar.

När det gäller exempelvis makars förvärv av efternamn vid ingående av äktenskap innebär bestämmelserna att, om kvinnan skall anta mannens efternamn, anmälan skall göras i kvinnans församling och, om mannen skall anta kvinnans efternamn, anmälan skall göras i mannens församling.

Andra stycket. Det har visat sig att det vid en muntlig anmälan ofta uppstår missförstånd om bl. a. ett namns stävning. Den nuvarande möjligheten till en muntlig anmälan har därför tagits bort.

Tredje stycket. F. n. kan en kvinna när hon gifter sig göra en anmälan till vigselförrättaren, om hon önskar behålla det namn hon har förvärvat som ogift eller annars bär. En sådan anmälningsmöjlighet behålls och kommer i fortsättningen att gälla när någon av makarna vill ta den andres namn (se avsnitt 2.2.1 i den allmänna motiveringen samt specialmotiveringen till 9 § första stycket). Denna anmälan skall då anses som en anmälan till pastorsämbetet. Det bör ankomma på vigselförrättaren att vidarebefordra anmälningen till pastorsämbetet. En föreskrift om detta kan meddelas i administrativ ordning (jfr 31 § folkbokföringskungörelsen).

Som har nämnts i specialmotiveringen till 26 § skulle det, när ett barn döps inom svenska kyrkan, vara en onödig omgång om föräldrarna först anmäler barnets förnamn till dopförrättaren och därefter på nytt anmäler namnet till pastorsämbetet. Bestämmelsen i tredje stycket, som är tillämplig även vid tillägg av förnamn som sker i samband med dop inom svenska kyrkan, har därför utformats så att föräldrarna i dessa fall behöver anmäla förnamnet eller förnamnen endast till dopförrättaren. Denne bör sedan vidarebefordra anmälningen till pastorsämbetet. Även en föreskrift om detta kan ges i administrativ ordning (jfr 27 § folkbokföringskungörelsen).

Det kan tilläggas att den anmälan till vigselförrättaren eller dopförrättaren som avses i tredje stycket skall göras skriftligen (se andra stycket).

33 § Beslut av pastorsämbetet får överklagas till domkapitlet genom besvär.

Domkapitlets beslut får överklagas till kammarrätten genom besvär.

I förhållande till de motsvarande bestämmelserna i 29 § första och andra styckena i 1963 års lag har några redaktionella ändringar gjorts.

34 § Beslut av riksskatteverket får överklagas till kammarrätten genom besvär.

I paragrafen har tagits in en bestämmelse om hur riksskatteverkets beslut överklagas (jfr 29 § tredje stycket i 1963 års lag).

**Förfarandet i mål
och ärenden enligt
denna lag
34, 35 och 36 §§**

Ansökan hos patent- och registreringsverket

I detta avsnitt har ändringar huvudsakligen gjorts i reglerna om kungörande (37 §) och om instansordningen (39 §).

35 § Ansökningar hos patent- och registreringsverket skall göras skriftligen. De skall innehålla uppgift om sökandens postadress och om skälen för ansökningen. Till ansökningen skall fogas ett personbevis. Till ansökan om förnamn för den som är född här i landet skall också fogas utdrag ur födelse- och dopboken.

Sökanden skall betala ansökningsavgift. Regeringen bestämmer avgiftens storlek.

Första stycket. Till skillnad från 30 § i 1963 års lag innehåller dessa bestämmelser inte några föreskrifter om vad ett personbevis (i 1963 års lag benämnt prästbevis) skall innehålla. Närmare bestämmelser om detta kan lämpligen utfärdas i administrativ ordning.

Liksom när det gäller barns konsekvensförvärv (se specialmotiveringen till 4 §) erbjuder lagen två vägar för makar när de tillsammans vill förvärva ett efternamn som nämns i 10 §. Makarna kan antingen gemensamt ansöka hos patent- och registreringsverket om att ta detta namn, eller också kan enbart en av makarna göra det varefter den andra maken kan förvärva namnet genom en anmälan enligt 9 §. Till skillnad från vad som gäller enligt 14 § i 1963 års namnlag kan den som genom en anmälan har tagit en makes namn behålla det även om den maken sedan byter till ett annat namn.

Andra stycket. Bestämmelserna innebär ingen saklig ändring i förhållande till vad som gäller enligt 1963 års lag (30 § tredje stycket).

Föreskrifter om avgifter meddelas i namnförordningen (1963:528). Utredningen har föreslagit att avgifterna i fortsättningen skall differentieras på visst sätt. (Se betänkandet s. 143). Denna fråga får övervägas senare.

36 § Har sökanden inte iakttagit vad som är föreskrivet om en ansökan eller finner patent- och registreringsverket annars att det föreligger hinder för att bifalla ansökningen, skall verket förelägga sökanden att yttra sig eller göra rättelse samt erinra att ansökningen annars kan avskrivas.

Finner verket även efter det att sökanden har yttrat sig att ansökningen inte kan bifallas, skall ansökningen avslås, om det inte finns anledning att förelägga sökanden på nytt.

Det sakliga innehållet i paragrafen är oförändrat (se 31 § i 1963 års lag).

37 §¹ Är i fall som avses i 10 eller 13 § ansökningshandlingarna fullständiga och finns det inte något hinder för bifall till ansökningen, skall ansökningen kungöras av patent- och registreringsverket i Post- och Inrikes Tidningar, om verket inte finner att ett sådant kungörande skulle sakna betydelse.

När kungörande har skett skall den som vill framställa någon invändning mot ansökningen göra detta skriftligen inom en månad från kungörelsedagen. Sedan denna tid har gått ut, skall verket avgöra ärendet.

I paragrafen har förts samman de bestämmelser som f. n. finns i 32 och 33 §§ i 1963 års lag.

Första stycket. Enligt 32 § i 1963 års lag måste alla ansökningar om namnbyte hos patent- och registreringsverket kungöras. Syftet med kungörandet är att bereda den som vill framställa någon invändning tillfälle att göra det, så att ärendet kan få en så långt möjligt fullständig belysning. Erfarenheten visar dock att kungörandet i många fall inte fyller någon egentlig uppgift. Förfarandet försenar också handläggningen och medför extra kostnader. I enlighet med vad utredningen och patent- och registreringsverket själva föreslagit har därför nu införts en möjlighet för verket att underlåta kungörande i fall då det skulle sakna betydelse.

Som exempel på fall då kungörande skulle sakna betydelse kan nämnas ärenden enligt 12 § andra stycket, där samtycke från den som kan ha något att invända mot ett namnbyte måste föreligga i själva ärendet. Andra fall kan vara enkla stavningsändringar eller när en ansökan om namnbyte avser något av våra vanligare namn. Över huvud taget torde kungörande behöva ske endast när ansökningen kan antas komma i konflikt med något allmänt eller enskilt intresse.

Andra stycket. Bestämmelserna har jämkats med hänsyn till att kungörande enligt första stycket inte längre alltid behöver ske.

38 § Ett slutligt beslut av patent- och registreringsverket får överklagas av sökanden, om beslutet har gått emot honom eller henne. Beslut, som innebär att en ansökan bifalls trots att en invändning har framställts, får överklagas av den som har gjort invändningen. Återkallar denne sin talan får invändningen ändå prövas, om det finns särskilda skäl.

Beslut som avses i första stycket får överklagas till patentbesvärsrätten genom besvär.

Paragrafen motsvarar 35 § i 1963 års lag. Förutom en del redaktionella jämkningar har den ändringen gjorts att paragrafen inte längre innehåller något förbud mot att patentbesvärsrättens beslut överklagas (jfr 39 §).

Om kungörande enligt 37 § första stycket har underlåtit men en invändning ändå har framställts innan ärendet har avgjorts, har invändaren rätt att överklaga avgörandet enligt förevarande paragraf.

39 § Ett slutligt beslut av patentbesvärsrätten får överklagas till regeringsrätten genom besvär. Därvid tillämpas bestämmelserna i 35–37 §§ förvalt-

¹ I propositionsförslaget har hänvisningen i första stycket till 13 § utgått.

ningsprocesslagen (1971:291) om besvär över kammarrättens beslut. Patentbesvärslagens beslut skall innehålla uppgift om att särskilt tillstånd krävs för prövning av besvär till regeringsrätten och om de grunder på vilka sådant tillstånd meddelas.

**Förfarandet i mål
och ärenden enligt
denna lag**

40 §

Paragrafen, som är ny, innebär att patentbesvärslagens beslut kan överklagas hos regeringsrätten i överensstämmelse med vad som gäller på förvaltningsrättens område i övrigt.

Några remissinstanser har ifrågasatt om något krav på prövningstillstånd behöver uppställas och har hänvisat till att något sådant krav inte gäller enligt varumärkeslagen (1960:644), patentlagen (1967:837) eller mönsterskyddslagen (1970:485). Med anledning av detta kan påpekas att mål enligt dessa lagar får anses vara av särskild natur. Även om också ärenden om ansökan om namn har immaterialrättsliga inslag synes dessa ärenden ligga närmare vanliga förvaltningsrättsliga ärenden. Regeringsrätten bör därför ha möjlighet att begränsa sin prövning av namnärenden. På detta sätt får man även överensstämmelse med vad som gäller i fråga om ärenden om namn som har anmälts till pastorsämbetet. Sådana ärenden kan nämligen inte prövas av regeringsrätten utan att prövningstillstånd har meddelats.

Under remissbehandlingen har vidare framhållits att de nämnda immaterialrättsliga lagarna inte ger den som i ärendet har framställt en invändning rätt att överklaga till regeringsrätten och att en sådan begränsning borde finnas också i fråga om namnärenden. Inte heller i detta avseende finns det emellertid anledning att för namnärendenas del ha exakt samma regler som för de immaterialrättsliga ärendena.

40 § Har en ansökan om namn bifallits, skall patent- och registreringsverket utfärda namnbevis till sökanden sedan beslutet har vunnit laga kraft.

Innehållet i paragrafen har oförändrat förts över från 36 § i 1963 års lag.

Förfarandet inför domstol

Bestämmelserna motsvarar 37–39 §§ i 1963 års lag. De har dock anpassats till de ändringar som i övrigt har gjorts i förhållande till denna lag. Vidare har de ändrats redaktionellt och disponerats något annorlunda än i 1963 års lag.

De namnfrågor som prövas av domstol är adoptivbarns och underåriga barns namnbyten i vissa fall (3, 5 och 7 §§ samt 13 § tredje stycket), tillstånd att få behålla ett efternamn (15 § andra stycket), talan om förlust av efternamn (16–18 §§) samt talan om särskilt skydd för ett egenartat efternamn (19 § och 21–22 §§).

41 §¹ En ansökan om förklaring att ett namnbyte enligt 5, 7 eller 13 § är förenligt med barnets bästa prövas av den domstol som tar upp frågor om vårdnaden om barnet.

I ärenden enligt första stycket skall domstolen, om det kan ske, höra den vars efternamn barnet bär, om denne inte är vårdnadshavare. Domstolen skall även inhämta yttrande från socialnämnden.

Första stycket. Bestämmelsen motsvarar 37 § första stycket i 1963 års lag.

Andra stycket. Bestämmelserna har motsvarighet i 38 § första stycket i 1963 års lag.

Enligt de nuvarande bestämmelserna skall domstolen höra den vars namn barnet avses få. En sådan regel behövs emellertid inte i fortsättningen, eftersom denne enligt de nya reglerna antingen skall samtycka till namnbytet (se 4 § första stycket andra meningen, 6 § samt 7 § första stycket) eller, om han eller hon är vårdnadshavare, själv ansöka hos domstolen om förklaring att namnbytet är förenligt med barnets bästa (se 44 §). Däremot krävs fortfarande att domstolen hör den vars namn barnet bär, om denne inte är vårdnadshavare. Att någon domstolsprövning över huvud taget inte blir aktuell, om denne är en förälder till barnet och samtycker till namnbytet, framgår dock av 5 § (se avsnitt 2.3.2 i den allmänna motiveringen).

Till skillnad från vad som gäller f. n. skall domstolen enligt de nya bestämmelserna alltid höra socialnämnden. Detta innebär emellertid knappast någon nyhet i praktiken. Enligt de nya reglerna kommer domstolsprövning i fråga endast i tvistiga namnärenden, och i sådana fall torde domstolarna hittills regelmässigt ha inhämtat yttrande från nämnden.

Innan socialnämnden avger ett sådant yttrande torde nämnden, liksom f. n., inhämta barnets mening i namnfrågan, om barnet har sådan ålder och mognad att detta är meningsfullt. Med hänsyn till detta och då barnet, när det är över 12 år, kan motsätta sig ett namnbyte enligt 44 §, har det inte ansetts erforderligt att nu uppställa någon motsvarighet till den nuvarande bestämmelsen att barn över 12 år skall höras i namnärendet om det är lämpligt. Om det undantagsvis skulle anses påkallat att höra barnet även inför domstolen, kan detta ske med stöd av 4 § lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden.

42 § Särskild ansökan enligt 15 § andra stycket prövas av den domstol som tar upp frågor om vårdnaden om barnet eller, om barnet inte står under någons vårdnad, av domstolen i den ort där barnet har sitt hemvist. Finns det inte någon sådan behörig domstol prövas ansökningen av Stockholms tingsrätt.

I ärenden enligt första stycket skall domstolen, om det kan ske, höra den vars efternamn barnet avses få. Är barnet under 18 år skall domstolen även höra modern, om hon inte är vårdnadshavare, samt inhämta yttrande från socialnämnden.

**Förfarandet i mål
och ärenden enligt
denna lag
41 och 42 §§**

¹ I propositionsförslaget har hänvisningen i första stycket till 13 § ändrats till att avse 10 §.

Paragrafen motsvarar 37 § andra stycket och 38 § andra stycket i 1963 års lag. En nyhet är dock att domstolen alltid skall inhämta yttrande från socialnämnden om barnet är under 18 år, men att det å andra sidan inte uttryckligen har angetts att barn över 12 år skall höras i namnärendet om det är lämpligt. Beträffande skälen till dessa ändringar kan hänvisas till specialmotiveringen till 41 § andra stycket.

En annan nyhet är att Stockholms tingsrätt har angetts som behörig domstol för det fall att barnet inte står under någons vårdnad och inte heller har hemvist i landet.

43 § Sådan talan i tvister om efternamn som får föras i särskild rättegång väcks vid domstolen i den ort där den mot vilken talan förs skall svara i tvistemål i allmänhet. Finns det inte någon sådan behörig domstol får talan väckas vid Stockholms tingsrätt.

Talan som avses i 17 § får inte väckas senare än fem år efter det att patent- och registreringsverkets beslut med anledning av en ansökan har vunnit laga kraft. Detsamma gäller talan enligt 18 § mot någon som genom anmälan till pastorsämbetet har förvärvat ett efternamn som någon annan har erhållit efter ansökan hos patent- och registreringsverket.

Första stycket. Bestämmelserna motsvarar 39 § första stycket i 1963 års lag.

Andra stycket. Denna preskriptionsbestämmelse motsvarar 39 § andra stycket i 1963 års lag. Med anledning av att konsekvens- och anslutningsförvärv enligt 13 § i denna lag har ersatts av en rätt att förvärva namn genom en anmälan enligt de familjerättsliga namnreglerna har bestämmelsen ändrats så att den i stället avser dessa förvärv.

Särskilda bestämmelser

44 § För den som är under 18 år görs anmälan eller ansökan i mål eller ärenden enligt denna lag av barnets vårdnadshavare. Har barnet fyllt 12 år får sådan anmälan eller ansökan göras utan barnets samtycke endast om barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke på grund av psykisk sjukdom, hämmad förståndsutveckling eller psykisk abnormitet av annat slag eller på grund av något annat liknande förhållande.

Första meningen motsvarar 42 § i 1963 års lag. Utan att det sägs uttryckligen förutsätter den nya bestämmelsen att den som är under 18 år står under någon annans vårdnad. Bestämmelsen är alltså inte tillämplig då den underåriga har ingått äktenskap (se 6 kap. 1 § föräldrabalken).

I andra meningen har införts ett krav på att barn över 12 år skall ha samtyckt till en anmälan eller ansökan enligt denna paragraf. Beträffande skälen till detta krav, som saknar motsvarighet i 1963 års lag, kan hänvisas till avsnitt 2.3.2 i den allmänna motiveringen.

Att samtycke kan underlåtas då barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke på grund av något psykiskt eller fysiskt handikapp överensstämmer

med vad som enligt 4 kap. 5 § andra stycket 2 föräldrabalken gäller vid adoption (se prop. 1980/81:112). Förutom psykisk sjukdom, hämrad förståndsutveckling eller psykisk abnormitet av annat slag kan hindret för att inhämta barnets mening vara något annat liknande förhållande. Det kan röra sig om en fysisk sjukdom eller om ett tillstånd som ligger sjukdomen nära och kanske är resultatet av en sjukdom. I prop. 1980/81:112 nämns (s. 7) som exempel att en trafikskadad är förhindrad att meddela sig med omvärlden, sedan det av skadan orsakade sjukdomsförloppet har avstannat. Undantagsbestämmelsen är avsedd att tolkas restriktivt. Av lagtexten framgår att hindret att lämna samtycke inte får vara övergående. Att det föreligger ett hinder av angiven natur torde böra styrkas med läkarintyg.

45 § Övergångsbestäm- melser

45 § Samtycke till namnbyte som avses i denna lag skall lämnas skriftligen. Har i ett ärende som avses i 5 eller 7 § samtycke lämnats hos domstolen, behövs inte nytt samtycke när anmälan görs till pastorsämbetet.

Paragrafen har sin motsvarighet i 41 § i 1963 års lag. De fall av samtycken som avses regleras i 4 § första stycket, 5 §, 7 § första stycket, 9 § första stycket, 12 § andra stycket, 23 § andra stycket, 24 § andra stycket och 44 §.

Till skillnad från vad som gäller enligt den nuvarande bestämmelsen kan ett samtycke inte lämnas muntligen. Att samtycket måste vara skriftligt överensstämmer med det krav på skriftlig form för en anmälan som gäller enligt 32 § andra stycket.

I paragrafen har vidare i förenklande syfte införts den nyheten att, om samtycke redan har lämnats hos domstolen i ett namnrende enligt 5 eller 7 §, det inte är nödvändigt att samtycke lämnas på nytt när anmälan görs till pastorsämbetet.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983, då namnlagen (1963:521) skall upphöra att gälla. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrifter som har ersatts av bestämmelser i den nya lagen, tillämpas i stället de nya bestämmelserna.

2. Om inte annat sägs i det följande, tillämpas den nya lagen även i fall då anmälan eller ansökan har gjorts före ikraftträdandet men då ännu inte har slutligt prövats.

Punkten 2 innebär bl. a. att en anmälan eller ansökan som har gjorts före ikraftträdandet men då ännu inte slutligt prövats inte därefter får avslås på den grunden att hinder för bifall föreligger enligt den gamla lagen. I de fall där någon prövning av patent- och registreringsverket inte längre behövs utan där namnfrågan kan lösas genom anmälan till pastorsämbetet föranleder en ansökan som har gjorts före ikraftträdandet inte någon åtgärd. Sökanden bör i stället anmanas att göra anmälan till pastorsämbetet.

Vissa avvikelser från huvudregeln enligt denna övergångsbestämmelse föreskrivs i det följande (se punkterna 5-7).

3. Förnamn och släktnamn som har förvärvats enligt den gamla lagen anses som förnamn respektive efternamn som har förvärvats enligt den bestämmelse i den nya lagen som gäller för motsvarande fall. Tilläggsnamn som avses i den gamla lagen anses som mellannamn enligt den nya lagen.

Övergångsbestämmelsen i första meningen innebär beträffande förnamn bl. a. att den som efter det första förvärvet av förnamn har förvärvat ytterligare förnamn enligt 24 § i den gamla lagen (dvs. vid dop eller motsvarande religiös förrättning eller efter ansökan hos patent- och registreringsverket) inte därefter kan genom anmälan till pastorsämbetet förvärva ytterligare förnamn enligt 27 § i den nya lagen.

Beträffande efternamn har övergångsbestämmelsen i första meningen sin största betydelse i fall då någon vill byta namn enligt den nya lagen. Denna lag förutsätter nämligen i dessa fall i allmänhet att det tidigare namnet har förvärvats enligt den lagen. Genom övergångsbestämmelsen kommer emellertid de nya möjligheterna till namnbyte att stå till buds även för dem som har förvärvat sitt namn enligt den gamla lagen (eller vilkas namn fanns antecknade i kyrkobok när den lagen trädde i kraft, se 46 § 1 mom. i den gamla lagen). Övergångsbestämmelsen innebär å andra sidan att den spärr mot flera byten genom ansökan hos patent- och registreringsverket som har tagits in i 10 § andra meningen i den nya lagen slår till även om det namn som sökanden vill byta bort har förvärvats genom en ansökan som har gjorts enligt den gamla lagen.

Som ytterligare exempel på innebörden av övergångsbestämmelsen i första meningen kan nämnas att den som vid födelsen har förvärvat efternamn enligt 1 eller 2 § i den gamla lagen skall, om han eller hon vill byta namn enligt 4 § i den nya lagen, anses ha förvärvat namnet enligt 1 § i den lagen. Ett annat exempel är att en make, som har bytt till den andra makens efternamn enligt den gamla lagen och därefter vill byta tillbaka till sitt tidigare namn enligt 9 § tredje stycket i den nya lagen, anses ha förvärvat makens namn enligt 9 § första stycket i den lagen. Detta gäller även om maken enligt de gamla bestämmelserna har förvärvat makens namn efter ansökan hos patent- och registreringsverket.

Övergångsbestämmelsen i andra meningen innebär bl. a. att, om en hustru redan bär tilläggsnamn enligt den gamla lagen, hennes man inte samtidigt kan bära mellannamn enligt den nya lagen.

4. Om en kvinna, som enligt bestämmelser före den gamla lagen bär sitt eget och en makes efternamn i förening, ingår nytt äktenskap, anses namnen vid tillämpning av den nya lagen som ett efternamn vilket har förvärvats på grund av ett tidigare äktenskap.

Före den gamla lagens ikraftträdande den 1 januari 1964 gällde enligt 5 kap. 15 § giftermålsbalken att en kvinna som gifte sig fick bära sitt och

mannens efternamn i förening (dvs. i form av ett dubbelnamn) i stället för att förvärva enbart mannens efternamn. Genom att ett sådant dubbelnamn enligt förevarande övergångsbestämmelse skall anses ha förvärvats på grund av ett tidigare äktenskap kan inte mannen i det nya äktenskapet ta detta namn (se 9 § andra stycket andra meningen i den nya lagen). Vill makarna gemensamt bära hustruns efternamn, måste hon avstå från dubbelnamnet och byta till sitt namn som gift, varefter mannen kan ta det namnet.

5. Bestämmelsen i 12 § 7 tillämpas inte i fall då en ansökan har kommit in till patent- och registreringsverket före den nya lagens ikraftträdande.

Genom bestämmelsen i 12 § 7 i den nya lagen har ytterligare ett hinder uppställts för godkännande av efternamn. Detta hinder gäller dock inte i ärenden som har anhängiggjorts hos patent- och registreringsverket före ikraftträdandet.

6. I fråga om verkan av dom, genom vilken fastställs att en man inte är far till ett barn, tillämpas den gamla lagen i fall då dom i första instans har meddelats före den nya lagens ikraftträdande.

Fastställs det att en man inte är far till ett barn som på grund av faderskapet har förvärvat mannens efternamn förlorar barnet enligt 15 § i den nya lagen det efternamnet även om föräldrarna inte var gifta med varandra. Den motsvarande bestämmelsen i 15 § i den gamla lagen innebar däremot att barnet i detta fall förlorade sitt efternamn bara efter en särskild talan vid domstol om detta. Denna ordning tillämpas även efter den nya lagens ikraftträdande, om domen om hävande av faderskapet har meddelats i första instans före denna tidpunkt.

7. Bestämmelsen i 44 § om samtycke av barn över 12 år tillämpas inte i fall då en anmälan eller ansökan har gjorts före den nya lagens ikraftträdande.

Bestämmelsen i 44 § i den nya lagen om samtycke av barn över 12 år till anmälan eller ansökan i mål eller ärenden enligt den nya lagen innebär en skärpning i förhållande till vad som har gällt enligt den gamla lagen. Bestämmelsen tillämpas bara i mål eller ärenden som har anhängiggjorts efter den nya lagens ikraftträdande.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslaget till namnlag.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1982-01-29

Lagrådets
yttrande

Närvarande: justitierådet Fredlund, regeringsrådet Brodén, justitierådet Palm.

Enligt lagrådet den 22 januari 1982 tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 3 december 1981 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för justitiedepartementet beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till namnlag.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Göran Håkansson.

Föredragningen inför lagrådet har pågått vid en tidpunkt då lagförslaget ännu inte erhållit slutlig utformning och åtskilliga inom lagrådet därvid framförda jämningsförslag av väsentligen lagteknisk eller redaktionell natur har beaktats i det förslag som genom remissen överlämnats till lagrådet.

Från de synpunkter lagrådet har att beakta föranleder förslaget följande yttrande.

1 §

Lagrådet:

Enligt första stycket i paragrafen förvärvar barn vid födelsen det efternamn som föräldrarna bär, om dessa har samma efternamn. I stället för detta namn kan barnet enligt tredje stycket förvärva ett efternamn som någon av föräldrarna senast burit som ogift, om detta namn anmäls till pastorsämbetet inom sex månader efter barnets födelse. Innebörden av dessa bestämmelser torde vara, att namnfrågan även när det gäller barn till föräldrar med samma efternamn skall hållas svävande upp till sex månader från födelsen, att barnet räknat från födelsen erhåller föräldrarnas efternamn, om ingen anmälan enligt tredje stycket görs inom föreskriven tid, samt att barnet i motsatt fall erhåller det anmälda efternamnet med verkan från födelsen.

Utredningsförslaget är i denna del annorlunda utformat och öppnar inte möjlighet för föräldrarna, när de har samma efternamn, att genom anmälan ge barnet den enes namn som ogift med verkan redan från födelsen. Skälet till att utredningsförslaget på denna punkt frångåtts i det remitterade förslaget är något oklart. När det gäller barn till föräldrar med olika efternamn är det – om inte lagen skall ge företräde åt enderas namn – givetvis påkallat, att namnfrågan hålls svävande någon tid för att ett av namnen skall kunna väljas och anmälas. Utredningen menade, att om en av föräldrarna fått sitt namn genom ett tidigare äktenskap anmälan i stället borde kunna

avse den föräldrarnas senaste namn som ogift, dvs. hans eller hennes egentliga släktnamn. Kritiken i vissa remissyttranden mot detta förslag har av departementschefen bemötts med att det redan i dag finns en möjlighet för barn att förvärva moderns namn som ogift, nämligen om hon inte är gift när barnet föds men bär ett namn som hon fått genom ett då upplöst äktenskap. Ett sådant namnförvärv kan visserligen inte nu ske från födelsen. Enligt departementschefen skulle det emellertid vara en onödig omgång att först ge barnet ett annat namn, om det redan från dess födelse står klart, att det är det tidigare släktnamnet – moderns eller faderns – som man önskar ge barnet.

Vad sålunda anförts utgör knappast motiv för en ordning enligt vilken det blir möjligt även för föräldrar som själva valt namngemenskap att ge barnet ett annat namn från födelsen. Det är ju här inte fråga om att undvika ett namn som en av föräldrarna bär från ett upplöst äktenskap. Såsom departementschefen framhållit (avsnitt 2.3.1) innebär det i och för sig en fördel, om barnets namnfråga redan är avgjord när barnet föds, så att barnet då omedelbart kan få ett efternamn. Möjligheten att i stället för föräldrarnas gemensamma namn ge barnet, med verkan från födelsen, någon av föräldrarnas namn som ogift torde inte mer än i enstaka undantagsfall ha någon uppgift att fylla. Att av hänsyn till dessa fall alltid låta namnfrågan för barn till föräldrar med samma namn stå öppen upp till sex månader från födelsen synes inte tillräckligt motiverat.

Lagrådet förordar med hänsyn till det anförda att, såvitt rör barn vars föräldrar har samma namn, möjligheten att med verkan från barnets födelse genom anmälan ge barnet faderns eller moderns namn som ogift slopas.

I 1 § upptas till behandling dels det fall att barnets föräldrar har samma efternamn dels det fall att föräldrarna har olika efternamn. I båda fallen förutsätts, att det till följd av legal presumtion, erkännande eller faderskapsdom står klart vem som är att anse som barnets fader. Utanför regleringen har lämnats det fall att modern inte är gift när barnet föds och faderskapet inte är fastställt enligt reglerna i 1 kap. föräldrabalken. Lagtexten bör ändras så, att även detta fall kommer att omfattas av regleringen. Av specialmotiveringen framgår, att om faderskapet inte är fastställt "när anmälan görs" endast moderns namn kan anmälas. Avsikten är alltså, att inte enbart förhållandena när barnet föds skall avgöra om det skall kunna få faderns namn från födelsen.

Det i första stycket förekommande uttrycket att barnet förvärvar "det efternamn som föräldrarna bär, om dessa har samma efternamn" innefattar en viss truism. Främst med hänsyn härtill behöver första stycket undergå en redaktionell jämkning. Om så sker, bör motsvarande språkliga ändring göras i 2 § första meningen.

Under hänvisning till vad ovan anförts föreslår lagrådet, att 1 § får följande lydelse:

"Barn till föräldrar med gemensamt efternamn förvärvar vid födelsen det

namnet. Har föräldrarna olika efternamn och görs inom sex månader från barnets födelse anmälan till pastorsämbetet om vilket av namnen barnet skall bära, förvärvar barnet det namnet från födelsen. I annat fall förvärvar barnet från födelsen moderns efternamn.

Anmälan som sägs i första stycket kan i stället för ett namn som någon av föräldrarna bär avse ett namn som någon av dem senast har burit som ogift.”

2 §

Lagrådet:

Om lagrådets förslag till formulering av 1 § första meningen godtas, bör 2 § första meningen få följande lydelse:

”Den som adopteras av makar med gemensamt efternamn förvärvar genom adoptionen det namnet.”

4 §

Lagrådet:

Ordet ”ett”, där det förekommer närmast före ordet ”efternamn”, torde kunna utgå såsom obehövt och möjligen även missledande.

5 §

Lagrådet:

I paragrafen föreskrivs att det i fråga om byte av efternamn för ett barn under 18 år krävs att den förälder vars namn barnet bär har samtyckt till namnbytet, om denne inte är vårdnadshavare, eller att domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa. Av bestämmelsens formulering att döma utgår den ifrån att ett barn måste ha samma efternamn som någon av sina föräldrar. Så är inte fallet. Med tillämpning av exempelvis 1 § sista stycket och 4 § andra stycket i förslaget kan ett barn ha ett namn som ingen av föräldrarna bär.

Med hänsyn härtill bör en mindre justering av bestämmelsens lydelse göras. Vidare torde villkorssatsen kunna undvaras. Samtycke från förälder vars namn barnet bär måste för att namnbyte skall kunna ske föreligga även när denne är vårdnadshavare. Saknas vårdnadshavarens samtycke kommer ju ingen anmälan eller ansökan rörande barnets namnbyte till stånd (jfr 44 §).

Lagrådet föreslår, att paragrafen får följande lydelse:

”För byte av efternamn för ett barn under 18 år som bär någon av föräldrarnas namn krävs, att denne har samtyckt till namnbytet eller att domstol har funnit namnbytet förenligt med barnets bästa.”

6 §

Lagrådet:

I likhet med vad lagrådet föreslagit beträffande 4 § torde ordet ”ett” i

förevarande paragraf kunna utgå, där det förekommer i uttrycket "byta ett efternamn".

**Lagrådets
yttrande**

7 §

Lagrådet:

Beträffande fosterbarns byte av efternamn till ett namn som någon av fosterföräldrarna bär synes namnlagens bestämmelse i formellt hänseende lämpligen böra anpassas till ordalagen i 25 § socialtjänstlagen (1980:620). I detta stadgande regleras numera frågan om vård och fostran av underårig i enskilt hem hos annan än föräldrarna på ett något annat sätt än i förutvarande bestämmelser i barnvårdslagen. Den anknytning till gällande lagbestämmelse om mottagande av fosterbarn som här förordas kan ske utan hinder av att den föreslagna regeln i namnlagen också omfattar vissa fosterbarnssituationer som inte kräver medgivande enligt socialtjänstlagen. Sålunda omfattar 7 § i förslaget även det fall då ett barn fostras hos en särskilt förordnad vårdnadshavare.

Villkorsbisatsen i första stycket bör främst till undvikande av den språkliga konstellationen "de vars" undergå en redaktionell justering.

I andra stycket kan uttrycket "återfå ett efternamn" utbytas mot uttrycket "byta tillbaka till efternamn" för att förebygga missförståndet att någon kan bära flera efternamn.

Beaktas vad ovan anförts kan 7 § få förslagsvis följande lydelse:

"Ett barn under 18 år, som för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem har tagits emot av någon annan än barnets föräldrar, kan genom anmälan till pastorsämbetet byta sitt efternamn till namn som bärs av den eller dem som tagit emot barnet eller av någon av dem, om den eller de som bär namnet har samtyckt till namnbytet och domstol har funnit namnbytet förenligt med barnets bästa.

Den som har bytt efternamn enligt första stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet byta tillbaka till efternamn som han eller hon har burit tidigare."

8 och 9 §§

Lagrådet:

Liksom i namnlagsutredningens förslag har det i remissförslaget gjorts till en huvudregel, att personer som gifter sig skall behålla var och en sitt efternamn. Vill makarna ha gemensamt namn behövs en särskild överenskommelse mellan dem och en anmälan till pastorsämbetet. Som gemensamt kan väljas kvinnans efternamn likaväl som mannens.

Utredningen har utformat sitt förslag så att i lagen har angetts endast hur makarna skall förfara om de vill ha samma namn, medan det underförstås, att i annat fall var och en behåller sitt namn. I det remitterade förslaget har huvudregeln markerats på ett annat sätt genom att den har tagits upp som en inledande och fristående bestämmelse i 8 §. Samtidigt synes departements-

chefens uttalanden snarast tyda på att en utveckling bort från namngemenskap mellan makar är åsyftad. Detta ger anledning att framhålla en omständighet som synes ha lämnats åt sidan i övervägandena av om det innebär några nackdelar med skilda efternamn för makarna, nämligen att en sådan lösning påkallar en uppgörelse om efternamnet för varje barn som föds i äktenskapet.

Utredningens ställningstagande, att det bör finnas en huvudregel som kan frångås genom anmälan bygger på tanken att lagen bör tillhandahålla en lösning för fall då kontrahenterna har svårt att komma överens eller eljest bestämma sig. Lagrådet vill framhålla, att om lagstiftningen leder till att den nuvarande traditionen med namngemenskap mellan makar överges i större omfattning, besvärande valsituationer i stället kan uppkomma då barnens namnförvärv aktualiseras. Det skulle självfallet vara en olycklig utveckling, om barnens namnfrågor skulle ge upphov till någon form av fördelning föräldrarna emellan så att olika efternamn ges till barn inom samma familj, något som den föreslagna ordningen i och för sig sanktionerar.

Det har anmärkts i remissen, att namngemenskap mellan makar är av förhållandevis sent datum. Till detta bör emellertid fogas synpunkten, att det sedan lång tid har gällt en fast ordning för barns släktnamnsförvärv. Lagrådet utgår från att det väsentliga för tillgodoseende av kravet på likställighet mellan kvinna och man i denna fråga måste vara att kvinnans efternamn jämställs med mannens som alternativ vid val av namn och att båda får samma inflytande när det gäller att välja den för familjen som helhet mest lämpliga lösningen.

Med det sagda vill lagrådet inte motsätta sig den principiella tekniska lösning som har valts. Det bör finnas en regel som träder till vid passivitet från makarnas sida och regeln måste bli, att var och en behåller sitt namn, eftersom det, om makarna vill ha namngemenskap, måste göras ett val mellan namnen. Genom att uttrycka och markera denna hjälpregel som en huvudregel tar lagstiftaren emellertid på ett annat sätt än som synes ha skett i andra delar av förslaget avstånd från tanken att namngemenskap mellan föräldrar och barn är något i och för sig önskvärt. Frågan om presentationen av den nya ordningen är inte oviktig och den bör enligt lagrådets mening övervägas ytterligare med beaktande också av de synpunkter som angetts här. Lagrådet vill hänvisa till att alternativet att makarna behåller sina egna namn kan komma till klart uttryck också genom exempelvis följande formulering av 8 och 9 §§ som i viss mån anknyter till regeln i 1 § om barns namnförvärv.

8 § Har makar olika efternamn kan en av dem med den andres samtycke genom anmälan till pastorsämbetet byta sitt efternamn till den andra makens efternamn. Görs inte en sådan anmälan senast i samband med vigseln behåller vardera maken sitt efternamn när äktenskapet ingås.

9 § En make som under äktenskapet har bytt efternamn efter ansökan enligt 10 § kan inte därefter byta till den andra makens efternamn enligt 8 §.

Byte enligt 8 § kan inte heller avse ett namn som den andra maken har förvärvat genom ett tidigare äktenskap.

Den som har bytt efternamn enligt 8 § kan genom anmälan till pastorsämbetet återfå det efternamn som han eller hon senast har burit som ogift."

Om en sådan formulering väljs behöver hänvisningen till 9 § i 4 § ändras att avse 8 §.

I 9 § har lagrådet gjort den redaktionella ändringen att orden "enligt 10 eller 13 §" bytts ut mot orden "efter ansökan enligt 10 §".

Lagrådet anmärker slutligen beträffande makars namnfråga, att enligt det ställningstagande som gjorts i fråga om ändrad stavning av efternamn (se under 2.6.1) det torde krävas anmälan av ena maken om båda har lika efternamn men stavar dem olika och önskar enhetlig stavning i fortsättningen. Frågan har viss praktisk betydelse med hänsyn till vad som föreskrivs om barns namnförvärv.

Fredlund:

Det remitterade förslaget syftar till en ordning, som överlämnar åt makar att själva bestämma om namnolikhet eller namngemenskap skall råda i äktenskapet och i senare fallet om mannens eller hustruns efternamn skall vara det för makarna gemensamma efternamnet. För att förverkliga en sådan ordning krävs dels en regel om vilka åtgärder makarna har att vidtaga, om de vill ha gemensamt efternamn, dels en – uttrycklig eller underförstådd – regel om fortsatt namnolikhet så länge föreskrivna åtgärder för namngemenskap inte vidtagits. 6 § i namnutredningens förslag, 8 och 9 §§ i det remitterade förslaget och lagrådets nyss skisserade förslag utgör exempel på olika sätt att formulera sådana regler med ungefär samma reala innehåll. Enligt min mening har det inte någon större praktisk betydelse vilken av dessa lagtekniska modeller som läggs till grund för lagstiftningen och jag har därför inte anledning att föreslå någon annan lagteknisk lösning än den som valts i det remitterade förslaget. Viktigt är emellertid att makar och de som står i begrepp att ingå äktenskap får tillgång till lättfattlig information om vilka konsekvenserna blir bl. a. beträffande barnens efternamn vid namngemenskap och vid namnolikhet i äktenskapet.

Liksom lagrådet förordar jag, att orden "enligt 10 eller 13 §" i 9 § byts ut mot orden "efter ansökan enligt 10 §" (jfr formuleringen av 17 §).

Godtages vad lagrådet anfört beträffande 7 § andra stycket bör ordet "återfå" i 9 § tredje stycket ersättas av uttrycket "byta tillbaka till".

Jag instämmer i vad lagrådet anfört om det fall att makar har lika efternamn som de stavar olika.

10 och 13 §§

Lagrådet:

Av departementschefens ställningstagande i avsnitt 2.6.1 framgår, att ändring av efternamns stavning jämföras med sådant namnbyte som kräver

tillstånd av patent- och registreringsverket. Detta bör framgå av 10 §.

**Lagrådets
yttrande**

Regler om byte av efternamn för barn under 18 år finns på olika ställen i förslaget.

15 § är i huvudsak fråga om byte av det efternamn barnet bär till ett annat efternamn som någon av föräldrarna bär eller senast burit som ogift. För att sådant byte skall få ske krävs enligt nämnda paragraf antingen att den förälder vars namn barnet bär samtyckt till namnbytet eller att domstol funnit namnbytet förenligt med barnets bästa. Med det alternativa kravet på samtycke från förälder vars namn barnet bär eller förklaring av domstol att namnbytet är förenligt med barnets bästa avses att förebygga att namnbytet kommer till stånd i fall då bytet kan befaras leda till störningar i relationerna mellan barnet och den förälder vars namn barnet bär. Samma krav som i 5 § uppställs i 6 § för fall där det gäller byte av adoptivbarns efternamn till annat efternamn som någon av adoptivföräldrarna bär eller senast har burit som ogift.

Enligt 7 § krävs för att ett barn skall få byta sitt efternamn till fosterförälders efternamn – förutom fosterföräldrarnas samtycke – att domstol funnit namnbytet förenligt med barnets bästa.

När det gäller byte av barns efternamn till ett nybildat efternamn eller till annat efternamn som inte kan förvärvas enligt 1–9 §§, dvs. fall som omfattas av 10 §, uppställs inte i förslaget något krav vare sig på samtycke från förälder vars namn barnet bär eller på att domstol funnit namnbytet förenligt med barnets bästa. Däremot finns i 13 § tredje stycket en endast fakultativ regel som ger patent- och registreringsverket möjlighet att uppställa som villkor för byte av barns efternamn, att domstol funnit namnbytet förenligt med barnets bästa. De skäl som föranlett bestämmelsen i 5 § gör sig med ungefär samma styrka gällande när fråga är om sådant byte av barns efternamn som omfattas av 10 §. En motsvarighet till bestämmelsen i 5 § bör därför införas för dessa bytesfall. Detta behövs även av det skälet, att fara annars uppstår för att bestämmelsen i 5 § kringgås. Någon liknande ändring av regleringen i 7 § synes inte erforderlig.

Under hänvisning till det anförda föreslår lagrådet dels att bestämmelsen i 13 § tredje stycket utgår dels att 10 § får följande lydelse:

”Den som vill byta sitt efternamn till ett nybildat efternamn eller till ett efternamn som inte kan förvärvas enligt 1–9 §§ kan göra ansökan om tillstånd till bytet hos patent- och registreringsverket.

Avser ansökningen barn under 18 år och bär barnet någon av föräldrarnas namn, skall patent- och registreringsverket, om denne inte har samtyckt till namnbytet, som villkor för namnbytet uppställa, att domstol har funnit bytet förenligt med barnets bästa.

Den som en gång har bytt efternamn enligt första stycket får på nytt byta efternamn på detta sätt endast om det finns särskilda skäl.

Med byte av efternamn enligt denna paragraf jämställs ändring av efternamns stavning.”

12 §

Lagrådet:

Bestämmelserna i första stycket om skydd för annans namn och kännetecken m. m. innehåller i punkt 7 en regel som inte finns i gällande namnlag. Enligt den regeln föreligger hinder mot godkännande av namn som lätt kan förväxlas med "ett namn som är ägnat att uppfattas som en titel på någon annans skyddade litterära eller konstnärliga verk, om titeln är egenartad, eller ett namn som kränker någon annans upphovsrätt till ett sådant verk". Regeln har utformats efter mönster av bestämmelser i vissa andra immaterialrättsliga författningar. Andra ledet har emellertid i vart fall i förevarande sammanhang enligt lagrådets mening inte något konkret innehåll, eftersom skyddet enligt upphovsrättslagen i huvudsak gäller enbart mot återgivning eller efterbildning av verk och inte torde omfatta annans namnförvärv. Det skydd som eftersträvas bör därför även i andra ledet av regeln anges uttryckligen. I specialmotiveringen har särskilt nämnts skyddet för "skapade namn på personer, orter m. m. i litterära verk, under förutsättning att namnet har en sådan originalitet att det i sig är upphovsrättsligt skyddat". I följande förslag till formulering av 12 § punkt 7 har detta syfte beaktats samtidigt som orden "ett namn som är ägnat att uppfattas som" i början av punkt 7 har strukits, eftersom de närmast är en upprepning av paragrafens inledning:

"7. en titel på någon annans skyddade litterära eller konstnärliga verk, om titeln är egenartad, eller ett särskilt skapat namn som förekommer i ett sådant verk och är allmänt känt som förbundet med det verket."

18 §

Lagrådet:

När någon förlorar sitt efternamn enligt första stycket i förevarande paragraf skall domstolen enligt paragrafens andra stycke fastställa det namn som förvärvas i stället för det som förloras. I specialmotiveringen uttalas, att domstolen får ta reda på vilket namn som skulle ha anmälts i stället för det förlorade namnet, om frågan hade varit aktuell när det senare namnet förvärvades. Det är givetvis inte lätt att ta reda på vilken anmälan som skulle ha gjorts i stället för den som skedde, om situationen vid anmälningstillfället varit en annan än den var. Domstolen får i stället genom frågor till den part som kan komma att förlora sitt efternamn enligt 18 § första stycket ta reda på vilket efternamn han i sådan händelse föredrar bland de efternamn som står till buds inom ramen för 1-9 §§. Det ligger i sakens natur, att partens önskemål blir av grundläggande betydelse för avgörandet.

23-25 §§

Lagrådet:

I 23 och 24 §§ beskrivs olika fall då det enligt förslaget är tillåtet att bära mellannamn. Beträffande mellannamnets placering framgår av dessa para-

grafer att det skall bäras framför efternamnet. Detsamma gäller enligt förslaget om förnamn. Meningen är att mellannamn skall bäras mellan förnamn och efternamnet. Detta bör framgå av lagtexten. Vad angår frågan om sammanträffande av fall enligt 23 och 24 §§ torde förslagets ståndpunkt vara, att det endast skall vara tillåtet att bära ett mellannamn i sänder. Detta kan inte klart utläsas av lagtexten. En klarläggande bestämmelse i ämnet är önskvärd. Denna kan lämpligen placeras som ett första stycke i 25 §, vilken tangerar frågan om tillåtligheten av flera mellannamn. Ett par smärre redaktionella jämkningar torde böra göras i 25 §.

Med hänsyn till vad ovan sagts föreslår lagrådet dels att ordet "närmast" insättes omedelbart före ordet "framför" i 23 § första och andra styckena samt i 24 § första och andra styckena dels att 25 § får följande lydelse.

"Bestämmelserna i 23 och 24 §§ medför inte rätt att samtidigt bära mer än ett mellannamn.

Den som vill bära ett mellannamn skall anmäla detta namn till pastorsämbetet. Vill han eller hon inte längre bära mellannamnet, skall anmälan härom göras till pastorsämbetet."

26 och 30 §§

Lagrådet:

I 26 § har som en andra mening införts en bestämmelse som avser att klargöra när ett förnamn förvärfvas. Det stadgas där att förnamn förvärfvas genom anmälningen (till pastorsämbetet), om hinder inte möter mot att namnet godkänns enligt 30 §. Genom bestämmelsens placering i 26 § kommer den närmast att gälla det där reglerade fallet, nämligen då förnamn ges inom sex månader från födelsen. Beträffande förvärv av ytterligare förnamn genom anmälan till pastorsämbetet enligt 27 § saknas särskild regel om när sådant förnamn skall anses förvärvat. Även dessa förnamn bör naturligen anses förvärvade genom anmälningen, om hinder mot godkännande enligt 30 § inte föreligger. Detta skulle komma till tydligare uttryck om bestämmelsen i 26 § om när förnamn förvärfvas flyttas och får utgöra ett andra stycke i 30 §.

Lagrådet föreslår således att i förtydligande syfte andra meningen i 26 § utgår och att i 30 § införs ett andra stycke av följande lydelse:

"Förnamn som anmäles till pastorsämbete enligt 26 eller 27 § förvärfvas genom anmälningen, om hinder som anges i första stycket inte möter mot att namnet godkänns."

28 §

Lagrådet:

Det har anmärkts i remissyttrandena från riksskatteverket och patent- och registreringsverket, att den föreslagna regeln om möjlighet till stavningsändring när namnets uttal inte ändras kan leda till svårigheter i tillämpningen. Osäkerhet, särskilt när det gäller utländska namn, om vilket uttal, som skall

anses korrekt, eller en skillnad i uttal som ter sig obetydlig, bör enligt lagrådets mening inte hindra att stavningen av ett förnamn ändras genom anmälan, så länge det alltså uppenbarligen är fråga om samma namn. Kravet på oförändrat uttal bör därför mjukas upp, så att regeln lämnar utrymme för sådana ändringar.

Bestämmelsen i 30 § skall, enligt vad som sägs i specialmotiveringen till denna paragraf, tillgodose syftet att motverka förnamn som inte tillfredsställer språkliga och andra namnvårdande synpunkter. En motsvarande regel i fråga om efternamn finns i 11 § förslaget. Den senare regeln kommer också att gälla för ändring av efternamns stavning, eftersom sådan ändring skall anses som byte till nybildat efternamn (se avsnitt 2.6.1). Även när det gäller ändring av förnamns stavning bör i lagen som uttryckligt villkor uppställas att namnet får en språklig form som är lämplig här i landet.

Lagrådet föreslår av angivna skäl att 28 § får följande lydelse:

”Ändring av ordningsföljden mellan två eller flera förnamn, så att tilltalsnamnet kommer först, kan göras genom anmälan till pastorsämbetet. Genom en sådan anmälan får även stavningen ändras, om namnet efter ändringen uttalas på väsentligen samma sätt och får en språklig form som är lämplig här i landet.”

31 §

Lagrådet:

Av uttalanden i remissprotokollet framgår att vissa svårigheter möter att infoga gårdsnamnen i namnlagens mönster av förnamn, mellannamn och efternamn. Gårdsnamnet sägs egentligen inte vara att anse som något sådant namn, men föreslås dock i 31 § vara att betrakta som ”särskilt förnamn”. Av benämningen särskilt förnamn skulle då enligt specialmotiven till 31 § följa att gårdsnamnet inte omfattas av namnlagens övriga regler om förnamn.

Syftet att legalisera rådande namnskick med gårdsnamn synes emellertid inte i och för sig kräva att gårdsnamn förvandlas till något som de egentligen inte är. De inadvartensar som följer av att gårdsnamnen införs bland förnamnen skulle undvikas om de lämnas utanför detta namnslag och får förbli ett tillnamn av egen kategori. Lagrådet föreslår att 31 § ändras i enlighet härmed. En sådan ändring torde inte behöva innebära något hinder att – på grundval av särskild bestämmelse i folkbokföringskungörelsen – anteckna gårdsnamn jämte förnamn i födelse- och döpboken.

Lagrådet föreslår dels att rubriken närmast före 26 § ändras till ”Förnamn m. m.” dels att 31 § erhåller följande lydelse:

”Den som invid ett förnamn vill bära ett gårdsnamn, som han eller hon har anknytning till genom släktskap eller äktenskap och som enligt gammal sedvänja är i bruk som tillnamn, kan anmäla gårdsnamnet till pastorsämbetet. Vill han eller hon inte längre använda gårdsnamnet, kan anmälan härom göras till pastorsämbetet.”

37 §

Lagrådet:

Eftersom en prövning enligt 13 § förutsätter ansökan enligt 10 § är en hänvisning till 10 § tillräcklig. Lagrådet föreslår därför att hänvisningen till 13 § utgår.

**Lagrådets
yttrande**

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-03-04

Slutprotokoll

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Dahlgren, Åsling, Wirtén, Boo, Petri, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland

Föredragande: statsrådet Petri

Proposition om namnlag

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till namnlag. Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

1 §

Som lagrådet har framhållit torde föräldrar med gemensamt efternamn endast i undantagsfall ha anledning att redan vid barnets födelse anmäla ett efternamn för barnet som någon av föräldrarna senast har burit som ogift. Jag delar lagrådets uppfattning att det inte av hänsyn till dessa undantagsfall är motiverat att namnfrågan alltid hålls svävande under sex månader från barnets födelse. Möjligheten för barn att med verkan från födelsen förvärva ett efternamn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift bör därför, som lagrådet har förordat, begränsas till de fall då föräldrarna har olika efternamn när barnet föds.

Enligt lagrådet bör lagtexten vidare ändras så att den omfattar även fall då faderskapet till ett barn inte är fastställt. Jag vill inte motsätta mig att lagtexten förtydligas på denna punkt.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört bör 1 § ges följande lydelse:

Barn till föräldrar med gemensamt efternamn förvärvar vid födelsen det namnet.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 3 december 1981.

Har föräldrarna olika efternamn när barnet föds, förvärvar barnet det av föräldrarnas efternamn som anmäls till pastorsämbetet inom sex månader efter födelsen. Görs inte en sådan anmälan, anses barnet vid födelsen ha förvärvat moderns efternamn. Detsamma gäller om faderskapet inte är fastställt inom sex månader efter födelsen.

Anmälan som avses i andra stycket kan i stället för ett namn som någon av föräldrarna bär avse ett namn som någon av dem senast har burit som ogift.

2 §

Jag biträder lagrådets förslag till omformulering av paragrafens första mening.

4 och 6 §§

Vad lagrådet har anfört i anslutning till dessa paragrafer utgör enligt min mening inte skäl att ändra lagtexten.

5 §

Jag delar lagrådets uppfattning att paragrafen bör ändras så att den inte ger intryck av att barn alltid har samma efternamn som någon av sina föräldrar. Däremot kan jag inte hålla med lagrådet om att bestämmelsen bör göras tillämplig oavsett om den förälder vars namn barnet bär är vårdnadshavare eller ej. En sådan ändring skulle kunna ge upphov till den felaktiga föreställningen att namnbyte för ett barn kan ske mot en vårdnadshavares vilja, om domstol finner att namnbytet är förenligt med barnets bästa. Bestämmelsen bör, som skett i det remitterade förslaget, begränsas till de fall då namnbytet efter domstolsprövning kan genomföras mot en förälders vilja, dvs. fall då föräldern inte är vårdnadshavare.

Med hänsyn till vad jag nu har sagt bör 5 § ges följande lydelse:

Om ett barn under 18 år bär någon av föräldrarnas namn utan att denna förälder är vårdnadshavare, krävs för byte av barnets efternamn att föräldern har samtyckt till namnbytet eller att domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa.

7 §

Vad lagrådet har anfört om att bestämmelsen i första stycket bör anpassas till ordalagen i 25 § socialtjänstlagen kan jag instämma i. Jag ansluter mig också till lagrådets uppfattning att ordet "återfå" i andra stycket bör ersättas av uttrycket "byta tillbaka till". Jag vill framhålla att detta inte innebär någon saklig ändring i förhållande till det remitterade förslaget. Vid tillämpningen av exempelvis reglerna om byte av namn i 4 § skall det namn som barnet har bytt tillbaka till anses ha förvärvats på sitt ursprungliga sätt (jfr specialmotiveringen till 16 § i lagrådsremissen).

Med hänsyn till vad jag nu har sagt bör 7 § ges följande lydelse:

Ett barn under 18 år, som för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem har tagits emot av någon annan än barnets föräldrar, kan genom anmälan till pastorsämbetet byta sitt efternamn till ett namn som bärs av den eller dem som har tagit emot barnet eller till ett namn som bärs av någon av dem, om den eller de som bär namnet har samtyckt till namnbytet och domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa.

Den som har bytt efternamn enligt första stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet byta tillbaka till ett efternamn som han eller hon har burit tidigare.

8 och 9 §§

Som jag har framhållit i den allmänna motiveringen i det remitterade förslaget (avsnitt 2.2.1) är det naturligt att makar vill befästa sin samhörighet genom att ha samma efternamn. En sådan namngemenskap har också många praktiska fördelar, bl. a. när det gäller frågan om barnens efternamn. Samtidigt är det angeläget att de nya reglerna ger uttryck för likställigheten mellan kvinnor och män.

Lagrådet har inte motsatt sig den principiella tekniska lösning som har valts i det remitterade förslaget, dvs. att makarna har full frihet att välja enderas namn som gemensamt namn och att, om makarna förhåller sig passiva, var och en behåller sitt efternamn. Lagrådets majoritet anser emellertid att regeln om att var och en behåller sitt namn bör utformas som en hjälpregel och inte som en huvudregel.

Som en ledamot av lagrådet har påpekat har det inte någon större praktisk betydelse vilken lagteknisk modell som läggs till grund för lagstiftningen. Jag har emellertid inte något emot att paragraferna ändras i huvudsaklig överensstämmelse med vad lagrådet har föreslagit för att värdet av namngemenskap skall komma till tydligare uttryck.

Jag biträder lagrådets förslag att i 9 § orden "enligt 10 eller 13 §" byts ut mot orden "efter ansökan enligt 10 §".

I överensstämmelse med den ståndpunkt jag tidigare har intagit beträffande 7 § andra stycket bör -- som en ledamot av lagrådet har påpekat -- ordet "återfå" i 9 § tredje stycket ersättas av uttrycket "byta tillbaka till".

I detta sammanhang vill jag lägga till rätta ett uttalande i lagrådsremissen i specialmotiveringen till 4 § första stycket. Den som har bytt till en makes efternamn och därefter enligt 9 § tredje stycket har bytt tillbaka till ett namn som tidigare har förvärvats enligt 1 eller 4 § bör -- till skillnad från vad som har sagts i remissen -- därefter kunna byta till en förälders namn enligt 4 §.

Vad lagrådet slutligen har anmärkt om makars namnfråga när det gäller stavning föranleder inte någon erinran från min sida.

Med hänsyn till vad jag nu har sagt bör 8 och 9 §§ ges följande lydelse:

8 § Vill makar ha samma efternamn, kan en av dem med den andres samtycke genom anmälan till pastorsämbetet byta sitt efternamn till den andra makens efternamn. Görs en sådan anmälan före eller i samband med vigseln, förvärvas namnet vid vigseln.

Görs inte en anmälan om namnbyte enligt första stycket, behåller vardera maken sitt efternamn.

9 § En make som under äktenskapet har bytt efternamn efter ansökan enligt 10 § kan inte därefter byta till den andra makens efternamn enligt 8 § första stycket. Byte enligt den bestämmelsen kan inte heller avse ett namn som den andra maken har förvärvat genom ett tidigare äktenskap.

Den som har bytt efternamn enligt 8 § första stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet byta tillbaka till det efternamn som han eller hon senast burit som ogift.

Med denna lydelse behöver den hänvisning till 9 § som finns i 4 § ändras till att avse 8 §.

10 och 13 §§

Jag ansluter mig till lagrådets uppfattning att det av lagtexten uttryckligen bör framgå att en ändring av efternamns stavning faller inom tillämpningsområdet för 10 §.

Jag kan vidare biträda lagrådets förslag att bestämmelsen om domstolsprövning i 13 § i det remitterade förslaget flyttas över till 10 §, så att den kommer att gälla samtliga fall av namnbyte genom ansökan. Däremot är jag inte beredd att föreslå att domstolsprövning görs obligatorisk så snart en förälder som inte är vårdnadshavare men som bär samma efternamn som barnet vägrar att samtycka till ett namnbyte. Det bör ankomma på patent- och registreringsverket att i varje särskilt fall avgöra om en domstolsprövning är påkallad för att barnets bästa skall tillgodoses. Ett alternativ kan t. ex. vara att höra socialnämnden.

I enlighet med vad jag nu har sagt bör 10 § ges följande lydelse:

Den som vill byta sitt efternamn till ett nybildat efternamn eller till ett efternamn som inte kan förvävas enligt 1-9 §§ kan göra ansökan om tillstånd till bytet hos patent- och registreringsverket. Den som en gång har bytt efternamn efter en sådan ansökan får på nytt byta efternamn på detta sätt endast om det finns särskilda skäl.

Avser ansökningen ett barn under 18 år, kan patent- och registreringsverket som villkor för namnbytet uppställa att domstol har funnit att detta är förenligt med barnets bästa.

Med byte av efternamn enligt denna paragraf jämställs ändring av efternamns stavning.

Som en följd av detta ställningstagande bör tredje stycket i 13 § i det remitterade förslaget utgå.

12 §

Jag delar lagrådets uppfattning att det upphovsrättsliga skyddet i andra ledet i punkt 7 bör anges på ett mera konkret sätt än i lagrådsremissen. Bestämmelsen bör dock utformas på ett något annat sätt än lagrådet har föreslagit. Enligt min mening kan den ges följande lydelse:

7. en titel på någon annans skyddade litterära eller konstnärliga verk, om titeln är egenartad, eller ett särskilt skapat namn som förekommer i ett sådant verk och vars utnyttjande skulle innebära en kränkning av någon annans upphovsrätt till verket.

18 §

Jag har ingen erinran mot vad lagrådet har anfört i anslutning till denna paragraf.

21 § I paragrafen bör några redaktionella justeringar göras.

23–25 §§

Jag biträder vad lagrådet har anfört i fråga om mellannamn och tillstyrker att lagtexten ändras i enlighet med lagrådets förslag.

26 och 30 §§

Lagrådet har i förtydligande syfte föreslagit att andra meningen i 26 § utgår och att ett nytt andra stycke tas in i 30 §. Jag ansluter mig till detta förslag. Det nya stycket i 30 § bör enligt min mening ges följande lydelse:

Förnamn som anmäls till pastorsämbetet enligt 26 eller 27 § förvärvas genom anmälningen, om det inte finns något hinder enligt första stycket mot att namnet godkänns.

28 §

För att man skall så långt möjligt undvika tillämpningssvårigheter har lagrådet föreslagit en utvidgning av möjligheterna att ändra stavningen av ett förnamn genom anmälan till pastorsämbetet. Enligt min mening torde emellertid den föreslagna utvidgningen snarare öka än minska risken för tillämpningssvårigheter. Jag vill vidare påpeka att pastorsämbetet får anses vara skyldigt att även vid en stavningsändring pröva att förnamnet inte efter ändringen kommer i strid med de krav på ett förnamn som uppställs i 30 §, utan att detta uttryckligen behöver anges i 28 §. Det finns därför inte anledning att göra de ändringar i paragrafen som lagrådet har förordat.

31 §

Jag har ingen erinran mot vad lagrådet har anfört i anslutning till denna paragraf och biträder ändringsförslaget. Som följd härav bör även rubriken närmast före 26 § ändras i enlighet med lagrådets förslag.

37 §

Jag ansluter mig till lagrådets förslag.

41 §

Slutprotokoll

Av den ståndpunkt jag tidigare har intagit följer att hänvisningen till 13 § i första stycket bör ersättas med en hänvisning till 10 §.

2 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta det av lagrådet granskade lagförslaget med vidtagna ändringar.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

*Bilaga 1***Sammanfattning av namnlagsutredningens betänkande (SOU 1979:25) Nya namnregler****Förslagets allmänna innebörd**

Den svenska namnlagen (1963:521) innefattar en nära nog fullständig reglering av namnrätten. Den innehåller bestämmelser både om släktnamn och om förnamn. Bland de förra finns också ett par bestämmelser av internationellrättsligt innehåll. Den utredning som presenteras i föreliggande betänkande har avsett en översyn av hela lagen. Framställningen har delats upp på tre huvudavdelningar: den första om släktnamn, den andra om förnamn och den tredje om internationellrättsliga regler. Största utrymmet ägnas åt regleringen av släktnamn.

I fråga om släktnamn kan skiljas mellan sådana namnförvärv som har sin grund i en persons familjerättsliga status och andra namnförvärv. Bestämmelserna om de förra har familjerättslig prägel och hithörande förvärv kan med fördel betecknas som familjerättsliga namnförvärv. Andra släktnamnsförvärv benämns vanligen administrativa namnförvärv.

Betänkandets tyngdpunkt ligger i de familjerättsliga namnförvärven. I denna del läggs fram förslag till helt nya regler om makars släktnamn, om barns släktnamn samt om mellannamn för makar och barn. Även i fråga om de administrativa namnförvärven föreslås ändringar. Bestämmelserna om förnamn har huvudsakligen blivit föremål för en teknisk översyn. Slutligen föreslås nya internationellrättsliga regler i syfte att vidga möjligheterna för utlänningar i Sverige att förvärva släktnamn och förnamn enligt svensk lag.

Namnregleringen innebär i stort en avvägning mellan det allmännas intresse av namnstabilitet och den enskildes intresse av att få förvärva det släktnamn han önskar. Ett framträdande drag hos förslaget är, att det ger större utrymme än gällande rätt åt den enskildes önskemål i fråga om namnförvärv. En viktig förutsättning för denna inriktning av förslaget utgör det system med personnummer och personakter som införts i folkbokföringen. Personnumret är ett säkert identifiaktionsmedel. Med denna registreringsteknik, baserad på automatisk databehandling, blir det allmännas intresse av namnstabilitet inte lika framträdande som förr. Den enskildes intresse får därmed ökat spelrum.

En annan viktig omständighet som övat inflytande på förslaget är dagens strävanden mot jämställdhet mellan man och kvinna. Jämställdhetstanken har lett till att den hos oss av ålder gällande agnatiska namnordningen övergivits i förslaget. Utmärkande för de föreslagna bestämmelserna om familjerättsliga namnförvärv är att de utformats efter en neutral linje; såvitt möjligt har varken mannens eller kvinnans namn tillerkänts företräde. Barn anses ha lika rätt till sin mors som till sin fars släktnamn.

Liksom enligt gällande rätt sker enligt förslaget de familjerättsliga namnförvärven automatiskt eller genom anmälan hos pastorsämbetet och de administrativa namnförvärven efter ansökan hos namnmyndigheten (patent- och registreringsverket).

Familjerättsliga namnförvärv

I fråga om *makars släktnamn* är utgångspunkten i förslaget, att vardera maken behåller sitt släktnamn under äktenskapet. Samtidigt tillmötesgår förslaget det för det stora flertalet naturliga önskemålet om namngemenskap genom att sådan kan vinnas genom en enkel anmälan hos pastorsämbetet (6 §). Sådan anmälan kan göras före äktenskapets ingående eller senare under äktenskapet. En nyhet är att såväl kvinnans som mannens släktnamn kan väljas som gemensamt namn. Formellt vinnas namngemenskapen genom att den ena av makarna förvärvat den andres släktnamn. Görs anmälan före äktenskapet, sker namnförvärvet genom vigseln.

Make, som förvärvat andra makens släktnamn, får utan inskränkning behålla namnet efter äktenskapets upplösning. Han får även, om han ingår nytt äktenskap, behålla namnet i det nya äktenskapet. Däremot får namnet ej förvärvas av maken i det nya äktenskapet. Namngemenskap kan alltså inte avse namn, som make förvärvat på grund av tidigare äktenskap.

Har make förvärvat andra makens släktnamn får han, närhelst han vill, utan vidare genom anmälan hos pastorsämbetet återta tidigare släktnamn. Detta kan ske både under äktenskapet och efter dess upplösning. Sker det under äktenskapet, kan andra maken genom anmälan anta samma namn. På det sättet kan makarna byta från den enas till den andras namn som gemensamt, under förutsättning att namnet inte har förvärvats på grund av tidigare äktenskap.

De nya reglerna om makars släktnamn föranleder, att 14 § namnlagen – med bestämmelse om att makar som har samma släktnamn endast gemensamt kan förvärva nytt släktnamn – upphävs.

Såvitt gäller *ogifta samboende* har utredningen, främst på grund av svårigheterna att klart avgränsa den kategori som kan komma i fråga, funnit sig inte böra föreslå någon särreglering som möjliggör namngemenskap. De får liksom hittills vända sig till namnmyndigheten med ansökan enligt 12 § namnlagen om att den ene får förvärva den andres släktnamn.

Bestämmelserna om *barns släktnamn* är i förslaget desamma för barn i äktenskap och barn utom äktenskap. Har barnets föräldrar gemensamt släktnamn, förvärvat barnet vid födelsen det namnet. Har föräldrarna skilda släktnamn, förvärvat barnet vid födelsen det av namnen som anmäls hos pastorsämbetet. För det fall att sådan anmälan inte har gjorts inom sex månader efter barnets födelse, innehåller förslaget en hjälpregel. Denna innebär att barnet skall anses ha vid födelsen förvärvat moderns släktnamn (1 §).

Barnet får förvärva faderns eller moderns släktnamn, oavsett om detta förvärvats på grund av tidigare äktenskap eller inte.

I det fall att den ena av föräldrarna har förvärvat den andres släktnamn eller att endera eller bägge har släktnamn, som förvärvats på grund av tidigare äktenskap, får barnet genom anmälan i stället förvärva det släktnamn fadern eller modern hade som ogift. I det senare fallet får sådan anmälan göras redan i samband med barnets födelse.

För barnet finns således stora valmöjligheter. Dessa föreligger inte bara vid födelsen utan består allt framgent. Sedan barnet vid födelsen förvärvat något av de släktnamn som nu sagts, får barnet sålunda utan vidare genom anmälan byta till annat släktnamn som barnet ägt förvärva enligt det anförda (2 §).

Anmälan om släktnamn görs för underårigt barn av dess vårdnadshavare. Är endast den ena av föräldrarna vårdnadshavare, får han göra anmälan för barnet utan samtycke från den andra av föräldrarna.

En nyhet i förslaget är att, när barn fyllt 15 år, anmälan för barnet inte får göras utan barnets eget samtycke (41 §).

Nu gällande krav på domstols förklaring i fråga om vissa namnförvärv, att förvärvet är förenligt med barnets bästa, utgår i förslaget. Därigenom vinnes en betydande förenkling i regelsystemet.

Förslaget innehåller liksom gällande lag särskilda bestämmelser för adoptivbarn och fosterbarn.

I fråga om *adoptivbarn* har regleringen anslutits närmare till den enda form av adoption som numera finns enligt föräldrabalken, nämligen s. k. stark adoption. Regleringen innebär att adoptivbarnet namnledes kommer i samma förhållande till adoptivföräldrarna som ett barn i allmänhet till sina biologiska föräldrar. Motsvarande valmöjligheter erbjuds (3 och 4 §§). Däremot får adoptivbarnet behålla sitt släktnamn från tiden före adoptionen endast om rätten finner särskilda skäl därtill föreligga. Denna möjlighet är avsedd främst för fall då vuxen person eller ett äldre barn adopteras.

För *fosterbarn* föreslås liknande valmöjligheter med avseende på fosterföräldrars släktnamn (5 §). I fråga om fosterbarns förvärv av fosterföräldrars släktnamn kvarstår kravet på rättens förklaring, att förvärvet är förenligt med barnets bästa. Har sådan förklaring en gång lämnats, behövs den ej sedermera när fosterbarnet vill byta till annat släktnamn som det ägt förvärva från början.

I fråga om *styv barn* innehåller förslaget, till skillnad från gällande rätt, ej särskilda bestämmelser.

En nyhet i förslaget är *mellannamn*. Det motsvarar den nuvarande lagens tilläggsnamn för hustru. Beteckningen har ändrats till mellannamn med hänsyn till att namnet liksom enligt gällande lag får bäras före släktnamnet. Mellannamnet är av annan karaktär än släktnamnet. Det är rent personligt och kan inte föras vidare till make eller barn. Det förvärvas inte, det "bärs".

Förslaget innehåller regler om mellannamn för både make och barn (7 §).

För *makar* gäller att, om de har gemensamt släktnamn, den av makarna som har antagit den andra makens släktnamn får bära sitt eget släktnamn från tiden före äktenskapet som mellannamn. Detta gäller både släktnamn som han hade som ogift och släktnamn som han förvärvat på grund av tidigare äktenskap. Har makarna under äktenskapet behållit var och en sitt släktnamn, får endera av dem med den andres samtycke bära den andres släktnamn som mellannamn. Rätten att bära mellannamn är begränsad sålunda att endast den ena av makarna får bära mellannamn. I fall då makarna har behållit var och en sitt släktnamn får de gemensamt bestämma vem av dem som skall bära mellannamn. Rätt till mellannamn tillkommer också efterlevande make och fränskild make. Har äktenskapet upplösts genom skilsmässa och har makarna behållit var och en sitt släktnamn krävs för fränskild makes rätt att börja bära mellannamn den andra makens samtycke. Mellannamn får anmälas hos pastorsämbetet för anteckning i kyrkobok.

Barn, vars föräldrar har skilda släktnamn, får som mellannamn bära det av namnen som det inte har förvärvat som släktnamn. Den som är gift får välja mellan att bära mellannamn enligt reglerna för makar och att bära mellannamn enligt reglerna för barn. Mellannamn för barn får liksom mellannamn för make anmälas hos pastorsämbetet för anteckning i kyrkobok.

För *adoptivbarn* och *fosterbarn* ger förslaget motsvarande rätt att bära mellannamn. Däremot upphävs nuvarande rätt för adoptivbarn att som mellannamn (enligt gällande lag tilläggsnamn) bära släktnamn från tiden före adoptionen eller, när det behållit detta som släktnamn, bära adoptivföräldrarnas släktnamn som mellannamn.

Administrativa namnförvärv

När det gäller förvärv efter ansökan hos namnmyndigheten av nytt släktnamn eller annat släktnamn än som får förvärvas enligt de familjerättsliga reglerna – administrativa namnförvärv – föreslås att de i 8 § angivna förutsättningarna för namnbyte får utgå. Det är sålunda inte längre nödvändigt för namnbyte att sökanden har ett icke särskiljande släktnamn eller ett mindre tjänligt släktnamn. Denna förenkling medger även återgång till tidigare släktnamn efter ansökan utan att särskilda skäl behöver anföras. Eftersom de föreslagna reglerna för familjerättsliga namnförvärv också medger återgång till tidigare släktnamn – genom anmälan – upphävs genom förslaget 11 § namnlagen.

Namnlagen innehåller i 9 och 10 §§ vissa krav på nytt släktnamns beskaffenhet. Till dessa fogas i förslaget förbud mot godkännande av dubbelnamn. Kravet på att namn skall stå i överensstämmelse med inhemskt språkbruk har mjukats upp, så att som nytt släktnamn får godkännas namn.

som till bildning, uttal och stavning är för svenska förhållanden tjänligt som släktnamn. Sävitt avser det administrativa namnskyddet i 10 § föreslås i överensstämmelse med andra lagar på immaterialrättens område ett tillägg med förbud mot godkännande av namn, som är ägnat att uppfattas som titel på annans skyddade litterära eller konstnärliga verk, om titeln är egenartad, eller som kränker annans upphovsrätt till sådant verk.

Ändring av ett släktnamns stavning anses som namnbyte och är underkastad namnmyndighetens prövning. För att underlätta vissa stavningsändringar föreslås, att enkel ändring av stavningen av ett icke särskiljande släktnamn får göras genom anmälan hos pastorsämbetet. Dessa ändringar blir därmed avgiftsfria. Andra stavningsändringar skall fortfarande jämföras med namnbyte. För dessa föreslås reducerad ansökningsavgift.

De rika möjligheter till namnförvärv genom anmälan som förslaget innehåller gör det lättare än nu för en familj att skapa namngemenskap. Med hänsyn härtill kan bestämmelserna i 13 § namnlagen om bipersoners namnförvärv undvaras. Enligt förslaget upphävs därför 13 §.

I betänkandet behandlas vissa frågor rörande *patronymikon*. Förslaget innebär ingen ändring i gällande ordning, enligt vilken patronymikon får brukas som förnamn under förutsättning att det inte kan förväxlas med släktnamn.

Till särskild behandling tas också upp det särpräglade namnskicket med *gårdsnamn* som tillnamn, vilket har fortlevat främst i Dalarna. Bruket av gårdsnamn saknar dock stöd i namnlagen. Förslaget innehåller en ny regel, enligt vilken gårdsnamn, som enligt gammal sedvänja fortfarande är i bruk som tillnamn, får anmälas hos pastorsämbetet som särskilt förnamn framför vanliga förnamn (26 a §).

Bland bestämmelserna i 15–18 §§ om förlust av släktnamn märks den i 15 § om förlust för barn i äktenskap av den presumerade faderns släktnamn när det fastställs att annan än mannen i äktenskapet är barnets fader. Har barnets moder annat släktnamn än mannen, förlorar barnet mannens namn och förvärvar i stället moderns. Denna regel om automatisk förlust utvidgas till att gälla även för barn utom äktenskap i motsvarande fall.

Förfarandet i mål och ärenden enligt namnlagen

Förslaget medför förenklingar i förfarandet i namnfrågor. Som redan nämnts försvinner nuvarande krav på domstols prövning av vissa familjerättsliga namnförvärv för barn, utom för fosterbarn. De nya familjerättsliga reglerna innebär vidare, att åtskilliga namnförvärv, som nu måste gå ansökningsvägen, kan ske genom anmälan hos pastorsämbetet. Detsamma gäller vissa stavningsändringar. Av det redan anförda framgår också, att de nu i 8 § föreskrivna förutsättningarna för namnbyte hos namnmyndigheten utgår. Vidare föreslås, att kungörande i ansökningsärenden skall kunna underlåtas.

när namnmyndigheten finner att sådan åtgärd skulle sakna betydelse (32 §).

Vissa ändringar föreslås i fråga om ansökningsavgiften hos namnmyndigheten i syfte att förbilliga förfarandet för sökandena.

I fråga om ansökningsärenden föreslås vidare en ny regel, som medger fullföljd av talan från patentbesvärsträtten till regeringsrätten. Prövningstillstånd krävs liksom i fråga om besvär över kammarrätts beslut (35 §).

Ett par särskilda släktnamnsfrågor

I betänkandet behandlas slutligen i avdelningen om släktnamn vissa frågor rörande adliga släktnamn och släktnamn inom kungahuset (avsnitt 2.7.8).

Förnamn

I fråga om förnamn innebär förslaget huvudsakligen en teknisk bearbetning av bestämmelserna (23–26 §§). Försök görs till en renare terminologi. Genom förslaget klarläggs att förnamn alltid förvärvas genom anmälan eller efter ansökan. Från förvärv på ettdera sättet är att skilja förnamnsgivning, som kan ske vid dop eller annan religiös förrättning eller på annat sätt, t. ex. helt formlöst. Förslaget innebär lättnader i möjligheterna att, sedan förnamn en gång förvärvats, förvärva ytterligare förnamn eller ändra förnamn. Bl. a. får ändring av ordningsföljden mellan två eller flera förnamn, så att tilltalsnamnet kommer först, ske genom anmälan hos pastorsämbetet. Detsamma gäller ändring av stavningen av förnamn, under förutsättning att inte namnets uttal ändras.

Internationellrättsliga regler

Namnlagen innehåller för närvarande endast ett par internationellrättsliga bestämmelser rörande administrativa släktnamnsförvärv. För de familjerättsliga förvärven och förnamnsförvärven saknas internationellrättsliga regler. Det stora antalet invandrare i Sverige har medfört önskemål om ett klarläggande av rättsläget.

I detta syfte föreslås en ny internationellrättslig reglering. Den är av begränsat slag, i det att den innehåller endast bestämmelser om tillämpning av svensk lag på utlänningar här i Sverige. Fråga är med andra ord om s. k. enkelsidiga kollisionssnormer.

Vissa grupper av utlänningar behandlas särskilt. Det gäller utländska medborgare som har adopterats av svenska medborgare, statslösa personer och politiska flyktingar. Dessa jämföras med svensk medborgare vid tillämpning av namnlagen, statslös person dock under villkor att han har hemvist här i landet eller, om han saknar hemvist, har sin vistelseort här, och politisk flykting under villkor att han har hemvist här (49 §).

I fråga om andra utlänningar ställs i första hand krav på hemvist här i

landet. Dessutom krävs, att det står klart att namnförvärvet blir gällande i utlänningens hemland eller att det kan antas, att förvärvet inte medför avsevärd olägenhet för honom för den händelse det ej blir gällande i hemlandet. I det klara fallet får familjerättsliga släktnamnsförvärv ske genom anmälan hos pastorsämbetet enligt 1-6 §§ i förslaget. I övrigt får förvärv ske efter ansökan hos namnmyndigheten. Den olägenhet som främst bör uppmärksammas vid prövningen är att namnförvärvet kan medföra annat namn än som står eller kan bli infört i pass eller annan legitimationshandling.

Bilaga 1**Kostnadsberäkning**

Förslaget kan antas medföra minskade kostnader för namnmyndigheten, främst genom minskning av personalen.

Namnlagsutredningens lagförslag

1. Förslag till

Lag om ändring i namnlagen (1963:521)

Härigenom förordnas i fråga om namnlagen (1963:521)¹

dels att 11, 13 och 14 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 13 § skall utgå,

dels att 1–10 §§, 12 §, 15–35 §§ och 37–43 §§ samt rubrikerna närmast före 1, 6 och 8 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas sju nya paragrafer, en närmast efter 26 §, betecknad 26 a §, och sex närmast efter 43 §, betecknade 44–49 §§, av nedan angivna lydelse,

dels att nya rubriker skall införas, en närmast före 7 § och en närmast före 44 §, av nedan angivna lydelse,

dels att nuvarande 44–47 §§ skall betecknas 50–53 §§ och 47 § under sin nya beteckning 53 § ha nedan angivna lydelse,

dels att rubriken närmast före nuvarande 44 § skall ha sin plats närmast före 50 § och ha nedan angivna lydelse.

Till följd härav skall namnlagen ha följande lydelse från den dag denna lag träder i kraft.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

I Om släktnamn

Barns förvärv av släktnamn

Barns släktnamn

1 §

Är vid barns födelse modern gift, förvärvat barnet vid födelsen mannens släktnamn, om det ej dessförinnan har fastställts att mannen icke är barnets fader. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet födes inom sådan tid efter mannens död att det kan vara avlat dessförinnan.

Barn, vars föräldrar vid barnets födelse har gemensamt släktnamn, förvärvat vid födelsen det släktnamnet.

Har föräldrarna skilda släktnamn, förvärvat barnet vid födelsen det av namnen som anmäles hos pastorsämbetet. Har sådan anmälan ej gjorts inom sex månader efter barnets födel-

¹ Senaste lydelse av

1 § 1976:623

2 § 1976:623

3 § 1971:889

7 § 1973:657

13 § 1971:889

15 § 1976:623

27 § 1977:733

28 § 1971:632

29 § 1972:220

30 § 1977:733

32 § 1977:696

företvarande 34 § upp-
hävd 1971:632

35 § 1977:733

37 § 1976:623

38 § 1976:623

företvarande 40 § upp-
hävd 1969:622

43 § 1977:733.

Nuvarande lydelse

Barn vars föräldrar ingå äktenskap med varandra förvärvat därvid faderns släktnamn, om barnet är under aderton år. Ingå föräldrarna äktenskap sedan barnet fyllt aderton år, får barnet genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.

Barn, som har förvärvat släktnamn enligt första eller andra stycket och som är under aderton år, får genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift, om rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa. Har barnet fyllt aderton år kan barnet, om särskilda skäl föreligga, efter ansökan hos nämmyndigheten erhålla moderns släktnamn som ogift.

2 §

I annat fall än som avses i 1 § första stycket förvärvat barn vid födelsen moderns släktnamn. Har modern förvärvat sitt namn genom vigsel eller genom anmälan som avses i 6 § andra stycket, får barnet genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift. Barnet får också genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.

3 §

Den som antages till adoptivbarn förvärvat därigenom adoptantens eller, om han adopteras av makar, adoptivfaderns släktnamn, såframt ej rätten tillåter, att han behåller det släktnamn han hade före adoptionen. Har adoptivbarn behållit sitt tidigare

Föreslagen lydelse

se, anses barnet ha vid födelsen förvärvat moderns släktnamn.

Har endera av föräldrarna eller bägge förvärvat släktnamn på grund av tidigare äktenskap, får i stället för namn som avses i andra stycket för barnet anmälas släktnamn som fadern eller modern senast hade som ogift.

Barn, som förvärvat släktnamn enligt 1 §, får genom anmälan hos pastorsämbetet i stället förvärva annat släktnamn som avses i samma paragraf.

Förvärvat barnets föräldrar eller endera av dem annat släktnamn, får barnet genom anmälan hos pastorsämbetet förvärva det namnet. Har endera av föräldrarna förvärvat det nya namnet på grund av äktenskap med annan än den andre av föräldrarna krävs makens samtycke.

Barn, som förvärvat släktnamn enligt första eller andra stycket, får genom anmälan hos pastorsämbetet återta släktnamn som det äger förvärva enligt 1 §.

Den som adopteras förvärvat genom adoptionen adoptantens eller, när han adopteras av makar med gemensamt släktnamn, makarnas släktnamn.

Den som adopteras av makar med skilda släktnamn, förvärvat genom adoptionen det av namnen som uppgi-

Bilaga 2

Nuvarande lydelse

släktnamn, må barnet senare genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn, som barnet enligt vad nyss sagts ägt förvärva genom adoptionen.

Barn, som adopterats av makar och som ej fyllt aderton år, må genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn adoptivmodern hade som ogift, såframt rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa. Av makar adopterat barn som fyllt aderton år må, om särskilda skäl äro därtill, efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla släktnamn som nu sagts.

Bestämmelserna i första och andra styckena om den som adopterats av make äga motsvarande tillämpning då make adopterar andre makens barn.

Barn som adopterats av kvinna må, om adoptivmodern förvärvat sitt släktnamn genom vigsel eller anmälan som avses i 6 § andra stycket, genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn adoptivmodern hade som ogift. Detta gäller dock ej om kvinnan vid adoptionen var gift med barnets fader eller adoptivfader eller om barnet efter adoptionen adopterats av hennes make.

Adoptivbarn som förvärvat adoptants släktnamn må framför detta bära det släktnamn barnet hade före adoptionen. Har adoptivbarnet behållit sitt tidigare släktnamn, må barnet framför detta bära det namn, som barnet enligt första stycket ägt förvärva genom adoptionen. Anmälan om tilläggsnamn som nu sagts må göras hos pastor.

Föreslagen lydelse

vits i adoptionsansökningen. Innehåller denna ej sådan uppgift, förvärvat adoptivbarnet genom adoptionen adoptivmoderns släktnamn.

Har adoptanten eller, när makar adopterar, endera av dessa eller bägge förvärvat sitt släktnamn på grund av tidigare äktenskap, får i stället för namn som avses i andra stycket i adoptionsansökningen uppges släktnamn som adoptanten eller endera av makarna senast hade som ogift. Har make förvärvat den andra makens släktnamn, får i fall som avses i första stycket likaledes för förvärv genom adoptionen i adoptionsansökningen uppges det släktnamn som den förre senast hade som ogift.

Adoptivbarnet får behålla det släktnamn det hade före adoptionen, om rätten vid prövning av adoptionsansökningen finner särskilda skäl därtill föreliggande. Makes adoption av andra makens barn medför ej ändring av barnets släktnamn.

4 §

Adoptivbarn, som förvärvat släktnamn enligt 3 § eller som behållit sitt släktnamn från tiden före adoptionen, får genom anmälan hos pastorsämbetet i stället förvärva annat släktnamn som avses i 3 § första, andra eller tredje stycket.

Förvärvat adoptanten eller, när makar adopterat, dessa eller endera av dem annat släktnamn, får adoptivbarnet genom anmälan hos pastorsämbetet förvärva det namnet. Har adoptanten förvärvat det nya namnet på grund av äktenskap eller har, när makar adopterat, endera efter äktenskapets upplösning förvärvat namnet på grund av äktenskap med annan än

Nuvarande lydelse

4 §

Barn under aderton år, vars moder är gift med annan än barnets fader, må genom anmälan hos pastor antaga styvfaderns släktnamn, om denne samtycker därtill och rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa.

Vad nu sagts skall ock gälla i fråga om adoptivbarn och adoptivmoders man, som ej tillika är barnets adoptivfader.

5 §

Barn under aderton år, som för fostran och vård stadigvarande omhändertagits av annan än barnets föräldrar, må genom anmälan hos pastor antaga fosterfaderns eller, i fall då barnet omhändertagits av ensamstående kvinna, fostermoderns släktnamn, om den vars namn avses samtycker därtill och rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa.

Föreslagen lydelse

den tidigare maken krävs den nya makens samtycke.

Adoptivbarn, som förvärvat släktnamn enligt första eller andra stycket, får genom anmälan hos pastorsämbetet återta släktnamn som det äger förvärva enligt 3 § första, andra eller tredje stycket.

Bilaga 2

Barn under 18 år, som för fostran och vård stadigvarande omhändertagits av annan än barnets föräldrar, får genom anmälan hos pastorsämbetet förvärva fosterfaderns eller fostermoderns släktnamn, om den vars namn avses samtycker därtill och rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa.

Barn, som förvärvat släktnamn enligt första stycket, får genom anmälan hos pastorsämbetet i stället förvärva annat släktnamn som avses där, om den vars namn skall förvärras samtycker därtill.

Förvärrar fosterföräldrarna eller endera av dem annat släktnamn efter det att barnet förvärvat släktnamn enligt första eller andra stycket, får barnet genom anmälan hos pastorsämbetet förvärva det nya namnet, om den vars namn skall förvärras samtycker därtill. Har det nya namnet förvärrats

Nuvarande lydelse

Hustrus förvärv av släktnamn

Hustru förvärvat vid vigseln mannens släktnamn, om hon icke dessförinnan till pastor eller vigselförrättaren anmält, att hon ämnar behålla det släktnamn hon hade som ogift. Anmälningen må i stället avse annat släktnamn som tillkom henne vid äktenskapets ingående, om namnmyndigheten efter ansökan funnit särskilda skäl föreligga att hon behåller detta släktnamn.

Har hustru behållit henne tidigare tillkommande släktnamn, må hon under äktenskapet genom anmälan hos pastor antaga mannens släktnamn.

Hustru som förvärvat mannens släktnamn må framför detta bära det släktnamn hon hade som ogift. Har hustru behållit henne tidigare tillkommande släktnamn, må hon framför detta bära mannens släktnamn. Anmälan om sådant tilläggsnamn må göras hos pastor. Vad nu sagts om tilläggsnamn gäller även beträffande änka och fränskild hustru.

7 §

Upplöses äktenskap, må hustru, som förvärvat mannens släktnamn, genom anmälan hos pastor återtaga det släktnamn hon hade som ogift.

Föreslagen lydelse

på grund av nytt äktenskap krävs även den nya makens samtycke.

Barn, som förvärvat släktnamn enligt första, andra eller tredje stycket, får genom anmälan hos pastorsämbetet återta släktnamn som det äger förvärva enligt 1 §.

Makars släktnamn

6 §

Vill makar ha gemensamt släktnamn, får endera genom anmälan hos pastorsämbetet förvärva den andres släktnamn. Görs anmälan före äktenskapets ingående, sker namnförvärvet genom vigseln.

Anmälan enligt första stycket får ej avse släktnamn som förvärvats på grund av tidigare äktenskap.

Make, som förvärvat släktnamn enligt första stycket, får genom anmälan hos pastorsämbetet återta tidigare släktnamn.

Mellannamn för make och barn

7 §

Make, som har förvärvat andra makens släktnamn, får framför detta som

Bilaga 2

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

mellannamn bära tidigare släktnamn. Har makar skilda släktnamn, får endera med den andres samtycke framför släktnamnet bära den andres släktnamn som mellannamn, om ej detta förvärvats på grund av tidigare äktenskap. Detsamma gäller fränskild make, som vill börja bära mellannamn efter äktenskapets upplösning. Efterlevande make äger utan samtycke bära mellannamn som nu sagts.

Har barn förvärvat släktnamn, som tillkommer enbart den ena av föräldrarna, får barnet framför släktnamnet bära den andres släktnamn som mellannamn. Vad nu sagts har motsvarande tillämpning i fråga om adoptivbarn i förhållande till adoptivföräldrar och fosterbarn i förhållande till fosterföräldrar.

Den som ingått äktenskap får bära mellannamn antingen enligt första eller enligt andra stycket.

Anmälan om mellannamn som avses i första eller andra stycket eller om att sådant mellannamn ej längre bäres får göras hos pastorsämbetet.

*Förvärv av släktnamn i andra fall**Förvärv av släktnamn efter ansökan*

8 §

Svensk medborgare, vars släktnamn icke är tillräckligt särskiljande eller eljest är mindre tjänligt, äger efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla annat släktnamn.

Rätt att efter ansökan erhålla släktnamn tillkommer ock svensk medborgare, som saknar sådant namn.

Lika med svensk medborgare anses utlänning, som är gift med svensk medborgare. Annan utlänning, som stadigvarande vistas här i riket, äger, om skäl äro därtill, erhålla släktnamn enligt vad nu är sagt.

Vill någon anta nytt släktnamn eller eljest förvärva annat släktnamn än som tillkommer honom enligt 1-6 §§, skall han göra ansökan därom hos namnmyndigheten.

Som förvärv av annat släktnamn betraktas ej enkel ändring av stavningen av ett icke särskiljande släktnamn. Sådant ändring får ske genom anmälan hos pastorsämbetet.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Bilaga 2

9 §

Såsom nytt släktnamn må godkännas endast namn, som till bildning, uttal och stavning överensstämmer med inhemskt språkbruk. Har sökanden utländskt släktnamn, må dock namn som innebär en anpassning av namnet till svenskt språk godkännas.

Namn som är i bruk såsom förnamn må godkännas som nytt släktnamn endast om särskilda skäl äro därtill.

Såsom nytt släktnamn må ej godkännas namn, vilket kan uppfattas såsom benämning på järnvägsstation eller postanstalt eller annan dylik beteckning och därigenom medföra olägenhet eller som eljest är ägnat att vilseleda allmänheten. Ej heller må godkännas namn, som kan väcka anstöt eller som kan antagas leda till obehag för bäraren.

Som nytt släktnamn får godkännas endast namn, som till bildning, uttal och stavning är för svenska förhållanden tjänligt som släktnamn.

Namn som är i bruk såsom förnamn får godkännas som nytt släktnamn endast om särskilda skäl föreligger därtill.

Som nytt släktnamn får ej godkännas dubbelnamn eller namn, vilket kan uppfattas såsom benämning på järnvägsstation eller postanstalt eller annan dylik beteckning och därigenom medföra olägenhet eller vilket eljest är ägnat att vilseleda allmänheten. Inte heller får godkännas namn, som kan väcka anstöt eller som kan antas leda till obehag för bäraren.

10 §

Såsom släktnamn må ej godkännas namn, som lätt kan förväxlas med

1. annan tillkommande släktnamn eller ock släktnamn, vilket annan enligt lag äger rätt att förvärva eller eljest bära;

2. allmänt känt släktnamn, vilket tillkommit utdöd släkt;

3. allmänt känt utländskt släktnamn;

4. annans konstnärsnamn eller likartat namn, som är allmänt känt;

5. beteckning för stiftelse, ideell förening eller därmed jämförlig sammanslutning;

6. annans här i riket skyddade firma eller varumärke eller ock annat kännetecken, som i nä-

Som släktnamn får ej godkännas namn, som lätt kan förväxlas med

1. annan tillkommande släktnamn eller släktnamn, vilket annan enligt lag äger rätt att förvärva eller eljest bära,

2. allmänt känt släktnamn, vilket tillkommit utdöd släkt,

3. allmänt känt utländskt släktnamn,

4. annans konstnärsnamn eller likartat namn, som är allmänt känt,

5. beteckning för stiftelse, ideell förening eller därmed jämförlig sammanslutning,

6. annans här i riket skyddade firma eller varumärke eller ock annat kännetecken, som i nä-

Nuvarande lydelse

ringsverksamhet här i riket inarbetats för annan.

Har någon efter ansökan förvärvat nytt släktnamn, utgör vad i första stycket under 1 stadgas ej hinder för hans föräldrar, syskon eller syskons barn att med hans samtycke efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla namnet. Har det *ursprungliga* förvärvet gjorts av flera, *erfordras* samtycke av dem alla.

Den som efter födelsen förvärvat släktnamn må, om särskilda skäl äro därtill, efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla honom tidigare tillkommande släktnamn, såframt han ej enligt vad i 15–18 §§ stadgas förlorat detta namn.

Äro synnerliga skäl därtill, må namnmyndigheten bifalla ansökan om förvärv av släktnamn, ehuru hinder föreligger enligt 8–10 §§. Avser ansökningen barn, som ej fyllt aderton år, må namnmyndigheten uppställa som villkor för bifall, att rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa.

Gemensamma bestämmelser om förvärv av släktnamn

Förvärva makar släktnamn, tillkommer namnet jämväl makarnas barn, som hava makarnas namn, stå under makarnas vårdnad och icke fyllt aderton år. Förvärvar någon eljest släktnamn efter ansökan hos namn-

Föreslagen lydelse

ringsverksamhet här i riket inarbetats för annan.

7. namn, vilket är ägnat att uppfattas som titel på annans skyddade litterära eller konstnärliga verk, om titeln är egenartad, eller vilket kränker annans upphovsrätt till sådant verk.

Har någon efter ansökan förvärvat nytt släktnamn, utgör vad i första stycket under 1 stadgas ej hinder för hans föräldrar, syskon eller syskons barn att med hans samtycke efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla namnet. Har det *förre* förvärvet gjorts av flera, *fördras* samtycke av dem alla.

11 §

Upphävs.

12 §

Utan hinder av bestämmelserna i 9 och 10 §§ får ansökan om förvärv av släktnamn bifallas, om synnerliga skäl därtill föreligger.

13 §

Upphävs.

Nuvarande lydelse

myndigheten eller genom annan anmälan hos pastor än som avses i 6 och 7 §§, tillkommer namnet jämväl hans barn, som hava hans namn och icke fyllt aderton år, såvida han ensam har vårdsnaden.

Har någon efter ansökan förvärvat nytt släktnamn, må hans barn, som ej enligt första stycket förvärvat samma namn, så ock dess avkomling med hans samtycke genom anmälan hos pastor antaga namnet. Har namnet förvärvats av makar, erfordras samtycke av dem båda.

Föreslagen lydelse

14 §

Hava makar samma släktnamn, kunna de endast gemensamt förvärva annat släktnamn; dock må hustrun efter prövning enligt 11 § ensam förvärva henne tidigare tillkommande släktnamn.

Upphävs.

Förlust av släktnamn

15 §

Fastställes att viss man icke är fader till barn, som enligt 1 § första eller andra stycket förvärvat hans släktnamn, och har barnets moder annat släktnamn än mannen, förlorar barnet *mannens släktnamn* och förvärvar i stället moderns släktnamn. *Föreligga* synnerliga skäl, får dock rätten tillåta att barnet behåller *mannens* släktnamn. Sådant tillstånd meddelas, om frågan angående mannens faderskap prövas av rätten, i samband med rättens dom och i annat fall efter särskild ansökan, som skall ha inkommit till rätten inom en månad efter fastställelsen.

Fastställes att viss man icke är fader till barn, som enligt 1 eller 2 § har förvärvat hans släktnamn eller *släktnamn som han senast hade som ogift*, och har barnets moder annat släktnamn än mannen, förlorar barnet *släktnamnet* och förvärvar i stället moderns släktnamn. *Föreligger* synnerliga skäl, får dock rätten tillåta, att barnet behåller *sitt* släktnamn. Sådant tillstånd meddelas, om frågan angående mannens faderskap prövas av rätten, i samband med rättens dom och i annat fall efter särskild ansökan, som skall ha inkommit till rätten inom en månad efter fastställelsen.

16 §

Har någon i annat fall än som avses i 15 § genom anmälan hos pastor förvärvat släktnamn, som

Har någon i annat fall än som avses i 15 § genom anmälan hos *pastorsämbetet* förvärvat släkt-

Nuvarande lydelse

rätteligen icke tillkommer honom, skall rätten på talan av den *vars* namn han förvärvat förklara honom namnet förlustig, om ej synnerliga skäl *äro* att han *må* behålla det. Den som enligt vad nu sagts förlorar namn återförvärvade det släktnamn han hade före anmälningen.

Föreslagen lydelse

namn, som rätteligen icke tillkommer honom, skall rätten på talan av den *vilkens* namn han *har* förvärvat förklara honom namnet förlustig, om ej synnerliga skäl *föreligger till* att han *får* behålla det. Den som enligt vad nu sagts förlorar namn återförvärvade det släktnamn han hade före anmälningen.

17 §

Har någon efter ansökan hos namnmyndigheten erhållit släktnamn enligt vad i 8 eller 12 § sägs och lider annan förfång till följd av sådan risk för förväxling som avses i 10 § första stycket 1, 3, 4, 5 eller 6, skall rätten på talan av denne förklara den som erhållit namnet detta förlustig, om ej synnerliga skäl *äro* att han *må* behålla det. Den som sålunda förlorar namn återförvärvade det släktnamn han *föret hade*.

Har någon efter ansökan hos namnmyndigheten erhållit släktnamn enligt vad *som* sägs i 8 eller 12 § och lider annan förfång till följd av sådan risk för förväxling som avses i 10 § första stycket 1, 3, 4, 5, 6 *eller* 7, skall rätten på talan av denne förklara den som erhållit namnet detta förlustig, om ej synnerliga skäl *föreligger till* att han *får* behålla det. Den som sålunda förlorar namn återförvärvade det släktnamn han *hade föret*.

18 §

Förlorar någon släktnamn enligt vad i 15–17 §§ stadgas, skall tillika, såframt talan föres därom, den som förvärvat eller eljest äger bära hans namn av rätten förklaras detta förlustig, om ej synnerliga skäl *äro* att han *må* behålla namnet. Har någon som enligt 16 eller 17 § bort gå släktnamn förlustig avlidit, *må* den som förvärvat eller eljest äger bära hans namn *ändock* förklaras namnet förlustig enligt vad nyss sagts.

Förlorar någon släktnamn enligt vad i 15–17 §§ stadgas, skall tillika, såframt talan föres därom, den som *har* förvärvat eller eljest äger bära hans namn av rätten förklaras detta förlustig, om ej synnerliga skäl *föreligger till* att han *får* behålla namnet. Har någon som enligt 16 eller 17 § bort gå släktnamn förlustig avlidit, *får* den som förvärvat eller eljest äger bära hans namn *ändå* förklaras namnet förlustig enligt vad nyss sagts.

Förklaras någon enligt första stycket släktnamn förlustig, skall rätten med tillämpning av 1–7 §§ fastställa det namn som förvärvas i stället för det förlorade.

Förklaras någon enligt första stycket släktnamn förlustig, skall rätten med tillämpning av 1–6 §§ fastställa det namn som förvärvas i stället för det förlorade.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Bilaga 2

Särskilt skydd för egenartat släktnamn

19 §

Har någon förvärvat egenartat släktnamn, *må* namn som lätt kan förväxlas därmed icke *bäras* av annan, med mindre han enligt vad i denna lag stadgas kan åberopa rätt till namnet, eller han eller hans släkt av ålder eller eljest enligt ortens sed burit det såsom tillnamn.

Ej må någon obehörigen, till förfång för den som förvärvat egenartat släktnamn, i näringsverksamhet använda firma, varumärke eller annat kännetecken, som lätt kan förväxlas med namnet. Lika med firma anses beteckning för stiftelse, ideell förening eller därmed jämförlig sammanslutning.

Släktnamn anses som egenartat, om det är ägnat att utmärka tillhörighet till viss släkt.

20 §

Har konstnärsnamn eller likartat namn blivit allmänt känt eller har kännetecken som sägs i 19 § andra stycket inarbetats, *må* utan hinder av vad som stadgas i 19 § rätt därtill bestå vid sidan av äldre rätt till egenartat släktnamn med vilket konstnärsnamnet eller kännetecknet lätt kan förväxlas, *såframt* namnhavaren *ej* inom rimlig tid inskridit mot användningen därav.

I fall som nu sagts *må* rätten efter vad som finnes skäligt föreskriva, att konstnärsnamnet eller kännetecknet *må* användas endast på särskilt sätt.

21 §

Talan om fastställelse huruvida rätt till egenartat släktnamn be-

Har någon förvärvat egenartat släktnamn, *får* namn som lätt kan förväxlas därmed icke *användas* av annan, med mindre han enligt vad i denna lag stadgas kan åberopa rätt till namnet, eller han eller hans släkt av ålder eller eljest enligt ortens sed burit det såsom tillnamn.

Ingen får obehörigen, till förfång för den som *har* förvärvat egenartat släktnamn, i näringsverksamhet använda firma, varumärke eller annat kännetecken, som lätt kan förväxlas med namnet. Lika med firma anses beteckning för stiftelse, ideell förening eller därmed jämförlig sammanslutning.

Har konstnärsnamn eller likartat namn blivit allmänt känt eller har kännetecken som sägs i 19 § andra stycket inarbetats, *får* utan hinder av vad som stadgas i 19 § rätt därtill bestå vid sidan av äldre rätt till egenartat släktnamn med vilket konstnärsnamnet eller kännetecknet lätt kan förväxlas, *om icke* namnhavaren inom rimlig tid inskridit mot användningen därav.

I fall som nu sagts *får* rätten efter vad som finnes skäligt föreskriva, att konstnärsnamnet eller kännetecknet *får* användas endast på särskilt sätt.

Talan om fastställelse huruvida rätt till egenartat släktnamn be-

Nuvarande lydelse

står eller icke består eller huruvida visst förfarande utgör intrång i sådan rätt eller ej, *må* av domstol *upptagas* till prövning, *där* ovisshet råder om förhållandet och *denna* länder käranden till förfång.

Gör någon intrång i annans rätt till egenartat släktnamn, är han, om han insett eller bort inse att hans förfarande länder namnhavaren till förfång, pliktig att till denne *utgiva* ersättning för lidande och annan skada.

Föreslagen lydelse

står eller icke består eller huruvida visst förfarande utgör intrång i sådan rätt eller ej, *får* av domstol *upptas* till prövning, *när* ovisshet råder om förhållandet och *ovissheten* länder käranden till förfång.

22 §

Gör någon intrång i annans rätt till egenartat släktnamn, är han, om han insett eller bort inse att hans förfarande länder namnhavaren till förfång, pliktig att till denne *utge* ersättning för lidande och annan skada.

II Om förnamn

23 §

Barn skall, om det lever, *givas* förnamn inom sex månader *efter* födelsen.

Har förnamn givits *annorledes* än vid dop inom svenska kyrkan, skall *namnet före* utgången av nämnda tid *anmälas hos pastor.*

Barn skall, om det lever, *ges* förnamn *som* inom sex månader *från* födelsen *skall anmälas hos pastorsämbetet. Sådan anmälan får avse ett eller flera förnamn. Förnamn förvärvas genom anmälingen.*

Har förnamn givits vid dop inom svenska kyrkan, *görs anmälan enligt första stycket av dopförrättaren.*

24 §

Äger dop eller motsvarande religiös förrättning rum *efter* det förnamn givits enligt 23 §, *må därvid givas ytterligare förnamn. Sådant namn skall, om det ej givits vid dop inom svenska kyrkan, anmälas hos pastor.*

Efter ansökan hos namnmyndigheten må ock eljest, om särskilda skäl äro därtill, den som förvärvat förnamn erhålla ytterligare sådant namn.

Den som har förvärvat förnamn får genom anmälan hos pastorsämbetet förvärva ytterligare förnamn. Bestämelsen i 23 § andra stycket har därvid motsvarande tillämpning.

Har tillägg av förnamn skett enligt första stycket, får ytterligare förnamn förvärvas efter ansökan hos namnmyndigheten, när särskilda skäl därtill föreligger.

25 §

Om synnerliga skäl äro därtill, *må efter ansökan hos namnmyndigheten den som förvärvat förnamn i stället för detta erhålla annat förnamn så ock*

Ändring av ordningsföljden mellan två eller flera förnamn, så att tiltalsnamnet kommer först, får ske genom anmälan hos pastorsämbetet. Genom

Nuvarande lydelse

vinna förklaring, att han ej längre skall bära visst förnamn.

Föreslagen lydelse

sådan anmälan får även stavning av förnamn ändras, under förutsättning att namnets uttal inte ändras därigenom.

I övrigt får ändring i fråga om förnamn ske efter ansökan hos namnmyndigheten, när särskilda skäl därtill föreligger.

26 §

Såsom förnamn må ej godkännas namn, som kan väcka anstöt eller som kan antagas leda till obehag för bäraren eller som eljest uppenbarligen icke är lämpligt såsom förnamn.

Som förnamn får ej godkännas namn, som kan väcka anstöt eller som kan antas leda till obehag för bäraren eller som eljest uppenbarligen icke är lämpligt som förnamn.

26 a §

Vill någon använda gårdsnamn, som enligt gammal sedvänja fortfarande är i bruk som tillnamn, får han hos pastorsämbetet anmäla gårdsnamnet som särskilt förnamn framför förnamn som avses i 23–25 §§.

Upphör användningen av sådant särskilt förnamn, får anmälan göras även därom hos pastorsämbetet.

III Om förfarandet i mål och ärenden enligt denna lag*Förfarandet vid anmälan*

27 §

Anmälan, som enligt denna lag skall göras hos *pastor*, göres i den församling, där den som anmälningen avser är eller skall vara kyrkobokförd eller, om han varken är eller skall vara kyrkobokförd i svensk församling, där han vistas. För den som varken är eller skall vara kyrkobokförd i svensk församling och som ej heller vistas i riket må sådan anmälan i stället göras hos *annan myndighet som regeringen bestämmer*.

Anmälan, som enligt denna lag skall göras hos *pastorsämbetet*, görs i den församling, där den som anmälningen avser är eller skall vara kyrkobokförd eller, om han varken är eller skall vara kyrkobokförd i svensk församling, där han vistas. *Anmälan som avses i 6 § första stycket får i stället göras hos det pastorsämbete där hindersprövningen sker*. För den som varken är eller skall vara kyrkobokförd i svensk församling och som ej heller vistas i riket får anmälan

Nuvarande lydelse

Anmälan skall ske muntligen vid personlig inställelse eller skriftligen. Vad som nu sagts gäller ock sådan anmälan till vigselförrättare, varom stadgas i 6 §.

Finner pastor gjord anmälan ej kunna upptagas, skall han meddela beslut att anmälingen ej föranleder anteckning i kyrkobok.

Talan mot beslut, som pastor meddelat enligt 28 §, eller mot annan åtgärd, som pastor vidtagit i namnärende, föres hos domkapitlet genom besvär.

Talan mot domkapitlets beslut i fråga, som enligt första stycket dragits under dess prövning, föres hos kammarrätten genom besvär.

Mot beslut eller åtgärd enligt denna lag av myndighet som avses i 27 § första stycket andra punkten föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Förfarandet vid ansökan hos namnmyndigheten

Ansökan om namn skall göras skriftligen hos namnmyndigheten och innehålla uppgift om sökandens postadress ävensom de skäl på vilka ansökningen grundas.

Vid ansökningen skall fogas prästbevis med uppgift om sökandens fullständiga namn och födelsetid. Avser ansökningen förvärv av släktnamn, skall prästbeviset tillika innehålla upp-

Föreslagen lydelse

göras hos utrikesdepartementet eller, om han tidigare varit kyrkobokförd i svensk församling, i den församlingen.

Anmälan skall göras skriftligen.

28 §

Finner pastorsämbetet eller, i fall som avses i 27 § första stycket sista meningen, utrikesdepartementet, att gjord anmälan ej kan upptas eller att den eljest ej kan föranleda namnförvärv eller annan åtgärd som avses, skall beslut därom meddelas.

29 §

Talan mot beslut, som pastorsämbetet har meddelat enligt 28 §, eller mot annan åtgärd, som pastorsämbetet har vidtagit i namnärende, föres hos domkapitlet genom besvär.

Talan mot domkapitlets beslut i namnärende föres hos kammarrätten genom besvär.

Mot beslut eller åtgärd som utrikesdepartementet har meddelat eller vidtagit enligt 28 § föres talan hos kammarrätten genom besvär.

30 §

Ansökan enligt denna lag hos namnmyndigheten skall göras skriftligen och innehålla uppgift om sökandens postadress samt de skäl på vilka ansökningen grundas.

Ansökningen skall åtföljas av personbevis.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Bilaga 2

gift om sökandens civilstånd och barn under aderton år, som står under hans vårdnad och har hans släktnamn.

Vid ansökan skall erläggas avgift till belopp som regeringen föreskriver.

31 §

Har sökanden icke iakttagit vad om ansökan är föreskrivet eller finner namnmyndigheten eljest hinder föreligga för bifall till ansökningen, skall sökanden föreläggas att inom viss tid *avgiva* yttrande eller *vidtaga* rättelse, vid äventyr att ansökningen eljest *avskrivs*.

Finner namnmyndigheten även efter det yttrande avgivits hinder för bifall föreligga, skall ansökningen avslås, *där* ej anledning förekommer att *giva* sökanden nytt föreläggande.

Har sökanden icke iakttagit vad som är föreskrivet om ansökan eller finner namnmyndigheten eljest hinder föreligga för bifall till ansökningen, skall sökanden föreläggas att inom viss tid *avge* yttrande eller *vidta* rättelse, vid äventyr att ansökningen eljest *avskrivs*.

Finner namnmyndigheten även efter det yttrande avgivits hinder för bifall föreligga, skall ansökningen avslås, *om* ej anledning förekommer att *ge* sökanden nytt föreläggande.

32 §

Äro i fall som i 8 eller 12 § sägs ansökningshandlingarna fullständiga och finnes ej hinder föreligga för bifall till ansökningen, skall *den* av namnmyndigheten kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

Den som vill framställa invändning mot ansökningen skall göra detta skriftligen till namnmyndigheten inom en månad från kungörelsedagen.

Är i fall som *avses* i 8 § *första stycket* eller 12 § ansökningshandlingarna fullständiga och finnes ej hinder föreligga för bifall till ansökningen, skall *denna* av namnmyndigheten kungöras i Post- och Inrikes Tidningar, *om icke namnmyndigheten finner sådant kungörande sakna betydelse*.

När kungörande har skett skall den som vill framställa invändning mot ansökningen göra detta skriftligen till namnmyndigheten inom en månad från kungörelsedagen.

33 §

Efter utgången av tid, som sägs i 32 §, skall namnmyndigheten *företaga ansökan enligt 8 eller 12 §* till fortsatt prövning.

Efter utgången av tid som sägs i 32 § skall namnmyndigheten *företa den kungjorda ansökningen* till fortsatt prövning.

34 §

(Upphävd)

Nuvarande lydelse

35 §

Talan mot slutligt beslut av namnmyndigheten *må* föras av sökanden, om *det* gått honom emot. Mot beslut, varigenom ansökan bifallits *oaktat* invändning framställts i behörig ordning, *må* talan föras av den som gjort invändningen. Återkallar invändaren sin talan, *må* denna likväl prövas, om särskilda skäl *föreligger*.

Talan *föres* hos patentbesvärsrätten genom besvär.

Mot patentbesvärsrättens slutliga beslut må talan icke föras.

Föreslagen lydelse

34 §

Talan mot slutligt beslut av namnmyndigheten *får* föras av sökanden, om *beslutet* gått honom emot. Mot beslut, varigenom ansökan bifallits *trots att* invändning *har* framställts i behörig ordning, *får* talan föras av den som *har* gjort invändningen. Återkallar invändaren sin talan, *får* denna likväl prövas, om särskilda skäl *föreligger*.

Talan *förs* hos patentbesvärsrätten genom besvär.

35 §

Talan mot slutligt beslut av patentbesvärsrätten förs hos regeringsrätten genom besvär. Bestämmelserna i 35–37 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291) rörande besvär över kammarvikts beslut har därvid motsvarande tillämpning. Patentbesvärsrättens beslut skall innehålla uppgift om att särskilt tillstånd krävs för prövning av besvär till regeringsrätten och om de grunder på vilka sådant tillstånd meddelas.

36 §

Har ansökan om namn bifallits, skall namnmyndigheten sedan beslutet vunnit laga kraft utfärda namnbevis till sökanden.

Förfarandet inför domstol

37 §

Ansökan om förklaring att namnbyte, som avses i 1 § tredje stycket, 3 § andra stycket, 4, 5 eller 12 §, är förenligt med barnets bästa *upptages* av den rätt som har att *upptaga* fråga rörande vårdnaden om barnet.

Ansökan enligt 15 § om rättens tillstånd att få behålla släktnamn *upptages* av den rätt som har att *upp-*

Ansökan om förklaring att namnbyte som avses i 5 § första stycket är förenligt med barnets bästa *upptas* av den rätt som har att *uppta* fråga rörande vårdnaden om barnet.

Särskild ansökan enligt 15 § om rättens tillstånd att få behålla släktnamn *upptas* av den rätt som

Nuvarande lydelse

taga fråga rörande vårdnaden om barnet eller, om barnet ej står under vårdnad, av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist.

Föreslagen lydelse

har att *uppta* fråga rörande vårdnaden om barnet eller, om barnet ej står under vårdnad, av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist. *Finnes ej sålunda behörig domstol, upptas ansökningen av Stockholms tingsrätt.*

Bilaga 2

38 §

I ärende som avses i 37 § första stycket skall rätten, där så kan ske, höra den vars släktnamn barnet har och den vars släktnamn barnet avses skola förvärva, även om de icke *äro* vårdnadshavare. Har barnet fyllt tolv år skall, *om det finnes lämpligt, jämväl barnet höras. Äro* skäl *därtill*, skall *ytrande inhämtas* från barnavårdsnämnden.

I ärende som avses i 37 § andra stycket skall rätten, där så kan ske, höra modern och den vars släktnamn barnet avses skola behålla. I övrigt gäller vad som sägs i första stycket.

I ärende som avses i 37 § första stycket skall rätten, där så kan ske, höra den vars släktnamn barnet har och den vars släktnamn barnet avses skola förvärva, även om de icke *är* vårdnadshavare. Har barnet fyllt tolv år skall *även barnet höras om det finnes lämpligt. Om skäl föreligger*, skall *rätten inhämta ytrande* från barnavårdsnämnden.

39 §

Sådan tvist angående släktnamn, varom talan *må* föras i särskild rättegång, instämnes till den domstol, där den mot vilken talan *väckes* skall svara i tvistemål i allmänhet. Finnes icke sålunda behörig domstol, *väckes* talan vid Stockholms *rådhusrätt*.

Talan som avses i 17 § *så ock* talan enligt 18 § mot någon, som *enligt 13 §* förvärvat av annan efter ansökan hos namnmyndigheten erhållet släktnamn, *må* ej väckas senare än fem år efter det beslutet i anledning av ansökningen vunnit laga kraft.

Sådan tvist angående släktnamn, varom talan *får* föras i särskild rättegång, instämnes till den domstol, där den mot vilken talan *väcks* skall svara i tvistemål i allmänhet. Finnes icke sålunda behörig domstol, *väcks* talan vid Stockholms *tingsrätt*.

Talan som avses i 17 § *liksom* talan enligt 18 § mot någon, som *genom anmälan har* förvärvat av annan efter ansökan hos namnmyndigheten erhållet släktnamn, *får* ej väckas senare än fem år efter det beslutet i anledning av ansökningen vunnit laga kraft.

Särskilda bestämmelser

40 §

(Upphävd tidigare)

Nuvarande lydelse

42 §

För den som står under annans vårdnad och ej fyllt *aderton* år göres anmälan eller ansökan av vårdnadshavaren.

41 §

Samtycke varom förmäles i 4 eller 5 §, så ock samtycke som avses i 13 § andra stycket skall lämnas muntligen inför pastor, hos vilken anmälan om antagande av namnet sker, eller ock skriftligen med vittnen. Samtycke som avses i 10 § andra stycket skall lämnas skriftligen med vittnen.

43 §

Namnmyndighet är patent- och registreringsverket.

De närmare föreskrifter som erfordras för tillämpningen av denna lag meddelas av regeringen.

Föreslagen lydelse

41 §

För den som står under annans vårdnad och ej *har* fyllt 18 år görs anmälan eller ansökan av vårdnadshavaren.

Har barn fyllt 15 år får anmälan eller ansökan för barnet ej göras utan barnets samtycke.

42 §

Samtycke som avses i 2 § andra stycket, 4 § andra stycket, 5 §, 7 § första stycket, 10 § andra stycket eller 41 § andra stycket skall lämnas skriftligen med vittnen. *Har i ärende som avses i 5 § första stycket samtycke lämnats hos rätten, behövs ej nytt samtycke vid anmälan hos pastorsämbetet.*

De närmare föreskrifter som erfordras för tillämpningen av denna lag meddelas av regeringen *eller myndighet som regeringen bestämmer.*

IV Vissa bestämmelser för utlänningar

44 §

Utländsk medborgare, som har hemvist här i landet, får förvärva släktnamn genom anmälan hos pastorsämbetet enligt 1-6 §§, om det står klart att förvärvet blir gällande i hans hemland.

I annat fall får utländsk medborgare, som har hemvist här i landet, efter ansökan hos namnmyndigheten förvärva släktnamn som avses i 1-6 §§, om det kan antas, att förvärvet inte medför avsevärd olägenhet för ho-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Bilaga 2

nom för den händelse det ej blir gällande i hemlandet.

45 §

Utländsk medborgare, som har hemvist här i landet, får bära mellan-namn enligt 7 §.

46 §

Utländsk medborgare, som har hemvist här i landet, får efter ansökan hos namnmyndigheten förvärva släktnamn enligt 8–12 §§, om det står klart att förvärvet blir gällande i hans hemland eller om det kan antas, att förvärvet inte medför avsevärd olägenhet för honom för den händelse det ej blir gällande i hemlandet.

47 §

Bestämmelserna i 15–18 §§ om förlust av släktnamn är tillämpliga i fråga om släktnamn som förvärvats enligt 44 eller 46 §.

48 §

Utländskt barn som föds här i landet får förvärva förnamn genom anmälan hos pastorsämbetet enligt 23 § eller 24 § första stycket.

Utländsk medborgare, som har hemvist här i landet, får efter ansökan hos namnmyndigheten förvärva eller ändra förnamn enligt 24 eller 25 §, om det står klart att förvärvet eller ändringen blir gällande i hans hemland eller om det kan antas, att förvärvet eller ändringen inte medför avsevärd olägenhet för honom för den händelse åtgärden ej godtas i hemlandet.

49 §

Vid tillämpning av denna lag och med stöd därav utfärdade föreskrifter likställs med svensk medborgare

utländsk medborgare som adopterats av svensk medborgare,

statslös person, som har hemvist här i landet eller, om han ej har hemvist,

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***Bilaga 2**

*har sin vistelseort här, och
politisk flykting, som har hemvist
här i landet.*

IV Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser**V Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser**

44 §

50 §

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964.

45 §

51 §

Genom denna lag upphäves med de begränsningar som nedan stadgas förordningen den 5 december 1901 angående antagande av släktnamn, så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot bestämmelserna i denna lag.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till författningsrum, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

46 §

52 §

1 mom. Släktnamn, vilket vid denna lags ikraftträdande finnes för någon antecknat i kyrkobok, tillkommer denne som om han förvärvat det enligt denna lag.

2 mom. Släktnamn, som någon fått godkänt på sätt angives i § 1 punkt 5 förordningen den 5 december 1901 angående antagande av släktnamn men som ej vid denna lags ikraftträdande är antecknat för honom i kyrkobok, skall tillkomma honom som om han förvärvat namnet enligt denna lag, om han inom ett år från den dag namnet godkändes anmäler det hos pastor till införande i kyrkobok.

Den som vid denna lags ikraftträdande saknar släktnamn äger inom två år därefter antaga sådant namn enligt bestämmelserna i § 1 punkt 3 nyssnämnda förordning. Har han ej inom sagda tid förvärvat släktnamn, skall tillnamn, under vilket han är antecknad i kyrkobok, tillkomma honom såsom släktnamn enligt denna lag.

Kvinna, som är gift när denna lag träder i kraft, äger inom två år från ikraftträdandet genom anmälan hos pastor återtaga det släktnamn hon hade som ogift. Har äktenskap upplösts före lagens ikraftträdande, skall vad i 7 § stadgas äga tillämpning.

3 mom. Vad i denna lag stadgas utgör ej hinder för prövning av sådan före lagens ikraftträdande väckt talan angående ensamrätt till namn, som kunnat föras enligt äldre rätt. I fråga om släktnamn, som godkänts på sätt angives i § 1 punkt 5 förordningen den 5 december 1901 angående antagande av släktnamn, må talan väckas även efter lagens ikraftträdande, dock ej senare än två år från den dag namnet godkändes.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***Bilaga 2**

47 §

Skall någon enligt denna lag förvärva annans släktnamn och saknar denne sådant namn men finnes för honom i kyrkobok antecknat tillnamn, gäller under den övergångstid, som angives i 46 § 2 mom. andra stycket, förvärvet detta namn.

Vad i 6 § och 46 § 2 mom. tredje stycket första punkten stadgas om rätt för hustru att behålla eller återtaga släktnamn, som hon hade såsom ogift, skall, om hon saknar eller före äktenskapet saknat sådant släktnamn, under den ovan i första stycket omförmälda övergångstiden i stället gälla tillnamn, som är eller varit för henne såsom ogift antecknat i kyrkobok.

För den som enligt denna paragraf förvärvat eller behållit tillnamn gäller vad i 46 § 2 mom. andra stycket sägs.

53 §

Skall någon enligt denna lag förvärva annans släktnamn och saknar denne sådant namn men finnes för honom i kyrkobok antecknat tillnamn, gäller under den övergångstid, som angives i 52 § 2 mom. andra stycket, förvärvet detta namn.

Vad i 6 § och 52 § 2 mom. tredje stycket första punkten stadgas om rätt för hustru att behålla eller återtaga släktnamn, som hon hade såsom ogift, skall, om hon saknar eller före äktenskapet saknat sådant släktnamn, under den ovan i första stycket omförmälda övergångstiden i stället gälla tillnamn, som är eller varit för henne såsom ogift antecknat i kyrkobok.

För den som enligt denna paragraf förvärvat eller behållit tillnamn gäller vad i 52 § 2 mom. andra stycket sägs.

1. Denna lag träder i kraft den

2. Bestämmelserna i 2 § första och tredje styckena äger tillämpning även när släktnamn förvärvats enligt 1 eller 2 § i tidigare lydelse eller enligt motsvarande äldre bestämmelser.

3. Bestämmelserna i 4 § första och tredje styckena äger tillämpning även när släktnamn förvärvats enligt 3 § första – fjärde styckena i tidigare lydelse eller enligt motsvarande äldre bestämmelser.

4. Bestämmelserna i 5 § andra och fjärde styckena äger tillämpning även när släktnamn förvärvats enligt 5 § i tidigare lydelse eller enligt motsvarande äldre bestämmelse.

5. Bestämmelsen i 6 § tredje stycket äger tillämpning även när släktnamn förvärvats enligt 6 § första eller andra stycket i tidigare lydelse eller enligt motsvarande äldre bestämmelser.

6. Ingår tidigare gift kvinna, som enligt bestämmelse gällande före namnlagens ikraftträdande bär sitt eget och mannens släktnamn i förening, nytt äktenskap, anses vid tillämpning av 6 och 7 §§ det sålunda burna namnet som släktnamn förvärvat på grund av tidigare äktenskap.

7. Har före ikraftträdandet gjorts anmälan om tilläggsnamn för adoptivbarn enligt 3 § femte stycket i dess tidigare lydelse, får barnet bära till-

läggsnamnet utan hinder av den nya lagen. Barnet äger dock ej samtidigt bära mellannamn enligt den nya lagen.

8. Tilläggsnamn som avses i 6 § tredje stycket i dess tidigare lydelse anses som mellannamn enligt den nya lagen.

9. I ärende om godkännande av släktnamn som väckts hos namnmyndigheten före den nya lagens ikraftträdande tillämpas 10 § i sin tidigare lydelse.

10. I fråga om verkan av dom, varigenom fastställs att viss man icke är fader till barn, tillämpas äldre lag i fall då dom i första instans meddelats i målet före den nya lagens ikraftträdande.

11. Bestämmelsen i 41 § andra stycket om barns samtycke äger ej tillämpning i ärende som väckts genom anmälan eller ansökan före ikraftträdandet.

12. Har före lagens ikraftträdande ansökan gjorts om släktnamn med stöd av 8 § tredje stycket i tidigare lydelse, prövas ansökningen enligt äldre lag.

*Bilaga 3***Sammanställning av remissyttrandena över namnlagsutredningens betänkande (SOU 1979:25) Nya namnregler****Remissinstanserna**

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Svea hovrätt, hovrätten för Övre Norrland, kammarrätten i Stockholm, Västerås tingsrätt, datainspektionen, socialstyrelsen, riksskatteverket, patent- och registreringsverket, patentbesvärslagen, statens invandrarverk, kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts östra inspektionsområde, kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts västra inspektionsområde, kyrkobokföringsinspektören i Västerås stift, kyrkobokföringsinspektören i Härnösands stift, kyrkobokföringsinspektören i Luleå stifts södra inspektionsområde, kyrkobokföringsinspektören i Luleå stifts norra inspektionsområde, svenska språknämnden, länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Älvsborgs län, domkapitlet i Uppsala stift, domkapitlet i Härnösands stift, domkapitlet i Lunds stift, pastorsämbetet i finska församlingen, familjelagssakkunniga (Ju 1970:52), utredningen (Ju 1977:08) om barnens rätt, jämställdhetskommittén (Ju 1976:08), sociala centralnämnden i Göteborgs kommun, sociala centralnämnden i Södertälje kommun, Sveriges advokatsamfund, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, föreningen Sveriges fögderitjänstemän, Pastoratstjänstemannaförbundet, riddarhusdirektionen, Genealogiska föreningen, Centerns kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Moderata samlingspartiets kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Svenska kvinnors vänsterförbund, Fredrika-Bremer-förbundet, Husmodersförbundet Hem och Samhälle, föreningen Familj och Rätt, föreningen Nike, Sveriges frikyrkoråd.

Riksskatteverket har bifogat ett yttrande från kyrkoboksinspektören i Göteborgs stifts mellersta inspektionsområde. Länsstyrelsen i Älvsborgs län har bifogat yttranden från länspolischefen i länet, länsstyrelsens dataenhet och polismyndigheten i Borås polisdistrikt.

Yttranden har dessutom inkommit från Malmö invandrar nämnd och Fosterhemmens riksförbund.

I följande sammanställning återges yttrandena i regel i oavkortat skick. För överskådlighetens skull redovisas de under olika avsnitt. Beträffande Svea hovrätts yttrande innehåller sammanställningen dock endast en sammanfattning av yttrandets huvuddrag. Hovrättens fullständiga yttrande bifogas som *bilaga 3:1*.

I Allmänna och sammanfattande synpunkter

Bilaga 3

1.1 Svea hovrätt:

Betänkandet innehåller en i det närmaste total inventering av relevanta problemställningar. Förslaget är därför väl ägnat som underlag för en fortsatt bearbetning av frågorna.

Hovrätten anmäler en stark reservation mot utredningens uppfattning, att införandet av personnummer gör det möjligt att i nämnvärd grad ge avkall på namnstabiliteten. Enligt hovrättens mening måste tvärtom denna även i fortsättningen utgöra ett grundläggande element i namnlagstiftningen.

Hovrätten avstyrker därför att området för fria namnbyten genom anmälan till pastorsämbetet vidgas i den utsträckning som utredningen föreslår. Enligt hovrätten bör denna frihet visserligen kunna öka, men när det gäller "barn" bör den begränsas till minderåriga. Vuxna "barn" – varmed också avses underårig som ingått äktenskap – bör liksom nu få ansöka om namnbyte till någon av föräldrarnas namn. Även när det gäller de allmänna reglerna för administrativt namnbyte menar hovrätten, att man måste vara mera restriktiv än utredningen föreslår; det förordas därför att man bibehåller den nuvarande bestämmelsen, att sökande skall förebringa skäl för sin önskan att den vägen byta namn.

Se vidare bilaga 3:1 avsnitt 1.

1.2 Hovrätten för Övre Norrland:

Hovrätten anser att utredningens förslag i allt väsentligt innehåller en för dagens samhälle väl avvägd reglering av den svenska namnrätten. Hovrätten har inte heller någon erinran mot huvuddragen av de lagtekniska lösningar som utredningen föreslår. I några frågor, som närmast avser de familjerättsliga namnförvärven, vill hovrätten dock framföra vissa invändningar och kommentarer – Införandet av personnummer och personakt har otvivelaktigt inneburit att släktnamnet förlorat i betydelse som identifikationsmedel. Det måste dock klargöras att om namnstabiliteten minskar måste detta medföra en ökad användning av personnummer för registrering med hjälp av datatekniken, en utveckling som många känner tvekan inför.

1.3 Kammarrätten i Stockholm:

Kammarrätten, som har kritiserat det framlagda förslagets huvudpunkter, anser sig inte kunna tillstyrka förslaget i förelintligt skick.

1.4 Datainspektionen:

Utredningen konstaterar att namnlagstiftningen hittills innefattat en avvägning mellan å ena sidan intresset av namnstabilitet och å den andra, den enskildes intresse att förvärva det släktnamn han önskar. Förslaget ger större utrymme än gällande rätt åt den enskilde att förvärva nytt släktnamn. En förutsättning härför anges vara systemet med personnummer. Personnumret är, som utredningen påpekat, ett säkert identifikationsmedel. En konsekvens av ett genomförande av förslaget innebärande att byte av efternamn blir lättare, blir att personnumret kommer att få än mer ökad betydelse. Även om personnumrets riktighet i viss utsträckning kan kontrolleras, uppnås dock alltså den säkraste identifikationen genom användning av personnummer och namn. Icke sällan förekommer nämligen fel av typen omkastningar av födelsedag och födelsemånad (således 330804 i stället för 330408) och stansfel då exempelvis en handskriven uppgift om personnummer feltolkas. Maskinella kontroller kan avslöja vissa fel men inte alla. Exempelvis avslöjas ofta men långt ifrån alltid omkastningen av månad och dag, när månadssiffran blir "absurt" hög (332810 i stället för 331028). Frekvensen fel beträffande personnummer har i vissa databehandlingssystem uppskattats till 5 %. Blir ändringar av släktnamn avsevärt vanligare än i dag och flera namnalternativ föreligger och således möjlighet finns att byta släktnamn ett flertal gånger under ett normalt liv minskas identifikationssäkerheten med användande av personnummer och namn.

Det har i skilda sammanhang uttalats tveksamhet mot den alltmer ökande användningen av personnummer. Datalagstiftningen har i sitt betänkande (SOU 1978:25) likväl funnit att en drastisk inskränkning av personnummeranvändning snarast skulle öka risken för obehöriga intrång i personlig integritet genom att personförväxlingar då bedöms öka möjligheter till uppdatering av registeruppgifter är bristfälliga. Dock har såväl av kommittén som i den av riksdagen antagna propositionen (1978/79:109) och ändring av datalagen uttalats att användning av personnummer i utdata bör begränsas till de fall detta oundgängligen behövs. Redan detta område är synnerligen omfattande. Genomförs namnlagstudningens förslag torde behov uppkomma av att använda personnummer i än större utsträckning. Detta synes inte överensstämma med de uttalanden som gjorts av statsmakterna om personnummeranvändning i samband med översynen av datalagen.

Inspektionen vill således framhålla att genomförande av förslaget skulle innebära ett avsteg från statsmakternas tidigare ställningstaganden mot ytterligare ökad användning av personnummer. Att ange en person med tidigare släktnamn torde bli alltför otympligt och inte praktiskt genomförbart i många register där antalet positioner för namngivelser är begränsade (exempel Bengt Rosengren, född Svensson, tidigare namn Vallin).

Det sagda innebär att datainspektionen från sina utgångspunkter är tveksam till ett fullständigt genomförande av utredningens förslag – varvid

även beaktats att det från jämställdhetsutgångspunkt måhända skulle kunna göras gällande att frågan har begränsad betydelse.

Datainspektionen vill inte frammana en framtidsvy av att personnumren helt ersätter namnen men förslaget innebär ett steg i en utveckling mot att det enbart blir i direkta relationer mellan människor som namnet används medan enbart personnumret används i officiella sammanhang och i ekonomiska förhållanden.

1.5 Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen ser namnlagstiftningens betänkande som ett led i de strävanden för jämställdhet mellan man och kvinna, som på olika sätt kommit till uttryck i dagens samhälle. Då man exempelvis ändrat vårdnads- lagstiftningen till större jämställdhet mellan moder och fader samt mellan barn till gifta och ogifta föräldrar, är det rimligt att göra motsvarande ändring även inom namnlagstiftningen. Socialstyrelsen tillstyrker därför förslaget, även om man måste räkna med att det kommer att medföra merarbete vid t. ex. register- och journalföring för kontroll av identiteter i de fall namn och personnummer vid olika tidpunkter inte stämmer överens. Ett genomförande av förslaget förutsätter att det system med personnummer och personakter som införts i folkbokföringen bibehålls.

1.6 Riksskatteverket (RSV):

RSV anser att utredningen väl följt de i direktiven angivna allmänna riktlinjerna. Under de cirka sju år som gått sedan direktiven lämnades har utvecklingen gett ökad tyngd åt motiveringen för dessa riktlinjer. Framförallt gäller detta det på olika samhällsområden pågående arbetet för ökad jämställdhet mellan man och kvinna liksom strävandena att i möjligaste mån utjämna skillnader i rättsligt hänseende mellan barn till föräldrar som är gifta med varandra och barn vars föräldrar inte är gifta med varandra (i likhet med utredningen använder RSV i fortsättningen de mera kortfattade begreppen barn i äktenskap och barn utom äktenskap). För förslagen talar det förhållandet – såsom redovisas i betänkandet 2.6.2 – att de länder som moderniserat sin namnlagstiftning eller håller på med detta, t. ex. övriga nordiska länder med undantag för Island, i stor utsträckning har brutit med den hävdvunna agnatiska namnprincipen enligt vilken barn i äktenskap får faderns namn. Detsamma gäller att man och hustru i ökad omfattning ges en självständig ställning i namnhänseende.

RSV ställer sig emellertid tveksam till om den skedda avvägningen mellan det allmännas intresse av namnstabilitet och den enskildes intresse av valfrihet fått en lämplig och skälig utformning. Enligt vad som framgår av det följande föreslår RSV vissa inskränkningar i valfriheten till förmån för namnstabiliteten. Mer allmänt kan ifrågasättas om det är riktigt och även

från den enskildes synpunkt nödvändigt eller ens lämpligt att han skall ha rätt att under sin livstid – utan att några ändrade rättsliga förhållanden inträtt – få ändra namn av och till genom anmälan och utan någon myndighets prövning.

I betänkandet åberopas till stöd för valfriheten bl. a. personnumrets alltmer ökade betydelse som ett enhetligt och säkert identifieringsmedel. RSV delar i och för sig de anförda synpunkterna. RSV vill emellertid tillfoga att frågan om personnummeranvändningen nyligen utretts. Datalagstiftningskommittén (DALK) ifrågasatte därvid (betänkandet. Personnummerregister – Datorer – Integritet SOU 1978:54, s. 107) en föreskrift av huvudsakligt innehåll att en registrerad persons personnummer inte får göras tillgängligt i utdata från registret i vidare mån än som behövs för att tillgodose ändamålet med registret samt att den registeransvarige särskilt skall beakta att ett personnummerutlämnande inte sker i onödan eller på sätt som är ägnat att väcka oro eller förgelse. I prop. 1978/79:109 om ändring i datalagen uttalade departementschefen (s. 12):

För egen del anser jag i likhet med remissinstanserna att kommittén har anfört övertygande skäl mot att begränsa användningen av personnummer. Jag vill särskilt peka på att en begränsning av denna användning skulle kunna få effekter som i själva verket skulle motverka syftet att skydda den personliga integriteten. Riskerna för personförväxling skulle nämligen öka avsevärt. Att personnummer förekommer i registren hindrar emellertid inte att deras användning i uppgifter som lämnas ut från ADB-register begränsas. Begränsningar i det hänseendet kan åstadkommas med stöd av gällande bestämmelser.

Utredningen åberopar också personaktens betydelse genom att i denna anteckna alla namnändringar och att akten – förutom uppgifterna rörande personen själv – också innehåller "namn, personnummer och födelsehemort för föräldrar, make och barn" (s. 81). Härtill är att säga att vid personakternas införande 1947 antecknades föräldrar i barnets personakt, om barnet var fött 1932 eller senare. Samma gränser sattes för antecknandet av barn i moderns personakt. Först efter 1968 antecknas barn i faderns personakt. Uttalandet om att personakten förbinder personen med hans släkt både bakåt och framåt i tiden måste därför avsevärt modifieras. Det bör vidare framhållas att om uppgifterna om en person ändras i hans personakt motsvarande ändringar ej sker i föräldrars, makés eller barns personakter.

I betänkandet anförs på ett flertal ställen att ett skäl för att medge ökad valfrihet på bekostnad av namnstabiliteten är att ett missbruk inte torde behöva befaras med hänsyn till att en namnändring i regel är förenad med så många praktiska olägenheter för den enskilde. Exempel är namnbyte i pass, körkort och andra identitetshandlingar samt en mångfald andra relationer som varje person har både som samhällsmedlem och privat. Det torde vara riktigt beträffande de allra flesta som byter namn att skäligen finns och att

namnändringar inte sker på okynne. Nuvarande bestämmelse i 6 § namnlag enligt vilken gift kvinna fritt kan anmäla eller återtaga tilläggsnamn för anteckning i kyrkobok har såvitt RSV känner till inte föranlett några olägenheter i form av upprepade anmälningar och återtaganden.

Utredningens antaganden enligt föregående stycke torde också gälla det stora övervägande flertalet personer. Utredningen har emellertid förbisett att det också, låt vara i ett litet antal fall, kan förekomma att den enskilde har ett direkt oberättigat intresse att tid efter annan kunna uppträda med olika namnidentiteter. Särskilt torde detta gälla allehanda former av ekonomisk brottslighet för att vilseleda och försvåra efterforskning. Det hade varit av intresse om synpunkter på detta hade lämnats av exempelvis rikspolisstyrelsen och brottsförebyggande rådet. Inom RSVs verksamhet på skatteområdet förekommer det ej sällan att namnändringar beträffande juridiska personer sker i uppenbart syfte att försvåra myndigheternas insyn för kontroll och revision. Om en uppluckring av namnstabiliteten skulle ske av sådant vittgående slag som förslagen i betänkandet innebär, kan det befaras att de praktiskt taget obegränsade möjligheterna till upprepade namnbyten för fysiska personer även kan komma att försvåra bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten. Enligt RSVs mening är denna faktor av så stor betydelse att den vid bedömningen av förslaget bör beaktas.

Enligt direktiven borde det eftersträvas att göra reglerna enklare och mer lättillgängliga. 1963 års namnlag har erfarenhetsmässigt varit på många punkter svår att förstå och tillämpa både för allmänheten och myndigheterna. Det kan med skäl ifrågasättas om utredningens förslag i dessa avseenden innebär någon förbättring. Lagreglernas komplicerade natur sammanhänger i viss grad med den mycket vittomfattande valfriheten som förslaget vill ge de enskilda. De begränsningar i valfriheten som RSV i det följande vill föreslå torde – oavsett deras lämplighet i övrigt – kunna bidra till en i och för sig önskvärd förenkling av lagreglerna.

1.7 Patent- och registreringsverket:

Den 1 juli 1962, dvs. ett och ett halvt år innan 1963 års namnlagstiftning trädde i kraft, blev patentverket namnmyndighet och har sedan dess att handlägga ärenden om tillstånd att ändra släktnamn och förnamn. Patentverket har härigenom erhållit stor erfarenhet av hur 1963 års namnlagstiftning verkar i praktiken.

Som framgår av betänkandet kunde patentverket redan inför tillsättandet av namnlagsutredningen i en skrivelse till justitiedepartementet med därvid fogad promemoria ge en utförlig redogörelse för dittills gjorda iakttagelser. Dessa har såvitt verket kan finna noggrant genomgått av utredningen, som anvisat lösningar i flertalet fall. Även i övrigt har utredningen sökt och också funnit lösningar enligt de riktlinjer som anges eller antyds i utredningens direktiv.

För att nå detta resultat har utredningen tagit radikala grepp på ämnet och inte känt sig bunden av vad som under lång tid varit tradition på släktnamnssamfundet. Särskilt kommer detta till uttryck genom att utredningen föreslår att den agnatiska principen överges till förmån för en fullständig valfrihet för makar mellan mannens och hustruns samt för barn mellan faderns och moderns namn. Som motiv härför hänvisas framför allt till det i den aktuella samhällsdebatten ständigt återkommande kravet på jämställdhet mellan man och kvinna.

Ett fullföljande av utredningens principiella linje vid utformningen av de nya namnreglerna har lagtekniskt sett givit goda lösningar och möjliggjort en betydande förenkling både av lagtext och förfarandet vid ändring av namn. Genom att åtskilliga namnändringar blir anmälningsärenden (hos pastors-ämbetena) i stället för ansökningsärenden (hos namnmyndigheten) tillgodoses också krav på minskning av det s. k. byråkratiska krånglet inom namnväsendet.

Införandet av internationellt rättsliga regler för namnförvärv ser patentverket som en angelägen komplettering av namnlagen.

För patentverket som namnmyndighet leder förslaget till en avsevärd begränsning av verkets befattning i första hand med de familjerättsliga namnförvärven. Verket räknar dock med att som central namnmyndighet få vidgade informationsuppgifter på namnområdet. Om de föreslagna ändringarna av namnskicket genomförs, blir friheten att välja namn så stor att det för den enskilde kan bli svårt att överblicka de framtida konsekvenserna. Här behövs säkert omfattande rådgivning och biträde åt såväl pastorsämbeten som allmänhet.

Patentverket, som har mycket goda erfarenheter av nordiskt samarbete på de lagstiftningsområden som berör verket, beklagar att förutsättningar inte förelegat för sådant samarbete på namnlagstiftningens område. Särskilt med tanke på den stora internordiska rörligheten hos befolkningen i de nordiska länderna hade en samlad nordisk lösning varit angelägen. Med tillfredsställelse konstateras dock att den så sent som i år antagna nya norska namnlagstiftningen väl överensstämmer med namnlagsutredningens förslag. Även i förhållande till Finland synes en god överensstämmelse kunna uppnås, om där framlagt förslag till ny namnlagstiftning antages utan större ändringar.

För att förbereda verkets ställningstagande till utredningens förslag har verket inrättat en referensgrupp sammansatt av representanter för olika personalgrupper i verket och företrädare för båda könen. De synpunkter som framförs nedan är till helt övervägande delen förankrade i referensgruppen.

Innan patentverket övergår till att yttra sig om förslagets enskildheter, vill verket framföra några mera allmänna synpunkter avsedda att belysa vissa verkningar av en så genomgripande ändring av släktnamnsskicket som nu föreslås.

En följd, som utredningsmannen inte berört närmare, är den inverkan som den större friheten vid val av släktnamn får i fråga om skyddet för egenartade släktnamn. Denna synpunkt, som experten Uggla fäst avgörande vikt vid i sitt särskilda yttrande, skall här ytterligare något belysas.

Genom 1963 års namnlag infördes för första gången i den svenska lagstiftningen ett materiellt skydd för släktnamn, dock begränsat till egenartade släktnamn, dvs. sådana som anses ägnade att utmärka tillhörighet till viss släkt. Detta var ett betydande framsteg i förhållande till vad som gällt tidigare, när endast vissa adliga släktnamn ansågs åtnjuta skydd. Man vågar nog också påstå att det förstärkta namnskyddet för egenartade släktnamn motsvaras av uttalade önskemål om namnskydd hos bärare av sådana namn. Många bärare av sedan av ålder existerande egenartade namn – i stor utsträckning även icke adliga – är sammanslutna i släktföreningar, där man vårdar släktens angelägenheter och slår vakt om släktens namn. En annan kategori är bärare av nybildade namn. Den som förvärvat ett sådant namn har anledning räkna med att namnet är förbehållet de ursprungliga namnhavarna och deras anhöriga. Man kan räkna med att samma eller liknande namn inte godkännes för någon annan. Det svarar namnmyndigheten genom sin prövning för.

Den betydligt utvidgade valrätten till släktnamn och dess konsekvenser enligt förslaget medför att även egenartade namn – och av dessa är adelsnamn bara en ringa del – lätt kan ledas utanför den ursprungliga släktkretsen. Släktnamnet kommer i många fall inte längre att markera tillhörighet till viss släkt. Det kan visserligen sägas att så kan vara fallet även nu, men det kommer i framtiden att bli mycket vanligare. Termen "släktnamn" kan därmed också bli oegentlig, eftersom inte ens ett egenartat släktnamn alltid visar att bäraren tillhör den ursprungliga namnbärande släkten. Detta förhållande leder till frågan om inte termen "släktnamn" borde ersättas med termen "efternamn" i namnlagen och annan lagstiftning. När patentverket avstår från att föreslå detta är anledningen att man vid tillkomsten av den nya norska namnlagen slutligen stannat för att inte byta ut "slektsnamn" mot "efternamn".

Patentverket har under sin befattning med namnfrågor fått en god uppfattning om människors inställning till sitt namn. Namnet spelar för många fler människor än man skulle tro en stor roll, många är direkt fixerade vid det. Det kan sägas att alltför stor hänsyn inte skall tagas till de många gånger irrationella ståndpunkter som kommer till uttryck i namnfrågor, men det går inte att blunda för att sådana förekommer. Man kan därför inte utesluta att en utvidgad valfrihet på namnområdet kan leda till konflikter eller störningar i familjerelationerna under en avsevärd tid, kanske intill dess en generationsväxling ägt rum. Om man genomför en så genomgripande omläggning av släktnamnskicket som förslaget innebär, måste man sålunda vara medveten om att omläggningen lika väl som den välkomnas i vissa kretsar kan komma att leda till irritation hos många människor.

Det är emellertid också viktigt att understryka att den agnatiska namnprincipen spelar en inte oväsentlig roll när det gäller synen på könen. En son bär släktnamnet vidare; en dotter får sin blivande äkta makes. Den av utredningen föreslagna revisionen av namnrätten kan därför ses som ett steg mot större jämställdhet mellan könen, vilket inte skall underskattas.

När patentverket i fortsättningen närmare granskar enskilda bestämmelser i förslaget är det sålunda med utgångspunkt från att grundtankarna i utredningens förslag blir vägledande för namnlagstiftningens utformning. På några punkter förordar verket dock vissa jämkningar.

1.8 Patentbesvärsrätten

I betänkandet redovisas en översyn av hela namnlagen (1963:521) och den till lagen knutna namnförordningen (1963:528). Mot bakgrund av att den nu gällande lagen inte har mer än knappt 15 år på nacken och den omsorg som präglade dess tillkomst, framstår det måhända som en smula överraskande att en sådan allmän översyn ansetts påkallad redan nu. Det är naturligtvis i och för sig önskvärt att man inte gör ingrepp med alltför täta mellanrum i de bärande principerna i en lagstiftning som i så påtaglig grad berör praktiskt taget alla medborgare som namnlagstiftningen. Utredningsarbetet har emellertid bedrivits i god samklang med direktiven. Det ligger onekligen också mycket i vad utredningen själv framhållit om att utvecklingen har gått fort och att den nuvarande lagen inte i allo svarar mot dagens synsätt. Befogad anmärkning kan därför ej riktas mot att utredningen i den omfattning som skett analyserat och omprövat de principiella lösningar som ligger till grund för gällande lagstiftning på namnrättens område.

Även om patentbesvärsrätten, såsom framgår av det följande, har vissa crinringar mot detaljer i förslaget, förtjänar betänkandet i dess helhet beröm för det sätt på vilket det presenterats. Språkbehandlingen är påfallande spänstig och problemen analyseras på ett skarpsinnigt men ändå lättfattligt vis. Också de lagtekniska lösningarna framstår till övervägande del som väl avvägda.

På det principiella planet innebär namnförslaget betydande förändringar i förhållande till gällande rätt. Bl. a. föreslås i fråga om barns släktnamn en övergång till i viss omfattning från den på tradition grundade agnatiska principen till en kognatisk princip samt beträffande makars släktnamn ett slopande av rådande presumtion för namngemenskap grundad på mannens släktnamn och införandet av en obegränsad möjlighet att som gemensamt släktnamn förvärva endera makens namn (bortsett från släktnamn som förvärvats på grund av tidigare äktenskap). Förslaget innehåller också nyheter i form av mellannamn och en formalisering av sedvanerättsligt brukade gamla gårdsnamn. Stor frihet medges att välja mellan olika namn och namnkombinationer samt att – mestadels genom en enkel anmälan hos

pastorsämbetet – byta släktnamn.

Förslaget är således i vissa avseenden mycket långtgående och innebär utan tvekan – som närmare utvecklats i ett av experten Uggla avgivet särskilt yttrande – en urholkning av tidigare uppbyggda namnrättsliga principer avsedda att främja namngemenskapen inom familjen och släkten. Det bygger emellertid på moderna och i allt vidare kretsar accepterade självständighets- och jämlikhetssträvanden, för vilka äldre principer på detta rättsområde bör vika. Patentbesvärsträtten vill därför inte motsätta sig ett genomförande av de principiella ändringar som föreslås. Mot bakgrund av omfattningen och innebörden av dessa ändringar framstår emellertid enligt patentbesvärsträttens mening ett bibehållande av ordet släktnamn som inadekvat och i viss mån vilseledande. Det skulle enligt rättens uppfattning vara en fördel att genomgående ersätta detta ord med det neutrala ordet efternamn. Sistnämnda ord ansluter också på ett logiskt sätt till de i namnlagen i övrigt förekommande begreppen förnamn och mellannamn.

Det torde i detta sammanhang finnas viss anledning att varna för konsekvenserna av ett alltför flitigt bruk av de vittgående möjligheter att förvärva och byta namn som förslaget medger. Risk kan då uppkomma för komplikationer i skilda hänseenden, t. ex. vid legitimationskontroll. Ej heller kan väl bortses från risken för viss administrativt merarbete genom krav på utfärdande av nya identitetshandlingar och liknande samt ändringar som måste vidtas i offentliga register av olika slag.

Patentbesvärsträtten övergår härefter till att behandla vissa avgränsade frågor av i huvudsak lagteknisk och processuell karaktär.

1.9 Kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts östra inspektionsområde:

Namnlagsutredningens betänkande och förslag innebär på åtskilliga områden *positiva och angelägna reformer, som underlättar och förenklar* sådana släktnamsändringar, vilka ha värde för både den enskilde och samhället. Även beträffande förnamn underlättar förslaget på några punkter sådana ändringar, som kan ha sitt berättigande och medföra önskvärda konsekvenser för såväl samhälle som enskild. Likväl innebär förslaget även åtskilliga *olyckliga och föga önskvärda, ibland förvirrande, praktiska olägenheter* och bör enligt min mening bearbetas i flera avseenden innan det antages.

1.10 Kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts västra inspektionsområde:

Utredningens förslag öppnar möjligheten för att medlemmar i en familj kommer att få olika släktnamn, vilket endast 0,1 procent anser vara önskvärt.

– Utredningens förslag till huvudregler för makars och barns släktnamn öppnar risken för att den namngemenskap som 78 procent anser vara inte bara önskvärd utan en av förutsättningarna för känslan av samhörighet kommer att helt spolieras. Säger inte skillnaden mellan 0,1 och 78 procent något? Ändå lägger man fram detta förslag. Erfarenheterna från kyrkobokföringsarbetet i praktiken ger vid handen att det finns alltför stora risker att anmälan från endera maken att antaga den andra makens släktnamn aldrig kommer till stånd, vilket kommer att resultera i skilda släktnamn – alltså det som 78 procent ej anser vara önskvärd. Man gör inte våld mot jämställdhetssträvandena om huvudregeln blir liksom nu att kvinnan förvärvar mannens släktnamn men har möjligheten att behålla sitt släktnamn som ogift och att möjlighet skall ges mannen att förvärva det släktnamn som kvinnan hade som ogift om hon behållit detta i äktenskapet – vidare att barn i äktenskap förvärvar faderns aktuella släktnamn.

1.11 Kyrkobokföringsinspektören i Västerås stift:

Betänkandet i sin helhet synes vara ett tillrättaläggande av gällande namnlag till nyare och modernare namnskick som i allt torde synas avspegla våra nya sociala förhållanden, som var närmast otänkbara ännu när nu gällande namnlag antogs (1963-10-11). Det är ju allt vanligare med sammanboende "under äktenskapsliknande förhållanden", familjer med namngemenskap splittras allt oftare, s. k. äkta makar byter allt oftare partners och för med i nya barn med olika efternamn från skiftande kullar. Ur konservativ kyrklig synpunkt har redan under remisstiden anförts farhågor, att de nya namnreglerna t. o. m. skulle upplösa familjesamhörigheten. Också har undertecknad i debatt vid några av de 107 pastorsexpeditionerna inom mitt inspektionsområde förnummit farhågor för någon sorts matriarkat, när och om det aktuella betänkandet blir gällande lag. Härtill kan genmälas att det nya betänkandet tillåter namnskick i hävdvunna former (med hävdvunna menar man att hustru automatiskt bär mannens efternamn, ehuru sådant blev vanligt först in på detta sekel). Vill en familj med förankring i kristen tro och kristen sed ha total namngemenskap, kommer ju detta att gå bra även i fortsättningen.

Särskilt positivt finner undertecknad det vara, att bruket med gårdsnamn blir lagfäst (26 a §). Gårdsnamn förekommer i väldigt många socknar i mitt inspektionsområde, dessvärre med olika seder på olika ställen. Och ingenting har varit stadgat om bruket av gårdsnamn förrän nu. 26 a § är väl genomtänkt och bygger på något som bör kunna bli konsensus här i Dalarna.

Farhågor och frågetecken: måste det inte införas någon sorts spärr för antalet namnändringar hos samma person, särskilt då för barnen? Ur kyrkobokföringens/kommande kanske civil folkbokförings synpunkt blir det annars mycket kaotiskt. Visserligen finns det för varje person unika

10-siffriga personnumret för identifieringens skull, men ändå torde en personakt, som återger dussinet namnändringar för samma, bli oläslig. Samma frågetecken inför framtidens släktforskning: hur skall samma individ kunna följas, om efternamnet ändras i ett? Identifiering med personnumret måste vara kompletterad med att samma individs namn icke ändras alltför ofta eller alltför mycket.

Betänkandet kan accepteras, blott att spärr införes på antalet namnändringar, särskilt rörande barn.

1.12 Kyrkobokföringsinspektören i Härnösands stift:

På sid. 9 anför utredningen, att "namnregleringen innebär i stort en avvägning mellan det allmännas intresse av namnstabilitet och den enskildes intresse av att få förvärva det släktnamn han önskar". Genom införandet av personnummer och automatisk databehandling har i stort sett det allmännas intresse av stabilitet tillgodosetts och ett relativt stort spelrum för den enskildes önsknings kan därför medges.

Jag förbigår att personnummer faktiskt kan förfalskas på samma sätt som bilnummer kan förfalskas, att fel kan begås som medför att personnummer måste ändras samt att personnummer även av annan anledning måste ändras och att personnummerstabiliteten därför inte är så fullständig som utredningen verkar antyda.

Väsentligare är att utredningen alldeles förbigår, att en persons namn spelar en väsentlig och ofrånkomlig roll i kommunikationerna människor emellan. Vi identifierar inte varann genom nummer utan just genom namn. Vår underskrift med vårt namn är bindande och då skall namn inte kunna bytas hur som helst. Man kan bara tänka sig, hur det skulle vara i valet nu, om alla bara angavs med sina personnummer? Hur skulle man då veta vem man röstade på?

Namn har ytterligare en uppgift. De står för identiteten. Det är därför det är så viktigt med namngemenskap i en familj. Även om det i vissa fall kanske spelar mindre roll för de vuxna makarna, spelar det stor roll för barnen. Det är därför det är så viktigt att adoptivbarn får adoptivföräldrarnas namn, liksom att fosterbarn nästan alltid vill ha och uppträder med fosterföräldrarnas namn. Släktnamn är inte bara en teknisk fråga. De är också uttryck för samhörighets- och gemenskapskänsla familjemedlemmarna emellan.

Utförande av regler och lagar i en demokrati måste alltid ta hänsyn till människornas vilja och önskemål. En självklar regel borde därvid vara, att majoritetens önskemål göres till huvudregel medan minoritetens önskemål tillgodoses på annat sätt, t. ex. genom anmälan. Ett annat handlingssätt uppfattas lätt som förmyndarmentalitet, väcker irritation hos den det berör och skapar konflikter mellan dem som skall tillämpa lag och allmänheten. Dess synpunkter har alldeles för litet beaktats i föreliggande förslag till lagändring.

Utredningen påpekar att dagens strävan till jämställdhet mellan man och kvinna övat inflytande på förslaget och medfört att den hos oss av ålder gällande agnatiska namnordningen övergivits. Den har i stället ersatts med kognatisk när det gäller barn. Det är svårt att förstå, att det skulle innebära någon större jämställdhet.

Sammanfattningsvis kan sägas, att förslaget ur principiella synpunkter lider av så allvarliga brister, att det icke utan väsentlig omarbeting kan läggas till grund för förslag till lagändring.

Vad här har sagts hindrar icke, att förslaget i vissa enskildheter innehåller förbättringar, som bör beaktas.

1.13 Kyrkobokföringsinspektören i Luleå stifts södra inspektionsområde:

Vid min granskning av betänkandet har med tillfredsställelse noterats de ökade valmöjligheter förslaget ger åt den enskilde ifråga om namnförvärv.

Jag vill föreslå att betänkandet tillstyrkes.

1.14 Kyrkobokföringsinspektören i Luleå stifts norra inspektionsområde:

Redan nu gällande lagstiftning på namnrättens område ger utrymme för en mångfald variationsmöjligheter vid val av släktnamn. Utifrån praktisk erfarenhet anser jag denna lagstiftning mer än väl fylla alla rimliga krav på rätten att bestämma över det egna släktnamnet, såvida nu samhället alls skall bibehålla sitt reglerande inflytande på detta livsområde. Utarbetandet av föreliggande förslag säges vara en följd av vårt samhälles förändrade syn på äktenskap och familj, på jämlikheten mellan man och kvinna. Härtill lägges också påståendet om "att släktnamnet genom den ökade användningen av personnummer fått en minskad betydelse för samhällets behov av att kunna identifiera medborgarna". Till tanken om släktnamnets minskade betydelse efter införandet av personnumret vill jag säga att det är en tankegång, som icke bör understrykas genom lagstiftning eller genom motivering till lagstiftning. Den moderna människan, inte minst tätortsmänniskan, upplever redan nu ofta sig själv, som ett obetydligt nummer i samhället. Hon anser sig inte betyda något. En ytterligare avpersonifiering i lagstiftningssammanhang skulle förstärka känslan av meningslöshet o. d. Frågan om en ny namnlagstiftning är i mycket en fråga om samhället genom lagstiftningen skall ge sin sanktion till den normupplösning, som för tillfället råder, och som kan leda till upplösning av hela samhällets grundvalar, familjerna.

Om dock en ny lagstiftning skulle anses nödvändig, bör den, vad gäller släktnamnet, utgå från att *äktenskapet är den av samhället önskade formen för familjebildningen*. Äktenskapet är därvid att anse som en frivillig, livslång, samlevnad mellan självständiga personer. Den kristna tron att äktenskapet är instiftat av Gud betonar på ett starkt förpliktande sätt denna grundsyn.

För de flesta familjer och förhållanden skulle en mycket förenklad namnlagstiftning vara fullt tillräcklig. Det som faller utanför denna grundläggande lagstiftning skulle regleras genom namnmyndighet och domstol.

Jag lämnar här mitt förslag till förenklad namnlagstiftning.

BARNES SLÄKTNAMN

1 § Barn, vars föräldrar är gifta med varandra vid barnets födelse, förvärvar föräldrarnas släktnamn.

Barn, vars föräldrar vid barnets födelse inte är gifta med varandra, förvärvar moderns släktnamn.

Ingår föräldrarna senare äktenskap med varandra förvärvar deras barn föräldrarnas släktnamn.

2 § Den som adopteras av makar förvärvar genom adoptionen adoptanternas släktnamn.

Den som adopteras av ensamstående förvärvar genom adoptionen adoptantens släktnamn.

MAKARS SLÄKTNAMN

3 § Makar skall ha gemensamt släktnamn, antingen mannens eller kvinnans före äktenskapets ingående aktuella släktnamn. I samband med hinderprövningen anmäler de blivande makarna vilketdera släktnamnet, som skall bli deras gemensamma.

FÖRVÄRV AV SLÄKTNAMN EFTER ANSÖKAN

4 § Vill någon anta annat släktnamn än det som tillkommer honom enligt 1-3 §§ skall han göra ansökan därom hos namnmyndigheten.

Sådan ansökan kan inges endast gemensamt av makar för dem och deras barn under 18 år.

Ogift person över 18 år kan ensam inge sådan ansökan. Ogift kvinna med barn under 18 år kan endast ansöka för sig och barnen tillsammans.

Ansökan enligt denna paragraf kan göras av den/de, vars släktnamn inte är tillräckligt särskiljande eller eljest är mindre tjänligt.

Denna form av lagstiftning skulle från icke juridiskt skolade handläggare i samhället avlägsna ett stort antal invecklade tolkningfrågor, astadkomma en mera likartad och jämlik rättstillämpning i hela samhället, minska antalet onödiga ändringar och tillbakaändringar samt stävja tillskapandet av ännu fler, från svenskt språkbruk avvikande eller starkt löjeväckande nya släktnamn.

Under hänvisning till ovan framförda synpunkter vill jag avstyrka framläggandet av förslaget till Nya namnregler enl. SOU 1979:25 och i stället förorda ett förslag, som betonar familjens och släktens namnsamhörighet.

1.15 Länsstyrelsen i Stockholms län:

Det föreliggande lagförslaget är avsett att ersätta gällande namnlag från 1964. De i betänkandet föreslagna ändringarna innebär framför allt att män och kvinnor likställs i namnhänseende samt att förfarandet förenklas.

Länsstyrelsen tillstyrker det föreliggande förslaget. Ur jämställdhetssynpunkt innebär det ett stort framsteg liksom även beträffande möjligheten att kunna välja ett mer ovanligt namn framför ett vanligare då två makar som vill ha namngemenskap bestämmer vilket av namnen de skall välja.

1.16 Länsstyrelsen i Älvsborgs län:

Det allmännas intresse av namnstabilitet är numera mindre framträdande än vid tiden för namnlagens antagande. Det system med personnummer och personakter som nu används i folkbokföringen utgör ett säkert identifikationsmedel.

Namnlagsutredningens förslag tillgodoser väl den enskildes önskemål i fråga om namnbyte och medför förenklingar i förfarandet i namnfrågor. Dessutom ligger utredningens förslag i linje med dagens strävanden mot jämställdhet mellan man och kvinna.

Länsstyrelsen tillstyrker namnlagsutredningens förslag till nya namnregler.

1.17 Domkapitlet i Uppsala:

Under hänvisning till att folkbokföringens system med personnummer och personakter utgör ett säkert identifikationsmedel, menar utredningen att det allmänna intresset av namnstabilitet blivit och blir allt mindre framträdande än förr och att den enskildes intresse kan ges ökat spelrum vid familjerättsliga namnförvärv. Domkapitlet vill starkt ifrågasätta om personnumret i det praktiska livet blir särskilt användbart och om det är lämpligt att ge enskilda intressen så stort spelrum, som förslaget innebär. Det kan också ifrågasättas om utredningens åsikter verkligen har förankring hos allmänheten. Den av docenten Jan Trost år 1975 utförda undersökningen "Vad vill vi heta" ger snarast vid handen att gemene man finner det vara en stor fördel med namnstabilitet och att en familj bör ha samma namn vare sig detta är kvinnans eller mannens släktnamn. Det kan vara rimligt att lätta på möjligheterna till namnval och namnbyte i förhållande till gällande rätt, men enligt domkapitlets uppfattning går utredningens förslag för långt i sitt tillgodoseande av individuella intressen till nackdel för en önskad namnstabilitet.

Domkapitlet anser sammanfattningsvis att utredningens principiella inställning till ett övergivande av den agnatiska namnordningen kan godtagas; men att de föreslagna möjligheterna för makar och barn att byta namn är för omfattande och ägnade att alltför mycket rubba en önskvärd namnstabilitet; samt att reglerna om valmöjligheter därför bör omarbetas innan lagförslaget läggs till grund för blivande lagstiftning i ämnet

1.18 Domkapitlet i Härnösand:

Den nuvarande namnlagstiftningen är oöverskådlig och krånglig att tillämpa. Det är därför bra att den nu ses över och att namnbytesförfarandet förenklas. Tyvärr blir enligt förslaget även den nya lagstiftningen oöverskådlig, eftersom valmöjligheterna i fråga om namnbyten blir många och antalet namnbyten kan bli obegränsat. Systemet med personnummer är visserligen i sig tillförlitligt men vid kommunikationen människor emellan har namnet avgörande betydelse som identifikationsmedel. Även om det stora flertalet människor inte torde komma att byta namn hur som helst, öppnas möjligheten till täta namnbyten för sådana personer som av olika anledningar vill skapa dimbildning kring sin person. Domkapitlet anser därför att det är viktigt med namnstabilitet och att det måste vara någon form av spärr för namnbyte. Man skulle kunna tänka sig att namnbyten finge ske genom anmälan i samband med förändringar av civilstånd, vid adoption osv., men i övrigt endast efter prövning av namnmyndigheten. Dock bör namnbyten som åstadkommer namngemenskap inom en familj i regel kunna ske genom anmälan.

Domkapitlet får sammanfattningsvis föreslå att förslaget till nya namnregler ses över på de punkter som rör makars och barns släktnamn, särskilt så att namngemenskapen i familjen får utgöra huvudregeln.

1.19 Domkapitlet i Lund:

I avsnitt 2.7 *allmänna överväganden*, på sidan 80 och följande, säges att namnrätten är en viktig offentligrättslig angelägenhet men att namnet också är i hög grad förknippat med den enskildes intresse. Namnet har betydelse som individualiseringsmedel för den enskilde: släktnamnet är ett uttryck för den enskildes personlighet och utmärker samhörighet med familjen och släkten. I anslutning härtill har en betydelsefull privaträtt till släktnamnet vuxit fram. – Enl. experten Uggla, framstår vid en internationell jämförelse den svenska lagstiftningens system som väl utvecklat och genomarbetat. – Nuvarande namnlag innefattar en avvägning mellan det allmännas intresse av stabilitet i namnförhållandena och den enskildes intresse av namngemenskap inom familjen och släkten. Enligt utredningen gäller det att vid revision av namnlagen göra den avvägning mellan nu angivna intressen som föranledes av dagens betraktelsesätt.

Utredningen anser att införandet av personnummer i betydande mån ändrat förutsättningarna för en namnreglering; släktnamnet har förlorat mycket av sin betydelse som identifikationsmedel; utredningen anser också att personaktssystemet är av särskild betydelse i förevarande sammanhang och nämner dess värde som underlag för släktforskningen. Utredningen drar av berörda omständigheter slutsatsen att tidigare framträdande krav på namnstabilitet inte längre gör sig gällande med samma styrka och att den

enskildes intresse därmed kan tillerkännas större utrymme. – Det finns skäl att pröva bärigheten i de nämnda omständigheterna och de slutsatser utredningen drar därav.

Redan på sidan 81, liksom på sidan 86 andra stycket, synes utredningen motsäga sig själv: "Det gäller dock att samtidigt beakta det inslag i namnrätten som namnskyddet utgör. Kvar står nämligen släktnamnets betydelse som symbol för släktsamhörigheten. Ett alltför lösligt system är ägnat att urholka denna släktnamnets egentliga betydelse." – Experten Uggle finner på sidan 239 det vara angeläget att de landvinningar som gjorts inom den svenska namnrätten icke tillspillogives genom den reform av de namnrättsliga reglerna som nu föreslås.

Personnumrets betydelse som identifikationsmedel i offentliga register (stundom uppstår fel och ändring av nummer kan ske) och vissa andra sammanhang kan inte ersätta namnet som identifikationsmedel, kan inte ersätta namnet i alla sammanhang. Personnummer är inte kända eller åtkomliga utan åsyftade register. I för människor väsentliga sammanhang, bl. a. sådana till vilka de har ständiga relationer, är namnet (både släkt- och förnamn) av avgörande betydelse. Postutdelning och vad därmed sammanhänger sker med ledning av namn. Hyresvärdar (enskilda och kommunala) televerk, elverk, kommunala och exekutiva myndigheter m. fl. når allmänheten med hjälp av namn. Även det allmännas intresse av stabilitet av namnförhållandena är större än utredningen menar. Den iver varom talas på sidan 86 har ringa motsvarighet i det övervägande flertalets önskan. Människor umgås inte med varandra som eller med hjälp av nummer. En ytterligare avpersonifiering lagstiftningsvägen bör inte ske; den skulle förstärka den känsla av betydelselöshet alltfler känner.

Utredningens förslag innebärande att *den enskildes intresse* skall ges *större utrymme* leder till så många möjligheter i fråga om släktnamn och mellannamn och deras kombinationer att den namnstabilitet, som är inte bara ett samhälleligt intresse, kan gå förlorad med risk för missbruk.

Utredningen är medveten om att de möjligheter till namnändringar, som öppnas i fråga om både efternamn och förnamn, kan leda till missbruk och otydligheter (se sidorna 93, 111 och 133). Dessa risker blir än uppenbarare då det måste erinras om namnteckningens betydelse i t. ex. pass och legitimationshandlingar såväl inför svenska som utländska myndigheter och organ. Tveksamhet om identitet kan också till följd av förlorad namnstabilitet uppstå i andra sammanhang t. ex. rättighet och fång. Utredningen hoppas emellertid att man inte skall begagna sig av de många möjligheter som kan uppkomma. En princip som leder till att man i lagstiftningen måste bygga på hypoteser och antaganden som ofta klart motsägas av verkligheten, bör omprövas; den kan inte tillämpas.

Domkapitlet, som under granskning av förslaget funnit att erinringar av såväl innehållslig som formell synpunkt kunde göras i anledning av även andra avsnitt, kan med hänvisning till ovan anförda inte tillstyrka att

förslaget lägges till grund för ny namnlag. De principer utredningen utgår från bör omprövas. Mot en konsekvent tillämpning av principerna talar från namnskicket kända fakta och önskemål. – Önskliga förenklingar t. ex. i fråga om administrativa förvärv kan tillgodoses utan så långtgående förändringar av namnrätten som förslaget innebär.

Bilaga 3

1.20 Familjelagssakkunniga:

Vi har vid vår granskning funnit att utredningen innebär en utmärkt och skicklig översyn av namnlagen. Förslaget bör i allt väsentligt genomföras.

Lagregler om namn är i vårt land av ganska sent datum. I äldre tider var namnbildningen i stort sett oreglerad och följde vad som uppfattades som skick och bruk. Vissa föreskrifter meddelades dock till skydd för adliga namn. I övrigt var det först genom 1901 års förordning om antagande av släktnamn som ett mera allmänt system av regler tillkom i syfte att förhindra ett okontrollerat antagande av namn och därigenom skydda redan brukade släktnamn. Regler för familjerättsliga namnförvärv kom till genom giftermålsbalken och de båda barnlagarna 1917 och 1920. Först genom 1963 års namnlag samlades de spridda reglerna till en enhetlig lag.

Vid tillkomsten av dessa lagregler har en tydlig strävan varit att skapa en fast släktnamnsordning och att främja antagandet av särskiljande släktnamn. Resultatet härav kan dock knappast sägas motsvara vad man eftersträvat. Visst finns det egenartade släktnamn, även andra än de gamla adelsnamnen, och intresse hos bärare av sådana namn att slå vakt om släkttraditioner och vårda minnet av gångna generationer. Och det finns också ett stort antal andra namn som, utan att vara på detta sätt egenartade, är klart särskiljande och som, vare sig de bildats som fadersnamn eller har annan form, har en släktnamnsfunktion. Men för en mycket stor del av befolkningen gäller att deras namn inte kan betraktas som några egentliga släktnamn. De mest frekventa namnen är ett antal fadersnamn som utgår från de vanligaste förnamnen och en del enkla eller sammansatta namn som bygger på naturföreteelser eller utgår från Ortsnamn. Även sådana namn kan naturligtvis i särskilda fall bilda underlaget för en generationsföljd med stark släktsammanhållning. Men det är då inte namnets karaktär och skyddet för släktnamn som har någon betydelse.

Samtidigt som sålunda strävandena att åstadkomma särskiljande släktnamn för alla stannat av på halva vägen, har under de senaste decennierna släktnamn på flera sätt minskat i betydelse. Det har såsom utredningen framhåller icke längre samma roll såsom nödvändigt medel att identifiera personen. Denna roll har i allmänna sammanhang övertagits av personnumren, som genom datatekniken – på gott och ont – möjliggör en registrering och kontroll av individen i en helt annan utsträckning än vad släktnamnen gjorde. Kravet på namnstabilitet har därigenom försvunnit; det har inom denna registrering ingen betydelse om någon byter släktnamn en eller flera gånger, eftersom personnumret förblir oförändrat.

I det allmänna umgänget har en snabbt fortskridande dureform lett till att man inte längre håller reda på människors släktnamn lika mycket som förr. De framträder med förnamnet, och i en skolklass, i en förening, på en arbetsplats har kamraterna ofta inte så noga reda på släktnamnet. Detta innebär naturligtvis inte att släktnamnet helt förlorat sin uppgift, framför allt inte i sådana fall då det kan betecknas som egenartat. Men strömningen har onekligen gått i riktning mot att återge förnamnet den dominerande rollen.

Mot bakgrunden av denna utveckling kunde det övervägas om lagbestämmelserna alls borde utgå från föreställningen om ett släktnamn, vilken är ägnad att framhäva känslomässiga motiv mer än praktiska och sakliga. En neutral beteckning, såsom uttrycket efternamn, skulle måhända vara mera adekvat. Men även om man anser detta icke vara någon stor fråga som motiverar en total omredigering av namnlagen, måste man göra klart för sig att uttrycket släktnamn har en begränsad innebörd som bestäms av de regler som i olika situationer gäller för namnförvärv. Tanken på släktnamn kan alltså inte vara motiv för lagreglerna, bortsett från de särskilda regler som direkt har till syfte att skydda egenartade namn. Det primära måste i stället vara varje individs rätt att förvärva namn och, å andra sidan, de hinder som i vissa fall kan föreligga att anta ett namn som någon annan redan har rätt till. Innebörden i begreppet släktnamn får alltså följa som en konsekvens av de regler som man i dessa hänseenden bestämmer sig för.

Vi delar helt utredningens uppfattning att den syn man i olika sammanhang anlägger på förhållandet mellan man och kvinna, såsom makar eller eljest sasom föräldrar, bör vara en viktig grund för reformarbetet också när det gäller namnlagstiftningen. En strävan efter jämställdhet bör ha ett avgörande inflytande både på reglerna om makars släktnamn och på barns rätt till släktnamn vid födelsen eller vid senare namnbyte. Önskemål att i äktenskap få ett gemensamt familjenamn bör alltså inte längre tillgodoses genom den enda möjligheten att kvinnan ändrar sitt namn; principen bör i stället vara att båda makarna har samma rätt att anta den andres namn. Barn bör ha samma rätt till det ena eller det andra av föräldrarnas namn och det bör i detta hänseende icke göra någon skillnad om föräldrarna är gifta eller icke gifta. Utredningen har övertygande visat att denna barnets rätt till båda föräldrarnas namn icke kan lösas genom ett system med dubbelnamn, något som är främmande för vårt namnskick och skulle medföra praktiska olägenheter, och att reglerna sålunda måste förutsätta ett val mellan de namn som omfattas av barnets rätt till namn.

Det bör emellertid betonas att det inte finns något behov av att söka styra namnskicket genom tvingande regler eller regler som ger företräde åt en viss lösning av namnvalet. Den sociologiska undersökning som utredningen låtit utföra visar att det finns starkt uttalade önskemål om namnlighet mellan makar och mellan föräldrar och barn. Detta undersökningsresultat kan emellertid icke åberopas till stöd för att namnskicket måste styras genom

lagregler utan endast för att lagen bör ge utrymme för dessa uppfattningar och i rimlig grad också för avvikande meningar. Reglerna för de familjerättsliga namnförvärven bör alltså i största utsträckning lämna den enskilde frihet att välja mellan olika alternativ till vilka han har namnrätt.

Utredningen framhåller att en lagstiftning som icke ger företräde åt det ena eller andra könet på namnrättens område betyder att den agnatiska namnordningen, som sedan länge gäller hos oss liksom i flertalet andra kulturländer, faller ur ramen och att inte heller den kognatiska principen duger. Detta påpekande är naturligtvis riktigt och det skulle också kunna uttryckas så att själva släktbegreppet – när man nu talar om släktnamn – får en mindre snäv innebörd än tidigare. Denna konsekvens anser vi dock vara önskvärd. Det kan starkt betvivlas att en ensidig betoning av släktskap endast på manslinjen överensstämmer med hur man i andra sammanhang upplever släktskap. Det är säkerligen lika vanligt att man uppfattar sina nära anhöriga på kvinnolinjen som sina närmaste släktingar och att således släktbegreppet då har en vidare innebörd.

Namnrettskommittén framhöll att den agnatiska namnföljden har gammal hävd och att den för de inomäktenskapliga barnen är ett uttryck för samma betraktelsesätt som har lett till att fader ända till 1950 ensam var förmyndare för sådant barn och till att mannen tidigare hade en företrädesställning i fråga om förvaltningen av familjens ekonomiska angelägenheter och målsmansrätt över hustrun /SOU 1960:5 s. 103/. Departementschefen betecknade visserligen kommitténs förslag att barnet skulle ha rätt att välja mellan faderns och moderns namn som principiellt riktigt men vågade icke mot en kompakt remissopinion lägga fram förslaget oinskränkt. (Prop. nr 37 år 1963, s. 48). Därför tillkom den nuvarande regeln enligt vilken barnets förvärv av moderns namn icke betraktas som en primär namngivning utan som ett namnbyte, vilket kräver domstolsprövning att det är förenligt med barnets bästa. Denna prövning angavs uttryckligen vara tänkt som en spärr mot namnbyten och den har tydligen fungerat så också. Reglerna ger alltså på denna centrala punkt endast skenbart uttryck åt jämställdhet mellan föräldrarnas namn, i praktiken lämnar de ett kraftigt stöd åt bibehållandet av den agnatiska namnordningen. Detsamma gäller regeln att det fordras särskilda skäl för att barnet senare, sedan det fyllt 18 år, skall kunna efter ansökan få moderns namn. Dessa regler var inkonsekventa och föräldrade redan när de antogs. Efter ytterligare femton år måste de anses ha helt spelat ut sin roll.

Reservation av ledamoten i familjelagssakkunniga Ingrid Sundberg:

Nu gällande regler bör i allt väsentligt behållas. När det gäller hustru som vid vigseln förvärvat mannens släktnamn bör dock den ändringen genomföras att hon äger genom anmälan när som helst under äktenskapet återta det namn hon hade som ogift. Namnmyndighetens tillstånd skall alltså inte erfordras.

1.21 Utredningen om barnens rätt:

Till en början vill vi framföra vissa allmänna synpunkter på betänkandet. Enligt vår uppfattning präglas förslaget i de hänseenden som rör barnets rätt av en äldre tids synsätt, nämligen, att det är föräldrarna (vårdnadshavarna) som skall bestämma för barnet; underförstått att föräldrarna (vårdnadshavarna) alltid vet vad som är bäst för barnet. Vi menar att barn redan från tidig ålder skall ha rätt att vara med och bestämma i frågor som rör barnets angelägenheter samt att barnet när så är lämpligt själv skall kunna få bestämma i egna angelägenheter. En fråga som i hög grad rör barnets person är frågan om dess namn. Med hänsyn till att utredningen åberopar de strävanden som under senare år gjorts för att stärka barnens ställning är det förvånande att man inte i sina förslag tagit hänsyn till barnets intresse av att få påverka beslut om sitt namn.

1.22 Jämställdhetskommittén:

Jämställdhetskommittén tillstyrker i alla avseenden utredningens förslag. Vi är framför allt positiva till att den av ålder gällande agnatiska namnordningen upphör att gälla som ett led i strävandena för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

1.23 Sociala centralnämnden i Södertälje kommun:

Förslaget till nya regler för namnförvärv innebär att den enskilde får ett ökat utrymme att själv bestämma främst i fråga om sitt släktnamn. Härvid har också den av ålder gällande ordningen att det är faderns namn som ska föras vidare övergivits, vilket innebär ett stöd för strävanden mot jämställdhet mellan män och kvinnor. Sociala centralnämnden anser att beredningens förslag innebär en välbehövlig modernisering av namnlagstiftningen.

1.24 Sveriges advokatsamfund:

Enligt vad som sägs i direktiven har den allmänna samhällsutvecklingen och erfarenheterna från tillämpningen av namnlagen (1963:521) aktualiserat vissa reformfrågor och behovet av en översyn av lagen. Den ökade användningen av personnummer som identifieringsmedel har exempelvis minskat behovet från det allmännas synpunkt av stabilitet i namnordningen och större hänsyn kan därför tagas till de enskildas intresse av att själva få välja sitt namn. Likställigheten mellan män och kvinnor kräver större frihet för makar att som gemensamt släktnamn få välja kvinnans namn lika väl som mannens. I dessa synpunkter kan samfundet instämma.

I enskildas handel och vandel har dock släktnamnet, speciellt ett särpräglat sådant, alltså stort betydelse för personidentifikation. Om än i kreditgiv-

ning och annan yrkesmässig affärsverksamhet identifikation undantagslöst bygger på personnummer görs likväl en stor mängd transaktioner av enskilda som på grund av tillit till sina medmänniskor ej följer säkerhetsrutiner. Den möjlighet som lagförslaget ger såväl makar som barn att genom anmälan till pastorsämbetet byta och välja släktnamn kan utnyttjas av den som efter antagande av nytt namn alltså kan påräkna en tillit som inte skulle kommit honom till del om han bibehållit det namn under vilket han blivit känd. Behovet av särskilda regler ägnade att förebygga sådant missbruk synes böra övervägas vid fortsatt lagstiftningsarbete.

Då lagförslaget synes fylla reformbehovet och likställighetskravet mellan makar utan direkt påtagliga olägenheter är enligt samfundets mening förslaget till nya namnregler ägnat att läggas till grund för lagstiftning.

1.25 Pastoratstjänstemannaförbundet:

Från Pastoratstjänstemannaförbundets sida föreligger icke något invändande mot själva betänkandet av namnlagsutredningen.

1.26 Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund:

I direktiven för utredningen angav departementschefen att utredningen bl. a. skulle skapa en mera lättillgänglig lagstiftning än namnlagen anses vara. Efter att ha tagit del av utredningen finner man det ytterst tveksamt huruvida utredningen har lyckats tillskapa en lättillgänglig och enkel lagstiftning. I många stycken kan man fastslå att utredningens förslag är betydligt krångligare än namnlagens motsvarande regler. Däremot måste man medge att namnbytesförfarandet är något enklare än tidigare.

En annan fråga är om man på ett så enkelt sätt som utredningen har tänkt skall bryta den månghundraåriga tradition som råder inom namnrätten. Även om namntraditionen redan i och med genomförandet av namnlagen rubbats något synes det vara fråga värt huruvida inte jämlikhetssträvandena bör kunna tillgodoses på annat sätt än genom det fullständiga raserandet av hittills gällande namntraditioner.

Utredningen har ofta betonat vikten av namnstabilitet. Förslaget i dess nu föreliggande form synes ge helt motsatt effekt.

Utredningen har utgått från att personidentifikationen inte längre skulle ha samma betydelse som tidigare på grund av att de numera införda personnumren är tillräckliga som individualiseringsmedel. Detta ställningstagande bygger emellertid på det felaktiga antagandet att personnumren är kända i alla de sammanhang där en personindividualisering är nödvändig. För postverket och i vissa juridiska sammanhang torde avsaknaden av säkert identifikationsunderlag bli kännbart. Överhuvudtaget kan kommunikatio-

nen mellan människorna i det dagliga livet komma att försväras; exempelvis måste den bristande namnstabiliteten väsentligen öka omfattningen av utbyte av identifikationshandlingar av typ ID-kort, pass m. m.

Två reservanter i förbundets styrelse:

Enligt vår mening hade utredningens förslag i huvudsak bort tillstyrkas.

1.27 Riddarhusdirektionen:

Direktionen har att i sitt yttrande främst utgå från de intressen den har att bevaka såsom företrädare för den svenska adeln. Dessa intressen är i inte oväsentlig utsträckning av kulturell och kulturhistorisk art och delas för övrigt även av vidsträckt kretsar utom adeln. Enligt direktionens mening är namnskicket i Sverige en del av landets kultur och återspeglar alltjämt tidigare skeden av den kulturella utvecklingen. Namnskicket förtjänar därför att värnas om ifråga om såväl släktnamn som t. ex. ortnamn. Skäl torde saknas att ge släktnamnen sämre skydd än andra kulturellt betingade namn, och ändå ges ortnamnen sedan länge betydligt bättre skydd än släktnamnen. Direktionen har även sett som sin uppgift att göra sig till talesman för ett stort antal enskilda personer, som tillhör svenska släkter vilka spelat betydelsefulla roller i svensk politisk och kulturell historia. De ser sitt släktnamn som intimt förknippat med den kulturella miljö de tillhör. Även om dessa personer utgör en ringa del av landets befolkning är det enligt direktionens mening berättigat att deras uppfattningar och värderingar respekteras i en för dessa personer viktig fråga.

Utredningens förslag till lag om ändring i namnlagen medger en synnerligen vidsträckt frihet att välja namn och synes därvid gå längre än vad direktiven ger anledning till (s. 67 f). Förslaget måste anses alltför vittgående. Framförallt kan det inte vara riktigt att möjlighet ges personer att överta släktnamn utan att de har rätt till namnet. I detta sammanhang kan inte bortses från att vissa släktnamn kan te sig lockande att förvärva för mindre nogräknade personer som med hjälp av sådana namn hoppas inge oberättigat förtroende. Lagförslagets 24 § anvisar den företagsamme även möjlighet att genom anmälan på enkelt sätt förvärva ytterligare förnamn.

Direktionen kan inte heller underlåta att uttala sin oro över utredningens framhållande av personnumret som ett så säkert identifieringsmedel, att det allmännas intresse av namnstabilitet inte skulle vara lika framträdande som förr (s. 9). Det allmännas intresse av namnstabilitet gäller inte enbart att kunna identifiera den enskilde, en identifiering som för övrigt i det dagliga livet inte sker med nummer utan med namn. Det är lika mycket ett allmänt intresse att skydda de enskilda medborgarnas personliga integritet. Det kan tilläggas att om det – som utredningen påpekar – är ett enskilt intresse att få

förvärva det släktnamn man önskar är det lika väl ett enskilt intresse att andra inte förvärvar redan burna släktnamn på sätt som kan uppfattas som obehörigt.

Efter denna principiella deklaration – som utvisar att direktionen har åtskilliga invändningar mot förslaget olika delar – vill direktionen särskilt uppehålla sig vid vissa frågor rörande släktnamnen. Beträffande förvärv av släktnamn skiljer utredningen mellan familjerättsliga och administrativa namnförvärv. Utredningens förslag beträffande de *familjerättsliga namnförvärven* innebär sammanfattningsvis inte endast ett slutligt övergivande av den i svenskt namnskick traditionella agnatiska namnordningen, som ger företräde för fädernens namn framför modernens namn, utan dessutom – för det fall att föräldrarna har skilda släktnamn – att modern får bestämmanderätt beträffande barns namn. Utan hennes samtycke kan barnet inte få faderns namn. Om gifta föräldrar ej gemensamt anmäler att barnet skall bära faderns namn, får barnet automatiskt moderns namn. Förslaget inbjuder till namnskifte generation efter generation. Om ej annat anmäles, kommer makar att behålla sina namn efter vigseln. Man har anledning räkna med att en sådan lagstiftning kommer att påverka utvecklingen och att så småningom makar i regel kommer att bära särskilda namn. Många barn kommer att kunna välja mellan flera namn än fäderne- och modernens namn. Utredningen har anmärkt (s. 155) att "namnbyte kan ske utan prövning snart sagt hur många gånger som helst".

Med ett sådant perspektiv ter det sig inkonsekvent att i lagtexten behålla begreppet släktnamn. Namnrättskommittén försökte i sitt betänkande (SOU 1960:5 s. 92) definiera detta begrepp: "Såsom sådant (dvs. släktnamn) anses namn som uttrycker samhörighet mellan namnhavaren och hans föräldrar, barn och syskon och är avsett att oförändrat brukas generation efter generation för att utmärka sådan samhörighet." Definitionen torde ha legat till grund för kommitténs arbete och dess disposition av sitt lagförslag. I propositionen nr 37 till 1963 års riksdag deklarerades också att släktnamnet har blivit "en symbol för familjen och dess anknytning bakåt och framåt i tiden". Det namnskick som förordas är inte anpassat till detta släktnamnsbegrepp. Det får inte finnas anledning till påstående att lagstiftaren manipulerar med släktnamnsbegreppet. Släktnamn och efternamn får inte jämföras.

Som bilaga till betänkandet har fogats en sociologisk undersökningsrapport "Vad skall vi heta?" med underrubriken "Allmänhetens åsikter beträffande några frågor om efternamn". I rapporten redovisas resultatet av vad som betecknas som "Namnundersökningen 1975". Ett utskickat frågeformulär inleds med följande mening: "Regeringen har tillsatt en utredning med syfte att se över reglerna för vilket efternamn man skall ta eller få i samband med giftermål m. m." I fortsättningen påpekas betydelsen av att få veta vilka åsikter "svenska folket har i frågor om efternamn". I de därefter följande frågorna används undantagslöst ordet efternamn. Kanske

skulle undersökningen ha gett annat resultat om de tillfrågade getts anledning att fundera över skillnaderna mellan efternamn och släktnamn. Det kan ifrågasättas om en undersökning om allmänhetens åsikter beträffande "några frågor om efternamn" bör tjäna till vägledning vid utredningens överväganden angående släktnamn (s. 70). I betänkandet (s. 69) omnämns undersökningen men utan underrubrik. Anmärkningsvärt är vidare att i den följande redogörelsen för undersökningen har efternamn konsekvent betecknats som släktnamn.

Vad i utredningen anföres under rubriken "Adliga släktnamn" föranleder i och för sig ingen annan erinran från direktionens sida än att den finner utredningens förmodan längst ned på s. 147 alltför optimistisk.

Riddarhusdirektionen – som finner gällande namnlag av år 1963 alltför förhållandevis väl svara mot behovet – avstyrker att utredningens förslag i föreliggande form läggs till grund för lagstiftning.

Skulle likväl så bli fallet hemställer direktionen att dess synpunkter måtte beaktas och att hänsyn också tas till vad experten Hiljding anfört i sitt särskilda yttrande.

1.28 Genealogiska föreningen (GF):

Sammanfattningsvis förordar GF att barn i äktenskap liksom i nu gällande rätt som huvudregel förvärvar faderns släktnamn, att makars och barns släktnamnsförvärv begränsas av bestämmelser till skydd för egenartade släktnamn i enlighet med experterna Hiljding och Ugglas särskilda yttranden, att snarast – eventuellt som fristående åtgärd – lagbestämmelser införs som medger en mera liberal behandling av immigranternas avvikande namnseder än som regeringsrättens dom 1979-05-03 exemplifierar.

1.29 Centerns kvinnoförbund:

Centerns kvinnoförbund ser med tillfredsställelse att strävan mot jämställdhet mellan män och kvinnor haft starkt inflytande över utformningen av förslag till nya namnregler.

Valfriheten för den enskilde blir vad gäller släktnamn genom utredningens förslag större än tidigare.

Den starka betoningen av användningen av personnummer som identifikationsmedel genom registrering via data, gör dock att vi vill påpeka vikten av att den personliga integriteten skyddas i alla sammanhang.

Centerns kvinnoförbund tillstyrker med ovan gjorda påpekanden utredningens förslag.

1.30 Folkpartiets kvinnoförbund:

Bilaga 3

Folkpartiets kvinnoförbund vill framhålla att vi till vår glädje upplevt denna utredning, som från början aktualiserades genom en folkpartistisk riksdagsman, som rolig och stimulerande att läsa. Andan och slutsatserna i utredningen visar på ett klart uttalat tänkande framåt liksom på en stark känsla för jämställdhet mellan könen. Utredningen vill också ge utrymme för den enskildes önskemål liksom att man i flera förslag klart försökt att se till barnens bästa och ge dem möjlighet till identifikation med vårdnadshavaren. I stort instämmer förbundet helt med utredningens förslag och håller med om att släktnamnet kan väljas mer i enlighet med den enskildes önskemål nu, när man har personnumret som ett säkert identifikationsmedel.

Folkpartiets kvinnoförbund tillstyrker utredningen i sin helhet, dock med påpekandet att barnets intresse *alltid* bör komma i första rummet.

1.31 Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund:

Då den svenska namnrättens regler 1963 samlades i den nu gällande namnlagen, fanns det i riksdagens dåvarande första lagutskott en stark kvinnoopinion som hävdade, att förslagen inte tillräckligt anpassats till moderna tänkesätt och jämställdhetssträvanden. Ett äktenskap innebär en förening av två släkter med olika släktnamn, och det är inte lika självklart som förr att *mannens* släkt och dess efternamn alltid skall dominera, såvida ett domstolsbeslut inte sätter denna automatiska namnregel ur spel när det gäller barnens val av efternamn eller mannens önskan att anta det efternamn som hustrun hade före giftermålet.

Dessa synpunkter har nu, efter sexton år, inte bara vunnit gehör utan vidareutvecklats till tänkbara förslag om en efternamnsflexibilitet, som enligt förbundets mening kanske går väl långt. Det är riktigt att svenska medborgare numera, i den alltmer inträdande dataåldern, identifieras genom personnumret och inte genom för- och efternamn. Men det bör observeras att denna identifikation endast gäller individen i förhållande till olika myndigheter. Individen själv känner ingen personidentitet med sifferkombinationerna i personnumret. För- och efternamnet är fortfarande för individen det begrepp, som personifierar honom/henne inför sig själv, inför familj, vänner och arbetskamrater. Därför hävdar förbundet rent principiellt att huvudregeln bör vara, att en individ behåller sitt för- och efternamn under hela sitt liv, oavsett vilka familjegemenskaper han eller hon än kommer att ingå i. Den isländska traditionen förefaller oss härvidlag som föredömlig. För- och efternamnet, oavsett hur vanliga eller särskiljande de är, blir identitetsbegreppet för individen som sådan.

Omständigheter kan självfallet inträffa, som talar mot denna huvudprincip, i synnerhet sett mot bakgrund av de namnregler som gällt tidigare. Ett exempel är redan nu gällande namnlags medgivande av att en kvinna, som

skapat sig en ställning under släktnamnet från ett äktenskap, hon brutit upp från, får behålla detta som sitt eget också då hon gifter om sig.

Namnslagsutredningen utgår också från denna huvudprincip. Vardera maken skall behålla sitt släktnamn under äktenskapet. Utredningen har dock under intryck från Jan Trosts undersökning om 18–35-åringars inställning till efternamnsfrågan föreslagit att, när nyblivna makar önskar sig namngemenskap, denna skall kunna vinnas genom en enkel anmälan hos pastorsämbetet, både vid själva hindersprövningen och senare. Förbundet kan acceptera dessa tankegångar, vilka dels förenklar förfarandet inför myndighet, dels ger parterna möjlighet att stanna inför mannens eller kvinnans efternamn som gemensamt framtida släktnamn. De överensstämmer också med undersökningens slutsatser. Hela 60 % anser att på ett eller annat sätt makarna skall kunna få antingen mannens eller kvinnans namn eller att var och en behåller sitt eget namn.

Här har ett nytänkande ägt rum, som sannolikt kan tillskrivas jämlikhetsdebattens tes om den egna identiteten. Längre fram kommer en sociologisk undersökning säkerligen visa, att majoriteten i de familjebildande åldrarna håller på huvudlinjen, ett och samma för- och efternamn livet igenom. Men att utvecklingen går långsamt ger Jan Trosts undersökning också besked om. Huvuddelen av dem, som bott ihop längre eller kortare tid före giftermålet och alltså vant sig vid att uppträda under olika efternamn, har efter vigseln bestämt sig för att anta mannens släktnamn som gemensamt efternamn.

Sammanfattningsvis vill förbundet framhålla att betänkandet om nya namnregler har många förtjänstfulla tankegångar och förslag om tillvägagångssätt för namnbyten, som gör det enklare än den nuvarande byråkratiska ordningen. Utredningen har dock stannat vid generella lösningar för fall och situationer, som säkert kan förekomma men då endast i undantagsfall. Man kan sätta ett frågetecken för angreppspunkten att göra generella regler för sådana undantagsfall. De nya tankegångarna om gemensam vårdnad och barns rätt till nära och intima kontakter med båda föräldrarna, också om en separation inträffar, talar också för att en av de viktigaste förbindelselänkarna, namnidentiteten, i så stor utsträckning som möjligt bibehålls.

1.32 Fredrika Bremer-Förbundet:

Utredningen kännetecknas av att den på ett för statliga utredningar ovanligt konsekvent sätt följt principen om jämställdhet mellan könen.

Makar skall under äktenskapet behålla sina släktnamn såvida inte någon av dem vill anta den andres. Detta är givetvis det riktigaste från jämställdhetssynpunkt.

Utredningen redovisar en undersökning av allmänhetens uppfattning i namnfrågan. Den visar att ett övervägande flertal tycker att makar bör ha samma släktnamn. Utredningen avvisar emellertid det kanske närmast till hands liggande: att låta enderas släktnamn automatiskt bli bägges. Det är ett

betydelsefullt ställningstagande. Vi finner det mycket centralt att lagen står neutral och inte förespråkar vare sig kvinnans eller mannens namn. Med utredningens förslag kan dock människor lätt uppnå namngemenskap, om de så önskar. Utredningen ger därmed underlag för medvetna och i verklig mening fria val i namnfrågan.

Utredningen går också långt i att uppmuntra ett medvetet och fritt val av släktnamn för barn. Här har man emellertid måst föreslå en "hjälpregel": Om inte anmälan om barnets släktnamn görs inom sex månader, förvärvas det moderns släktnamn. Detta är det naturliga också med hänsyn till att barn födda i och utom äktenskap bör behandlas lika.

Avslutningsvis vill vi alltså tillstyrka utredningens förslag och framhålla att vi ser det som ytterst angeläget att förslaget genomförs i en ny på jämställdhetsprincipen grundad namnlag.

1.33 Föreningen Familj och Rätt (FoR):

"Personnumret är ett säkert identifikationsmedel. Med denna registreringsteknik, baserad på automatisk databehandling, blir det allmännas intresse av namnstabilitet inte lika framträdande som förr. Den enskildes intresse får därmed ökat spelrum." (Citat ur betänkandet, s. 9, 4:e st.)

Utredningen tillsattes 1972, dvs. vid en tidpunkt då resonemang om administrativ styrning och kontroll av svenska medborgare kopplades till sådana nya företeelser som nummeridentifikation, datorstödd redovisning och centrala datoranläggningar med ofantlig minneskapacitet. Vi har senare under 70-talet lärt oss inse faran med centrala data- och datoransamlingar.

Samtidigt har under 70-talet i psykosociala sammanhang betonats vikten av att individen har en personlig identitet. Den är grunden till individens trygghet. Namnet är en viktig del av den personliga identiteten – inte enbart för identifikation.

Skulle betänkandets propåer följas blir resultatet att många – med eller mot sin vilja – kommer att ha en rad olika släktnamn under både sin uppväxt och som vuxna; ett halvdussin namnbyten förefaller inte anmärkningsvärt. För dessa kommer namnet att sakna varje som helst identitetstrygghet. För det allmänna kan dessa personer i identifikationssammanhang aldrig framstå som andra än 10-siffriga personnummer. Rent logiskt måste då också övriga, dvs. de som aldrig byter namn eller bara gör det någon gång, i alla situationer där en registrering behövs, noteras under sitt personnummer.

Detta kan definitivt inte vara i den enskildes intresse. Möjligen fanns i tidigt 70-tal ett intresse för detta hos statsmakten och det allmänna, men förhoppningsvis inte nu längre.

Den närmast otroligt rika möjlighet till val och ändring av släktnamn som utredningen föreslår torde också få allvarliga konsekvenser för många myndigheter, affärsdrivande verk, banker, försäljnings- och informationsfö-

retag m. fl. Vid genomgången av remisslistan saknade FoR en rad instanser, som enligt FoR:s bedömning borde ha fått yttra sig om praktiska frågor, t. ex. rikspolisstyrelsen och Sveriges kronofogdar om spaning och delgivning samt post- och televerken om sin respektive problematik vid ett genomförande av förslagen. Arbetsmarknadens parter liksom UKÄ och SÖ borde, enligt FoR, också ha fått yttra sig.

FoR avstyrker utredningens förslag. FoR anser att utredningen inte kan läggas till grund för en ändrad lagstiftning. Skall namnlagen ändras enligt intentionerna i direktiven måste en helt ny utredning göras. FoR vill inte närmare gå in på bristerna i utredningen men finner det t. ex. anmärkningsvärt att utredaren något lättvindigt funnit att det inte finns behov/möjlighet för regler om namnförvärv för samboende.

Skulle regeringen – mot förmodan – finna att utredningen kan ligga till grund för en proposition om ändring av namnlagen hemställer FoR att synpunkterna i de särskilda yttrandena från experterna Ugglå och Hiljding beaktas.

2 Makars släktnamn

2.1 Svea hovrätt:

Hovrätten biträder NIU:s förslag, att de som ingår äktenskap behåller sina respektive släktnamn om de inte själva tar initiativet till att endera namnet skall vara deras gemensamma. Hovrätten anser vidare att anmälan om gemensamt namn före äktenskapet bör kunna ske, förutom hos pastorsämbetet, även till vigselförrättaren.

Se vidare bilaga 3:1 avsnitt 2:5.

2.2 Hovrätten för Övre Norrland:

Hovrätten har ingen erinran mot den frihet för makar att välja släktnamn som utredningen har föreslagit. Förslaget torde inte heller medföra några tillämpningsproblem.

För närvarande förvärvar hustrun vid vigseln, om hon så önskar, automatiskt mannens släktnamn. På grund av vad som är känt om förekomsten av antalet fall då hustrun önskar behålla sitt tidigare släktnamn och genom vad som har framkommit i den på utredningens uppdrag verkställda sociologiska undersökningen kan man förutsätta att det alldeles övervägande antalet makar önskar att få sin släktnamnsfråga löst på samma sätt som nu. Förslaget innebär emellertid att det i så fall behövs en skriftlig anmälan av hustrun hos pastorsämbetet. Till denna skall fogas ett samtycke från mannen. Även om en uttrycklig bestämmelse saknas om det, torde också detta samtycke behöva vara skriftligt. Antalet giftermål 1976 uppgick till 44 790. Om det antages att makarna i ungefär 80 procent av dessa

giftermål vill ha kvar den nuvarande ordningen, skulle förslaget innebära att ytterligare ungefär 36 000 blanketter årligen måste fyllas i jämfört med vad som nu är fallet. Den föreslagna huvudregeln förefaller därför att vara tämligen opraktisk.

Ur principiella synpunkter kan det också förefalla tveksamt om man som en huvudregel skall bestämma att namnolikhet skall råda mellan makar, då det är klarlagt att det överväldigande flertalet finner det lämpligt eller önskvärt att makar har samma släktnamn. Från allmän synpunkt är det dessutom önskvärt med namnlikhet mellan makar.

Trots dessa nackdelar anser hovrätten ändå att den av utredningen föreslagna huvudregeln bör kunna godtas, väsentligen med hänsyn till dagens starka strävanden mot jämställdhet mellan man och kvinna. Hovrätten vill emellertid framhålla som angeläget att det föreslagna anmälningsförfarandet hos pastorsämbetet verkligen blir så enkelt som möjligt. Det för många makar naturliga önskemålet om namngemenskap måste kunna tillgodoses på ett sätt som inte uppfattas som en besvärlig och administrativt krånglig procedur.

2.3 Kammarrätten i Stockholm:

Såvitt kan utläsas av den i betänkandet redovisade sociologiska undersökningen är önskemålet om namngemenskap mellan makar väl utbrett hos allmänheten. Erfarenheten av den gällande namnlagens tillämpning uppges också ge vid handen att de gifta kvinnorna endast i mycket ringa utsträckning begagnat sig av den möjlighet namnlagen ger dem att efter anmälan behålla sitt släktnamn under äktenskapet. Förutom att namngemenskapen anses symbolisera familjegemenskapen är – såsom anförts i betänkandet – otvivelaktigt åtskilliga praktiska fördelar förenade med namngemenskap. Det föreligger enligt kammarrättens mening ett starkt såväl offentligt som enskilt intresse av att namngemenskap allmänt förekommer i äktenskapet.

Mot bakgrund av det nu anförda är det enligt kammarrättens mening fel att såsom utredningsmannen föreslagit införa en huvudregel att envar av makarna behåller sitt före äktenskapet gällande namn. Huvudregeln bör i stället vara att makarna skall ta gemensamt släktnamn med valfrihet mellan mannens och hustruns. Vill de undantagsvis envar behålla sitt släktnamn före äktenskapet bör så kunna ske genom anmälan hos pastorsämbetet. Har makarna inte tagit gemensamt släktnamn och ej heller anmält att de vill behålla sitt släktnamn före äktenskapet bör – i enlighet med vad som synes vara de flestas önskan – som hjälpregel gälla att mannens namn blir makarnas gemensamma.

2.4 Västerås tingsrätt:

Bilaga 3

Av det framlagda förslaget tilldrager sig bestämmelserna om makars släktnamn och om barns släktnamn naturligt nog det största intresset. Vår nuvarande namnlag präglas av omsorg om namngemenskap inom familjen men ger samtidigt en vidsträckt möjlighet att göra avsteg därifrån, ehuru denna möjlighet mycket sällan utnyttjats.

Den sociologiska undersökning, som ingår i utredningsmaterialet ger också belägg för en fast rotad namntradition, som framför allt består i namngemenskapen inom familjen. Enligt undersökningens resultat ansåg det överväldigande flertalet, 78 procent, det lämpligt eller önskvärt att makar har samma släktnamn; 20,9 procent ansåg det betydelselöst och endast 0,8 procent menade att det var lämpligt med skilda släktnamn. Utredningsmannen anser sig också kunna utgå från att den bild undersökningen gett av allmänhetens inställning vid tiden för undersökningens genomförande 1975 är tillräckligt rättvisande för att kunna tjäna till vägledning vid utredningens övervägande.

Enligt tingsrätten bör en så fast rotad namntradition som den sociologiska undersökningen påvisar ej brytas utan tungt vägande skäl. Namngemenskapen i en familj är av stort värde, och regler som bidrager till namnsplittring måste, bl. a. av hänsyn till barnen, vara väl motiverade. Utredningsmannen framhåller också (sid. 86 n) att det skall till alldeles särskilt starka skäl för att avskaffa den på tradition grundade seden att kvinnan vid giftermål antager mannens namn.

Utredningsmannen anför (sid. 70 m. m. flera ställen) att släktnamnsfrågor under senaste tid (alltså efter 1975) blivit livligt uppmärksammade i den allmänna debatten, därvid särskild betydelse måste tillmätas de strävanden mot jämställdhet mellan könen som tagit sig uttryck i olika former, samt att en viktig grund för reformarbetet har blivit den senare tidens ändrade uppfattning om förhållandet mellan makarna i äktenskapet (sid. 82 x).

Det grundläggande betraktelsesättet skulle alltså vara ett annat nu än förr. Det som tillkommit är, enligt tingsrätten, att jämställdhetstanken slagit igenom på olika områden, bland annat på arbetslivets. Jämställdhetssynpunkterna har en avsevärd tyngd och principen om könens likaberättigande torde omfattas av praktiskt taget hela samhället. Om dessa synpunkter anlägges på namnrättens område får de närmast en symbolisk betydelse. Denna kan ej utan vidare lämnas åsido. Förmodligen upplever en hel del människor denna betydelse som viktig. Resultatet av den sociologiska undersökningen tyder dock närmast på att majoriteten av befolkningen ej har denna inställning. Enligt undersökningen ansåg 38,9 procent av de tillfrågade det vara bäst att båda makarna vid giftermålet automatiskt får mannens släktnamn men att hustrun genom anmälan kan få behålla sitt släktnamn. Ytterligare 25,4 procent ansåg det vara bäst att båda makarna automatiskt får mannens släktnamn, men dessa ville också ge mannen

möjlighet att genom anmälan taga hustruns släktnamn. Sammanlagt 64,3 procent förordade alltså en huvudregel att hustrun vid äktenskapets ingående förvärvar mannens släktnamn. Endast 13,3 procent uttalade sig för utredningens huvudregel att envar av makarna behåller sitt respektive släktnamn. – Utredaren anser sig emellertid kunna lämna undersökningen som vägledning och anför skälen härför i ett stycke på sid. 70. Varken det resonemang han där för eller det han för på sid. 82 utgör något egentligt stöd för hans påstående att opinionen efter den sociologiska undersökningen förskjutits. – Tingsrätten kan mot bakgrunden av det sagda icke finna att tillräckligt starka skäl framförts för den föreslagna regeln.

Vad utredaren anført om namnregler och förslag därom i andra länder – speciellt våra nordiska grannländer – synes ej ge något definitivt stöd för viss lösning. Utredaren har tagit fasta på ett norskt förslag som i väsentliga delar överensstämmer med den av honom föreslagna ordningen. Än starkare skäl talar emellertid för att tillmäta gällande dansk rätt, som helt strider mot förslaget, betydelse. Ett finskt förslag slutligen ger stöd åt föreliggande förslag i vad avser makars namn men talar emot det beträffande barns namn. Redogörelsen för den nordiska situationen ger snarast vid handen att övriga nordiska länder avvaktar det svenska förslaget. Förhållandena i de övriga nordiska länderna utgör alltså ej något stöd för utredningsmannens förslag att vardera maken vid äktenskapets ingående behåller sitt släktnamn.

Tingsrätten ställer sig positiv till förslaget att mannen genom anmälan kan förvärva hustruns släktnamn. Hustrun bör givetvis, som nu är fallet, genom en anmälan kunna behålla sitt släktnamn. – Reglerna bör således utformas så att hustrun vid äktenskapets ingående automatiskt förvärvar mannens släktnamn med rätt såväl för hustrun att efter anmälan behålla sitt eget släktnamn som för mannen att efter anmälan förvärva hustruns släktnamn. – Detta förslag strider ej på någon punkt mot grundsatser i de av utredningsmannen på sid. 82 anförda lagarna och resolutionerna.

Tingsrätten instämmer i det resonemang utredningsmannen för, som leder till att ett genom tidigare äktenskap förvärvat släktnamn ej får föras vidare till "tredje man". Bestämmelsen i 6 § 2 st. får anses vara en lämplig gränsdragning även om den kan bidra till namnsplittringen inom familjen. Denna regel innebär emellertid att den av tingsrätten förordade ordningen att kvinnan vid äktenskapets ingående förvärvar makens namn måste modifieras då mannen förvärvat sitt släktnamn från tidigare hustru. För detta fall, som torde bli mycket ovanligt, föreslås regeln att vardera maken bibehåller sitt namn.

2.5 Riksskatteverket (RSV):

RSV instämmer i utredningens förslag att man och kvinna behåller var och en sitt släktnamn under äktenskapet om de inte gör anmälan om annat. RSV ifrågasätter om inte i 6 § som första punkt bör insättas en bestämmelse om

detta med hänsyn till att den nya lagstiftningen på ett så avgörande sätt skiljer sig från den tidigare. RSV tillstyrker även förslaget att ena maken kan anta andra makens namn med dennes tillstånd. Att samtycke skall föreligga framgår ej av den föreslagna lagtexten. Då samtycke är en förutsättning för namngemenskap bör detta krav återfinnas i själva lagen.

Enligt förslaget skall vidare någon begränsning av möjligheterna att växla mellan makarnas namn ej föreligga utan namnväxling kan i princip ske hur många gånger som helst. På skäl som RSV allmänt framhållit bör anmälningsförvärv endast få ske en gång vid i övrigt oförändrade förhållanden. Under denna förutsättning – att ett en gång anmält gemensamt namn inte får ändras enbart genom ny anmälan till pastorsämbetet under äktenskapets bestånd – bör tillfogas att återgång till tidigare buret namn kan ske vid äktenskapets upplösning genom anmälan till pastorsämbetet.

Förslag till lagtext:

6 § Ingående av äktenskap medför ej ändring av makars namn. Make äger dock med andre makens samtycke vid äktenskapets ingående eller senare under bestående äktenskap genom anmälan hos pastorsämbetet som gemensamt släktnamn anta det namn denne senast hade som ogift eller under äktenskapet förvärvat för egen del.

Anmälan enligt första stycket får ej avse släktnamn som förvärvats på grund av tidigare äktenskap.

Anmälan enligt första stycket får ske endast en gång vid i övrigt oförändrade förhållanden.

Upplöses äktenskap får den som antagit andra makens namn återtaga det före anmälan burna namnet genom ny anmälan till pastorsämbetet.

RSV delar den i specialmotiveringen anförda uppfattningen att anmälan endast skall kunna ske till pastorsämbetet och inte till vigselförrättaren. Naturligen kommer namnfrågan – att behålla var sitt namn eller anta enderas som gemensamt – att bestämmas vid hindersprövningen och få effekt vid vigseln.

Reservation av styrelseledamoten i RSV Ingegerd Troedsson:

Riksskatteverket instämmer i sitt yttrande i utredningens förslag att man och kvinna behåller var och en sitt släktnamn under äktenskapet om de inte gör anmälan om annat. Jag delar inte den uppfattningen. Av hänsyn till barnen och i allmänt intresse bör i stället som nu namngemenskap mellan makarna vara den naturliga utgångspunkten. Jag menar därför att nuvarande regler i namnlagen bör kvarstå. Detta innebär att hustrun vid vigseln förvärvar mannens släktnamn, om hon inte dessförinnan till pastor eller vigselförrättare anmält, att hon ämnar behålla det släktnamn hon hade som ogift.

2.6 Patent- och registreringsverket:

Förslaget att makar, när de ingår äktenskap, skall kunna välja enderas släktnamn såsom gemensamt namn får anses ligga i linje med den moderna synen på jämställdhet mellan könen. Det får också anses överensstämma med modernt synsätt att ingen ändring automatiskt sker av enderas släktnamn. Var och en behåller sitt namn, såvida inte anmälan sker om gemensamt namn.

Patentverket delar utredningens bedömning i denna del och räknar med att den större valfrihet för makar som förslaget innebär kommer att hälsas med tillfredsställelse av alla som anser att släktnamnet är en faktor som berör jämställdheten mellan könen. Å andra sidan skall inte döljas att det finns en betydande konservatism i fråga om namnskicket. Enkäten ger ju vid handen att tre fjärdedelar av svenska folket anser det självklart att kvinnan vid gifte antar mannens släktnamn. Reformen kan sägas inbjuda till familjetvister när namnfrågan skall avgöras inför giftermål eller i fråga om barn. Det är därför viktigt att reformen åtföljes av en bred informationsverksamhet och att samhället avsätter resurser för en rådgivningsverksamhet.

Beträffande paragrafens (6 §) formulering vill patentverket framhålla följande. Utredningen anser (s. 160) att kravet på enighet mellan makar framgår av uttrycket "Vill makar - - -". Patentverket förordar att detta krav kommer till tydligare uttryck i lagtexten. Texten föreslås därför utformad på samma sätt som skett i 7 §. Den bör följaktligen lyda: "Vill makar ha gemensamt släktnamn, får endera med den andres samtycke genom anmälan hos" etc.

2.7 Kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts östra inspektionsområde:

Tvärt emot rådande tradition och klart utslag genom företagen namnundersökning utförd av docent Jan Trost föreslår beredningen att *huvudregeln* skall vara att makar behåller var och en sitt släktnamn under äktenskapet. Motivet till detta förefaller vara den iver med vilken man på sina håll vill markera kvinnans självständighet. Denna opinion är visserligen både högröstad och enträgen, men företräder dock en minoritet. Den kvinna som önskar behålla sitt släktnamn vid äktenskapets ingående skall givetvis ha möjlighet därtill utan omgång. Men att mot alla de starka skäl för namngemenskap, vilka beredningen själv redovisar, ändå föreslå som huvudregel skilda släktnamn är en icke ändamålsenlig förändring.

Den nya och verkligt angelägna reformen att mannen kan förvärva hustruns släktnamn kommer däremot att öppna möjlighet för ömsesidig namngemenskap och just jämlikhet och göra behovet av skilda släktnamn betydligt mindre än vad det kan förefalla vara i dag. Genom denna nya möjlighet får betydligt fler behålla/förvärva ett särskiljande eller särpräglat släktnamn, vilket är synnerligen önskvärt.

2.8 Kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts västra inspektionsområde:

Bilaga 3

Det förefaller i högsta grad anmärkningsvärt att namnlagsutredningen förklarar sig ej vilja grunda sitt förslag "på enstaka röster som höjts i den ena eller andra riktningen" (s. 69) utan vill ha ett bredare underlag grundat på en sociologisk undersökning hos allmänheten, men ändå så fullständigt nonchalerar den undersökning som gjorts. Undersökningen ger klart besked om att ett överväldigande flertal anser att namngemenskapen skall behållas både ur psykologiska och praktiska synpunkter. Detta framkommer också i utredningen (s. 86). Namngemenskap kommer icke i praktiken att kunna uppnås – såsom utredningen tror – genom huvudregeln att mannen och kvinnan behåller sitt släktnamn från tiden före äktenskapet om de inte anmäler att de vill ha gemensamt släktnamn. Utredningen fastslår (s. 86) att "Det skall alldeles starka skäl till för att en sådan ordning skall avskaffas" nämligen att hustrun förvärvat makens släktnamn. Jämställdhetssträvandena är icke "alldeles särskilt starka skäl" för en ändring. Man kommer genom denna huvudregel att bidra till att namngemenskapen upplöses. Då det enligt den sociologiska undersökningen endast är en försvinnande liten procent (0,8) som anser det vara bättre att makar har olika släktnamn, kan dessas önskemål tillgodoses inom ramen för nuvarande lagstiftning då ju hustrun äger rätt att behålla sitt släktnamn som ogift och genom en ändring av namnlagen bör möjlighet kunna ges för mannen att förvärva hustruns namn som ogift. Namngemenskap kan ej säkerställas genom sådan anmälan som utredningen avser. Det finns alltför stora risker för att anmälan ej kommer till stånd, varför förslaget huvudregel kommer att spoliära den fast rotade och av de allra flesta önskade namngemenskapen. För övrigt har utredningen frångått kravet på jämställdhet när det gäller mellannamn. Här får enligt förslaget endast en av makarna bära mellannamn.

2.9 Kyrkobokföringsinspektören i Härnösands stift:

Huvudregeln enligt förslaget är, att makarna vid vigseln behåller sina tidigare släktnamn. Något stöd för detta förslag har utredaren inte. Den nuvarande namnlagen har alltsedan 1964 givit kvinnan möjlighet behålla sitt släktnamn (i vissa fall efter medgivande av namnmyndigheten). Likväl är det i ytterligt få fall, som kvinnan beslutat behålla sitt tidigare släktnamn. Många gånger är det också så, att när kvinnan anmält, att hon vill behålla släktnamnet, så har hon därmed avsett att anmäla det som tilläggsnamn. Först när man bett kvinnan skriva sitt tilltänkta namn, har det klart framgått, att hon avsett anmäla sitt tidigare släktnamn som tilläggsnamn. Praxis visar alltså, att i de allra flesta fall betyder namngemenskap betydligt mer än formell jämställdhet i namnfrågan. Den enkät utredningen gjort bland människor i giftasåldern pekar entydigt i samma riktning. Endast en mycket liten minoritet har uttalat sig emot nu gällande huvudregel.

Huvudregeln bör alltså även i fortsättningen vara, att kvinnan vid vigsel förvärvar mannens släktnamn, om ej annat anmäles. Kvinnan bör dock fortfarande kunna anmäla behållande av tidigare släktnamn även om det förvärvats genom vigsel. I sistnämnda fall utan att inhämta namnmyndighetens medgivande. Det finns ingen reell anledning kräva ett sådant medgivande. Båda makar bör också genom anmälan kunna förvärva kvinnans namn som ogift. Anmälan bör kunna ske till pastorsämbetet både före vigseln som efter vigseln. Nuvarande spärr vid vigseln har visat sig olycklig och förorsakat onödigt besvär genom tvånget att gå till namnmyndigheten så fort vigselakten är över.

Sedan anmälan väl gjorts, bör återgång eller ändring icke kunna ske genom ny anmälan till pastorsämbetet, utan i sådana fall bör det vara tvång att göra ansökan till namnmyndigheten.

Därav följer, att FBF 14 § bör vara kvar.

2.10 Svenska språknämnden:

I utredningen föreslås (s. 84 ff.) att huvudregeln för äkta makar skall vara den att mannen och kvinnan behåller var och en sitt släktnamn under äktenskapet, om de inte gör anmälan om annat. Detta innebär ett markant brott mot nu gällande förhållanden och lagbestämmelser, dvs. att huvudregeln är att äkta makar har namngemenskap och att denna uppnås genom att kvinnan vid vigseln förvärvar mannens släktnamn. Nämnden instämmer i utredningens uppfattning att jämställdheten mellan man och kvinna bör medföra att namngemenskap skall kunna uppnås på två sätt, dels enligt hittillsvarande praxis, dels på det sättet att mannen vid äktenskapets ingående kan förvärva hustruns släktnamn.

I utredningen konstateras (s. 86) att det stora flertalet (78 %) av dem som svarade vid en av utredningen företagen sociologisk undersökning ansåg det lämpligt eller önskvärt att makar har samma släktnamn. Det förefaller rimligt att antaga att denna attityd till frågan om gemensamma eller skilda släktnamn inte kommer att förändras nämnvärt under överskådlig tid. Därför ter det sig mindre lämpligt att som huvudregel införa en princip som flertalet av befolkningen inte finner vara den lämpliga eller önskvärda.

Nämnden instämmer i utredningens uppfattning att det bör råda stor frihet för äkta makar när det gäller val av släktnamn. Det synes oss emellertid som om denna valfrihet skulle kunna uppnås utan att den lagstiftande myndigheten binder sig vid en viss uppfattning om vilket alternativ som skall vara utgångspunkten för lagen och därmed – utan att det sägs rent ut – ger uttryck åt en åsikt om vad som är eller bör vara det normala.

Enligt utredningens förslag skall anmälan göras hos pastorsämbetet om två makar inte vill behålla var sitt släktnamn. Det kan antas att antalet sådana anmälningar kan komma att bli mycket stort. Vi finner det naturligt att de som gifter sig i samband med äktenskapets ingående tar ställning till

namnfrågan, och vi anser det rimligt att anmälan om släktnamn alltid skall göras när äktenskapet ingås. Vi föreslår att 6 § första stycket får följande lydelse (högerspalten; i vänsterspalten utredningens förslag):

Bilaga 3*Utredningen*

Vill makar ha gemensamt släktnamn, får endera genom anmälan hos pastorsämbetet förvärva den andres släktnamn. Görs anmälan före äktenskapets ingående, sker namnförvärvet genom vigseln.

Språknämnden

Före äktenskapets ingående skall anmälan göras hos pastorsämbetet om de äkta makarna önskar bära var och en sitt tidigare släktnamn eller om de önskar namngemenskap genom att välja ettdera av dessa namn.

Detta nämndens förslag markerar tydligt den valfrihet som enligt nämndens – och också utredningens – mening bör råda. Möjligen medför nämndens förslag att vissa mindre ändringar måste göras på andra ställen i utredningens förslag till lagtext, men det rör sig i så fall om mycket obetydliga justeringar.

Enligt utredningens förslag skall äkta makar när som helst under äktenskapet kunna uppnå namngemenskap genom att de väljer ettdera av makarnas släktnamn som gemensamt namn. Nämnden anser att det eller de släktnamn som enligt nämndens förslag (genom anmälan hos pastorsämbetet) förvärvas vid äktenskapets ingående icke skall kunna ändras på annat sätt än genom ansökan hos namnmyndigheten. Också på denna punkt innebär nämndens förslag en avvikelse från utredningens. I utredningens sammanfattning (s. 9) diskuteras i korthet "det allmännas intresse av namnstabilitet och den enskildes intresse av att få förvärva det släktnamn han önskar". Det sägs att på grund av personnumren skulle "det allmännas" intresse av namnstabilitet inte vara lika framträdande som förr. Det står inte helt klart för oss vad som här menas med "det allmänna". Såväl offentliga myndigheter och institutioner som enskilda medborgare och privata företag m. m. torde ha ett starkt intresse av att det råder namnstabilitet – att inte samma person vid skilda tillfällen, kanske med korta mellanrum, förekommer med två (eller i olyckliga fall flera) olika namn. Nämnden anser att namnstabiliteten bör bevaras. För den skull bör givetvis möjligheterna att byta släktnamn inte inskränkas alltför hårt, men namnbytena bör regleras genom att namnmyndigheten får tillfälle att ta ställning till dem. Det blir sedan namnmyndighetens sak att se till att namnbytena i enkla fall (t. ex. återgång till före äktenskapet burna skilda släktnamn) kan ske utan större kostnader och utan onödig tidsutdräkt.

2.11 Domkapitlet i Uppsala:

Mot förslagets utgångspunkt ifråga om *makars* namn, nämligen att vardera maken behåller sitt släktnamn under äktenskapet, göres ingen crinran. Hustru kan redan nu enligt gällande rätt genom anmälan före vigseln behålla sitt släktnamn som ogift. Strävanden mot jämställdhet mellan man och kvinna talar också för ett övergivande av den hittillsvarande agnatiska namnordningen, trots de konsekvenser detta kan ha för namnstabiliteten. Det är då tillfredsställande att makar genom en enkel anmälan hos pastorsämbetet kan vinna namngemenskap.

Att döma av den ovannämnda sociologiska undersökningen kan detta förhoppningsvis förväntas bli en vanlig företeelse.

Om alltså förslagets utgångspunkt är godtagbar, så måste emellertid starka invändningar resas mot de möjligheter förslaget öppnar för make att när som helst utan vidare genom en enkel anmälan till pastorsämbetet återta tidigare släktnamn – detta såväl under äktenskapet som efter dess upplösning. En sådan praktiskt taget obegränsad möjlighet att utan myndighetsprövning byta namn kan i det praktiska livet leda till en ej önskvärd för att inte säga förvirrad namnsituation, som knappast kompenseras av personnummer som ett identifikationsmedel.

2.12 Domkapitlet i Lund:

Den med gällande namnlag införda ordningen att kvinna, som efter ansökan förvärvar nytt släktnamn därigenom förlorar ev. föddnamn är omotiverad och har vållat mycken förtret.

2.13 Domkapitlet i Härnösand:

Domkapitlet anser det av stor vikt att medlemmarna i en familj har namngemenskap, inte minst med tanke på familjeidentitetens stora betydelse för barnen. Som förslaget nu är skrivet finns inget som hindrar att barn i samma syskonkrets har olika släktnamn. Detta är mycket olyckligt med tanke på att namnet utgör en av grunderna för samhörigheten i familjen. Det framgår också av den sociologiska undersökning som gjorts att de flesta anser namngemenskap naturlig och att mannens namn enligt traditionen skall vara släktnamn. Domkapitlet anser att huvudregeln bör vara att äkta makar skall ha gemensamt släktnamn. Makarna bör ha valfrihet mellan mannens och hustruns namn. Om inget annat namn anmäls bör som automatiskt verkande regel inträda att mannens namn blir släktnamn. I den nya lagstiftningen bör som övergångsbestämmelse införas att makar som ingått äktenskap före lagens ikraftträdande skall kunna anmäla hustruns namn som ogift som släktnamn.

2.14 Familjelagssakkunniga:

Bilaga 3

De regler om makars namn, som infördes i giftermålsbalken år 1920 och som innebar att hustru med vigseln erhöll mannens släktnamn men fick möjlighet att efter anmälan bära sitt eget och mannens namn i förening, byggde inte på något äldre namnskick. Det motsvarade snarare ett tämligen nytt bruk, som väl vid denna tid var allmänt i städerna men icke kan antagas ha slagit igenom på alla håll i landet och särskilt inte på landsbygden. Att hustrun kunde använda mannens namn och i många situationer betecknades med detta kan väl ha tett sig naturligt. Den punkt där lagen innebar ett brott mot äldre namnsed var att hustrun skulle anses förlora sitt tidigare namn genom vigseln och icke längre ägde rätt att använda detta jämsides med eller alternativt till mannens namn. Den nyinförda möjligheten att använda dubbelnamn var alltför opraktisk för att kunna bli en ersättning härför. Namn kan inte alltid kombineras; redan av språkliga skäl kan detta vara uteslutet. Härtill kom att också dubbelnamnet innebar att släktnamnet ändrats med de komplikationer detta kunde medföra t. ex. för rätten att använda släktnamnet som näringskännetecken.

Giftermålsbalkens namnregler vållade opposition redan vid tillkomsten och de praktiska olägenheterna framkallade ett ökande krav på att hustrun skulle kunna behålla sitt släktnamn under äktenskapet. En sådan ändring genomfördes också genom namnlagen. Men även mot denna kan anmärkas att den präglas av en opraktisk stelhet. För att hustrun skall få använda enbart sitt tidigare släktnamn förutsattes att hon bestämmer sig och avger en förklaring redan före vigseln. Härtill kommer att den nuvarande regeln icke tillgodoser kravet på jämställdhet mellan makar i namnfrågan.

Vad saken gäller är att varje namnbyte kan medföra betydande praktiska olägenheter för den som är yrkesverksam på sådant sätt att namnet blir mer eller mindre inarbetat. Detta gäller inte endast så genomgripande ting som rätten att använda släktnamnet såsom firma. Även förmågan att utföra arbetsuppgifterna i en anställning, då de förutsätter vidsträckt kontakt med många människor, kan skadas av ett namnbyte. Å andra sidan kan varje människa ha ett intresse av namnlighet inom familjen för att underlätta en del kontakter i vardagssituationen med grannar, leverantörer, skola, andra föräldrar eller under resor etc. Detta leder alltså till att det finns ett visst behov att använda olika namn i olika situationer. Detta är förklaringen till att namnlagen kom att innehålla en möjlighet att anmäla tilläggsnamn. Trots att kommitténs förslag att lagen skulle innehålla en allmän regel om namnplikt fick utgå, ansågs det praktiskt motiverat att tilläggsnamn skulle få anmälas, så att de kom att inflyta i pass och andra officiella handlingar.

Det kan ifrågasättas om icke den idealiska lösningen på dessa problem skulle vara att båda makarna behåller sitt släktnamn opåverkat av det ingångna äktenskapet men att det öppnades en möjlighet för dem att anmäla att de hade för avsikt att såsom gemensamt familjenamn bruka det ena av

dessa släktnamn. Därigenom skulle man bättre hävda vad som bör vara en genomgående princip i namnrätten, att den som rätteligen förvärvat släktnamn har en ovillkorlig och självständig rätt till detta namn och icke skall behöva avstå från det i någon situation. Därvid skulle också de något svårtillgängliga reglerna om mellannamn för make kunna utgå.

Då emellertid den nu angivna tankegången förutsätter en viss omarbetning av förslaget, vill vi icke motsätta oss att man löser problemen rörande makes släktnamn på det sätt som utredningen föreslagit. Detta förslag har stora förtjänster. Det undanröjer det otympliga i att hustru för att få behålla sitt släktnamn måste vara särskilt verksam före vigseln. Det naturliga är i stället att den som vill byta är verksam för detta ändamål. Vill man få bytet till stånd redan från vigseln vållar det inga praktiska svårigheter eftersom man ändå för att ingå äktenskap måste uppsöka pastorsämbetet. Om det är flera eller färre som vill byta kan inte ha någon betydelse. Väsentligt är vidare att förslaget på ett konsekvent sätt beaktar jämställdheten mellan makarna. En viktig omständighet är också att förslaget i denna del överensstämmer med vad som nyligen genomförts i Norge och vad som föreslås i Finland. Vi tillstyrker alltså förslaget i fråga om makars släktnamn och har heller icke något att invända mot reglerna för mellannamn.

2.15 Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund:

Utredningen har föreslagit tre valmöjligheter för makar i fråga om släktnamn: 1. vardera maken behåller sitt namn; 2. makarna väljer mannens namn som gemensamt namn; 3. makarna väljer kvinnans namn som gemensamt namn. Om ingen anmälan görs behåller vid vigsel vardera maken sitt släktnamn. Då man givetvis måste anse – all erfarenhet talar härför – att en aktiv handling såsom anmälan sällan kommer till stånd blir följden att vardera maken kommer att behålla sitt ursprungliga namn. Namngemenskapen kommer därför att på sikt upphöra.

Förbundet anser att man bör slå vakt om namngemenskapen och föreslår därför att huvudregeln blir ett bibehållande av namnlagens nuvarande regel att hustrun vid vigseln förvärvat mannens släktnamn. För de andra av utredningen föreslagna alternativen tillämpas anmälningsförfarande. Skulle utvecklingen bli sådan att en mera betydande del kvinnor vid vigseln begär att få behålla sitt flicknamn kan en omprövning av namnändringsförfarandet då ske.

Såsom § 6 i förslaget är utformat finns det möjlighet för personer som av ett eller annat skäl anser sig betjänta härav att hur ofta som helst växla mellan makes och eget släktnamn. Förbundet skulle därför vilja se någon typ av spärr för att förhindra alltför ofta förekommande namnväxlingar. Detta förslag gäller även om växling mellan att ha eller inte ha mellannamn.

Två reservanter i förbundets styrelse (som har ansett att utredningens förslag i huvudsak hade bort tillstyrkas):

Bilaga 3

I fråga om makars släktnamn anser vi dock, som förbundsstyrelsen, att alternativet att makarna väljer mannens namn blir huvudregel och skall gälla om ingen anmälan sker. Först när en större del väljer att bibehålla vardera makens namn bör en övergång enligt utredningens förslag ske.

2.16 Riddarhusdirektionen:

I kommentaren till 6 § tredje stycket i förslaget har utredningsmannen framhållit (s. 161) "att förslaget ej innehåller någon bestämmelse om att äktenskapets upplösning medför förlust av släktnamn". Dessförinnan påpekas i betänkandet att den nya bestämmelsen i paragrafen medger att under äktenskapets bestånd återgå "till vilket som helst släktnamn maken haft", dvs. även namn från tidigare gifte. En hindersprövningsförrättare skall alltså söka klargöra för ett blivande äkta par att en namnöverlåtelse kan utnyttjas utan hinder av blivande skilsmässor och nya giften. Säkerligen kommer stora grupper att anse det vara naturligt att en före detta make efter skilsmässan och andra makens namnbyte i samband med nytt äktenskap skall vara befriad från skyldighet att ånyo tillhandahålla sitt namn. Utredningens metod att utan inskränkning laborera med en latent rätt till namn som när som helst kan återupplivas är säkerligen för många föga tilltalande.

2.17 Genealogiska föreningen (GF):

I fråga om makars släktnamn är utgångspunkten i förslaget, att vardera maken skall behålla sitt släktnamn under äktenskapet. Denna huvudregel är inte ett utslag av nytänkande utan i själva verket en återgång till det namnskick som kan sägas ha rått i Sverige sedan urminnes tid – för en minoritet av befolkningen till början av 1800-talet men för folkflertalet i stort sett ända fram till sekelskiftet och 1900 års släktnamnsförordning. Det upphävdes slutgiltigt först år 1963 med tillkomsten av den nuvarande namnlagen (NL). Seden att hustrun tar sin mans namn är alltså förhållandevis ung.

Att vardera maken som grundprincip behåller sitt eget släktnamn vid äktenskaps ingående ser GF som återupplivande av en uråldrig svensk namntradition, vilket ur såväl kulturell som genealogisk synpunkt är av värde. Mot bakgrund av dels denna historiska tradition, dels det förhållandet att en fast namnidentitet för en person hela livet igenom – den moderna dataregistreringen till trots – är till fördel för den genealogiska forskningen är GF sålunda beredd att tillstyrka detta förslag.

Som komplettering till denna grundregel tar utredningsförslaget upp NL:s möjlighet för makar att markera sin samhörighet genom ett gemensamt

(mannens) släktnamn. Men förslaget går ett steg längre – namngemenskap kan vinnas även genom att mannen antar hustruns namn som ogift, en utvidgning som förklaras ha tillkommit i jämställdhetens intresse. Även denna förändring i förhållande till gällande rätt anser sig GF kunna biträda. Föreningen ansluter sig emellertid härvid till det synsätt som företräds av experten Hiljding: övergången av den ena kontrahentens namn till den andre får anses grundad på en gemensam överenskommelse, alltså på ett "frivilligt samtycke av den make som upplåter sitt släktnamn för gemensam användning under äktenskapet". Upplöses äktenskapet genom skillnad bör i samband därmed avtal även träffas om släktnamnets fortsatta användning. I sista hand får frågan prövas vid domstol. Att en sådan talemöjlighet finns är enligt GF:s bestämda uppfattning av väsentlig betydelse till skydd för s. k. särskiljande eller egenartade släktnamn, antingen dessa är adelsnamn eller eljest av gammalt datum eller grundar sig på 1900-talets regler om administrativa släktnamnsförvärv.

Vikten av att i den nya lagstiftningen vidmakthålla det privaträttsliga skydd för släktnamn, som har en nära hundraårig tradition i den svenska namnrätten, har med sakkunskap utretts även av experten Uggla. GF delar helt dennes synpunkter. En ändring av lagförslaget i den av de båda experterna angivna riktningen torde vinna stöd av en massiv folkopinion och kan inte gärna erbjuda några lagtekniska svårigheter.

2.18 Folkpartiets kvinnoförbund:

När enligt förslaget vardera maken vid äktenskap får behålla sitt eget släktnamn eller välja att anta antingen kvinnans eller mannens släktnamn som gemensamt namn, finner förbundet den eleganta och den enda rätta lösningen vara – såsom utredningen också föreslår – att släktnamn bibehållas, om inte anmälan görs om namngemenskap. En så viktig sak som en namnändring måste vara ett medvetet, aktivt val. Bara genom att kräva ett personligt ställningstagande för namnändring – som för övrigt utgörs av en enkel anmälan och även får göras efter äktenskapets ingående – undviks att slentrian eller ett socialt, konservativt tryck kan bli utslagsgivande. Varje annan schablonregel skulle dessutom upphäva likställigheten mellan kvinnans och mannens släktnamn. Förbundet noterar också att detta överensstämmer med de finska och norska förslagen.

2.19 Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund:

Förslagen att den, som antagit andra makens släktnamn, när som helst genom anmälan hos pastorsämbetet kan återta sitt tidigare släktnamn, liksom att maken också genom anmälan kan anta samma namn, ställer sig förbundet tveksamt mot. Anledningen är inte densamma som framförs i experten Claes Ugglas särskilda yttrande, där hans invändningar främst

baseras på att de nu "egenartade" släktnamnen inte längre kommer att fungera som indikatorer på släktgemenskap och att därigenom grunden för den mödosamt framvuxna privaträtten till släktnamn urholkas. Vårt ställningstagande grundar sig på den principiella uppfattningen att man föds till individ och livet igenom behåller den ursprungliga identifikationsbeteckningen, för- och efternamnet.

2.20 Husmodersförbundet Hem och Samhälle

Förbundet vill i huvudsak ta upp frågan om namngemenskap inom äktenskapet. I utredningen föreslås att sådan namngemenskap ej skall uppstå automatiskt i och med äktenskaps ingående utan parterna skall ansöka om namngemenskap. Utredningen har bl. a. motiverat detta ur jämställdhetssynpunkt.

Förbundet anser, att den namngemenskap inom äktenskapet som blivit tradition i vårt land, liksom i många andra länder, är så betydelsefull att den bör bibehållas. Enligt förbundets mening har jämställdhetsfrågorna en djupare innebörd och löses inte med att parterna i ett äktenskap har skilda namn. Förbundet har däremot ej något att erinra mot att parterna i ett äktenskap kommer överens om vilket släktnamn som skall vara det gemensamma.

Barn inom äktenskap erhåller givetvis det gemensamma namnet och det måste vara en trygghet för barnen att även i namnet känna den gemenskap med familjen, som är så väsentlig inte minst under uppväxtåren. Förbundet ställer sig även kritisk mot det förslag, som utredningen framfört, när det gäller namnfrågan efter äktenskaps upplösning och ingående av nytt äktenskap. I konsekvens med förbundets uppfattning att namngemenskap inom äktenskap skall bibehållas, skall det ej heller vara möjligt för part i ett nytt äktenskap att behålla ett släktnamn förvärvat i ett tidigare äktenskap, dvs. det namn som en part genom tidigare äktenskap förvärvat skall ej kunna bli det gemensamma namnet i ett nytt äktenskap.

Förbundet anser vidare, att den möjlighet som tidigare funnits att bära mellannamn skall bibehållas.

Ur förbundets synpunkt är den väsentliga frågan att namngemenskap inom äktenskap bibehålles och att barn i äktenskap erhåller det gemensamma namnet, varför förbundet ej tagit ställning till de övriga olika förslag, som framförts och som bygger på att sådan namngemenskap ej finnes.

2.21 Föreningen Familj och Rätt (FoR):

Skall namnlagen ändras har FoR ett förslag, vilket innebär att varje individ från födseln har ett individuellt släktnamn som den sedan behåller livet ut, dock med rätt till ändring i princip enligt nuvarande regler. Vid äktenskap – och eventuellt även vid samboende om parterna så önskar – skall en av

parterna tillfoga ett tilläggsnamn, som blir barnens släktnamn. Innebörden av förslaget refereras här i korthet genom ett exempel.

Ex. Bengt Svensson och Anna Rosengren avser att gifta sig. Senast omedelbart före vigseln skall parterna skriftligen till namnmyndigheten (f. n. pastorsämbetet) anmäla sitt val av tilläggsnamn. Det finns två möjligheter.

1. Bengt Svensson behåller sitt namn. Hustrun tillfogar som tilläggsnamn Svensson och heter efter vigseln Anna Rosengren-Svensson. Barn i äktenskapet får släktnamnet Svensson.

2. Anna Rosengren behåller sitt namn. Bengt tillfogar som tilläggsnamn Rosengren och heter efter vigseln Bengt Svensson-Rosengren. Barn i äktenskapet får släktnamnet Rosengren.

Ann. Upplöses äktenskapet genom skillnad bör tilläggsnamnet slopas. Barnen skall dock behålla sitt släktnamn om inte särskilda skäl talar för ändring. Om den part som bär tilläggsnamn inte vill slopa detta skall den andra parten ha rätt att vid domstol påfordra att tilläggsnamnet inte längre får bäras, om inte särskilda skäl föranleder detta. Eventuellt nya barn, efter äktenskapsskillnaden, med annan man skall inte få tilläggsnamnet som släktnamn.

I betänkandet har föreslagits att barn till föräldrar, som tidigare båda varit gifta och som båda såsom släktnamn behållit sina "ingifta" namn, får fyra valmöjligheter: moderns respektive faderns födelsesläktnamn eller något av de namn modern eller fadern för närvarande bär som släktnamn. Detta bäddar för stridigheter inom familjen. FoR har i många år i många olika sammanhang hävdad, att lagstiftningen inte får inbjuda till stridigheter om barnen.

Med den namnregel som FoR föreslår måste föräldrarna redan före vigseln ta ställning till vilket släktnamn barnen skall bära. Man undviker på detta sätt framtida stridigheter om namnet.

Rent praktiskt får med FoR-förslaget vidare såväl Anna som Bengt möjlighet till att i alla utom rent officiella sammanhang stryka ett av de båda namnleden.

Enligt alternativ 1 kan Anna i vardagssammanhang antingen stryka Rosengren och ha namnsamhörighet med maken och barnen eller stryka Svensson och behålla sin personliga identitet genom att kalla sig enbart Anna Rosengren.

Enligt alternativ 2 kan Bengt i vardagssammanhang på samma sätt antingen stryka namnledet Svensson och ha namnsamhörighet med maken och barnen eller stryka Rosengren och behålla sin personliga identitet.

Den föreslagna huvudregeln för tilläggsnamn skulle också kunna gälla för samboende efter gemensam anmälan till namnmyndighet.

3 Ogifta sammanboende

Bilaga 3

3.1 Hovrätten för Övre Norrland:

De presenterade problemen med en särreglering i namnhänseende för ogifta sammanboende utgör även enligt hovrättens mening goda skäl för att avstå från en sådan reglering.

3.2 Kammarrätten i Stockholm:

Enligt direktiven borde vid utredningsarbetet övervägas om det fanns behov av särskilda regler om namnförvärv för samboende. Såsom framhålls i betänkandet har samlevnad utan äktenskap kommit att tillhöra vanligheten. Det ligger enligt kammarrättens mening i sakens natur att namngemenskap för denna form av familjebildning kan vara en för kontrahenterna lika betydelsefull fråga som för familjen i äktenskapet. Ett behov av namngemenskap synes särskilt föreligga när den samboende familjen består av föräldrar och barn. Särskilt bör framhållas att det för barnen kan vara värdefullt att få namngemenskap med båda föräldrarna liksom för barn i äktenskap. Det av utredningsmannen i annat sammanhang åberopade kravet på jämställdhet mellan barn i och utom äktenskap gör sig här starkt gällande.

Utredningsmannen har funnit sig inte böra föreslå någon särreglering för ogifta samboende. Med hänsyn till vad kammarrätten ovan anfört anser kammarrätten att behov av särreglering föreligger i fråga om samboende barnfamiljer. Nu gällande bestämmelser om ansökningsförfarande och krav på synnerliga skäl synes kammarrätten för dessa fall alltför restriktiva.

3.3 Västerås tingsrätt:

Beträffande ogifta sammanboende har utredningsmannen icke föreslagit några speciella namnregler. Tingsrätten instämmer i utredningsmannens synpunkter.

3.4 Riksskatteverket (RSV):

RSV delar helt utredningens synpunkter och anser sålunda inte det vara möjligt att för närvarande lagreglera de samboendes rätt till varandras namn i analogi med vad som gäller för gifta personer. Som redovisas i betänkandet förekommer i mycket sällsynta undantagsfall att ansökningar om antagande av samboendes namn beviljas enligt 12 § namnlagen. Beroende på utvecklingen i övrigt vid reglering av de samboendes rättsliga förhållanden kan det enligt RSVs mening komma att finnas skäl för en mera liberal praxis. I

nuläget bör emellertid några automatiskt verkande anmälningsförvärv inte medges de samboende utan dessa hänvisas till den centrala namnmyndighetens prövning.

Bilaga 3

3.5 Familjelagssakkunniga:

De lagstiftningsproblem som sammanhänger med det ökade samboendet under äktenskapsliknande förhållanden avser vi att behandla i vårt kommande huvudbetänkande. Utan att nu närmare utveckla synpunkter i detta ämne vill vi anföra att vi icke har någon erinran mot att utredningen icke i fråga om namn föreslår någon särreglering för gifta sambor.

4 Barns släktnamn

4.1 Svea hovrätt:

Hovrätten kan inte biträda förslaget att barns förvärv av släktnamn genom anmälan alltid kan få avse sådant namn som vederbörande förälder förvärvat p. g. a. äktenskap med annan än barnets andra förälder. Om föräldern förvärvat sådant namn p. g. a. tidigare äktenskap bör det kunna gå vidare till föräldrarnas barn endast efter prövning i ansökningsärendet. Om föräldern däremot "gifter sig till" ett namn bör barnet som utredningen föreslagit, liksom nu, kunna få samma namn med styvföräldrarnas samtycke.

När det gäller namnbyte genom anmälan för minderårigt barn vill hovrätten också i viss utsträckning bibehålla den nuvarande domstolsprövningen. I många av de fall som nu måste prövas är emellertid föräldrarna ense, i andra fall finns det i praktiken bara en förälder, antingen därför att den andre har avlidit eller därför att den andre aldrig deltagit i vårdnaden om barnet. För dylika fall vill hovrätten biträda förslaget att man slopar domstolsprövningen. Denna bör enligt hovrättens mening således begränsas till det fall då tvist föreligger mellan föräldrarna.

Hovrätten hävdar, att namnlagens systematik och terminologi bör bibehållas intakt. Detta innebär bl. a., att man skall behålla regeln att barn vid födelsen automatiskt förvärvat släktnamn och att varje bestämmelse om förvärv av släktnamn anger från vilken tidpunkt förvärvet sker.

I sina ställningstaganden till de olika föreslagna paragraferna har hovrätten utgått från dessa övergripande synpunkter.

Hovrätten delar utredningens uppfattning att man beträffande barns släktnamn bör eftersträva en regel som kan tillämpas på varje barn, oavsett om dess föräldrar är gifta med varandra eller inte. Som nyss sagts anser hovrätten att barnet vid födelsen automatiskt skall förvärva ett släktnamn. Dessa båda principer leder till att hovrätten som huvudregel förordar s. k. kognatisk namnföljd, dvs. att barnet förvärvat släktnamn efter modern –

vilket ju också kan innebära att barnet får ett släktnamn som föräldrarna har gemensamt. Har föräldrarna skilda släktnamn, bör de dock kunna häva presumtionen i huvudregeln genom att före barnets födelse till pastorsämbetet anmäla, att barnet skall förvärva faderns släktnamn.

När det gäller barns namnbyte efter födelsen ansluter sig hovrätten i huvudsak till nu gällande principer dock med den begränsning av domstolsprövning av minderårigas namnbyte som nyss redovisats.

Adoptivbarn bör, som utredningen föreslagit, ha samma möjlighet att förvärva adoptivföräldrarnas släktnamn som barn har att välja de biologiska föräldrarnas. Utredningens förslag att samma skall gälla för fosterbarn bör däremot enligt hovrättens mening ej genomföras, eftersom fosterbarnsförhållandet i namnlagen bara avser tiden då barnet är minderårigt och därför i namnrättsligt hänseende måste anses upphöra i och med att barnet lämnar fosterhemmet.

Se vidare bilaga 3:1 avsnitt 2. 1–4.

4.2 Hovrätten för Övre Norrland:

En svår fråga är vilken hjälpregel som skall väljas då föräldrarna har skilda släktnamn. Av utredningens redogörelse för främmande rätt framgår att alla stater synes tillämpa regeln att barn i äktenskap förvärvat faderns släktnamn, om föräldrarna inte bestämmer annat. Så är t. ex. fallet i Danmark. Andra regler har ännu inte heller genomförts i Norge eller Finland.

Om nu Sverige inför den av utredningen föreslagna hjälpregeln att barnet skall anses ha förvärvat moderns släktnamn, kan detta möjligen innebära komplikationer för de barn som har dubbelt medborgarskap, något som inte blir sällsynt genom den 1 juli 1979 genomförda ändringen av medborgarskapslagstiftningen.

Förslaget är även i övrigt tveksamt, eftersom det bryter mot den på gammal tradition grundade agnatiska principen. Utredningens skäl för att överge denna princip är att barn inom och utom äktenskap skall likställas i lagstiftningen. Det förefaller dock ogörligt att helt undvika särregler så länge äktenskapet finns kvar som institution. Bestämmelserna vid fastställande av faderskap är t. ex. fortfarande olika för barn inom och utom äktenskap.

En annan invändning är att förslagen till namnregler för makar och barn medför, att makar och föräldrar, som vid vigseln och barnets födelse förhåller sig passiva, behåller sina respektive släktnamn som ogifta och därigenom låter barnet förvärva moderns släktnamn. Med hänsyn till resultatet av den sociologiska undersökningen finns det skäl att tro att detta oftast skulle vara mot deras vilja. En utförlig information vid hindersprövningen och efter barnets födelse skulle visserligen minska antalet oönskade namnförvärv, men det kunde i och för sig vara mest praktiskt att ha automatiskt verkande regler som tillgodoser flertalets önskemål.

Även om det sålunda kan anföras betänkligheter mot en övergång från en

agnatisk till en kognatisk princip i fråga om hjälpregeln, delar hovrätten ändå utredningens uppfattning att en sådan övergång knappast skulle bli särskilt revolutionerande. De som vill följa traditionen kommer säkerligen att anmäla faderns släktnamn för barnet. Dessutom finns ju alltid möjlighet att, om hjälpregeln nu av någon anledning skulle ha blivit tillämpad, genom en senare anmälan byta till annat släktnamn som barnet har kunnat förvärva. Sammanfattningsvis finner hovrätten att den av utredningen föreslagna hjälpregeln bör kunna accepteras.

Beträffande *valmöjligheter och byte av barns släktnamn m. m.* anføres följande. I dag krävs domstols tillstånd för namnbyte enligt 1 § 3 st och 4 § namnlagen. Om den förälder som bär barnets släktnamn motsätter sig bytet, är domstolarna restriktiva med att lämna tillstånd. Om däremot samtycke lämnas, finner domstolarna nästan undantagslöst att namnbytet är förenligt med barnets bästa.

Anledningen till att denne förälders, vanligen faderns, inställning i namnfrågan har tillmätts så stor betydelse är att det har ansetts föreliggande beaktansvärd risk för att en namnändring mot föräldrarnas vilja skulle kunna menligt påverka förhållandet mellan denne och barnet (se NJA 1976 s. 81).

Utredningens förslag innebär att en uppnådd namngemenskap mellan barnet och föräldrarna efter skilsmässa skall kunna brytas för barnets del utan att den förälder som inte har del i vårdnaden blir tillfrågad om sin uppfattning.

Det är uppenbart att många föräldrar anser sina barns släktnamn vara en viktig angelägenhet som de kan engagera sig i även sedan de inte längre är delaktiga i vårdnaden. Hovrätten kan därför inte tillstyrka att släktnamn för barn får bytas utan att den förälder som bär samma släktnamn får yttra sig i ärendet. Det kan bl. a. inte uteslutas att en motsatt ordning i några fall innebär ökade svårigheter för makar att komma överens i vårdnadsfrågan vid en skilsmässa.

Som uttalats av högsta domstolen innebär det normalt från sociala, psykologiska och praktiska synpunkter klara fördelar för barnet att bära samma släktnamn som övriga medlemmar av den familj det tillhör. I de flesta fall lämnar också den förälder som är skild från vårdnaden samtycke till namnbytet.

Det bör därför enligt hovrättens mening inte finnas något hinder mot att, när samtycke föreligger, låta vårdnadshavaren anmäla namnbytet till pastorsämbetet. Eftersom barnet enligt förslaget får rätt att bära den ene föräldrarnas släktnamn som mellannamn kan också tänkas att samtycke kommer att lämnas i ännu fler fall än vad som är fallet för närvarande. Å andra sidan bör också förslaget att barnet erbjuds möjlighet att bära styvfaderns släktnamn som mellannamn medföra att antalet släktnamnsbyten för styvbarn minskar.

I de fall som återstår, dvs. då samtycke inte föreligger, bör emellertid

fortfarande domstol pröva om namnbytet är förenligt med barnets bästa.

(Vad gäller barnets samtycke till namnbyte se under rubriken Förfarandet enligt namnlagen m. m.)

Beträffande *fosterbarn*. Hovrätten ser barnets släktnamn som i första hand en angelägenhet mellan föräldrarna och barnet då det har uppnått viss ålder. Det är alltså dessa som bäst kan bedöma om ett namnbyte bör få komma till stånd. Har föräldrarna samtyckt till att fosterbarn antager fosterföräldrarnas eller enderas släktnamn, förefaller därför en domstolsprövning inte vara nödvändig. Hovrätten förordar samma ordning för fosterbarn som för övriga barn, dvs. finns samtycke från de föräldrar som bär barnets släktnamn kan byte av släktnamn ske genom anmälan till pastorsämbetet. Lämnas inte samtycke bör domstol pröva om namnbytet är förenligt med barnets bästa.

4.3 Kammarrätten i Stockholm:

Barnets rätt till faders eller moders släktnamn enligt de av utredningsmannen föreslagna reglerna innebär i princip stora variationsmöjligheter vid val av släktnamn. Förslaget härutinnan innefattar t. ex. möjlighet för makar som båda har släktnamn från tidigare äktenskap och som har fyra barn i sitt gemensamma äktenskap att ge alla barnen olika släktnamn. Barnen kan därefter komma att efter önskan sinsemellan växla dessa släktnamn. Även om missbruk inte behöver befaras i större omfattning i nu berörda hänseende ifrågasätter kammarrätten emellertid lämpligheten av en lagstiftning som erbjuder och som kan inbjuda till sådan ohämmad flexibilitet vid bestämmandet av barns namn.

Den av utredningsmannen föreslagna hjälpregeln för barns släktnamn därest anmälan inte inkommer inom föreskriven tid innebär en övergång från den på tradition grundade agnatiska principen till en kognatisk princip. En sådan ändring behöver visserligen såsom utredningsmannen framhållit inte befaras bli så genomgripande i praktiken som den ser ut på papperet. Emellertid kan den såsom utredningsmannen även framhållit befaras bli stötande för många. Kammarrätten finner därför den föreslagna hjälpregeln direkt olämplig. För det fall att anmälan om barns släktnamn inte inkommer inom föreskriven tid bör nu gällande bestämmelser om barns automatiska namnförvärv alltså i huvudsak kunna användas. För detta fall kan vidare ifrågasättas om inte vederbörande myndighet borde åläggas att ta kontakt med och vid behov anmoda barnets vårdnadshavare att anmäla barnets släktnamn. Om så sker skulle hjälpregler förmodligen behöva användas endast i enstaka fall.

Om endera av föräldrarna förvärvat nytt namn på grund av äktenskap med annan än den andre av föräldrarna krävs enligt 2 § i lagförslaget makens samtycke till att barnet skall få förvärva det nya föräldranamnet. Denna bestämmelse är i nedan angivet fall helt omotiverad. Med utgångspunkt i

utredningsmannens exempelsamling kan följande tänkas ifrågakomma. Bengt Rosengren, f. Svensson, och Inga Branting, f. Vallin, ingår äktenskap med varandra och behåller båda sina i tidigare äktenskap förvärvade namn. Inga Branting har utom äktenskapen en son Per med släktnamnet Vallin. Per vill som släktnamn ha moderns namn Branting. Det är som nyss sagts helt omotiverat att makens, dvs. Bengt Rosengrens, samtycke skall erfordras till detta namnbyte. Visserligen äger Bengts och Ingas barn i äktenskapet också ta namnet Branting som släktnamn men de äger också ta namnet Vallin. Den verkliga intressenten i fråga om Pers namnbyte synes emellertid vara Ingas ex-makc herr Branting. Denne behöver däremot såvitt framgår av lagförslaget inte avkrävas något samtycke. Ovanstående är ett exempel på att de föreslagna bestämmelserna kan bli nog så komplicerade i tillämpningen.

4.4 Västerås tingsrätt:

Beträffande barns släktnamn får valet av huvudregel för makars namn givetvis stor betydelse för lösningen av namnfrågor för barn. Vad avser barn utom äktenskap anser tingsrätten, lika med utredaren, att något realistiskt alternativ till nu gällande huvudregel att barnet får moderns namn ej föreligger.

För barn i äktenskap finns anledning att se till utfallet av den sociologiska undersökningen – frågorna 2, 3 och 5. Svaren ger vid handen att en klar majoritet av de tillfrågade, 63,2 procent, anser det mycket olämpligt eller ganska olämpligt att barn har annat namn än den ene av föräldrarna, medan hela 74,4 procent anser det vara mycket önskvärt eller lämpligt att alla medlemmar i familjen har samma namn. Detta rimmar mycket illa med de av utredaren föreslagna huvudreglerna, vilka, om de slår igenom, skulle medföra att en av föräldrarna får annat namn än barnen. Fråga 5 utgår från att föräldrarna har olika namn. Utredaren synes ha fäst avseende vid hur denna fråga besvarats (s. 104 ö). Svaren ger emellertid föga vägledning. Som frågan formulerats tycks alternativ 3 vara det enda som ger föräldrarna möjlighet att påverka namnvalet. För det fall att som svarsalternativ upptagits att huvudregeln skulle vara att barnet fick mannens namn men att föräldrarna hade möjlighet att genom en enkel anmälan bestämma att barnet skulle få moderns namn, skulle utfallet med stor säkerhet blivit en helt annan. Frågan är tyvärr olyckligt formulerad. Oavsett hur det förhåller sig med tolkningen av svaren på frågan är det lika orrealistiskt beträffande barn som makar, att ha en regel som förutsätter ett val. En huvudregel som avgör frågan om ej de berörda parterna fattat något beslut är en absolut nödvändighet. Denna tankegång delas av utredaren (s. 105 ö). Den konstruktion med en sexmånaders betänketid som utredningen föreslagit i 1 § 2 st är en lagteknisk otymplig och innehållsmässigt olämplig lösning – jämför förslaget s. 103 m. En huvudregel med verkan från barnets födelse måste vara att föredraga.

Fråga uppstår sedan om faderns eller moderns namn skall ha företräde. Utredningen har därvid stannat för moderns namn under hänvisning till att därmed samma regler gäller för barn inom och utom äktenskap (s. 105). Tingsrätten anser emellertid att detta argument ej har någon större tyngd. Den principiellt viktiga synpunkten måste vara att barnet tager någon av föräldrarnas namn. Vid valet mellan deras namn bör den fasta namntraditionen, som talar för faderns namn, fälla utslaget.

Utredaren tillstår att förslaget i denna del kan befaras bli stötande för många, men försvarar det med att de flesta makar troligen även i fortsättningen kommer att välja namngemenskap – således mot förslagets hjälpregel (s. 105 n). Detta visar väl svagheterna i förslaget. Vid genomläsande av detsamma slås man vid upprepade tillfällen av att utredaren på ett klargörande sätt påvisar svagheter i den föreslagna ordningen men slutligen, utan att anföra några tungt vägande skäl, finner sig böra förordad denna.

Av vad tidigare anförts framgår att tingsrätten förordar att nuvarande huvudregel avseende barn i äktenskap bibehålls. Tingsrätten anser vidare, lika med utredaren, att barn bör få antaga släktnamn som förälder förvärvat från make i tidigare äktenskap.

Ingen erinran finns att anföra mot utredningens förslag avseende adoptivbarn utom vad som följer av tingsrättens inställning avseende barn i äktenskap, nämligen att barn där föräldrarna har olika namn in dubio förvärvat faderns släktnamn. Rättslig prövning utgör en lämplig avvägning för det fall adoptivbarn önskar behålla släktnamn det hade före adoptionen.

Tingsrätten instämmer icke i förslagets 1 § 3 st att barn genom en enkel anmälan äger förvärva endera föräldrarnas namn som ogift. Det föreslagna innebär risk för namnsplittring inom familjen, och tillräckligt starka skäl har ej framförts för en sådan ordning. Eventuellt kan möjlighet ges därtill efter rättslig prövning. Det sagda innebär att bestämmelsen i 2 § 1 st bortfaller.

Beträffande byte av barns släktnamn konstaterar utredningen först (s. 108) att förslagets rika valmöjligheter avseende namn för barnet vid dess födelse och den omständigheten att barnets vårdnadshavare då bestämmer valet bör leda till att man avstår från rättens eller namnmyndighetens prövning. Då barn födda i äktenskap önska utbyta faderns namn mot moderns eller styvfaderns namn, prövar enligt nu gällande lag rätten om namnbytet finnes vara förenligt med barnets bästa. Det förhållandet att faderns intresse för barnet kan vara i hög grad beroende av om detta bär hans namn behandlas utförligt i förarbetena till lagen och är av avgörande betydelse för nuvarande rättspraxis. Utredningen behandlar ej alls faderns situation och inställning till barns namnbyte. Det konstateras endast att faderns intresse kan bli åsidosatt (s. 110 m). Tingsrätten beklagar att denna viktiga fråga ej behandlats under utredningsarbetet.

Tingsrätten ifrågasätter om utredningens principiella resonemang på

s. 109 är tillräckligt bärkraftigt. Bör det inte snarare anses vara fråga om praktiska lämplighetsöverbäganden? En svaghet i utredningens resonemang demonstreras på s. 110 x, där den slutsatsen drages att barnet självst bör bestämma i frågan men där det också konstateras att i praktiken barnets vårdnadshavare i stor utsträckning blir den bestämmande. Men som nyss sagts utestänges därmed den av föräldrarna som ej har vårdnaden. Det sagda skulle kunna leda till att tingsrätten önskar behålla nu gällande prövningssregler. Emellertid måste sägas att tingsrättens erfarenhet av prövningen i namnrenden inte är odelat positiv. Dessa processer är ofta uppsplitande och framstår som efterspel till äktenskapsskillnaden. Man får ofta intrycket att stridigheter i namnfrågan har en polariserande inverkan och lägger hinder i vägen för en god kontakt mellan föräldrarna till nackdel för barnen. Namnfrågan har ej sådan betydelse att avgörande därav bör tillåtas taga sådana proportioner. Därtill kommer att den restriktiva praxis som gäller för namnbytet är svårförståelig för många. Tingsrätten vill därför ej motsätta sig att den rättsliga prövningen avskaffas.

4.5 Socialstyrelsen:

Förslaget om att föräldrarna skall få 6 månaders betänketid före anmälan av barns efternamn till pastorsämbetet är diskutabelt. Namnlösheten innebär praktiska olägenheter i vissa fall. Det gäller de barn som inte kan tas emot av sina föräldrar utan vårdas på olika institutioner (sjukhus, spädbarnshem, vårdhem). Av praktiska skäl måste institutionerna/personalen namnge barnen, att identifiera dem endast som nummer är orimligt och också etiskt stötande. Den hjälpregel, som utredningen föreslagit och som skall tillämpas om barnet inte namngivits inom angiven tid, borde i stället göras till huvudregel och gälla alla barn som inte namnges i samband med födelseanmälan till pastorsämbetet. Därmed skulle man få en likvärdig behandling av alla barn, oberoende av om föräldrarna är gifta eller inte. Barnen skulle alltså i sådana fall registreras på moderns namn. (Se också under rubriken *Förfarandet enligt namnlagen m. m.*)

I förslaget förekommer termerna fosterbarn, fostermoder, fosterfader och fosterföräldrar (se även 5 § lagförslaget). Då dessa termer i propositionen till ny socialtjänstlag utmönstrats ur sociallagstiftningen, bör en samordning av terminologin komma till stånd.

4.6 Riksskatteverket (RSV):

Formuleringen i namnförslaget 1 § andra stycket första meningen "det av namnen som anmäles till pastorsämbetet" synes RSV mindre lämplig, eftersom ett anmälningsförvärv ju alltid avser det namn som anmäles. Meningen kan lämpligen omformuleras till "Har föräldrarna skilda släktnamn, förvärvat barnet vid födelsen ettdera namnet, som inom sex månader

skall anmälas hos pastorsämbetet”.

För det fall föräldrarna ej anmäler släktnamn för barnet, föreslår utredningen att barnet vid födelsen skall anses ha förvärvat moderns släktnamn. RSV ifrågasätter lämpligheten av detta med hänsyn till de praktiska konsekvenser som kan uppstå genom ett sådant avsteg från vad som hittills gällt och som är väl förankrat i gammal sedvänja, nämligen att barn i äktenskap förvärvar faderns släktnamn och barn utom äktenskap moderns. Föräldrarna kan genom anmälan ge barnet den andres släktnamn om detta namn skulle föredragas. Här liksom tidigare vill RSV understryka att anmälningsförvärv bör få ske endast en gång vid i övrigt oförändrade förhållanden.

RSV vill vidare rikta starka invändningar mot förslaget att barn skall kunna få någon av föräldrarnas släktnamn som ogift även om föräldrarna ej bär namnet. Skulle detta förslag bli gällande kan ett barn i vissa fall få fyra släktnamn att välja mellan, varvid det skall noteras, att två av namnen ej bärs av föräldrarna, vilka tidigare förkastat detsamma och genom anmälan förvärvat annat släktnamn. Det finns enligt RSV:s mening inte någon anledning att direkt motverka namnstabiliteten genom att tillåta barn att bära annat släktnamn än något av föräldrarnas namn. Det i utredningen anförda skälet, att barnet genom att förvärva det släktnamn fadern eller modern hade som ogift skulle framhäva sin samhörighet med den enes eller andres släkt, trots att fadern eller modern valt att antaga annat släktnamn, kan knappast ha någon större bärkraft. RSV anser att barnet i normalfall alltid bör ha namngemenskap med någon av föräldrarna. Anmälningsförvärv bör vidare här som i övriga fall endast kunna ske en gång vid i övrigt oförändrade förhållanden.

I 2 § andra stycket föreslås att om endera av föräldrarna förvärvar nytt släktnamn på grund av äktenskap med annan än den andra av föräldrarna får barnet genom anmälan anta det namnet om maken samtycker härtill. Enligt RSV:s uppfattning skall omyndigt barn genom anmälningsförvärv alltid kunna erhålla namngemenskap med sina föräldrar eller, om endast den ene har vårdnaden, med denne. RSV anser därför inte i detta fall att makens samtycke är erforderligt, om barnet är under 18 år.

Första och tredje styckena av 2 § bör utgå då dessa bestämmelser medger ett obegränsat antal anmälningsförvärv.

Adoptivbarn. RSV anser det inte nödvändigt med den föreslagna hjälpregelein i 3 § andra stycket enligt vilken adoptivbarnet förvärvar adoptivmoderns namn om adoptionshandlingens inte innehåller släktnamnsuppgift för barnet. Eftersom rätten alltid prövar en adoption torde det vara tillräckligt med en föreskrift om att släktnamnet på adoptivbarnet skall uppges i adoptionsansökningen. Skulle de tilltänkta adoptivföräldrarna ej ens vara överens i denna fråga torde grund finnas för tvivel på adoptionens tillämplighet.

På samma skäl som angetts i det föregående beträffande barn anser RSV

att adoptivbarnet inte skall kunna förvärva namn som ingen av adoptivföräldrarna bär. Stadgandet i 3 § tredje stycket bör därför utgå.

Självklart är vidare att släktnamn för myndig person som adopteras inte skall kunna ändras utan den adopterades tillstånd. I enlighet med huvudregeln i 41 § bör vidare släktnamnsändring för adoptivbarn som fyllt 15 år inte få ske utan barnets samtycke.

I 4 § andra stycket andra meningen föreslås att samtycke erfordras från den nya maken när adoptant vid omgifte antagit makens namn och detta namn anmäls för adoptivbarnet. På skäl som tidigare anförts anser RSV detta ej erforderligt för omyndigt adoptivbarn.

Första och tredje styckena av 4 § bör utgå då dessa bestämmelser tillåter obegränsade anmälningsförvärv.

Styvbarn. Enligt nuvarande bestämmelse i 4 § namnlagen får styvbarn under 18 år, vars moder antagit styvfaderns släktnamn, genom anmälan antaga dennes släktnamn efter styvfaderns samtycke och rättens tillstånd. Något särskilt stadgande för styvbarn behövs inte eftersom sådant förvärv täcks av 2 § andra stycket i lagförslaget. På skäl som RSV tidigare anført bör inte samtycke av styvfadern, resp. styvmodern krävas om barnet är under 18 år. Denna åldersgräns synes vara en rimlig avvägning mellan barnets rätt till namngemenskap med sina föräldrar och namnbärandens (styvfaderns eller styvmoderns) eventuella intresse av att hans (hennes) namn inte skall förvärvas av andra makens barn.

Fosterbarn. RSV vill inledningsvis nämna att enligt prop. 1979/80:1 (s. 316) om socialtjänsten föreslås att begreppet fosterbarn skall utmönstras ur lagstiftningen. En anpassning i namnlagen bör ske till den benämning som kommer att användas i sociallagstiftningen.

RSV instämmer i förslaget att domstols prövning alltså skall fordras för att barn skall få antaga fosterföräldrarnas namn.

Som tidigare anförts anser RSV att barn alltid skall kunna ha namngemenskap med envar av sina föräldrar, det må gälla biologiska eller adoptivföräldrar. Så bör även vara förhållandet i konstellationen fosterbarn–fosterföräldrar. Bestämmelsen om samtycke från den av fosterföräldrarna som förvärvat nytt namn eller – vid förvärv av makes släktnamn – dennes samtycke bör därför utgå i 5 § 3 stycket om barnet är under 18 år. Som framgår av stadgande i 41 § får namnbyte inte ske utan fosterbarnets samtycke om barnet fyllt 15 år.

Andra och fjärde styckena av 5 § bör utgå så att ett obegränsat antal anmälningsförvärv kan förhindras.

Reservation av ledamoten i RSV:s styrelse Ingegerd Troedsson:

Namnlagsutredningen föreslår att om endera av föräldrarna förvärvat nytt släktnamn på grund av äktenskap med annan än den andra av föräldrarna får barnet genom anmälan anta det namnet *om maken samtycker därtill*. Jag

deklar den uppfattningen och motsätter mig således RSV:s uppfattning som innebär att makes samtycke inte är erforderligt om barnet är under 18 år.

4.7 Patent- och registreringsverket

Mot utredningens förslag i fråga om barns släktnamn har patentverket i stort sett intet att invända. På ett par punkter, som berör 1 §, ifrågasätter verket dock de valda lösningarna.

Utformningen av hjälpregeln i 1 § andra stycket kan få en konsekvens som inte ligger i linje med kravet på jämställdhet mellan könen. Om nämligen, i det fall att båda föräldrarna är vårdnadshavare, modern vägrar underskriva anmälan till pastorsämbetet att barnet skall få faderns namn, inträder vid sexmånadersfristens utgång automatiskt hjälpregeln, och barnet får moderns namn – även utan faderns samtycke. Det blir med andra ord alltid modern, som i sista hand avgör vilket släktnamn barnet skall ha.

En möjlighet att undvika denna konsekvens kan vara att i hjälpregeln skilja på det fall att föräldrarna är gifta med varandra och det där så inte är fallet. I det förra fallet kunde barnet få faderns namn, i motsatt fall moderns. Härigenom skulle bättre balans uppnås mellan fars namn och mors namn. Det skulle emellertid innebära att barn i och utom äktenskap behandlas olika, något som man i andra sammanhang sökt undvika. Eftersom någon ytterligare lösning av hjälpregelproblemet är svår att finna – det är ju knappast tänkbart att låta söner få faders och döttrar moderns namn eller vice versa – måste man enligt patentverkets mening acceptera att modern alltid får det avgörande ordet i fråga om barns släktnamn.

1963 års namnlag innebar en utveckling av släktnamnskyddet efter immaterialrättsliga grundsatser. Den reform som nu föreslås uttunnar det immaterialrättsliga draget och kan sägas ge grundvalen för det framtida namnskicket en mera socialt familjerättslig betoning. Denna ändrade inriktning av lagstiftningen kommer särskilt i dagen när man granskar konsekvenserna av 1 §.

Om make, som i äktenskap förvärvat andra makens namn, efter skilsmässa ingår nytt äktenskap och därvid behåller det i det första äktenskapet förvärvade släktnamnet, kan barn i det nya äktenskapet ges fars eller mors på detta sätt från det första äktenskapet medförda namn. Släktnamnet kommer i detta fall att bäras av personer som inte har någon släktskap med den från vilken namnet härleds och det kan föras vidare till än mer avlägsna personkretsar.

Denna konsekvens av utredningens förslag strider mot de intressen som särskilt bärare av egenartade släktnamn och som väl sammanhållna släkter kan ha att med uteslutande av andra än till slakten nära knutna personer kunna hävda ensamrätt till ett namn. Det är visserligen sant att redan nuvarande namnlag öppnar möjlighet för fränskild kvinna att behålla sin f. d. makes släktnamn och utan hans tillstånd föra det vidare till utomäktenskap-

ligt barn. Men i och med att namnet enligt förslaget kan föras vidare även av mannen och till barn i nytt äktenskap kan kretsen av namnbärare utanför släkten komma att väsentligt ökas.

Några avgörande skäl mot en sådan uppluckring av den exklusiva rätten till ett släktnamn är svåra att finna. Det är givet att reformen kommer att stöta på motstånd från samhällsgrupper som ser ett intresse att behålla den tidigare mera restriktiva ordningen. Å andra sidan kan sägas att ett mera liberalt släktnamnskick står i god överensstämmelse med allmänna sociala strävanden i samhället. Patentverket kan därför godtaga den föreslagna lösningen. – På denna punkt har byråchefen i patentverket B. Lundberg med instämmande av två ledamöter och tre personalföreträdare i verkets styrelse såsom *skiljaktig mening* anført bl. a.: "Enligt min mening har patentverket såsom namnmyndighet anledning att i första hand bevaka de namnrättsliga konsekvenserna av förslaget i nu berört avseende. En lösning som innebär en uppluckring av skyddet för egenartade släktnamn under hänvisning till "allmänna sociala strävanden i samhället" kan jag ej biträda."

Om man emellertid vill sätta en gräns för en sådan utveckling finns det, såvitt patentverket kan finna, ingen annan möjlighet än att föreskriva ett barn, vars fader eller moder bär namn som förvärvats genom tidigare äktenskap, inte får förvärva släktnamn härrörande från detta äktenskap utan samtycke av förutvarande make eller, om samtycke ej kan företes, tillstånd av namnmyndigheten. En sådan föreskrift skulle kunna sägas vara i god överensstämmelse med 2 § andra stycket andra punkten i förslaget, enligt vilken makes samtycke krävs för att andra makens barn skall få makarnas gemensamma namn.

En föreskrift av ovan angiven innebörd skulle leda till att den ovillkorliga rätten till mors namn, som tillkommer barn till föräldrar som inte är gifta med varandra, bortfaller i det fall att modern bär ett i tidigare äktenskap förvärvat släktnamn. Patentverket kan inte se hur denna konsekvens skall kunna undgås, om man vill sätta en generell och könsneutral gräns, vid vilken rätten att föra släktnamn vidare upphör.

Krav på rättens prövning av att namnbyte är till barnets bästa upprätthålls i förslaget endast i ett speciellt fall, nämligen i fråga om fosterbarn (5 §). I övriga situationer anser utredningen att vårdnadshavaren måste anses i stånd att själv avgöra barnets namnfråga och anföra goda skäl för denna uppfattning.

Det är naturligtvis önskvärt att den av föräldrarna som ensam har vårdnaden alltid kan avgöra namnfrågan för barn i enighet med den av föräldrarna som inte är vårdnadshavare. Emellertid visar patentverkets erfarenhet att motsättningarna mellan föräldrar ibland kan vara stora i namnfrågor. Ett stort antal domar i Högsta Domstolen och lägre domstolar under senare år visar inte blott att barnens namnfråga många gånger är kontroversiell utan även att domstolarna tillmäter föräldrarnas intresse för barnens namnfråga stor vikt.

Att bedöma konsekvenserna för ett barn av ett namnbyte kan otvivelaktigt vara en svår och känslig fråga. Det kan därför diskuteras om det är rimligt att överge nuvarande möjlighet att i vissa situationer underställa fråga om namnbyte för barn rättens prövning utan att införa något alternativ till en sådan prövning.

Man kan tänka sig att, om namnändring för barn begärs utan att båda föräldrarna biträtt namnbytet, namnmyndighetens tillstånd alltid skall inhämtas. Mot en sådan lösning talar dock, som utredningen också framhållit, att vårdnadshavaren i andra, för barnet kanske ännu viktigare avgöranden, anses kapabel att själv fatta beslut utan att bevis på den andra makens bifall eller prövning av barnets bästa krävs. Frågan torde böra övervägas ytterligare och stort avseende fästas vid de synpunkter som kan komma att framföras av de remissinstanser som har erfarenhet av de sociala problemen i samband med namnbyte för barn (sociala centralnämnder och liknande institutioner).

4.8 Patentbesvärsrätten

Se under rubriken *Förfarandet enligt namnlagen m. m.*

Patentbesvärsrätten, särskilda yttranden av patenträttsrådet Persson, t. f. patenträttsrådet Eva Ahldin och assistenten Katinka Olander

Persson: I likhet med experten Uggla hyser jag vissa betänkligheter mot den urholkning av hittills vedertagna principer på namnrättens område som förslaget innebär. Samtidigt måste medges att utredningen på de flesta punkter anfört tungt vägande skäl för sina ståndpunktstaganden. Jag har slutligen – utom i ett avseende – också låtit mig övertygas av dessa skäl. Undantaget avser den i lagförslagets 1 § 2 st. upptagna s. k. hjälpregeln innebärande en övergång från den agnatiska till den kognatiska principen. De skäl utredningen anfört till stöd för sin uppfattning i denna del (bet s. 105–106) kan inte anses hållbara. Den grupp av barn utom äktenskap i fråga om vilken faderskapet ej är klarlagt vid barnets födelse torde vara ytterst liten. Att av hänsyn endast till denna obetydliga grupp göra en så tvär omkastning i den fastrotade ordningen som förslaget innebär synes mig vara att driva kravet på automatik och likställdhet in absurdum. Regeln bör i stället utformas så – lika för barn i äktenskap och utom äktenskap – att barnet, vid utebliven anmälan om vilket av föräldrarnas namn som skall gälla, förvärvar faderns namn. Detta kräver en komplettering för de fall där faderskapet ännu ej är fastställt innebärande att barnet i sådant fall förvärvar moderns namn. Sedan faderskapet fastställts, bör barnet givetvis genom anmälan enligt lagförslagets 2 § 1 st kunna förvärva faderns namn. Blir faderskapet aldrig fastställt, torde det – med beaktande av den namnsplittning som ändå uppkommer med tillämpning av förslagets regler – knappast

medföra någon nämnvärd olägenhet att barnet får hålla sig till moderns namn.

Eva Ahldin och Katinka Olander: Utredningen har (bet s 106–107) inte ansett sig böra föreslå sådan begränsning i barns rätt till faderns eller moderns släktnamn, att barnet blir förhindrat att förvärva namn som fadern eller modern förvärvat genom tidigare äktenskap. I denna del kan vi ej biträda utredningens ståndpunkt. Inte minst har enligt vår mening utredningen på denna punkt underskattat den risk för känslomässiga komplikationer som en tillämpning av förslaget kan leda till. Sådana komplikationer kan befaras också gå ut över barnen. Den omständigheten, att det redan enligt gällande lag kan i viss utsträckning uppkomma dylika situationer, utgör inte något skäl att gå vidare och ytterligare öka risken för angivna olägenheter. Vi avstyrker därför förslaget i denna del.

4.9 Kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts östra inspektionsområde:

Det är uppenbart olyckligt att ett barn, vars föräldrar har skilda släktnamn, inte omedelbart vid födelsen förvärvat enderas släktnamn. Risken för förväxlingar och felaktigheter i folkbokföringen ökar påtagligt. Lagen bör föreskriva att barnet får enderas släktnamn omedelbart vid födelsen, precis som nu. Eftersom beredningen sett det så angeläget med största möjliga likhet oavsett föräldrarnas civilstånd så må väl barnet i detta fall få moderns släktnamn, även om detta lär komma att bli en oväntad upptäckt, obehaglig i många fall senare i livet. En ändring kan ju dock lätt ske efter förslagets 2 §.

Formuleringen i 1 § tredje stycket "senast hade som ogift" är mindre bra, eftersom det inte behöver vara fråga om det namn som fadern eller modern förvärvat vid födelsen. Det torde medföra svårigheter både för sökande och för pastorämbeten att rätt handlägga sådana förhoppningsvis sällan förekommande anmälningar. Det hade varit bättre att i detta fall föreskriva ansökan hos namnmyndigheten.

4.10 Kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts västra inspektionsområde:

Den sociologiska utredningen omfattade även barns släktnamn. Också i detta fall har utredningen helt nonchalerat undersökningen. Det stora flertalet anser att man även här bör slå vakt kring namngemenskapen inom familjen. I full konsekvens med att namngemenskapen endast säkras genom att hustrun förvärvat mannens släktnamn, bör barn i äktenskap förvärva faderns släktnamn. Det verkar mycket långsökt att som utredningen gör (s. 102) gå tillbaka till forna tiders synsätt inom den familjerättsliga lagstiftningen. Ingen vill väl på allvar påstå att den nuvarande namnlagen är en

reminiscens från forna tiders lagstiftning. Inte heller är det fråga om barnets anknytning till moderns släkt eller till faderns släkt (s. 103). Här gäller det att behålla den allmänt önskade namngemenskapen och då de allra flesta anser den vara av avgörande betydelse, blir den naturliga konsekvensen att barn till föräldrar som är gifta med varandra förvärvar faderns släktnamn. Om barn av någon anledning vill anta moderns släktnamn finns ju möjligheten därtill i nuvarande lagstiftning. Den sociologiska undersökningen visar ju att endast 0,1 procent anser det vara bättre med olika släktnamn inom en familj.

Om valfrihet skall meddelas föräldrar beträffande barns släktnamn, finnes ingen anledning till att lämna så lång frist som sex månader för anmälan. Föräldrar borde rimligtvis under hela havandeskapstiden hinna ha namnfrågan klar vid barnets födelse så att släktnamnet kan anmälas då. Konsekvenserna blir annars att ett barn kan vara utan såväl förnamn som släktnamn i sex månader. Låt vara att barnet relativt tidigt får sitt personnummer fastställt som identitet, men att kyrkobokföra en människa, inordna hennes handlingar även hos andra myndigheter än pastorsämbetena utan att vederbörande ej har något namn kan ej anses vara tillfredsställande. Om anmälan ej inkommit inom föreskriven tid, skall barnet anses förvärvat moderns släktnamn för att "lagstiftningen inte bör behandla barn olika beroende på om föräldrarna är gifta med varandra eller inte (s. 105). Det finns dock flera exempel på – även inom lagstiftningen – som behandlar barn olika i dessa fall. Därför lär man ej kunna se något diskriminerande i en namnlag som har särskilda bestämmelser för barn med skilda familjeförhållanden. Att tillåta barn bära mellannamn är ej av behovet påkallat. Samhörigheten framgår bäst av att hela familjen har samma släktnamn. Vad beträffar överförande av släktnamn i tidigare äktenskap till nytt äktenskap fastslår utredningen det olämpliga i att hustrus släktnamn i tidigare äktenskap skall kunna förvärfvas av nye maken. Detta bör även gälla barns släktnamn. Ej heller här bör moderns släktnamn i tidigare äktenskap få föras över till barn. Vare sig make eller barn har ju någon egen anknytning till namnet liksom i princip inte heller hustrun efter det att det tidigare äktenskapet blivit upplöst.

Adoptivbarn bör falla under samma namnregler som biologiska barn i enlighet med ovan sagda. Adoptivbarn bör ej heller som mellannamn äga förvärva släktnamn som det hade före adoptionen. Adoptivbarn behandlas ju i allt övrigt som biologiska barn och det finns ingen anledning till namngemenskap med biologiska föräldrar, då ju all annan gemenskap upphört.

De regler för styvbarns släktnamn som föreslås bör kunna accepteras med undantag av att ej heller de skall äga rätt till mellannamn.

Beträffande fosterbarn bör enligt utredningen kravet på rättens prövning av namnbyte kvarstå.

4.11 Kyrkobokföringsinspektören i Härnösands stift:

För barn i äktenskap bör nuvarande bestämmelse gälla som huvudregel, dvs. barnet förvärvat vid födelsen faderns släktnamn eller om föräldrarna gifter sig efter barnets födelse faderns släktnamn i samband med vigseln.

Möjlighet bör dock finnas att anmäla förälders släktnamn som ogift som släktnamn för barnet.

Barn till ogift mor bör som hittills vid födelsen förvärva moderns släktnamn. Möjlighet borde finnas att i samband med födelsen anmäla faders släktnamn, som många faktiskt gör, men det förutsätter att faderskapet fastställts före barnets födelse. Man skulle kunna överväga, att när det gäller barn till ogift mor vänta upp till sex månader på en anmälan av släktnamn. Men dels är det inte säkert att faderskapet är fastställt inom sex månader, dels är det som tidigare anförts betänkligt att låta ett barn under en tid vara helt namnlöst.

Styvbarn bör genom enkel anmälan till pastorsämbetet kunna få det släktnamn som resten av familjen bär (styvfaders resp. styvmoders släktnamn).

Adoptivbarn bör liksom hittills ifråga om släktnamn få samma ställning som biologiska barn. Möjlighet bör liksom hittills ges rätten att besluta, att ett adoptivbarn skall behålla tidigare släktnamn.

Fosterbarn bör ges vidgade möjligheter att förvärva fosterföräldrars släktnamn. En svårighet härvid är, att även om ett barn faktiskt vistats i fosterhemmet sedan späda år, så ligger likväl den juridiska vårdnaden kvar hos de biologiska föräldrarna, som alltså har att göra ansökan till rätten och sedan göra anmälan till pastorsämbetet. En möjlighet vore, att när ett barn vistats minst fem år oavbrutet i ett och samma fosterhem, fosterföräldrarna fick rätt att göra ansökan till rätten och anmälan till pastorsämbetet.

4.12 Kyrkobokföringsinspektören i Luleå stifts södra inspektionsområde:

Även om personnumret är att anse som ett avgörande identifikationsmedel, anser jag att frågan kan ställas, om inte den sex månader långa tidsrymden är alltför lång, när det gäller möjligheten att anmäla barns släktnamn, i de fall föräldrarna ha skilda släktnamn.

Adoptivbarns nuvarande rätt att som tilläggsnamn bära släktnamn från tiden före adoptionen anser jag slutligen bör kvarstå vid införandet av mellannamn.

4.13 Svenska språknämnden:

I utredningen föreslås (1 §, s. 19) att barn till föräldrar med gemensamt släktnamn vid födelsen förvärvat det namnet. Om föräldrarna har skilda släktnamn föreslår utredningen (1 § andra stycket) ett anmälningsförfaran-

de. Nämnden anser att 1 § andra stycket borde kunna formuleras enklare, f. ö. i nära anslutning till 23 § där regler ges för barns förvärv av förnamn; nämndens förslag i högerspalten:

Utredningen

Har föräldrarna skilda släktnamn, förvärvat barnet vid födelsen det av namnen som anmäles hos pastorsämbetet. Har sådan anmälan ej gjorts inom sex månader efter barnets födelse, anses barnet vid födelsen ha förvärvat moderns släktnamn.

Språknämnden

Har föräldrarna skilda släktnamn, förvärvat barnet vid födelsen det av de båda namnen som senast inom sex månader efter födelsen anmäles hos pastorsämbetet.

Även i detta fall kan vissa konsekvensändringar behövas.

För barn som senare vill förvärva ett annat av de namn som det vid födelsen enligt 1 § hade kunnat få föreslår utredningen rätt till byte genom anmälan hos pastorsämbetet. Även i detta fall anser nämnden – med tanke på namnstabiliteten – att förvärv av annat namn skall kunna ske endast efter ansökan hos namnmyndigheten. Den av utredningen föreslagna regeln synes kunna medföra att ett barn i obegränsad utsträckning skall kunna anmäla annat släktnamn, dvs. växla fram och tillbaka mellan moderns och faderns namn som ogifta. En sådan regel synes oss olämplig.

4.14 Domkapitlet i Uppsala:

I överensstämmelse med förslagets utgångspunkt kan någon erinran ej göras mot att överge den agnatiska namnföljden när det gäller barns släktnamn. Däremot ställer sig domkapitlet kritisk till den i 1 § upptagna sexmånadersregeln, som kan medföra att barnet blir utan namn under så lång tid. Samma kritiska invändningar som gäller makes möjlighet att byta namn kan riktas mot de alltför omfattande valmöjligheter som förslaget i detta hänseende ger barn, adoptivbarn och fosterbarn.

4.15 Domkapitlet i Härnösand:

När föräldrar till barn i äktenskapet har namngemenskap skall barnen givetvis ha detta namn. När föräldrarna har olika släktnamn bör faderns namn antecknas som barnets släktnamn. Det bör ske redan från födelsen, eftersom det inte är lyckat att fråga om barnets släktnamn kan hållas svävande i sex månader. Inom sexmånadersperioden bör annat släktnamn kunna anmälas. Därefter bör namnbyte kunna anmälas endast i samband med namnbyte inom familjen eller för att åstadkomma namnger enskap

inom familjen. Övriga namnbyten får ske hos namnmyndigheten.

Då det visat sig att det psykologiskt sett är viktigt för många adoptivbarn att veta sitt ursprung, anser domkapitlet att adoptivbarn bör ha kvar möjligheten att bära sitt ursprungliga namn som mellannamn.

Fosterbarn bör på samma sätt som adoptivbarn ha rätt att bära sitt ursprungliga släktnamn som mellannamn.

4.16 Domkapitlet i Lund:

Enligt gällande ordning förvärvar barn automatiskt släktnamn vid födelsen. – Enligt utredningens förslag förvärvar barn automatiskt släktnamn endast då föräldrarna är gifta och har gemensamt släktnamn. Därmed ökar antalet fall då släktnamn förvärvas enbart genom anmälan. Utredningen har här, tydligen för att tillgodose en princip som uppenbarligen har svaga skäl för sig, övergivit en princip som vid namnlagens tillkomst ansågs självklar: vid födelsen rätt till släktnamn och behov av att individualisera barnet. – Har föräldrarna (gifta eller ogifta) skilda släktnamn förvärvar barnet vid födelsen det släktnamn som anmäles. Har sådan anmälan ej gjorts inom sex månader efter barnets födelse anses barnet ha förvärvat moderns släktnamn. – Denna hjälpregel för det fall att föräldrarna inte kan komma överens eller eljest inte kommer till ett avgörande måste avvisas inte bara av det skälet att den helt avviker från nuvarande agnatiska ordning, som knappast ifrågasatts, utan även går emot en klar praxis vid val av släktnamn i de fall namn kan förvärvas genom anmälan. Utredningens redovisningar och uttalanden på flera ställen såsom till exempel på sidorna 86, 90 f, 97, 101, 103, 105–107, rörande Finland på sidorna 76, 104 och beträffande andra länder på sidan 79, borde leda till helt annan slutsats än den utredningen efter ett par bortförklaringar på sidorna 101 och 103, kommer till. I de fall den föreslagna hjälpregeln träder i funktion torde betydligt flera namnändringar än som nu begäres bli följden. Härigenom kommer allmänheten att tvingas till ytterligare administrativa åtgärder i stället för den förenkling man säger sig vilja åstadkomma. Förslaget innebär också härigenom ett betydande merarbete för pastorsexpeditionerna. Alla relevanta omständigheter talar för att barn automatiskt förvärvar släktnamn utan hjälpregel. Alla skäl tala vidare för nuvarande agnatiska ordning då föräldrarna är gifta. Praxis visar klart att gemensamhetsprincipen för flertalet är mer avgörande än jämlikhetsprincipen: man önskar faderns namn och skall inte för den skull behöva företaga särskild åtgärd.

4.17 Familjelagssakkunniga:

Vad utredningen föreslår om barns släktnamn anser vi till alla delar vara ett utmärkt förslag. Det avlägsnar den ännu i namnlagen kvardröjande ensidigheten till förmån för en agnatisk namnföljd och även den uppdelning

Bilaga 3

mellan barn i äktenskap och barn utom äktenskap som, om än beslöjad, finns kvar i namnlagen. Det bygger i stället klart på att barnet har samma anknytning till envar av föräldrarna och därför bör ha samma rätt till den enes eller den andres namn.

Den enda punkt där förslaget kan antagas framkalla diskussion är regeln i 1 § andra stycket att om anmälan av släktnamn ej gjorts inom sex månader efter barnets födelse, barnet anses vid födelsen ha förvärvat moderns släktnamn. Med tanke på att också förnamn skall anmälas inom samma tid är det högst osannolikt att regeln blir ofta tillämpad. Någon regel måste dock finnas, om man vill undvika att även när det gäller släktnamnet behöva tillgripa föreläggande vid försummad anmälan. Det är en fördel att regeln kan göras gemensam för de fall då föräldrarna är gifta och de fall då de inte är gifta. Vi anser förslaget i denna del vara riktigt och lämpligt.

Beträffande byte av barns släktnamn och barns samtycke anför följande.

De nuvarande reglerna förutsätter i en rad olika fall att byte av namn för barn föregås av en domstolsprövning om namnbytet är förenligt med barnets bästa. De fall som därvid särskilt framkallat konflikter är sådana då modern, som har vårdnaden om barnet, ingått äktenskap med annan än barnets far och önskar att barnet skall få styvfaderns namn. Det har visat sig ytterst svårt och ofta helt omöjligt att göra en saklig och ingående bedömning av vad som kan anses vara bäst för barnet. Avgörande har därför i verkligheten blivit om föräldrarna kunnat komma överens eller inte. Om de inte kunnat enas har i många fall namnbyte vägrats. Det lär knappast kunna objektivt fastställas om detta har varit till nytta för barnet eller ej. Det måste anses riktigt att nu avveckla denna domstolsprövning.

De nuvarande reglerna innehåller emellertid att i alla hithörande fall barn som fyllt 12 år skall höras av rätten om det finnes lämpligt. När nu domstolsprövningen avvecklas blir en konsekvens att ej heller regeln om barnets hörande blir tillämplig annat än i det enda återstående fall då domstolsprövning skall ske, nämligen i fråga om fosterbarns förvärv av fosterfaderns eller fostermoderns släktnamn (5 §). Utredningen föreslår i stället att anmälan eller ansökan ej får göras för barnet utan dess samtycke, om barnet fyllt 15 år. Bortsett från fosterbarnsfallen är alltså konsekvensen av förslaget att den ålder från vilken barnet får öva ett direkt inflytande på ärendet höjes från 12 till 15 år. För denna ståndpunkt kan visserligen anföras att den föreslagna regeln tillägger barnet en uttrycklig vetorätt. Detta kan dock knappast vara avgörande.

Barn som fyllt 12 år har i allmänhet nått en sådan mognad att det inte bör komma ifråga att påtvinga barnet ett namnbyte, om barnet bestämt motsätter sig bytet, och även i övrigt har barn i denna ålder ofta en klar uppfattning om vad saken gäller. Vi anser därför att den föreslagna regeln i 41 § andra stycket bör kunna godtagas, om den däri angivna åldern bestämmes till 12 år.

Mot en sådan regel skulle dock kunna anföras att den i en del fall kan leda till att namnbyte förhindras därför att barnet icke är i stånd att ge ett giltigt samtycke. Härvid är barnets ålder icke det avgörande. Samma invändning kan riktas mot den föreslagna regeln som bestämmer åldersgränsen till 15 år. Det skulle t. ex. kunna inträffa att, då föräldrar och flera syskon önskar byta namn, ett barn på grund av utvecklingsstörning icke kan lämna samtycke och därför icke skulle kunna få det nya namnet. Regeln bör därför kompletteras så att, om barnet ej är i stånd att ge samtycke, rätten på ansökan kan tillåtas åtgärden när det finnes vara till barnets bästa. I fråga om handläggningen vid rätten bör kunna hänvisas till 38 § i förslagen lydelse.

4.18 Utredningen om barnens rätt:

I likhet med namnlagsutredningen anser vi att barnets föräldrar vid dess födelse skall för barnets del kunna välja mellan föräldrarnas släktnamn och att anmälan om barnets släktnamn skall göras till pastorsämbetet. Vi tillstyrker därför förslaget i denna del.

Beträffande byte av släktnamn för barnet anser vi utredningens ståndpunkt – att vårdnadshavaren alltid vet vad som är bäst för barnet – felaktig. Om båda föräldrarna är ense om att barnet bör byta namn torde i de flesta fall deras önskan vara i överensstämmelse med vad som är förenligt med barnets bästa. Är endast en av föräldrarna vårdnadshavare och motsätter sig den andre föräldern ett namnbyte är det inte alls säkert att det just är vårdnadshavaren, som vet vad som är bäst. I synnerhet när föräldrarna är i konflikt med varandra, exempelvis i samband med en vårdnads- eller umgängestvist, kan det vara svårt för båda föräldrarna att se till barnets intresse. Som utredningen framhåller torde bägge föräldrarna vilja ha namngemenskap med barnet. En vårdnadshavare kan därför – om barnet inte har dennes namn – låta sig förledas av sin egen känsla av att vilja ha en sådan gemenskap med barnet i stället för att objektivt se till vad som är förenligt med barnets bästa.

Vi anser följaktligen att man inte kan utgå ifrån att vårdnadshavaren är den som "vet bäst". Barnet kan även innan fyllda femton år ha en mycket bestämd uppfattning om vad det vill heta, en uppfattning som kanske inte överensstämmer med vårdnadshavarens åsikt. I en sådan situation kan barnet – om vårdnadshavaren beslutar mot barnets vilja – känna sig helt utelämnat åt vårdnadshavarens godtycke. När föräldrarna är frånskilda kan det vara den, som inte har vårdnaden, och vars namn barnet har, som bäst ser till vad som är förenligt med barnets bästa. Det är därför otillfredsställande att denne inte skall få yttra sig i fråga om sitt barns namn.

Att vid byte av släktnamn frånkänna barn under 15 år varje möjlighet att påverka beslutet är, som vi tidigare anført, inte förenligt med strävandena i samhället att stärka barnets ställning. Vi anser att barn redan vid tidig ålder skall ges möjlighet att framföra sina synpunkter på ett namnbyte. Av olika

skäl – bl. a. att barn lätt kan påverkas i den ena eller andra riktningen – kan man enligt vår mening inte låta mindre barn ensamma avgöra om det skall byta släktnamn. Det behövs en prövning om ett byte är förenligt med barnets bästa. Som utredningen anfört kan man inte låta pastorsämbetet göra en sådan prövning. Enligt förslaget skall när fråga är om att fosterbarn vill anta fosterförälders namn domstol avgöra om ett namnbyte är förenligt med barnets bästa. Vi anser att även andra namnbyten bör bli föremål för domstolsprövning. Vid denna prövning bör barnets mening inhämtas så snart det är möjligt och lämpligt. Någon bestämd åldersgräns bör inte anges. Även yngre barn än 12 år kan ha en bestämd åsikt i denna fråga. Liksom för närvarande bör även den vars namn barnet har höras. Härigenom kan underlaget för en bedömning bli bättre. Vidare bör yttrande alltid inhämtas från socialnämnden när det föreligger tvist om barnets namn. Skyldighet att höra nämnden i dessa fall bör inskrivas i lagen.

Utredningen synes mena att om vårdnadshavaren gifter om sig – en eller flera gånger – och därvid byter namn kan ett eller flera namnbyten för barnet vara välgrundade. Det hade i detta sammanhang varit av värde om betänkandet innehållit någon redogörelse för hur barn upplever namnbyten. Vi ifrågasätter nämligen om det inte kan vara skadligt för barn att flera gånger byta släktnamn. Att barn i skolan i våra dagar har ett annat släktnamn än sin vårdnadshavare är inte så ovanligt och torde inte heller längre vara ägnat att väcka uppmärksamhet.

Vi delar inte uppfattningen att det innebär en förstärkning av barnens ställning i förhållande till gällande rätt att barn som fyllt 15 år skall ge sitt samtycke till ett namnbyte. I praxis torde f. n. hänsyn tas till även betydligt yngre barns önskemål när det gäller namnbyte. Om förslaget att namnbyte skall ske genom anmälan godtas, bör i vart fall denna bestämmelse omformas så att barnet sedan det fyllt 15 år själv har rätt att anmäla namnbyte men att det behöver vårdnadshavarens samtycke. Om utredningens förslag inte blir lag utan det även i framtiden skall krävas en prövning vid namnbyte, bör den som fyllt 15 år själv få rätt att hos domstol göra ansökan om att ett namnbyte är förenligt med dess bästa.

4.19 Sveriges advokatsamfund:

Enligt lagförslaget kan barn få styvfaders eller styvmoders släktnamn enbart genom anmälan av vårdnadshavaren till pastorsämbetet, utan domstols prövning och utan medgivande av den av föräldrarna, som ej har vårdnaden om barnet. Detta finner samfundet vara en positiv förenkling, som medför att nu ganska ofta förekommande processer i sådana namnfrågor kan undvikas.

4.20 Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund:

Bilaga 3

I likhet med utredningen anser förbundet att barn, vars föräldrar vid barnets födelse har gemensamt släktnamn, skall förvärva släktnamnet. Däremot anser förbundet att hjälpregeln för de fall att anmälan om barnets namn inte göres, skall vara att barnet erhåller faderns namn. Den agnatiska principen bör i detta avseende bibehållas. Utredningen har egentligen inte kunnat förebära något skäl för att man skall införa en helt ny princip i förevarande sammanhang.

Utredningen anser att förslaget innebär rika valmöjligheter rörande barns förvärv av släktnamn. Förbundet ställer sig frågande till denna rika flora av valmöjligheter och vill förorda ett bibehållande av den prövning av barns namnbyte som för närvarande sker.

4.21 Riddarhusdirektionen:

Den i det närmaste oinskränkta valfrihet som skall gälla beträffande de familjerättsliga namnförvärven har enligt förslaget inte avseende på adoptivbarn. Rörande dessa har valfriheten t. o. m. begränsats i förhållande till nu gällande lag. Adoptivbarn får behålla sitt ursprungliga namn endast under förutsättning att "särskilda skäl" kan anses föreligga. Blivande adoptivföräldrar blir dock föremål för en mycket ingående undersökning om sin lämplighet. Adoptionsärende skall dessutom prövas av domstol. Likväl bör enligt utredningen adoptivföräldrar inte betros att själva få bestämma över barnets namn utan måste finna sig i en av lagstiftaren påtvingad namngemenskap. Riktigheten av ett sådant ståndpunktstagande måste ifrågasättas.

Den som adopterats som minderårig bör som vuxen vara berättigad att utan företeende av i 12 § fordrade "synnerliga skäl" återförvärva sitt genom adoptionen förlorade släktnamn eller att få bära det som mellannamn. Adoptivföräldrarnas beslut i sådana hänseenden skall inte nödvändigtvis bli bestående för tid efter det barnet blivit myndigt. Dess önskan att som vuxen ha rätt till sitt ursprungliga namn bör ges företräde framför en konventionsbunden strävan att samordna paragrafter beträffande adopterade och ej adopterade barn.

Utredningen har utförligt argumenterat (s. 115) angående behovet av en hjälpregel för den händelse "adoptivföräldrarna inte i ansökningen angivit vilketdera av deras släktnamn adoptivbarnet skall förvärva". Det förefaller dock vara naturligare att lagtexten utformas så att domstolen kan förelägga sökande att komplettera ansökningen med vederbörlig namnuppgift. Utredningen har inte ansett någon hjälpregel erforderlig om föräldrar är oense om

barns förnamn. I kommentaren (s. 191) till punkt 8 övergångsbestämmelserna antyds att domstol kan bereda sökande i adoptionsärende tillfälle att komplettera ansökning.

Bilaga 3**4.22 Genealogiska föreningen (GF):**

Utredningens strävan att införa ökade valmöjligheter vid familjerättsliga namnförvärv får mindre önskvärda konsekvenser när det gäller barns släktnamn. För barn i äktenskap går förslaget ut på att om föräldrarna har skilda namn skall barnet genom anmälan till pastor kunna ges endera föräldrarnas släktnamn. Sker inte sådan anmälan inom viss tid, får barnet moderns släktnamn. I nu gällande lag förvärvar barn i äktenskap automatiskt faderns släktnamn (den agnatiska principen). Men barnet kan få faderns släktnamn utbytt mot moderns om rätten finner namnbytet vara förenligt med barnets bästa. NL ansluter sig sålunda till den av ålder rådande agnatiska namnföljden, samtidigt som den ger möjlighet att göra avsteg därifrån – en möjlighet som dock i realiteten mycket sällan utnyttjas.

För samtliga länder – även det fåtal länder där kvinnan vid äktenskapets ingående inte förvärvar mannens namn – gäller idag huvudregeln att barn i äktenskap får faderns släktnamn. Ett finskt förslag från 1973 om att barn i äktenskap skulle förvärva moderns släktnamn kritiserades så starkt under remissbehandlingen att man i utkastet till proposition återgick till grundprincipen att barnet får faderns släktnamn. Det är därför så mycket mera anmärkningsvärt att den svenska namnlagsutredningen fullföljer sitt förslag att låta Sverige, eventuellt tillsammans med några andra nordiska länder, bli de enda i världen, där barn i äktenskap skall anses ha vid födelsen förvärvat moderns släktnamn.

Som huvudskäl för sitt förslag åberopar utredningen (s. 82), att den nuvarande agnatiska huvudregeln skulle stå i strid med "en annan jämlikhetsprincip, nämligen att barn skall behandlas lika i lagstiftningshänseende oavsett om de är födda inom eller utom äktenskapet". Detta resonemang är – som GF ser det – orimligt. Frågan om barns släktnamn är ingen "jämställdhetsfråga", något som också utredningen själv i annat sammanhang konstaterar (s. 101): "Nu kan det sägas – för övrigt med all rätt – att *frågan om släktnamn för barn skall lösas utslutande med hänsyn till barnets bästa och alltså oberoende av jämställdhetsfrågan, som ju är en angelägenhet mellan föräldrarna*". Att barn utom äktenskap i nuvarande lagstiftning som grundregel får moderns namn bottnar ju i det självklara förhållandet att moderskapet alltid går att fastställa. I den mån faderskapet är känt har ju till yttermera visso barnet rätt att efter anmälan få bära faderns släktnamn (NL 2 §).

GF har i tidigare sammanhang inför utredningen framhållit sin uppfattning

att den i Sverige av ålder förhärskande agnatiska släktnamnsföljden är ett kulturarv som bör bevaras. Att ett barn i lika hög grad är befryntad med sin mor som med sin far är en truism. Men att därmed i jämställdhetens namn hävda dubbel eller valfri släkttillhörighet mellan faderns och moderns släkt är att sätta släktbegreppet – och därmed den personliga identiteten – ur funktion. Och vad värre är: man slår brutalt sönder en tradition som har en djup förankring i svenska folkets rättsmedvetande. Påpekas bör också att om man av "rättviseskäl" nu låter pendeln svänga över till kvinnans favör och skapar för framtiden ett nytt, på kvinnans släktnamn baserat namnskick, vinner man knappast det avsedda syftet. De vidgade möjligheter till valfrihet som namnlagsförslaget ger i fråga om både makars och barns släktnamn borde rimligen vara tillfyllest för att tillgodose alla krav på ökad jämställdhet.

En än olyckligare följd av den av utredningen förfäktade jämställdhetsprincipen är den föreslagna regeln att förälder som bibehållit släktnamn från tidigare gifte utan begränsning skall kunna överföra detta namn till barn i det nya äktenskapet – barn som således saknar varje skyldskap och med stor sannolikhet också varje gemenskap med den släkt varifrån namnet härrör. Men i annat sammanhang konstaterar utredningen själv att släktnamnet "egentliga innebörd" är att "grundas på släktskap" (s. 137). Därmed måste också följa sanningskravet att barnet i princip inte skall kunna förvärva annat släktnamn än endera förälderns ursprungliga (eller ett nytt namn som antagits för att ersätta detta). En sådan princip är inte enbart genealogiskt motiverad utan framför allt förankrad i en allmän rättsuppfattning, som den moderna lagstiftningen inte kan tillåtas våldföra sig på. Här gör sig – främst i fråga om särskiljande eller egenartade släktnamn – det privaträttsliga skyddsintresse gällande varom tidigare talats och som måste anses väsentligare än en namngemenskap inom familjen (en gemenskap som ändå kan vinnas på annat sätt), nämligen intresset hos den tidigare maken och dennes släkt av att deras namn inte utan deras eget medgivande överförs till oskylda.

Utredningens fränkännande av släktskapets relevans för barnets förvärv av släktnamn i här aktuella fall ter sig f. ö. så mycket märkligare som den särskilt framhäver släktskapets betydelse vid förlust av släktnamn. Om det fastställs, att mannen inte är far till ett barn i äktenskap och modern har ett annat släktnamn, förlorar barnet enligt nuvarande regel i 15 § NL automatiskt mannens släktnamn. Detta förefaller utredningen (s. 137) vara "en naturlig regel" och fortsätter (s. 138): "Från den presumtive faderns synpunkt måste det (för såväl barn i som utom äktenskap) te sig egendomligt om barnet får behålla hans släktnamn trots att faderskapet hävts och det alldeles oavsett om släktnamnet är särskiljande eller inte."

4.23 Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund:

Bilaga 3

Möjligheterna att välja efternamn för barnen blir enligt utredningens förslag starkt vidgade, alltför starkt enligt förbundets åsikter. Vi ansluter oss till tanken att reglerna för val av efternamn skall vara desamma för barn, vare sig föräldrarna är gifta med varandra eller inte, och att föräldrarna alltså kan bestämma om barnet skall få faderns eller moderns efternamn. Däremot tar vi avstånd från att föräldrarna – eller en av föräldrarna, vårdnadshavaren – över barnets huvud skall kunna ändra släktnamnet enligt de minst sagt generösa regler (moders efternamn som ogift, faders efternamn som ogift, faders eller moders efternamn från föregående äktenskap) som utredningen förslår. Barn har lika stor rätt till egen identitet som vuxna, och det är i synnerhet med tanke på den stora skilsmässofrekvensen viktigt att barnet känner kontakt med både modern och fadern, liksom moderns och faderns släkt. Vi är helt ense med utredningen om att ett byte av efternamn inte i framtiden bör ske inför domstolsprövning med "barnets bästa" som genomgående tema. Alltför många uppslitande sociala undersökningar och förhandlingar inför domstol har blivit följderna av denna lagregel. Förbundet ifrågasätter emellertid om inte båda föräldrarnas samtycke till en eventuell namnändring efter en skilsmässa och ny familjegemenskap för en av kontrahenterna på något sätt bör styrkas, innan ändringen av släktnamn fastställs. Barnets rätt till efternamn och därmed markerade kontakter till en av föräldrarnas släkt skall slås fast långt före femtonårsåldern, då ju barnets samtycke enligt förslagen alltid krävs. Detta måste gälla oavsett om gemensam vårdnad förekommer eller inte.

4.24 Föreningen Familj och Rätt (FoR):

(Se också vad föreningen har anfört under rubriken *Makars släktnamn*).

Vid en översyn av nuvarande namnlag ifrågasätter FoR allvarligt om inte en viss restriktivitet i fråga om ändring av barns namn borde övervägas. Under åren har FoR funnit många exempel på att tillämpningen av 4 § namnlagen icke varit förenlig med barnens bästa och deras identitetsstrygghet. FoR vill här illustrera förhållandet med ett autentiskt exempel, av många.

Lasse och Lena Petersson skildes för några år sedan. Lena gifte samma år om sig och begärde genast att de båda döttrarna, som var strax under skolåldern, skulle få hennes nya namn Nysell. Lasse bestred yrkandet men domstolen (nämndemannadom) fann namnbytet förenligt med barnens bästa. Äktenskapet blev kortvarigt och barnlöst. Lena gifte snart om sig igen, nu Eklund, och döttrarna har fått en halvbror.

Lasses och Lenas döttrar, som fortfarande är i skolåldern, har numera endast namngemenskap med varandra – formellt sett också med den kortvarige mellanstyvfadern, men det torde knappast vara identitetsstärkan-

de för flickorna. De har inte namngemenskap med modern, halvbrodern, den nuvarande styvfadern eller den biologiske fadern eller med någon på möderne- eller fädernesläkten.

Självfallet kunde inte nämndemännen förutse hur lång- eller kortvarigt Lenas äktenskap med Nysell skulle bli, men alltför ofta fattas det kortsiktiga beslut med hänvisning till det svår- och odefinierade "barnets bästa". Detta för övrigt ofta inte bara av nämndemän.

4.25 Fosterhemmens riksförbund (tidigare: Fosterföräldrarnas riksförbund):

Utredningen har inte föreslagit någon ändring i fråga om kravet på rättens prövning av namnbyte för fosterbarn. Bl. a. stödjer man denna uppfattning på att det i praktiken varit få fall av namnbyte för fosterbarn.

Fosterföräldrarna har inte heller i högre grad känt behov av namnbyte i juridisk mening. Detta kan dock komma att ändras då det i fortsättningen kan bli betydligt svårare att använda s. k. "kallasnamn". Dessa har använts i framför allt skolsammanhang av sociala skäl. Ryktesvägen har vi erfarit att skolorna gett direktiv härom i negativ riktning. Eftersom vi inte ännu vet eventuell effekt av detta ställer vi oss mycket tveksamma till att den "juridiska" vägen inte underlättats.

5 Dubbelnamn och mellannamn

5.1 Svea hovrätt:

Utredningens förslag om mellannamn (nuvarande tilläggsnamn) biträds av hovrätten såvitt avser termen och utvidgningen av användningsområdet. Hovrätten är emellertid kritisk mot utformningen av den del av förslaget som gäller bärande av makes namn som mellannamn: dels menar hovrätten att det bör vara möjligt för makarna att "korsvis" bära sådant mellannamn, dels finner hovrätten kravet på makens samtycke inte vara möjligt att genomföra i praktiken.

Se vidare bilaga 3:1 avsnitt 2.6.

5.2 Hovrätten för Övre Norrland:

Utredningen har beträffande mellannamn för make bl. a. föreslagit att frånskild make får bära den andre makens släktnamn som mellannamn efter samtycke från namnbäraren. Hovrätten anser att kravet på samtycke i detta fall bör utgå. Om makar vid vigsel behåller sina tidigare släktnamn men låter sina barn förvärva den enes släktnamn, bör det erbjudas möjlighet för den andre maken att efter skilsmässan, utan namnbärarens samtycke, visa sin samhörighet med barnen särskilt om denne har vårdnaden om barnen. Detta

skulle kunna tänkas minska antalet fall då vårdnadshavare efter skilsmässa byter släktnamn för barn. En sådan utveckling bör vara önskvärd. Eftersom mellannamnet är personligt, innebär ett utblivet samtycke inte heller någon allvarlig kränkning av namnbärens namnskydd.

5.3 Västerås tingsrätt:

I fråga om utredningsmannens förslag beträffande mellannamn vill tingsrätten anföra följande.

Mot bestämmelsen i 7 § 1 st. 1 p. och 2 p. har tingsrätten icke något att erinra. Vad så gäller den i 3 p. behandlade situationen att frånskild make först efter äktenskapets upplösning vill antaga mellannamn avses väl därmed – ehuru detta inte framgår helt klart av lagtexten – rätten att bära den andre makens släktnamn som mellannamn. Tingsrätten kan inte finna att för här avsett fall något bärande skäl framförts för förslaget. Utredningsmannen anför också att fallet inte synes särdeles praktiskt (s. 95). Har den aktuella maken inte under äktenskapets bestånd funnit för gott att antaga andra makens släktnamn som mellannamn synes det väl sent att komma på tanken efter äktenskapets upplösning. Tingsrätten avstyrker förslaget i denna del.

5.4 Riksskatteverket (RSV):

Utredningen har tagit bestämt avstånd från dubbelnamn i meningen efternamn som består av två eller flera släktnamn och föreslagit (jfr p. 2.7.5.3) att denna regel enligt hittillsvarande praxis skall lagfästas beträffande administrativa namnförvärv (9 § namnförslaget). RSV delar denna uppfattning såväl vad gäller familjerättsliga förvärv som administrativa förvärv.

Man kan emellertid inte bortse från att den starkt utvidgade möjligheten att till släktnamn knyta ett mellannamn i praktiken kommer att innebära detsamma som bruk av dubbelnamn i egentlig mening, bortsett från att mellannamnet är personligt och inte förs över på annan. I Danmark där bruket av mellannamn har gammal hävd och är utbrett torde det – enligt RSV:s erfarenheter – uppfattas av namnbärarna som en del av ett dubbelt efternamn. Vissa svårigheter att särskilja mellannamn och efternamn från egentliga dubbelnamn förekommer när danska medborgare flyttar till Sverige och dessa svårigheter torde inte enbart kunna tillskrivas att bruket för närvarande inte förekommer i Sverige med undantag för gift kvinnas tilläggsnamn enligt 6 § namnlagen.

Mot en ordning med dubbelnamn i egentlig mening anför utredningen att det finns stora praktiska olägenheter och att redan den längd som dubbelnamnen får gör dem otympliga och svårhanterliga. Dessa invändningar gör sig emellertid enligt RSV:s mening i lika mån gällande beträffande

mellannamn i förening med ett släktnamn. Det bör finnas en särskild utmärkning av vad som är mellannamn för att särskilja dem från namn som är beståndsdel i egentligt dubbelnamn. Tilläggsnamn utmärks nu i den manuella kyrkobokföringen genom en bruten understreckning av namnet. I dataregistreringen finns ingen särskild utmärkning men kan givetvis införas om behov finns.

Otypligheten och svårhanterligheten torde – om förslagen om mellan-
namn genomförs – bli märkbara framför allt i dataregistreringen. Redan nu finns vissa svårigheter att korrekt ange namn i denna om en person har ett långt efternamn och många förnamn. Det kan då bli nödvändigt att undantagsvis förkorta eller utesluta något av förnamnen. För namnfältet i länsstyrelsernas personregistrering disponeras, sedan denna började föras på ADB, 36 positioner, dvs. plats för 36 bokstäver inklusive kommatecken och mellanslag. En väsentligt utökad användning av mellannamn i förening med de föreslagna liberala reglerna om förnamnstillägg kan antas medföra att det blir betydligt vanligare att alla namn inte kan återges. Givetvis kan namnfältet utökas. Men det medför att en stor mängd dataregister, som hämtar sin information från länsregistren och som också är uppbyggda med samma begränsade namnfält, måste ändras. Dataregistreringen skall självfallet anpassas om det är nödvändigt men RSV vill framhålla att detta torde bli förenat med icke obetydliga samhällskostnader.

Mellannamn för make. Enligt förslaget blir huvudregeln att ingående av äktenskap ej medför ändring av makarnas släktnamn. Namngemenskap mellan makar kan därför antas bli med tiden mindre förekommande. Möjligheten för gift kvinna att bära tilläggsnamn motiverades bl. a. (prop. 1963:37 s. 77) med att hustru som behållit sitt flicknamn kunde ha ett starkt intresse av att under resor, vid vistelse på hotell o. d. kunna dokumentera sin samhörighet med mannen. Dessa skäl torde redan med samhällsutvecklingen ha förlorat i styrka och blir än svagare i den mån som det blir vanligt och normalt att makar har olika efternamn.

Det bör dessutom påpekas att tilläggsnamn i verkligheten av namnbäraren används som en del av släktnamnet och ofta förbinds med detta genom bindestreck. Det får därigenom rent praktiskt karaktären av dubbelnamn och brukas som sådant. RSV delar som ovan nämnts utredningens uppfattning att möjlighet till ytterligare uppkomst av dubbelnamn bör förhindras utöver vad som möjliggjorts genom stadgande i giftermålsbalken under åren 1921–1963. Med denna inställning kunde det övervägas att helt frångå förslaget om införande av mellannamn för make.

Med hänsyn till sedvänja och den lagstiftning, som infördes 1964 om tilläggsnamn för hustru, anser emellertid RSV att det kan finnas skäl att bibehålla möjligheten för hustru att genom tillägg av mannens namn nå samhörighet i namnavseende. Någon motsvarande anledning för mannen att på samma sätt markera samhörighet med hustrun torde ej föreligga. En namntradition som för gift kvinna finns inte att återropa och det är svårt att

tänka sig fall där en man av praktiska eller emotionella skäl skulle vilja bära hustruns namn som mellannamn. Någon full jämställdhet mellan makarna kan för övrigt ej uppkomma då endast en av makarna föreslås få bära mellannamn. Förslaget om utvidgning av rätten att bära mellannamn är dessutom som framgår av p. 2.7.2.5 komplicerat och kan förväntas medföra tolkningssvårigheter. RSV vill därför inte tillstyrka en utvidgning i förhållande till vad som gäller enligt namnlagen. Någon invändning mot att ordet tilläggsnamn utbyts mot mellannamn finns inte. Tvärtom är mellannamn en bättre benämning än tilläggsnamn med tanke på namnets placering vartill kommer att termen redan finns i den danska och den norska namnrätten.

Mellannamn för barn. Utredningen föreslår som ett helt nytt institut att barn skall få bruka mellannamn under vissa angivna omständigheter.

Utredningsmannen anger själv (s. 111 ff) flera skäl mot införandet av mellannamn av denna typ. Namnet kan komma att uppfattas som del av ett dubbelnamn och barnet kan komma att bruka det som sådant i förening med släktnamnet, vanligtvis med bindestreck. Det kan även förekomma att den senare delen "tappas bort" och att mellannamnet användes som släktnamn om det är särskiljande. Namnskicket blir dessutom otympligare när såväl mellannamn som släktnamn blir allmänt förekommande. Utredningsmannen uttrycker emellertid den förhoppningen att mellannamn skall komma till användning endast när verklig anledning finns och att föräldrar ej utan starka skäl vill belasta sina barn med både släktnamn och mellannamn. Någon grund för dessa antaganden lämnas dock inte. Av den redovisning för fall, där mellannamn skall tillåtas respektive inte tillåtas enligt utredningsmannen, framgår att här liksom vid mellannamn för makar tillämpningen blir komplicerad och kan väntas medföra tolkningssvårigheter.

Som skäl för att tillåta mellannamn anförs att det skulle vara "hårdhärtat" att inte medge barn att genom sitt namn visa samhörighet med båda föräldrarna särskilt i de fall föräldrarna ej är gifta med varandra. Mot detta kan påpekas, att barnet alltid kan ha namnsamhörighet med en av föräldrarna. Är föräldrarna inte gifta kan dessa, om namnsamhörigheten anses vara av synnerlig betydelse, själva lösa frågan genom giftermål. I de fall föräldrarna valt att inte gifta sig, får väl antagas att de föredrar denna samlevnadsform just för att undvika de rättsregler som följer av ett äktenskap, vari även namnrätten för make och barn får anses ingå.

RSV vill även framhålla att nuvarande regler enligt vilka barn utom äktenskap vid födelsen får moderns namn men på hennes anmälan kan förvärva faderns namn lett till mindre önskvärda konsekvenser. Det är enligt RSV:s erfarenheter en mycket vanlig situation att modern omedelbart anmäler faderns namn och sedan, när giftermål eller fortsatt samboende inte blir av, söker moderns namn åter för barnet.

Behov av att barnet skall kunna visa samhörighet med fadern uppkommer vanligen först i och med barnets skolålder. Då kan samlevnadsförhållandena antas ha stabiliserat sig och föräldrarna – om de alltjämt inte ingått äktenskap

– träffa ett för barnet lämpligt val av efternamn. Skälen att tillskapa särskilda regler med dubbla namn i dessa fall för att ernå namngemenskap är enligt RSV inte nog starka med hänsyn till de starkt vägande omständigheter häremot som redovisas. RSV vill även åberopa de allmänna skäl som verket inledningsvis anfört mot bruket av mellannamn. RSV avstyrker följaktligen förslaget om mellannamn för barn i dess helhet.

5.5 Patent- och registreringsverket:

Patentverket har intet att erinra mot de föreslagna bestämmelserna om mellannamn för makar. Patentverket ställer sig däremot allmänt tveksamt till de föreslagna bestämmelserna om mellannamn för barn.

Man måste räkna med att mellannamnet både av bäraren och av omgivningen kan komma att uppfattas som en del av släktnamnet och kanske – om mellannamnet är mer egenartat än släktnamnet – som det egentliga släktnamnet. Den som sedan barndomen burit mellannamn och identifierar sig med just denna kombination av namn kanske först i samband med sitt äktenskap inser att mellannamnet inte kan föras vidare till make och barn. Han eller hon kan då komma att ansöka om att få ett dubbelnamn bestående av mellannamnet och släktnamnet godkänt som släktnamn för att familjen skall få bära hela efternamnet. Namnmyndigheten har under de gångna åren i flera liknande fall behandlat ansökningar om tillstånd att få antaga dubbelnamn. Den vanligaste situationen är den att svensk kvinna, som ingått äktenskap med man av danskt ursprung, vilken bär mellannamn, önskar få mellannamnet och släktnamnet godkända som dubbelnamn. I några fall har sökande, som bär tilläggsnamn på grund av adoption, velat ha godkännande av dubbelnamn bestående av tilläggsnamnet och släktnamnet. Dubbelnamn har i dessa fall som regel inte godkänts med hänvisning till att släktnamn bestående av dubbelnamn enligt namnlagens förarbeten inte bör tillåtas uppkomma.

Enligt utredningens förslag skall dubbelnamn inte heller i fortsättningen kunna godkännas som släktnamn om inte synnerliga skäl föreligger. Patentverket ansluter sig till förslaget på denna punkt. Verket vill samtidigt framhålla att man, om mellannamn införes i den omfattning som förslaget medger, torde få räkna med att antalet ansökningar om godkännande av dubbelnamn som släktnamn i framtiden kommer att öka avsevärt. Om man skall upprätthålla lagens principiella förbud mot dubbelnamn, blir det inte möjligt att annat än i sällsynta undantagsfall godkänna dubbelnamn bestående av mellannamn och släktnamn. Detta kan komma att väcka åtskillig irritation. Mellannamnsystemet kan sålunda komma att medföra fler problem än det löser.

Med hänsyn till det anförda bör det ytterligare övervägas om rätten att få ge barn mellannamn verkligen bör införes. Ifall namnsamhörighet med båda föräldrarna eftersträvas bör sådan samhörighet, om föräldrarna är gifta med

varandra, kunna ordnas antingen genom att föräldrarna enas om ett gemensamt släktnamn eller genom att en av föräldrarna antar den andras släktnamn som mellannamn. Däremot kommer det inte att bli möjligt att etablera namngemenskap med barn medelst mellannamn, om föräldrarna ej är gifta med varandra. Enligt patentverkets åsikt får man acceptera denna konsekvens.

5.6 Kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts östra inspektionsområde:

Beredningen har genom förslaget förenklat förfarandet för antagande av mellannamn (termen som sådan betydligt bättre än nuvarande "tilläggsnamn") trots att den avvisat möjligheten att ansöka om dubbelnamn som nytt släktnamn. Beredningen har också insett att ett långtgående bruk av mellannamn kan bli ett ogräs i vårt namnskick. Det är alltid otympligt och ofta onödigt med mellannamn och ett antagande därav kan få olyckliga konsekvenser, se ex. 2 och 4 på s. 163. Eftersom reglerna för anmälan om mellannamn därtill icke är helt lätta att tolka i alla situationer för pastorsämbetena bör antagande av mellannamn endast få ske efter ansökan hos namnmyndigheten.

5.7 Kyrkobokföringsinspektören i Västerås stift:

Mycket positivt är införandet av begreppet mellannamn (ersätter nuvarande begrepp tilläggsnamn). 26 års arbete inom kyrkobokföringen har gett mig den erfarenheten att just tilläggsnamn (före 1964 dubbelnamn) ingett allmänheten svårigheter och trasslat till mycket. Bara en sådan sak som att tilläggsnamn alltid går före släktnamn eller att tilläggsnamn för barn (eller för manlig individ) alltid innebär att vederbörande är adopterad, har varit väldigt svårt att få inarbetat i allmänheten. Begreppet mellannamn – som ju för övrigt också finns i spansktalande länder och i vårt grannland Danmark – är mycket smidigare och kommer icke att vålla missförstånd på samma sätt som de s. k. tilläggsnamnen.

5.8 Kyrkoboksinspektören i Härnösands stift:

Beteckningen mellannamn i stället för tilläggsnamn är betydligt bättre. Det är en reform som länge varit efterlängtd av oss som skall handlägga frågor om tilläggsnamn.

När det gäller makar, bör den make som förvärvat den andra makens släktnamn ha rätt att anmäla sitt tidigare släktnamn som mellannamn. Däremot bör rätten att använda den andra makens släktnamn som mellannamn upphöra. Anmält mellannamn bör kunna återkallas, men har återkallelse skett bör samma namn inte återigen få anmälas som mellan-

namn.

När det gäller barns anmälan av mellannamn, så har det tidigare endast kunnat göras av adoptivbarn. Förslaget innebär att den rätten skall upphöra. Även om det endast skett i ytterst få fall att mellannamn anmälts, bör rätten dock kvarstå, då den har samband med människans identitet.

Personligen har jag starka sympatier för att barn skall få anmäla den förälders släktnamn som icke blivit barnets såsom mellannamn. Vi skulle därmed få en motsvarighet till förhållandena i spansktalande länder. Det hänger också samman med identitetsfrågan. Det är emellertid möjligt, att ett sådant förslag är för tidigt väckt.

5.9 Svenska språknämnden:

I utredningen föreslås en för svensk namnrätt ny term, nämligen "mellannamn". Detta namn skall enligt förslaget vara rent personligt och skall inte kunna föras vidare vare sig till den andra maken eller till barn. Enligt förslaget till ändring av 7 § namnlagen skall en av två makar som bär skilda släktnamn med den andres samtycke få bära den andres släktnamn som "mellannamn" (om detta släktnamn ej förvärvats genom tidigare äktenskap). "Mellannamnet" är alltså ett släktnamn (som egentligen tillkommer en annan person) som skall stå mellan förnamnet (förnamnen) och det egentliga släktnamnet. Det föreslås också att barn som förvärvat släktnamn som bärs blott av den ena föräldern skall få bära den andra förälders släktnamn som "mellannamn". Enligt förslaget skall "mellannamn" kunna tilläggas (eller strykas) genom anmälan hos pastorsämbetet.

Utredningen vill med sitt förslag om "mellannamn" göra det möjligt för makar (och deras gemensamma barn) att bära "dubbla" släktnamn, utan att det för den skull blir fråga om verkliga "dubbelnamn" som kan ärvas på vanligt sätt. Skillnaden mellan "mellannamn" + släktnamn (ev. med den gemensamma beteckningen "efternamn", se s. 94 i utredningen) och dubbelnamn torde för de flesta icke lagkunniga komma att se sig mycket dunkel. Dubbelnamn finns ju sedan länge i svenskt namnskick, även om sådana namn sedan tillkomsten av namnlagen endast undantagsvis medgivits. De två namnen i ett dubbelnamn är, som utredningen påpekar (s. 83), i regel förbundna med ett bindestreck. Dock förekommer också dubbelnamn utan bindestreck, vilket innebär att "mellannamn" + släktnamn kan komma att se likadana ut som vissa dubbelnamn.

Nämnden vill för sin del tillstyrka förslaget om "mellannamn" – det ger möjlighet att markera två makars samhörighet med varandra och med sitt ursprung och också att ange vilken dubbel släktgemenskap ett barn tillhör. Nämnden vill emellertid peka på den svårighet det kommer att innebära för många att uppfatta "mellannamn" + släktnamn som något helt annat än dubbelnamn. Det förefaller rimligt att antaga att många kan komma att

önska föra en sådan kombination av "mellannamn" + släktnamn vidare, som ett enhetligt verkligt släktnamn, ett dubbelnamn. Det synes oss inte finnas något avgörande skäl att hindra eller förbjuda detta. Att dubbelnamn oftast är långa är knappast av vikt – "mellannamn" + släktnamn är ju också en lång kombination. (Däremot bör det kanske övervägas om "mellannamn" skall få bäras också tillsammans med dubbelnamn.) Nämnden anser därför att det förslag om ett generellt förbud mot godkännande av dubbelnamn som införts i 9 § namnlagen, tredje stycket (s. 25) bör utgå. Frågan om godkännande av dubbelnamn, liksom om förvärv av "mellannamn" + släktnamn som verkligt släktnamn, bör enligt vår mening som hittills avgöras av namnmyndigheten från fall till fall enligt de generella regler som kan komma att gälla för förvärv av nytt släktnamn.

5.10 Domkapitlet i Uppsala:

Att utsträcka rätten att bära mellannamn utöver vad som tilläts enligt gällande rätt är knappast befogat.

5.11 Utredningen om barnens rätt:

Vad angår mellannamn för adoptivbarn ställer vi oss tveksamma till slopandet av möjligheten för dessa barn att som tilläggsnamn (mellannamn) bära tidigare släktnamn. Visserligen delar vi uppfattningen att adoptivbarn i rättsligt hänseende skall behandlas som biologiskt barn. För många adoptivbarn, som kommer från främmande länder, kan det emellertid vara naturligt att som mellannamn bära tidigare släktnamn. Barnet kan på så sätt utåt visa en samhörighet med det land och den kultur som det kommer ifrån och ett bejakande av sin härkomst. Tidigare sökte man oftast på alla sätt dölja att ett barn var adopterat, många gånger även för barnet själv. Under de senaste tio åren har det – allt eftersom en ökning skett av antalet barn som kommit hit från andra länder – blivit allt vanligare och mer accepterat att adoptera barn. Det framhålls många gånger också som angeläget att dessa barn – som utseendemässigt avviker från svenskar – får kännedom om det land där det är fött.

5.12 Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund:

Med hänsyn till att mellannamn dels ofta föranleder missförstånd om släktnamnet, dels gör namnskicket otympligt, dels ock vid registreringen av barnet i olika personregister sker på grundval av mellannamnet såsom det första av efternamnen och inte av själva släktnamnet, anser förbundet att mellannamn för barn inte bör medges.

5.13 Riddarhusdirektionen:

Bilaga 3

(Se vad direktionen har anfört under rubriken *Administrativa förvärv av släktnamn.*)

6 Administrativa förvärv av släktnamn och förlust av släktnamn m. m.

6.1 Svea hovrätt:

Beträffande reglerna om administrativa namnbyten i allmänhet hävdar hovrätten att man bör bibehålla den nuvarande huvudregeln, att endast den vars namn icke är tillräckligt särskiljande eller eljest otjänligt har rätt till namnbytet; andra fall bör prövas enligt generalklausulen.

Se vidare bilaga 3:1 avsnitt 2.7.

6.2 Kammarrätten i Stockholm:

De av utredningsmannen föreslagna nya namnreglerna ger i vissa fall den enskilde en i princip obegränsad möjlighet att genom ett enkelt administrativt förfarande byta och växla mellan minst två och i vissa fall fyra släktnamn. För namnbytena fordras endast anmälan hos pastorsämbetet.

Den föreslagna obegränsade möjligheten att växla namn motsvarar enligt kammarrättens mening inte något seriöst enskilt intresse. Visserligen torde såsom utredningsmannen framhållit missbruk av namnbytesrätten inte behöva befaras då ett namnbyte i regel drar med sig vissa nackdelar som torde innebära en tillräcklig spärr mot byten av okynneskaraktär. Missbruk synes emellertid enligt kammarrättens mening kunna tänkas ifrågakomma inte bara av okynne utan även i medvetet syfte att otillbörligen växla identitet. Även om, sedan personnummer införts i folkbokföringen, kravet på namnstabilitet inte längre gör sig gällande med samma styrka som tidigare är likväl just namnet den enda allmänt gångbara identitetsbeteckningen i handel ochandel. Namnstabilitet är därför självklart av betydelse i umgänget individerna emellan. Det är här fråga om ett viktigt enskilt intresse, som inte berörts i betänkandet. Detta intresse kan äventyras genom den av utredningen föreslagna ordningen.

I fråga om förnamn föreslår utredningen att tillägg får ske genom anmälningsförfarande endast en gång och därefter efter ansökan hos namnmyndigheten när särskilda skäl därtill föreligger. Kammarrätten vill ifrågasätta om inte en motsvarande spärregel lämpligen borde gälla även beträffande släktnamn.

6.3 Riksskatteverket (RSV):

Bilaga 3

Allmänna villkor. Utredningen föreslår att nuvarande krav på skäl för namnbyte – att det burna namnet inte är tillräckligt särskiljande eller annars mindre tjänligt – helt skall slopas. Det skulle alltså bli möjligt att tid efter annan byta namnidentitet. Mot bakgrund av vad RSV inledningsvis anfört om betydelsen av namnstabilitet, särskilt farhågorna för missbruk i brottsliga sammanhang, vill RSV ifrågasätta en sådan långtgående valfrihet (jfr även direktiven angående de administrativa namnförvärven, s. 68).

Kriteriet att det burna namnet inte är tillräckligt särskiljande synes kunna bibehållas. Nu dras gränsen i fråga om riksfrekvens vid de namn som anges i bilaga 2 av betänkandet vartill kommer tillämpade listor över namn som inom ett län har sådan frekvens att namnet inte anses vara tillräckligt särskiljande. En sänkning av frekvensgränsen kan vara befogad. Därifrån är det emellertid ett långt steg till att den som är helt ensam om sitt namn utan särskilda skäl skulle vara berättigad att byta namn.

En annan tänkbar begränsning är den i betänkandet refererade tidigare bestämmelsen i dansk lag enligt vilken namnbyte fick ske *en* gång utan särskilda förutsättningar beträffande det burna namnet. Utredningen tar avstånd från ett sådant system med hänsyn till den ringa risk för upprepade namnbyten som måste anses föreligga. Mot detta kan invändas att den ringa risken motsvaras av antaget ringa berättigade skäl för att byta och att upprepade namnbyten just kan befaras komma i fråga för den som vill växla namnidentitet i olagligt syfte. För en begränsning av de administrativa namnförvärven talar också de väsentligt vidgade möjligheterna till namnändring genom familjerättsliga förvärv.

RSV avstyrker sålunda med hänsyn till namnstabiliteten att liberalisering-
en blir så långtgående som föreslagits och att sålunda särskilda skäl bör krävas dels vid byte av namn som har en viss, lågt satt namnfrekvens, dels också för att medges nytt namn sedan sådant en gång tidigare beviljats av namnmyndigheten.

Återförvärv av släktnamn. De begränsningar som RSV i det föregående föreslagit beträffande rätten till namnbyte – dvs. att namnändring i princip bara skall kunna ske en gång utan att den centrala namnmyndighetens prövning behövs – medför som en konsekvens att nuvarande 11 § i namnlagen enligt RSV:s mening bör kvarstå.

Kraven på nytt släktnamn och stavningsändring. De föreslagna ändringarna beträffande kraven på nybildat släktnamn föranleder ingen erinran från RSV:s sida.

RSV vill emellertid föreslå att termen "nytt släktnamn" ändras till "nybildat släktnamn" (jfr s. 167). Erfarenhetsmässigt har det varit svårt för de många myndigheter som har att tillämpa namnlagen att kunna skilja

mellan "nytt namn" i meningen "nybildat namn" och "nytt namn" i meningen "annat namn än tidigare buret namn".

Mot den föreslagna regeln om att stavningsändring av icke särskiljande namn skall få ske genom anmälan till pastorsämbetet kan vissa invändningar resas. Det torde bli svårt för de tillämpande myndigheterna att förklara varför Lundkvist (icke särskiljande namn) får ändras till Lundqvist men att Grankvist (särskiljande namn) inte får ändras till Granquist. Ett annat exempel kan vara att Augustsson får ändras till Augustson men Albrektsson får inte ändras till Albrektson. Att frekvensregeln kan bli svårtillämpad framgår av att utredningen som exempel på icke särskiljande namn (s. 168) nämner namnet Törnkvist. Detta är emellertid ett särskiljande namn enligt bilaga 2 i betänkandet.

Likaså kan det bli svårt att klarlägga vad som är "enkel" stavningsändring. I betänkandet anføres som exempel att Josefsson till Josefson är en enkel ändring men ej Josefsson till Josephsson. Är Dalberg till Dahlberg en enkel stavningsändring men ej Stenberg till Stehnberg? Exempelen kan mångfaldigas men det är svårt att i förväg tänka sig in i alla möjliga önskade kombinationer.

Den stavningsändring som är den oftast önskade gäller son-namnen (stavning med ett eller två s), uppskattningsvis ca 90 % av alla begärda stavningsändringar. En enkel och lättillämpad regel vore att medge alla son-namnsbärare rätt till sådan ändring genom anmälan medan alla övriga stavningsändringar skulle behandlas som släktnamnsändringar.

RSV finner emellertid – trots de sannolikt svåra gränsdragningsproblemen – de i utredningen anvisade kriterierna kunna godtas för stavningsändring genom anmälan. RSV torde kunna bidra till enhetlighet i tillämpningen rådgivningsvägen och möjligen även efter samråd med patent- och registreringsverket ge anvisningar.

12–14 §§ namnlagen. RSV har ingen erinran mot förslaget till ändring av 12 § namnlagen samt att 13 och 14 §§ upphävs.

Förlust av släktnamn. RSV har ingen erinran mot de föreslagna ändringarna i 15–18 §§ liksom ej heller beträffande de redaktionella ändringarna av 19–22 §§.

6.4 Patent- och registreringsverket:

Förvärv av släktnamn efter ansökan (8 §). Vad gäller huvudbestämmelsen i den föreslagna 8 §, som reglerar förvärv av släktnamn efter ansökan, har patentverket ingen erinran mot den större friheten att byta namn. Den besvärande effekt som ett namnbyte, i varje fall under en övergångsperiod, medför torde utgöra en spärr mot upprepade namnbyten. Naturligtvis kan en ökad frihet också medföra risk för rent missbruk. Upprepade namnbyten i

syfte att dölja identitet e. dyl. torde dock komma att utgöra sällsynta undantagsfall och bör inte få styra regelns utformning.

I övrigt vill patentverket framhålla följande.

Första stycket innehåller huvudregeln för antagande av nytt släktnamn. Utredningen säger sig föredra ordet nytt framför ordet nybildat, därför att det senare skulle kunna föra tanken till att det endast gäller en språklig nybildning och inte en ordbildning som i och för sig finns tidigare men som inte brukats som släktnamn.

Det kan enligt patentverkets mening ändå ifrågasättas om inte ordet nytt trots allt är mer ägnat att missuppfattas än ordet nybildat. Den betydelse ordet nytt har i dagligt tal kan lätt bibringa många människor den felaktiga uppfattningen att det här är fråga om att anta "annat släktnamn än det sökande innehar". Detta påpekande förefaller också bekräftas av de många missförstånd härvidlag som under årens lopp framkommit vid patentverkets kontakter med pastorsämbeten och namnsökande.

I andra stycket sägs att en enkel ändring av stavningen av ett icke särskiljande namn får ske genom anmälan hos pastorsämbetet.

Tolkningen av vad som menas med enkel ändring av stavningen kan innebära svårigheter och leda till dålig överensstämmelse i tillämpningen hos olika pastorsämbeten. Det bör åläggas riksskatteverket att i samråd med namnmyndigheten utarbeta så klara direktiv för tillämpningen av denna bestämmelse att gränsdragningsproblem normalt inte skall behöva uppkomma. Om likväl osäkerhet föreligger om stavningsändring är hänförlig till denna bestämmelse bör sökanden anmodas ansöka hos namnmyndigheten om ändring av namnet.

Av vad utredningen anför i betänkandet framgår att 8 § i förslaget medger återgång till tidigare släktnamn efter ansökan hos namnmyndigheten utan att särskilda skäl behöver anföras. Enligt ordalydelsen torde emellertid 10 § i lagförslaget utgöra hinder för bifall till en sådan ansökan på grund av att det tidigare släktnamnet även utgör annan tillkommande släktnamn. För den som önskar återfå ett tidigare buret släktnamn, synes därför som regel endast 12 § kunna åberopas. Det innebär att synnerliga skäl måste föreligga för att ansökningen skall kunna bifallas.

Patentverket finner att en särskild bestämmelse för återgång till tidigare släktnamn efter administrativt namnförvärv behövs. Beträffande familjerättsliga namnförvärv finns redan nu i förslaget sådana bestämmelser. Återgång bör förutsätta att ansökan görs hos namnmyndigheten och att särskilda skäl fordras för bifall. En sådan regel skulle t. ex. kunna tas in som ett andra stycke i 12 §. En annan lösning är att bibehålla 11 § med erforderlig jämkning.

Släktnamns språkliga form (9 §). Utredningen föreslår en ändring av de krav på nybildat släktnamns språkliga form som gäller enligt 9 § i nuvarande

Bilaga 3

lag. Kravet att nytt släktnamn för att godkännas skall överensstämma med inhemskt språkbruk med tillägg att i fråga om utländskt släktnamn "en anpassning av namnet till svenskt språk" kan godkännas har ändrats av utredaren. Enligt förslaget får nytt släktnamn godkännas om det är "för svenska förhållanden tjänligt som släktnamn".

Namnmyndighetens språkvetenskapliga rådgivare, professor Thorsten Andersson, har yttrat sig om den föreslagna ändringen. (Yttrandet, vari den föreslagna ändringen avböjes, återges nedan efter patentverkets eget yttrande.)

Patentverket ansluter sig till de synpunkter som framförts i yttrandet och vill därutöver påpeka följande. Kriteriet "för svenska förhållanden tjänligt som släktnamn" är så allmänt hållet att det kan vara svårt för den enskilde namnsökanden att förstå dess innebörd. Erfarenheten visar att namnmyndigheten ofta ställs inför mer bisarra namnförslag än man vanligen föreställer sig. Det torde vara lättare för den som söker ett sådant namn att inse att hinder möter med hänsyn till "inhemskt språkbruk" eller ännu hellre, som Andersson föreslår, "inhemskt släktnamnskick", där exemplifiering i båda fallen är möjlig, än med hänsyn till den av utredningen föreslagna mycket vaga formuleringen.

Anslutningsförvärv (13 §). Trettonde paragrafen i nuvarande namnlag föreslås upphävd. Andra stycket reglerar möjligheten för barns avkomling att genom s. k. anslutningsförvärv anta släktnamn, även om mellanliggande generation inte antagit namnet. Denna möjlighet finns inte kvar i förslaget, vilket medför att namnförvärv i sådant fall måste ske efter ansökan och med stöd av 12 §. För att ändå möjliggöra att namnet förvärvas av barns avkomling utan att synnerliga skäl behöver åberopas, kan man tänka sig att uppräkningsstycket i 10 § andra stycket av dem som, trots reglerna i 10 § första stycket, får anta viss närståendes nya släktnamn kompletteras med barns avkomling.

Även en sådan lösning skulle dock innebära att barns avkomling måste vända sig till namnmyndigheten med därav följande kostnader för att få anta far- eller morföräldrars släktnamn. En viss försämring således mot nuvarande 13 § andra stycket.

Upphävandet av 13 § skulle därutöver medföra ytterligare en förändring som förtjänar påpekas.

Enligt 13 § gäller sålunda att, när föräldrar byter till nybildat släktnamn, barn som är under 18 år automatiskt får föräldrarnas namn, om det står under föräldrarnas vårdnad och har samma namn. Barn över 18 år får i samma situation, med föräldrarnas samtycke, anmäla hos pastor att det önskar anta föräldrarnas namn.

Enligt 2 § andra stycket i förslaget gäller att föräldrarna måste göra anmälan till pastorsämbetet för att deras barn som är under 18 år skall få

förvärva deras nya släktnamn. Den som är över 18 år kan själv enligt samma punkt i förslaget anmäla att han eller hon önskar anta föräldrarnas nya namn. Något samtycke från föräldrarna erfordras här inte.

Detta innebär med andra ord att föräldrar enligt nuvarande lag kan hindra sitt barn över 18 år att anta deras nytagna namn men de kan inte resa motsvarande hinder för barn som är under 18 år. Enligt lagförslaget är förhållandet omkastat. Vårdnadshavare kan hindra sitt barn under 18 år att anta föräldrarnas nytagna namn genom att underlåta att anmäla namnändringen. Barn som är över 18 år kan däremot inte hindras att antaga det nya namnet.

Möjligheten för föräldrar att hindra sitt barn under 18 år att anta deras nytagna namn kommer väl knappast att utnyttjas. Patentverket godtar därför förslaget på denna punkt. Det kan däremot ifrågasättas om inte, såsom nu är fallet, föräldrarnas medgivande alltjämt bör vara en förutsättning för att ett vuxet barn skall få anta föräldrarnas nybildade släktnamn.

Namn som ogift. En tolkning av 8 § i nuvarande namnlag, som har lett till högst otillfredsställande resultat, gäller effekten av namnbyte i fråga om gift kvinnas släktnamn som ogift. Utredningen berör denna situation på s. 130 i betänkandet.

Om makar med gemensamt släktnamn byter detta namn stryks nämligen inte bara det utbytta namnet utan också hustruns namn som ogift ur kyrkoböckerna. Hustrun förlorar m. a. o. en tidigare namnrelation till sin släkt.

Enligt patentverkets åsikt – som verket gett uttryck för redan i promemorian till justitiedepartementet – kan en sådan effekt inte godtagas. Utredningen anvisar visserligen en väg, varigenom effekten kan undvikas, men enligt patentverkets åsikt bör inte denna effekt bli beroende på om namnändringen söks på ena eller andra sättet. Det bör i stället klart fastslås att namnbyte av makar inte får någon inverkan på hustruns eller – vid ny namnlagstiftning – mannens släktnamn som ogift.

Patentverket vill härutöver förorda att en övergångsbestämmelse tages in i nya lagen, enligt vilken maka, som vid namnbyte tillsammans med make under tiden sedan nuvarande namnlag trädde i kraft förlorat sitt namn som ogift, ges möjlighet att åter få detta namn antecknat i kyrkböckerna, om hon så önskar.

Förlust av släktnamn (15 §). I 2 § andra stycket andra meningen krävs makes samtycke för att styvbarn skall få förvärva hans släktnamn. Enligt den lydelse 15 § fått i förslaget kan den leda till ett undantag från nämnda bestämmelse i 2 §. För det fall att rätten fastställer att viss man inte är fader till barn som förvärvat hans släktnamn, får barnet nämligen automatiskt det namn modern då bär. Är hon omgift får barnet alltså utan den nye makens medgivande hans släktnamn.

De sociala skälen torde dock i detta fall väga tyngre än de argument som kan åberopas för en konsekvent behandling av detta fall.

Professor Thorsten Anderssons yttrande till patent- och registreringsverket:

Grundläggande för bedömningen av nya släktnamnsförslag är första meningen i första stycket i 9 § i nu gällande namnlag: "Såsom nytt släktnamn må godkännas endast namn, som till bildning, uttal och stavning överensstämmer med inhemskt språkbruk." För sökande med utländskt släktnamn finns ett tillägg: "Har sökanden utländskt släktnamn, må dock namn som innebär en anpassning av namnet till svenskt språk godkännas." Utredningen föreslår i stället för dessa båda meningar en ny formulering: "Som nytt släktnamn får godkännas endast namn, som till bildning, uttal och stavning är för svenska förhållanden tjänligt som släktnamn."

Den föreslagna nya formuleringen är enligt utredningen att förstå som en "viss uppmjukning" (s. 126), "en viss mildring" (s. 168). Avsikten är enligt den allmänna motiveringen "att tillgodose önskemål dels från svenska medborgare, som arbetar utomlands i internationell tjänst och vill ha ett från internationell synpunkt mera gångbart namn, dels från invandrare i Sverige, som vill göra sitt namn lättare att uttala utan att för den skull anpassa det helt till svenskt språkbruk" (s. 126). Syftet upprepas i specialmotiveringen (s. 169).

Den nuvarande formuleringen i namnlagen ger god ledning vid bedömningen av nya släktnamnsförslag. Överensstämmelsen med "inhemskt språkbruk", dvs. i praktiken svenskt språkbruk sådant detta kommer till uttryck i vårt släktnamnskick, innebär att de nya namnförslagen sätts i relation till det redan existerande släktnamnsförrådet, vilket finns tillgängligt i register av olika slag, däribland patentverkets slutledsregister (retograd släktnamnsförteckning). En sådan jämförelse möjliggör normalt en säker språklig bedömning av de nya förslagen. För bedömning av utländska släktnamns anpassning ger rådande mönster inte samma säkra ledning. Lagbestämmelsens karaktär av undantag för denna namnkategori är därför på sin plats. Det bör här understrykas att det inte krävs att det utländska släktnamnet "helt" skall anpassas till svenskt språk, såsom den citerade passusen i utredningens allmänna motivering kunde synas ge vid handen (jfr att ordet "helt" saknas i specialmotiveringen s. 169). Anpassningen innebär ofta endast att det utländska namnet får ett något mindre främmande och något mera svensk prägel. Kraven på överensstämmelse med svenskt släktnamnskick är i detta fall lägre än när det gäller helt nybildade släktnamn.

Det nya lagförslagets formulering, att endast sådant namn får godkännas, "som till bildning, uttal och stavning är för svenska förhållanden tjänligt som släktnamn", kan i förstone förefalla lyckad. För det första krävs inte längre någon undantagsregel för sökande med utländskt släktnamn. För det andra ökar möjligheten till ett namns internationella gångbarhet, om kravet på överensstämmelse med svenskt släktnamnskick ersätts med ett allmänt krav

på tjänlighet för svenska förhållanden. Vid närmare betraktande synes emellertid den nya formuleringen vara mindre lyckad.

Bilaga 3

Av namnlagsutredningens kommentar till den nya formuleringen framgår att det inte är dess avsikt att föreslå någon radikal förändring i bedömningen av nya släktnamnsförslag. Om man konkret försöker föreställa sig en sådan bedömning enligt lagförslaget, inställer sig emellertid frågan hur den avsedda tjänligheten hos namnen skall prövas. Om nya släktnamnsförslag inte längre sätts i direkt relation till existerande släktnamnskick, förlorar bedömningen av allt att döma i stadga och stringens. Lagförslagets formulering, enligt vilken de nya namnförslagen skall bedömas i relation till ett så allmänt begrepp som "svenska förhållanden", är påfallande vag. Den utgör inte någon säker ledning för utbildandet av en ny praxis i släktnamnsbedömningen. Enligt min mening är första stycket i 9 § i lagförslaget alltför vagt och allmänt hållet för att kunna tjäna som grund för bedömning av nya släktnamnsförslag.

De två intressentgrupper, vilkas önskemål namnlagsutredningen vill tillgodose med den nya formuleringen, är som nämnts dels svenskar i internationell tjänst, dels invandrare i Sverige. Eftersom anpassningen av utländska släktnamn kan erbjuda mycket speciella problem, synes invandrarernas särskilda önskemål bli bäst tillgodosedda genom en bestämmelse av det slag som nu är gällande. Beträffande utlandssvenskarna bör beaktas att den nuvarande namnlagen faktiskt ger utomordentligt goda möjligheter att förvärva namn som både är godtagbara i Sverige och fullt gångbara i de flesta av de internationella språkmiljöer som här kommer ifråga. Svenskt släktnamnskick har nämligen genom den historiska utvecklingen i hög grad präglats genom inflytande från främmande språk. Det bör vidare beaktas att svenskt släktnamnskick ingalunda är statiskt utan ganska dynamiskt. Om t. ex. allt fler sökande antar släktnamn som också är internationellt gångbara, kommer detta med säkerhet att efterhand åstadkomma en förskjutning inom svenskt släktnamnskick, som i sin tur gör att önskemål om släktnamn, som är godtagbara både på svenskt och utländskt, t. ex. engelskt, språkområde, allt lättare kan tillgodoses utan avkall på överensstämmelse med svenskt släktnamnskick.

Utmärkande för svenskt släktnamnskick har hittills varit att det förändrats genom successiva förskjutningar. Också i det här aktuella avseendet synes en sådan utveckling från språklig synpunkt vara den naturliga. Någon ändring av namnlagen med hänsyn till utlandssvenskar synes därför inte nödvändig.

Enligt min mening är första stycket i 9 § i den nuvarande namnlagen bättre lämpat som grund för bedömning av nya släktnamnsförslag än motsvarande stycke i det nya lagförslaget. Utöver den språkliga moderniseringen i lagförslaget skulle jag endast vilja förorda en precisering därigenom att

uttrycket "inhemskt språkbruk" utbyts mot "inhemskt släktnamnskick".

I tredje stycket i 9 § "stadgas förbud mot godkännande av släktnamn som kan bli till olägenhet för det allmänna eller för namnhavaren" (namnlagsutredningens betänkande s. 169). Nyttillkommet i den nya formuleringen är förbud mot dubbelnamn. Detta förbud innebär emellertid inte någon nyhet utan har närmast karaktären av kodifiering av gällande praxis. Motiveringen till förbudet (s. 83 f.) synes välmotiverad.

Det i tredje stycket i 9 § ingående förbudet mot namn, som "eljest är ägnat att vilseleda allmänheten", föreslås oförändrat kvarstå i namnlagen. Denna lagbestämmelse kommer i första hand till användning, när det gäller att bedöma, huruvida släktnamnsförslag skall avslås på grund av likhet med adelsnamn. Praxis stämmer på denna punkt överens med Förslag till namnlag (SOU 1960:5) 13 §, enligt vilken ansökan om släktnamn skall avslås, om namnet "giver sken av tillhörighet till visst stånd" (se härtill kommentaren s. 175). I lagen 1964 uttrycks som bekant ett sådant förbud inte direkt utan tillgodoses genom den citerade allmänna formuleringen. I de avsnitt i namnlagsutredningens betänkande, där denna passus behandlas (s. 60, 169), berörs inte explicit frågan om adelsnamnsliknande släktnamn. Så skulle otvivelaktigt ha skett, om en ändring av rådande praxis hade avsetts, och det kan därför antas att utredningen räknar med ett bibehållande av den restriktiva inställningen gentemot nya släktnamnsförslag med adelsklang. Med tanke på att denna fråga ganska ofta är aktuell vid bedömningen av namnförslag, hade det varit lämpligt med ett uttryckligt ställningstagande från utredningens sida, som skilda remissinstanser sedan hade kunnat ta ställning till.

6.5 Kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts västra inspektionsområde:

Utredningens förslag vad beträffar *stavningsändring* (s. 127) verkar vara av den arten att det vill skydda vissa släkters sätt att stava sitt släktnamn. Är detta i linje med jämställdhetssträvandena? En *stavningsändring* från Josefsson till Josephson ändrar lika litet detta namn som ändringen från Karlsson till Carlsson. Ingetdera av namnen är väl i vedertagen mening "taget" utan bara annorlunda stavat. Skulle en sådan paragraf antagas som utredningen föreslår, kommer pastorsämbetena att ställas inför oerhörda svårigheter att bedöma graden av stavningsändringar. Skall ändring av nuvarande praxis göras, måste synnerligen entydiga och klara riktlinjer göras upp, vilket torde vara mycket svårt i varje fall när det gäller släktnamn som slutar på -son.

6.6 Kyrkobokföringsinspektören i Härnösands stift:**Bilaga 3**

Förlust av släktnamn bör inträda endast i yttersta nödfall och endast genom beslut av rätten.

Oavsett om det gäller förnamn eller efternamn bör pastorsämbetet kunna besluta om sådan stavningsändring som inte medför ändring av uttal, då det alltså blir fråga om annat namn. Uttal varierar från trakt till trakt. Pastorsämbetet är den lokala myndighet som känner till uttalet i trakten. Många gånger gäller också, att man vill ändra stavningen, därför att den nya bättre ansluter till det faktiska uttalet av namnet. Människor har också haft svårt att förstå, att det skall behövas så mycket byråkratiskt krångel för något så enkelt som en stavningsändring.

6.7 Kyrkobokföringsinspektören i Luleå stifts södra inspektionsområde:

Underlättandet av enkla stavningsändringar är att betrakta såsom en klar förändring i positiv riktning. Inte sällan har irritation uppstått, då personer med sådana önskemål ansett nuvarande bestämmelser, onödigtvis förenade med kostnader för den enskilde.

6.8 Svenska språknämnden:

Namnlagsutredningen har föreslagit en väsentlig ändring i 9 § namnlagen, första stycket (s.25):

Namnlagen

Såsom nytt släktnamn må godkännas endast namn, som till bildning, uttal och stavning överensstämmer med inhemskt språkbruk. Har sökanden utländskt släktnamn, må dock namn som innebär en anpassning av namnet till svenskt språk godkännas.

Utredningen

Som nytt släktnamn får godkännas endast namn, som till bildning, uttal och stavning är för svenska förhållanden tjänligt som släktnamn.

Ändringen motiveras av utredningen på följande sätt (s. 126):

”En viss uppmjukning föreslås i dessa bestämmelser /dvs. namnlagens/ för att tillgodose önskemål dels från svenska medborgare, som arbetar utomlands i internationell tjänst och vill ha ett från internationell synpunkt mera gångbart namn, dels från invandrare i Sverige, som vill göra sitt namn lättare att uttala utan att för den skull anpassa det helt till svenskt språkbruk.” (Tidigare i samma stycke har utredningen påpekat att namnla-

gens uttryck "inhemskt språkbruk" valts med hänsyn till de samiska och finskspråkiga folkgrupperna i Sverige.)

Vi kan förstå syftet med utredningens förslag till ändring av den generella förutsättningen för godkännande av nytt släktnamn. Vi kan emellertid inte acceptera den föreslagna nya ordalydelsen. Man behåller i förslaget visserligen det språkliga kravet "till bildning, uttal och stavning", men sätter dessa ord i förbindelse med "för svenska förhållanden tjänligt som släktnamn". Det språkliga kriteriet sätts på detta sätt i relation till något helt annat än sådana språkliga faktorer som det rimligen borde hänföra sig till. Den föreslagna nya formuleringen visar tydligt beroende av namnlagen, och man har svårt att tänka sig att "till bildning, uttal och stavning" hade kommit in på detta sätt i detta sammanhang om man inte hade utgått från den gamla texten.

Det tycks oss vara synnerligen svårt att på ens något så när objektiva grunder avgöra vad som "är för svenska förhållanden tjänligt som släktnamn". Formuleringen är alldeles för oprecis för att kunna fungera, såväl för den enskilde namnsökanden som för namnmyndigheten. Den föreslagna regeln synes oss kunna leda till att vilket som helst utländskt släktnamn som inte är alltför svårt att stava eller uttala eller som inte alltför starkt avviker från svenskt släktnamnsskick skulle kunna godkännas som svenskt släktnamn. I sina yttersta konsekvenser kan den föreslagna nya regeln leda till ett totalt brott mot tidigare svenskt släktnamnsskick. En generell godkännanderegler får inte formuleras så vagt som skett i förslaget.

Vi föreslår att 9 § namnlagen, första stycket, bibehålls med oförändrat innehåll. Vi vill i detta sammanhang peka på att 12 § namnlagen (också enligt utredningens förslag) innehåller en generell regel om dispensation från kraven i 9 och 10 §§. Sådana fall som utredningen särskilt anger som motiv för ändringsförslaget kan alltså behandlas enligt 12 § – liksom enligt vad vi känner till har skett i talrika fall sedan namnlagen trädde i kraft.

Oavsett om 9 § ändras eller icke måste det också i fortsättningen hos namnmyndigheten finnas en språkvetenskaplig rådgivare. Dennes uppgift skulle naturligtvis avsevärt försvåras om namnlagsutredningens förslag till ändring av 9 §, första stycket, går igenom. De synnerligen svåra överväganden som skulle bli nödvändiga med den föreslagna "uppmjukningen" av bestämmelserna kräver tillgång till högt kvalificerad språkvetenskaplig expertis.

6.9 Domkapitlet i Uppsala:

Domkapitlet har ingen erinran mot förslagets regler såvitt gäller förvärv av namn efter ansökan hos namnmyndigheten.

6.10 Domkapitlet i Härnösand:

Bilaga 3

Domkapitlet befarar att förslaget i 8 § andra stycket kan leda till tolkningssvårigheter. Domkapitlet anser därför att man bör överväga om inte alla stavningsändringar av icke särskiljande namn som inte medför ändring av uttalet skall kunna ske genom anmälan till pastorsämbetet.

6.11 Utredningen om barnens rätt:

Vad angår förlust av släktnamn anser vi att det inte bör krävas synnerliga skäl för att barnet skall få behålla det släktnamn det haft tidigare. Enligt vår mening bör varje förändring i fråga om släktnamn för barn ske med utgångspunkt främst från vad som är förenligt med barnets bästa.

6.12 Riddarhusdirektionen:

I 8 § gällande namnlag uppställs i en relativsats vissa krav för att ett administrativt namnförvärv, dvs. namnbyte efter ansökan skall få ske. ("Svensk medborgare, vars släktnamn icke är tillräckligt särskiljande eller eljest är mindre tjänligt, äger ---"). Enligt direktiven borde övervägas om reglerna angående sådana namnförvärv "kan mjukas upp något". Utredningen har tillgodosett detta önskemål genom att låta relativsatsen utgå. Allmänintresset av ordning och reda i namnfrågor har fått vika för en kortsiktig önskan att ge individen största möjliga frihet i vad avser det egna namnet. Förslaget ger beträffande dessa namnförvärv ytterligare bidrag till den stora namnreda som är att förvänta.

I 9 § har emellertid utredningen sökt begränsa namnbytesmöjligheterna. Enligt förslaget får dubbelnamn inte godkännas som nytt släktnamn. Direktionen vill erinra om att det till följd av fideikommissbestämmelser finns ett antal dubbelnamn – t. ex. Trolle-Wachtmeister och Montgomery-Cederhielm – som, då bröstarvinge saknas, bör kunna få övertagas av annan berättigad släkting. Föreslaget förbud bör inte få utgöra hinder mot sådant förvärv. Donators vilja bör i detta hänseende allt framgent respekteras. Det kan också ifrågasättas om ej namn med suffix bör kunna – på sätt skett utomlands i ej ringa omfattning – få ändras till dubbelnamn.

13 och 14 §§ namnlagen, som behandlar frågor om principiell namngemenskap mellan makar samt deras barn och adoptivbarn, skall enligt förslaget upphävas. Utredningen har påpekat (s. 153) att hinder inte föreligger "mot att när flera barn finns i en familj anmälan för ett av barnen avser faderns, anmälan för ett annat moderns släktnamn". Detta står i direkt motsats till vad som hävdades vid utskottsbehandlingen av propositionen till namnlagen, nämligen att det var angeläget att tillse "att syskon normalt erhåller samma namn". – Bestämmelserna i 15–18 §§, som behandlar frågor om förlust av släktnamn, och i 19–22 §§, som uppställer regler om skydd för

egenartade släktnamn, kvarstår i sak oförändrade. I 19 § tredje stycket sägs att släktnamn "anses som egenartat om det är ägnat att utmärka tillhörighet till viss släkt". Med "viss släkt" torde avses agnatisk släkt. Om sådant namn i några generationer fritt "transplanteras" på kognatiska grenar, kan det enligt lagtexten inte längre betraktas som egenartat. Utredningens förslag innebär att nu säregna namn framdeles kan bli vanliga.

Under snart 80 år har efter ansökan hos myndighet tillkommit ett betydande antal egenartade släktnamn. Det måste antagas att sökandena avsett att få namn, som markerar samhörighet för efterkommande, dock inte en obegränsad sådan samhörighet utan en samhörighet som skall gälla den agnatiska släkten. Vad lagstiftaren bygger upp med den ena handen genom bestämmelser om administrativa namnförvärv raserar han med den andra handen genom bestämmelser om familjerättsliga namnförvärv. En släkt som sökt skaffa sig den samhörighet som ett gemensamt egenartat släktnamn kan bidra till föreslås inte få behålla en sådan namngemenskap utan måste i jämställdhetens intresse dela med sig av namnet till andra släkter.

I detta sammanhang må understrykas vad experten Claes Ugglja anfört i det av honom avgivna särskilda yttrandet.

Det kan i anslutning till diskussionen om de administrativa namnförvärven framhållas, att under senare år antalet släktföreningar ökat påtagligt och att flertalet av dem får anses väl representera släktmedlemmarna och tillvarata deras intressen. Ett av sådan förening avgivet yttrande i namnämnde bör kunna vara av värde för namnmyndigheten. Säkerligen är föreningarna angelägna att få ge till känna sina synpunkter i ärenden som berör släkternas namn. Över släktföreningar finns register som är lätt tillgängliga för namnmyndigheten.

6.13 Folkpartiets kvinnoförbund:

§ 15 påpekar att om det fastställes att viss man icke är fader till barn, som har förvärvat hans släktnamn eller släktnamn som han senast hade som ogift, förlorar barnet släktnamnet och förvärvar i stället moderns släktnamn om hon har annat släktnamn. Om synnerliga skäl föreligger kan rätten dock tillåta att barnet får behålla det tidigare släktnamnet. Förbundet önskar där att synnerliga skäl tillämpas mindre restriktivt, då det ej får inträffa att barn upplever sig förlora sin identitet genom att mot sin vilja tvingas byta släktnamn. Barnets trygghet måste anses som viktigare än faderns känsla av att barnet ej har rätt till namnet.

7 Metronymikon, patronymikon och gårdsnamn

Bilaga 3

7.1 Svea hovrätt:

Hovrätten biträder utredningens förslag om s. k. förställda gårdsnamn.

7.2 Riksskatteverket (RSV):

Patronymikon och metronymikon. RSV instämmer i utredningens förslag oavsett att detta baserar sig på förekomsten av mellannamn för barn och anser sålunda att patronymikon, liksom metronymikon, bildade på faderns förnamn med tillägg av -son, respektive moderns förnamn med tillägg av -dotter är att hänföra till förnamn och att de som hittills kan ges som sådana.

Gårdsnamn. RSV hälsar med tillfredsställelse att gårdsnamnen i någon form blir lagreglerade. Tidigare namnutredningar har inte tagit upp denna fråga. Den tidigare centrala folkbokföringsmyndigheten, centrala folkbokförings- och uppboränsnämnden, har vid överläggningar med kyrkobokföringsinspektörerna sökt att få underlag för en reglering anvisningsvägen men detta namnbruk har varit för komplicerat och kontroversiellt för att så har kunnat ske.

RSV finner den valda lösningen godtagbar. Det bör dock uppmärksammas att lagtexten i 26 a § inte återger det som står i motiven, nämligen att rätten till anteckning av gårdsnamn endast skall omfatta dem som har verklig anknytning till gårdsnamnet. RSV anser vidare – i motsats till utredningen (s. 211) – att gårdsnamnet för kommande generationer bör införas i födelse- och dopboken eftersom det har karaktär av särskilt förnamn. Antecknings sättet i kyrkoböcker kan regleras genom anvisningar från RSV enligt 2 § folkbokföringskungörelsen.

7.3 Kyrkobokföringsinspektören i Luleå stifts norra inspektionsområde:

Motiveringarna till det i utredningen under § 26 a framlagda förslaget tycks hos utredarna förutsätta ett namnskick avgränsat till landskapet Dalarna.

Liknande företeelser är kända från andra håll i landet t. ex. från Blekinge och Tornedalen. En dylik lagbestämmelse skulle kunna få mycket större tillämpning än vad förslagsställarna tycks förmoda.

7.4 Domkapitlet i Lund:

Bilaga 3

I fråga om *gårdsnamn* har utredningen fixerat sig vid i Dalarna förekommande sed (en sed som tidigare både namnmyndighet och folkbokföringsmyndighet ville förbjuda). Förslaget i denna lilla del bör väl inte föranleda erinran, men det bör påpekas att även i andra delar av landet finnes liknande sed fast med tillnamnets placering efter förnamn. Ett stadgande om ifrågavarande namn bör sålunda ej binda placeringen till före förnamn.

7.5 Familjelagssakkunniga:

Utredningens förslag att *gårdsnamn* i vissa fall skall få anmälas som särskilt förnamn enligt den i förslaget nytillkomna 26 a § har till syfte att tillgodose ett namnskick som fortlevat i Dalarna. Härvid anknyter utredningen till ett uttalande i 1963 års namnlagssproposition enligt vilket bruket av *gårdsnamn* såsom tillnamn borde kunna tillåtas när det har stöd i ortens sed. Någon möjlighet att också få anteckna sådant *gårdsnamn* såsom tillnamn lämnades dock icke i namnlagen.

Mot utredningens förslag i denna del måste emellertid invändas att bruket av *gårdsnamn* såsom tillnamn ingalunda är något egenartat just för Dalarna. Det har förekommit och förekommer runt om i landet. Enligt 1901 års släktnamn-förordning kunde sådant *gårdsnamn* antagas såsom släktnamn och antecknas i kyrkobok. Denna möjlighet upphävdes genom namnlagen efter viss övergångstid (46 § 2 mom. andra stycket). Av 19 § första stycket framgår dock alltså att bruket av tillnamn enligt ortens sed icke betraktas som intrång i rätten till egenartat släktnamn.

Vad som skiljer Dalarna från andra delar av landet är således icke förekomsten av *gårdsnamnen* såsom tillnamn utan endast att dessa brukar sättas först, före förnamn och släktnamn, medan de i andra delar av landet brukar sättas sist. Ofta är de föregångna av preposition som anger att det gäller ett *gårdsnamn*. Det gäller dock icke alltid.

Det kan väl övervägas om man icke vid namnlagens tillkomst gick väl hårt fram mot bruket av *gårdsnamn* såsom tillnamn i syfte att framtvinga en övergång till egentliga släktnamn. Det är dock inte lätt att finna en lösning som vidgar möjligheterna att anmäla sådana tillnamn. I varje fall är förslaget, som enbart tar hänsyn till namnskicket i Dalarna, icke någon lämplig lösning. Särskilt olämpligt är att inränga dessa *gårdsnamn* bland förnamn och därmed ge stöd åt den vanföreställning om namnets karaktär som då och då kommer till uttryck, t. ex. i radio och TV.

8 Förnamn

Bilaga 3

8.1 Svea hovrätt:

Utredningens förslag om nya regler för förvärv, ändring eller byte av förnamn biträds av hovrätten.

Se vidare bilaga 3:1 avsnitt 2.10.

8.2 Datainspektionen:

Datainspektionen har uppmärksammat det problem som i skilda sammanhang uppstår då en person med flera förnamn använder annat namn än det första som tilltalsnamn. I folkbokföringen finns f. n. inte tilltalsnamnsmarkering. Detta har medfört problem exempelvis i samband med utfärdande av körkort där fullständigt namn ofta inte kan utskrivas på körkortet och i flera andra sammanhang. Datainspektionen utgår från att dessa och liknande frågor, där förbättringar kan åstadkommas med hjälp av en mer utvecklad teknik, särskilt uppmärksammas i det utredningsarbete som skall föregå genomförande av nya folkbokföringsrutiner. I väntan på detta är en förenklad rutin för att få ordningsföljden av förnamn ändrad därhän att tilltalsnamnet får placeras först således angelägen och tillstyrks av inspektionen.

8.3 Riksskatteverket (RSV):

I 25 § föreslås att ändring av ordningsföljden mellan förnamnen så att tilltalsnamnet kommer först får ske genom anmälan hos pastorsämbetet. RSV finner förslaget befogat. Trots att denna möjlighet tillskapas torde det emellertid finnas behov av att i folkbokföringen utmärka vilket namn som är tilltalsnamn om detta namn inte står först. Särskilt gäller detta dataregistringen med hänsyn till vad som förut sagts om det begränsade utrymmet för namnfältet. Det skulle därigenom bli möjligt att undvika att tilltalsnamn förkortas i utskrifter vilket nu undantagsvis kan ske.

I likhet med vad som gäller ändringar av stavningen av släktnamn är RSV tveksam till utredningens förslag om stavningsändring av förnamn. Ändringen skall enligt förslaget begränsas så att namnets uttal ej ändras. Som exempel på hur obestämt förslaget är kan nämnas stavningen av Hans till Hanns, Ann-Marie eller Anne-Mari (e-et i Anne ej alltid stumt). Stora tillämpningssvårigheter hos pastorsämbetena kan därför förutses och dessa kan knappast lösas genom generella anvisningar utan endast genom utveckling av praxis besvärsvägen.

För klarhetens skull bör i 25 § sista stycket intagas passus om strykning av

förnamn, förslagsvis "I övrigt får ändring eller strykning i fråga om förnamn . . .".

Bilaga 3

8.4 Patent- och registreringsverket:

Patentverket tillstyrker utredningens förslag till ändringar av de paragrafer som reglerar förnamn. Att ordningsföljden mellan förnamnen samt vissa stavningsändringar skall få ske genom anmälan hos pastorsämbetet i stället för som nu efter ansökan hos namnmyndigheten finner patentverket – i synnerhet ur rationaliseringssynpunkt – väl motiverat.

Genom att en allmän rätt ges var och en att en gång kostnadsfritt få lägga till förnamn till tidigare givna namn genom anmälan hos pastorsämbetet har en förenkling åstadkommit som är till fördel inte minst i fråga om adoptivbarn. Nuvarande regel som gör möjligheten beroende av om barnet tidigare är döpt eller inte måste anses otillfredsställande.

I övrigt vill patentverket beträffande paragrafen (25 §) framhålla följande.

Enligt förslaget får stavning av förnamn ändras genom anmälan till pastorsämbetet under förutsättning att namnets uttal inte ändras. Att avgöra detta kan bli en svår avvägning för pastorsämbetena. Liksom när det gäller enkel ändring av stavningen av släktnamn bör dock svårigheterna kunna reduceras genom lämpligt utformade anvisningar. Patentverket förutsätter att sådana utges och att vid tveksamma fall fråga om stavningsändring hänskjutes till prövning av patentverket efter ansökan i vanlig ordning.

8.5 Kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts östra inspektionsområde:

Ändringen av 24 § så att möjlighet att förvärva ytterligare förnamn även efter dop eller utan samband med dop är bra. Åtskilliga vuxna har ett s. k. smeknamn, som man önskar använda som sitt egentliga förnamn.

En smidig möjlighet till ändring av ordningsföljden enligt 25 § är likaså en positiv regel, liksom stavningsändring även av förnamn, där dock vissa problem kan uppstå. Så t. ex. om någon vill ändra från den felaktiga stavningen Chatrin till Catrin eller Katrin. Då ändras formellt namnets uttal, även om detta uttal inte avsågs med den ursprungliga felaktiga stavningen. Än värre är exemplet Carlotta – Charlotta, vilket kan förekomma. Sådana uppenbara olyckor borde kunna få åtgärdas genom anmälan hos pastorsämbetet.

Beredningen har däremot ej prövat möjligheten att vinna förklaring att en person ej längre skall bära visst förnamn. Såväl lagtexten som uttalanden i betänkandet kan tolkas så att den möjligheten helt avskaffas. Så t. ex. 2 stycket, rad 8–9 på sidan 206: "De ärenden som återstår blir *egentligen bara*

...” Åtskilliga personer med två eller fler förnamn kan ha goda skäl för att på ett enkelt sätt få ett mindre lyckat förnamn struket och den möjligheten borde stå öppen för alla som har två eller fler förnamn, som givits vid födelsen, vid dop eller inom 6 månader efter födelsen. Ett slopande av förnamn som givits vid dop bör icke vålla något problem eftersom namngivning icke är knutet till dopet. Beredningen redovisar på sid. 200 (1 stycket raderna 3–5) *icke* en hävdvunnen uppfattning men väl en *missuppfattning* i denna fråga.

Det bör slutligen ankomma på pastorsämbetet i födelseförsamlingen att pröva alla förnamn som anmäls (26 §), även då präst i samband med dop i svenska kyrkan mottagit föräldrarnas anmälan. Det är långt ifrån alla dopförrättande präster som kan förutsättas äga kunskap om och iakttä tillägget till kap. 3 Kyrkolagen eller den nya namnlagens skärpta formulering rörande villkoren för att ett förnamn skall godkännas.

8.6 Kyrkobokföringsinspektören i Härnösands stift:

Förslaget innebär endast små förändringar gentemot gällande rätt. Tyvärr inte alltid till det bättre. FBF 23 § är i sin nuvarande formulering betydligt bättre än förslaget. Det avstyrkes därför. Sakligt har jag inget att erinra mot formuleringen i 24 §, men kvarstår 23 § i oförändrat skick, måste vissa omformuleringar göras.

25 § innehåller den sakliga ändringen, att ordningen av förnamn kan ändras genom anmälan till pastorsämbetet. Jag tillstyrker ändringen.

Likåsa tillstyrkes ändringsförslagen till 26 § och 26 a §.

8.7 Domkapitlet i Uppsala:

Förslagets regler tillstyrkes.

8.8 Domkapitlet i Härnösand:

Domkapitlet tillstyrker förslaget. Beträffande anmälan av förnamn från dopförrättare (23 och 24 §§) framgår av sid. 201 i betänkandet, att anmälan skall anses ha skett vid dop inom svenska kyrkan endast när dopet förrättas av pastor i den församling där anmälan skall göras. Denna formulering stämmer inte överens med lagförslaget. Domkapitlet utgår från att lagförslaget gäller och att den anmälan som sägs där skall kunna göras av dopförrättaren även om han är präst i en annan församling.

8.9 Domkapitlet i Lund:

Bestämmelserna om förnamn har huvudsakligen blivit föremål för en teknisk översyn. Mot förslaget i denna del finnes ej skäl till principiella

invändningar. Då förnamnet har betydelse som identifikationsmedel kan de möjligheter som öppnas genom §§ 24 st 1 och 25 st 1 medföra vanskligheter eller missbruk. I anledning av utredningens resonemang på sidan 200 f får domkapitlet konstatera där förekommande vilseledande och felaktiga uppfattningar om namngivning och dop och dessas förhållande till varandra. Inom hela kristenheten har alltsedan urkristendomen ansetts att namn kan bytas eller tilläggas vid dop. Detta förhållande med vidgning till även annan trosuppfattning är grunden till nuvarande namnlagsstadgande i § 24.

8.10 Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund:

Till en början vill förbundet betona risken för det rubbade namnstabiliteten som upprepade tillägg och ändringar av ordningsföljden mellan förnamn skulle innebära. Förbundet vill därför för sin del gärna förorda den ordning beträffande spärr vid namntillägg som utredningen föreslagit. Förbundet vill emellertid utsträcka spärrregeln till att även gälla ändring av ordningsföljden mellan två eller flera förnamn.

9 Förfarandet enligt namnlagen m. m.

9.1 Svea hovrätt:

När det gäller frågor om förfarandet vid olika former av namnbyte och följdförfattningar delar hovrätten i de flesta hänscenden NIU:s uppfattning. På en punkt anmäler emellertid hovrätten sin reservation mot nuvarande system, vilket också ligger till grund för utredningens förslag: enligt hovrättens mening bör anmälan av mellannamn till pastorsämbetet inte leda till att den anmälande alfabetiskt registreras på mellannamnet. Detta bör folkbokföringsmässigt hänföras till en särskild kategori eller också till "förnamn" så att den alfabetiska registreringen alltid sker på släktnamnets första bokstav.

Se vidare bilaga 3:1 avsnitt 2.11 och avsnitt 3.

9.2 Hovrätten för Övre Norrland:

Av vad ovan anförts framgår att hovrätten har en i viss mån annan uppfattning än utredningen om i vilka fall namnbyte skall prövas av rätten.

Förslaget om förfarandet innebär att barnets önskemål i vissa fall kommer att beaktas i mindre omfattning än för närvarande. Enligt 38 § namnlagen inhämtar rätten vid ifrågasatt namnbyte barnets uppfattning om barnet har fyllt tolv år. Det är sällsynt att domstol tillåter namnbyte mot barnets önskemål. Enligt förslaget skall emellertid barnet inte få tillfälle att yttra sig förrän vid fyllda femton år utom i de fall som fortfarande skall prövas av

domstol. Förslaget kan alltså innebära att den förälder som är vårdnadshavare genomför ett namnbyte, förutom mot den andre förälderns vilja. Även mot barnets vilja trots att det kan ha fyllt t. ex. fjorton år. Med nuvarande regler är detta inte möjligt.

Namnfrågan är säkerligen för de flesta barn en större realitet än religionstillhörighet och medborgarskap. Vid verkställighet av dom eller beslut rörande vårdnad m. m. förekommer ofta att barnets vilja respekteras vid lägre ålder än den i 21 kap. 4 § angivna femton år. Hovrätten är därför tveksam om den nu aktuella åldersgränsen bör sättas till femton år såsom utredningen har föreslagit. Det bör enligt hovrättens mening knappast möta hinder att barnets samtycke blir ett villkor för namnbyte redan då barnet har fyllt tolv år.

Det bör påpekas att den av namnmyndigheten tillämpade ordningen att låta kostnaden för kungörelse i namnämne belasta statsverket inte överensstämmer med hur de allmänna domstolarna förfar i ärenden där liknande kungörelser äger rum; se JO 1978/79 s. 54.

12 § kungörelsen (1949:661) om skyldighet för domstol att lämna uppgifter i mål och ärenden enligt föräldrabalken bör föras in ett tillägg om att domstolens meddelande till pastorsämbetet även skall avse det namn som adoptivbarnet förvärvar genom adoptionen.

Utredningen har ansett att det inte behövs någon särskild bestämmelse om att makes anmälan enligt 6 § namnlagen skall vara förenad med samtycke från den andra maken. Kravet på enighet mellan makarna skulle i stället framgå av uttrycket "vill makar".

Om det anses nödvändigt att makes anmälan skall vara förenad med samtycke från den andre maken, bör detta enligt hovrättens mening framgå av lagtexten på ett tydligare sätt än enligt förslaget.

Se också under rubriken *Internationellrättsliga frågor*.

9.3 Socialstyrelsen:

Beträffande förslaget att barn som fyllt 15 år själva skall samtycka till ändring av efternamn kan ifrågasättas, om inte åldersgränsen bör följa den som gäller vid adoption, nämligen 12 år, eftersom reglerna har beröring med varandra.

Ansökan hos namnmyndigheten är förenad med anmälningsavgift om 200 kr. Utredningen föreslår att avgiften skall sänkas till 50 kr. för vissa ärenden. Till sådana ärenden bör enligt styrelsen föras även ansökan om byte av förnamn på grund av könshbyte, om sekretessaspekten inte lägger hinder i vägen.

9.4 Riksskatteverket (RSV):

Beträffande det som sägs i detta kapitel har RSV endast ett par mindre påpekanden.

Enligt såväl gällande som föreslagen lydelse av 27 § namnlagen sägs att anmälan hos pastorsämbete görs i den församling, där den som anmälingen avser är eller skall vara kyrkobokförd eller, om han varken är eller skall vara kyrkobokförd i svensk församling, där han vistas. Förebild till denna lydelse torde ha varit 3 kap. 1 § giftermålsbalken om hindersprövning (tidigare lysning). RSV anser att stadgandet bör förkortas till "den församling, där den som anmälingen avser är kyrkobokförd eller, om han ej är kyrkobokförd, där han vistas". Frågan om kyrkobokföring skall ske eller inte skall naturligtvis prövas av pastorsämbetet när anledning finns (36 § folkbokföringsförrådningen). Det finns emellertid inte något skäl att knyta namnanmälan till en presumtiv kyrkobokföring utan är det tillräckligt med att i första hand ange kyrkobokföringsförsamlingen som anteckningsort och i andra hand vistelseförsamlingen.

I 4 § namnförordningen finns en subsidiär anteckningsort, nämligen församling, där personen senast varit kyrkobokförd. Motsvarande subsidiära anteckningsort bör införas i första och andra styckena av 9 § namnförordningen. Det är angeläget att för den som varit kyrkobokförd anteckningar om beslut av detta slag blir införda i personakt i emigrantregistret.

Den nuvarande besvärsordningen vid klagan över pastorsämbetets beslut föreslås oförändrad, dvs. att talan förs till domkapitel och därifrån till kammarrätt (jfr specialmotiveringen till 29 § s. 179). Namnmålen torde vara fåtaliga men ofta av komplicerad natur då de förekommer. Med hänsyn härtill kan det måhända vara lämpligare att de behandlas av en specialdomstol i andra instans. Närmast till hands skulle vara patentbesvärsträtten som prövar talan i fråga om administrativa namnförvärv och vars beslut efter prövningstillstånd kan föras vidare till regeringsrätten.

9.5 Patent- och registreringsverket:

Domstolsprövning. Se under rubriken *Barns släktnamn*.

Kungörande i ansökningsärenden (32 §). Patentverket konstaterar med tillfredsställelse att utredningens förslag på denna punkt tillmötesgår ett av verket redan i promemorian framfört önskemål om begränsning i kungörelseförfarandet. Förslaget tillstyrkes följaktligen.

Instansordningen (35 §). Utredningen föreslår att talan mot slutligt beslut av patentbesvärsträtten i ansökningsärenden skall få föras hos regeringsrätten genom besvär.

I fråga om anmälningsärenden som inges till pastorsämbetet gäller ett fyrinstanssystem med regeringsrätten som slutinstans. I detta avseende föreslår utredningen ingen ändring.

Patentverket finner det ändamålsenligt med en gemensam slutinstans för anmälnings- och ansökningsärenden och biträder förslaget om utvidgad instansordning. Antalet besvär över namnmyndighetens beslut i namnären-

den är obetydligt och genomförande av förslaget torde inte i nämnvärd mån påverka regeringsrättens arbetsbörda.

Kravet på prövningstillstånd för fullföljd till regeringsrätten bör, såsom utredningen föreslagit, gälla för båda typerna av ärenden.

Invändare i namnärende bör ej medges fullföljdsrätt till regeringsrätten, så länge sådan rätt inte tillkommer invändare i patent-, varumärkes- och mönstermål.

Namnbevis (5 § namnförordningen). I förslaget till ny namnförordning föreslås i 5 § den ändringen att namnbevis endast på sökandens begäran skall utfärdas gemensamt för man och hustru samt deras barn som ej fyllt 18 år. Normalt skulle alltså varje sökande tillställas ett eget namnbevis.

Utredningen anger som skäl till sitt förslag att det på detta sätt klarare framgår att var och en blir självständig förvärvare av släktnamn.

Denna motivering kan enligt patentverkets mening ha viss teoretisk grund, men den har knappast några praktiska skäl för sig. Snarare kan den föreslagna ändringen vara ägnad att öka pappersfloden i ärenden, som enligt nuvarande lagstiftning kan lösas smidigt för både sökande och verket.

Nuvarande formulering av 5 § möjliggör nämligen för patentverket att för familjer alltid sända gemensamt namnbevis, såvida sökanden inte begär att det skall utfärdas särskilt bevis för var och en. Någon nackdel med nuvarande förfarande har namnmyndigheten inte märkt och patentverket föreslår att det bibehålls.

Avgiftsfrågor (7 § namnförordningen). I förordningens 7 § föreslås två avgifter för ändring av namn, motiverade av ärendenas svårighetsgrad vid prövning.

Förslaget skulle innebära svårigheter vid tillämpningen och medföra inte oväsentliga merkostnader för patentverket. Ansökningsavgiften skall inbetalas till verkets kassakontor samtidigt som ansökningen inges. Det är nära nog ogörligt för personalen på kassakontoret att på detta stadium avgöra om ett ärende är av sådan karaktär att den lägre eller den högre avgiften skall tas ut. Det skulle också kunna väcka irritation hos sökande, om definitivt besked om ansökningsavgiftens storlek inte skulle kunna lämnas på förhand.

Patentverket vill därför betona vikten av att en enhetlig avgift uttas för alla ansökningsärenden. Möjligen skulle en lägre avgift kunna uttas för förnamnsärenden än för släktnamsärenden; huvudsaken är att avgiften blir enhetlig för varje typ.

Namnsökande som inte kunnat genomföra sitt ärende till en positiv utgång kräver ofta att få avgiften återbetald. Detta kan inte tillmötesgå, eftersom bestämmelse som medger återbetalning saknas. Många sökande vill inte inse detta. Det skulle underlätta namnmyndighetens kontakt med allmänheten om det infördes en uttrycklig bestämmelse i namnförordningen om att återbetalning av avgift ej medges.

9.6 Patentbesvärsrätten:

En påtaglig fördel med förslaget till ändring av namnlagen är den förenkling i regelsystemet som uppnås genom slopandet av nu gällande krav på domstols förklaring i fråga om vissa namnförvärv att förvärvet är förenligt med barnets bästa. Det kan enligt patentbesvärsrättens mening sättas i fråga, om inte också det i lagförslagets 5 § 1 st kvarstående kravet på sådan förklaring beträffande fosterbarn borde utmönstras. Det får antas vara utomordentligt sällsynt att prövning av allmän domstol är påkallad i den med nämnda bestämmelse avsedda situationen. Om en viss prövning likväl anses böra ske, synes den i allt fall kunna anförtros åt namnmyndigheten.

En föga spektakulär men från praktisk synpunkt betydelsefull nyhet är den – på initiativ av namnmyndigheten – föreslagna begränsningen i skyldigheten att utfärda kungörelse enligt 32 § namnlagen. Härigenom torde mycket onödigt arbete kunna inbesparas och handläggningen av enkla fall rationaliseras. Samtidigt förtjänar att understrykas att möjligheten att underlåta kungörelse bör utnyttjas med en viss försiktighet. Man får nämligen hålla i minnet att underlåtenhet att utfärda kungörelse medför att invändning i den mening som avses med bestämmelserna i 32 § i lagförslaget ej kan ske, vilket i sin tur innebär att talan mot namnmyndighetens slutliga beslut enligt förslagets 34 § ej får ske av annan än sökanden. Det kan i sådana fall helt enkelt inte förekomma någon invändning som "framställts i behörig ordning". Även om en person har uppmärksammat en icke kungjord ansökan om namnförvärv och hos myndigheten självmant gjort invändning mot ansökningsen, innan den avgjorts, under välgrundat påstående om att den berör hans rätt, har han således enligt förslaget ingen rätt att föra talan mot namnmyndighetens slutliga beslut, om det gått honom emot. En dylik ordning inger vissa betänkligheter. Det bör enligt patentbesvärsrättens mening därför under lagstiftningsärendets fortsatta beredning möjligen övervägas, huruvida inte rätten att föra talan mot namnmyndighetens slutliga beslut bör utvidgas till att omfatta också fall av nu angivet slag. Med en sådan utvidgning skulle alla betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt mot den föreslagna begränsningen i kungörelseförfarandet undanröjas.

Patentbesvärsrätten vill i detta sammanhang även beröra bestämmelserna i 41 § i lagförslaget. De innebär bl. a. – liksom enligt gällande rätt – att namnbyte för barn kan komma till stånd genom anmälan eller ansökan utan att den av föräldrarna som inte är vårdnadshavare över huvud taget blir hörd i saken och än mindre ges möjlighet att föra talan mot beslut i sådant ärende. Utredningen har varit medveten om de problem som här föreligger och utförligt motiverat sin ståndpunkt (bet. s. 109–110). Patentbesvärsrätten, som nyligen konfronterats med ett fall av närbesläktat slag (patentbesvärsrättens mål nr N 78-04), anser de av utredningen anförda skälen för den valda lösningen vara beaktansvärda men kan ej underlåta att uttrycka en viss olust inför de olägenheter som den kan medföra i vissa fall. Utredningen synes ha i

Bilaga 3

viss mån underskattat den psykologiska betydelsen för en förälder som ej är vårdnadshavare av att vara helt berövad möjligheten att påverka en så viktig fråga som byte av namn för barnet. Enligt patentbesvärsträttens mening talar övervägande skäl för att reglera denna fråga på så sätt, att det för namnbyte genom anmälan krävs samtycke av den förälder som inte har vårdnaden och att i de fall sådant ej lämnas saken får avgöras efter ansökan hos namnmyndigheten. Vidare bör i ansökningsärenden hos namnmyndigheten den förälder som ej har vårdnaden alltid beredas tillfälle att yttra sig och ha rätt att föra talan mot namnmyndighetens slutliga beslut.

Patentbesvärsträtten har visserligen inte förmärkt någon olägenhet med den nu rådande ordningen enligt vilken talan inte får fullföljas mot rättens slutliga beslut i namnmål men vill givetvis inte motsätta sig att sådan fullföljdsrätt införs. Med hänsyn till vad utredningen anfört rörande motsvarande regler i varumärkes-, patent- och mönsterskyddslagarna (bet. s. 185) förtjänar dock att påpekas att det enligt dessa regler bara är sökanden som får fullfölja talan. Mot beslut som innebär bifall till ansökan enligt nämnda lagar föreligger ej rätt för invändare till fullföljd. Om man vill eftersträva likformighet i den administrativa processen på det immaterialrättsliga området, synes lämpligen motsvarande begränsning böra ske av fullföljdsrätten i namnmål.

9.7 Kyrkobokföringsinspektören i Linköpings stifts östra inspektionsområde:

Beredningens förslag om enkla och smidiga regler för ändrad stavning av icke särskiljande släktnamn är bra, men den nuvarande s. k. rikslistan bör utvidgas så att flertalet vanliga son-namn kommer med. Det måste av allmänheten upplevas inkonsekvent och oförklarligt att en person med namnet Vallin får stavningsändra till Wallin, vilket kan vara den stavning slakten praktiserat i "alla tider", även om kyrkböckerna haft Vallin, medan däremot Valfridsson måste ansöka hos namnmyndigheten för att av samma skäl få ändra till Walfridsson. En utvidgad rikslista jämte normerande anvisningar påkallas även av det skälet att välvilliga eller mindre väl insatta pastorsämbeten annars lätt kan frestas att gå utöver sin kompetens, särskilt som detta kan bli ett relativt vanligt ärende. Avvikelser mellan enskildas egen stavning av släktnamn och den stavning som råkade bli den "officiella" 1947 är icke ovanliga. Inte sällan förekommer avvikelser mellan syskon från samma familj.

9.8 Kyrkobokföringsinspektören i Härnösands stift:

I FBF 1 §, 2 st har ett tillägg gjorts om tidpunkten från vilken namnet gäller. Jag ställer mig mycket tveksam till detta tillägg. Det är nämligen så, att alla namnanmälningar vare sig det gäller för-namn eller släktnamn anses

gälla från födelsen eller om förvärvet har samband med vigsel från denna. Ett barn till ogift mor, för vilken faders släktnamn anmäles, blir om hon är flicka vid vigsel född faderns släktnamn och inte moderns som hon faktiskt fick vid födelsen. När någon förvärvar släktnamn genom ansökan till namnmyndigheten, försvinner (strykes) alla anteckningar om tidigare släktnamn. Ingår en sådan kvinna nytt äktenskap, blir hon född det hos namnmyndigheten förvärvade släktnamnet, inte det hon bar vid födelsen.

Jag ifrågasätter om man inte genom att vid två tillfällen tala om från vilken dag namnändringen gäller, man därmed utesluter, att andra namnändringar kan gälla från annan tid än anmälningsdagen resp. dag då namnmyndighetens beslut vann laga kraft. Det är fullständigt onödigt ta in dessa tidsuppgifter i lagtexten.

9.9 Länsstyrelsen i Stockholms län:

Förslaget att avskaffa rättens prövning av namnbyte kommer att väsentligt förenkla handläggningen och göra förfarandet mindre komplicerat för den som vill byta. Det kan enligt länsstyrelsens uppfattning inte anses innebära någon risk för rättsförlust eftersom – bortsett från adoptiv- och fosterbarn – denna prövning blivit överflödigt då barn givits en ovillkorlig rätt att anta vissa släktnamn.

Om det skulle visa sig att antalet namnbyten kommer att öka, då förfarandet blir mindre komplicerat, blir en ofrånkomlig konsekvens härav att de, som bytt namn, i ansöknings- och besvärssärenden hos myndigheter antingen kommer att avfordras personbevis eller att personnummer kommer att bli en obligatorisk uppgift.

9.10 Domkapitlet i Uppsala:

De förenklingar i förfarandet i namnfrågor som föreslås – framförallt att kravet på domstolsprövning av vissa familjerättsliga namnförvärv försvinner – är tillfredsställande och förslaget tillstyrks i denna del.

9.11 Domkapitlet i Härnösand:

Eftersom namnären den hos pastorsämbetet torde komma att öka när lagförslaget genomförts, kan man också räkna med att antalet besvärssärenden enligt 29 § kommer att öka i domkapitlen. Dessa besvärssärenden kommer ofta att röra sig om huruvida ett namn med ett visst utseende bör godkännas eller ej. Man kan ifrågasätta om domkapitlet bör vara besvärsmyndighet i sådana fall men domkapitlet vill inte föreslå någon ändring nu, eftersom den frågan torde utredas i samband med utredningen om folkbokföringen.

9.12 Folkpartiets kvinnoförbund:

Bilaga 3

Förbundet anser det glädjande att man genom detta nya förslag har försökt att förenkla proceduren vid namnbyte och också minskat kostnaderna för den enskilde att endast vidtaga en anmälan till pastorsämbetet än tidigare väg vid Patent- och registreringsverket.

10 Internationellrättsliga frågor

10.1 Svea hovrätt:

Hovrätten biträder förslaget till nya bestämmelser om utlänningars släktnamn.

Se vidare bilaga 3:1 avsnitt 2.12.

10.2 Hovrätten för Övre Norrland:

Den begränsade reglering som föreslås i detta avsnitt förefaller lämplig.

Den föreslagna uppdelningen av prövningen vid familjerättsliga namnförvärv på två myndigheter inger emellertid vissa betänkligheter.

En första invändning är att vissa medborgargrupper kommer att slippa ansökningsavgift, eftersom de kan anmäla namnförvärv till pastorsämbetet, medan andra grupper beträffande samma slags namnförvärv måste vända sig till namnmyndigheten och vanligtvis betala 200 kr. i ansökningsavgift. Detta kan möjligen uppfattas som stötande och föga neutralt.

En annan invändning är att hovrätten, till skillnad från utredningen, tror att prövningen av om namnförvärvet blir gällande i hemlandet ofta kan vara svår och omfattande. Det är därför tveksamt om denna prövning verkligen bör läggas på pastorsämbetena.

Därtill kommer att prövningen av olika slags namnförvärv beträffande samma medborgargrupper kan utfalla olika. Det kan t. ex. vara så att ett lands lag tillåter barnets förvärv av sin faders släktnamn men inte sin moders. Det kan också vara så att ett lands lag tillåter hustruns förvärv av sin makes namn men inte tillåter att hon efter förvärvet härav återtar tidigare släktnamn. De anvisningar som utredningen anser skall utfärdas av riksskatteverket måste därför bli ganska omfattande både vad gäller antalet länder och vad varje lands namnlag innehåller. Arbetet med att utforma sådana anvisningar och hålla dem aktuella kan bli besvärligt.

Av dessa skäl bör det enligt hovrättens mening övervägas om inte någon regional eller central myndighet bör handha de familjerättsliga namnförvärven för utländska medborgare. Närmast till hands ligger naturligtvis namnmyndigheten, som ju ändå skulle ha hand om prövningen i de fall då det inte står klart att släktnamnsförvärvet blir gällande i utlänningens hemland.

10.3 Västerås tingsrätt:

Bilaga 3

Bestämmelserna för utlänningar är till sitt innehåll föga kontroversiella och torde väsentligen utgöra en kodifiering av gällande praxis. Tingsrätten finner lämpligt att en reglering av föreslaget innehåll införes i namnlagen.

10.4 Riksskatteverket (RSV):

Enligt lagförslaget 44 och 46 §§ skall utländsk medborgare, som har hemvist här i riket, få förvärva släktnamn enligt samma regler som gäller för svenska medborgare om förvärvet blir giltigt enligt hemlandets lag. RSV instämmer i detta förslag.

Emellertid föreslås ytterligare att namnförvärv skall kunna äga rum även i fall då namnförvärvet ej blir giltigt i hemlandet. om det kan antas att förvärvet inte medför avsevärd olägenhet. Frånsett de uppenbara svårigheter som ligger i att avgöra vad som kan anses vara avsevärd olägenhet, vill RSV anföra betänkligheter mot de praktiska konsekvenser, som förslaget innebär. Utländska medborgare, som innehar giltigt hemlandspass, kommer om förslaget genomförs att lagligen kunna uppträda med två olika namnidentiteter. Detta kan innebära avsevärda nackdelar såväl för samhället som för de enskilda. En möjlighet att söka överkomma denna svårighet vore att i passet anteckna att personen i Sverige bär annat släktnamn än vad passet anger.

För att få effekt bör anteckningen göras på den sida i passet, där släktnamnet står. RSV ifrågasätter om internationell rätt tillåter svensk myndighet att tillskriva uppgifter i pass som utfärdats av utländsk myndighet annat än på de därför avsedda sidorna. Med hänvisning härtill vill RSV betona de olägenheter, som kan uppkomma, om förslaget i denna del föreläggs riksdagen.

I 49 § föreslås bl. a. att politisk flykting som har hemvist här i landet skall likställas med svensk medborgare vid tillämpning av namnlagen. På skäl som här anförts beträffande möjligheten att inneha giltigt hemlandspass med annat släktnamn föreslår RSV att bestämmelsen endast skall gälla politisk flykting som innehar svenskt främlingspass.

I 44, 46 och 48 §§ används uttrycket "om det står klart". RSV anser att ordet "om" är tillfyllest.

På s. 228 i betänkandet föreslås att utländskt namnskick, vad avser olika genusformer, skall utan särskild lagbestämmelse tillåtas för såväl svenska medborgare som för utlänningar som förvärvat svenskt medborgarskap. Sådana ändringar av utredningen benämnda "stavningsändringar", föreslås kunna behandlas av pastorsämbetena som frågor om rättelse enligt 14 § folkbokföringskungörelsen. RSV finner förslaget mindre lämpligt, då man härigenom genombryter principen att namngemenskap även innebär identisk stavning av namnet. Till belysning av RSVs inställning i denna fråga hänvisar RSV till följande yttrande i det av kammarrätt avgjorda namnmålet som refererats på s. 213 i betänkandet:

”Enligt huvudregeln i 6 § namnlagen förvärvar hustrun vid vigseln mannens släktnamn. Detta sker automatiskt, om hon ej själv vidtager särskilda åtgärder. Namnlagens tillämplighet på utländsk medborgare vid förvärv av släktnamn på familjerättslig grund är ej reglerad i lag (jfr prop. 1963:37 sid. 38). Namnrätten anser emellertid i praxis principiellt böra följa medborgarskapet så att en persons namn antecknas på sätt hans nationella lag föreskriver. Skulle en person vara medborgare i mer än ett land, bör namnrätten i det land, där personen såväl har medborgarskap som hemvist, vara normgivande.

I vissa länder t. ex. i Grekland förekommer att samma släktnamn har olika form beroende på genus. Detta förhållande är en nationell företeelse, då skilda länder har olika stavningar och ändelser för att uttrycka genus.

RSV har tidigare kommit i kontakt med denna fråga i något annorlunda form. Utländska kvinnor har efter bosättning i Sverige ansökt om att få stavningen av släktnamnet ändrad, så att den blev identisk med makens. Om behörig myndighet ändrat stavningen i passet, har RSV i sin rådgivningsverksamhet till pastorsämbetena tillstyrkt ändring i kyrkoböckerna. Om personen blivit svensk medborgare har, om ändring i pass ej kunnat ske, vederbörande tillräkts att hos patent- och registreringsverket ansöka om namnändring, vilken även regelmässigt medgivits. Enligt uppgift har ansökningarna föranletts av det besvär som ligger i att makarna har släktnamn med olika stavning.

Klaganden som är svensk medborgare har genom svensk borgerlig vigsel ingått äktenskap med grekisk medborgare av grekisk-ortodox trosbekännelse. Då annan än grekisk-ortodox vigsel ej erkänns av grekisk lag i sådant fall är den svenska vigseln en nullitet enligt grekisk rätt. Hon har följaktligen ej heller förvärvat grekiskt medborgarskap genom vigseln utan är alltfört endast svensk medborgare.

Fru Ingrid Diamantis är svensk medborgare med hemvist i Sverige. Hon saknar annan anknytning till Grekland än att hon är gift med en grekisk medborgare med hemvist i Sverige. Under sådana förhållanden finns ej skäl att ge utländsk lag företräde framför den svenska namnlagen, enligt vilken hustrun vid vigseln förvärvar mannens släktnamn i oförändrad form. RSV avstyrker därför klagandens besvär.”

Reservation av ledamoten i RSV:s styrelse Ingegerd Troedsson:

Jag delar också – i motsats till RSV:s styrelse och av respekt för invandrarnas kulturella egenart – namnlagsutredningens förslag att utländskt namnskick, vad avser olika genusformer, skall utan särskild lagbestämmelse tillåtas för såväl svenska medborgare som för utlänningar som förvärvat svenskt medborgarskap.

10.5 Patent- och registreringsverket:

Patentverket anser att en värdefull komplettering av namnlagen kommit till stånd genom de bestämmelser av internationellrättsligt innehåll som föreslås av utredningen. Behovet av dylika regler framhölls av patentverket i den förut omnämnda promemorian.

Såvitt verket kan finna har utredningen åstadkommit en tillfredsställande

reglering av de frågor som aktualiseras i samband med utlänningars namnförvärv. Beträffande mellannamn för barn hänvisas dock till vad som anförts under p. 4.

En förutsättning för att de föreslagna bestämmelserna skall kunna tillämpas riktigt av pastorsämbetena och namnmyndigheten är att de kompletteras med informativa föreskrifter angående namnskicket och namnrätten i olika främmande länder. Med tillgång till sådana och om god kontakt upprätthålles mellan berörda instanser bör det vara möjligt att utveckla en enhetlig praxis.

Hantering av utländska släktnamn med olika genusformer för män och kvinnor har vållat patentverket vissa problem. Det är därför tillfredsställande att utredningen tagit upp denna fråga till behandling. Om utredningens förslag kan godtagas av folkbokföringsmyndigheterna, har patentverket intet att erinra mot en liberalisering av namnskicket enligt förslaget.

10.6 Kyrkobokföringsinspektören i Västerås stift:

De nya namnreglerna bör gälla alla i Sverige bosatta, således icke såsom nu enbart svenska medborgare. Givetvis måste tas tillbörlig hänsyn till att nationella minoriteters kulturella särdrag icke kränks.

10.7 Kyrkobokföringsinspektören i Luleå stifts norra inspektionsområde:

Förslagens bestämmelser för utlänningar förutsätter i §§ 44, 46 och 48 och bedömning grundad jämväl på hemlandets lagstiftning. En sådan bedömning förutsätter att den bedömande myndigheten har tillgång till de särskilda ländernas aktuella familje- och namnlagstiftning samt ett icke ringa mått av förmåga att behandla utländska namnformer på ett språkligt tillfredsställande sätt.

Endast § 49 bör komma ifråga i en ny lagstiftning. I övrigt bör namnfrågan för utlänningar bosatta i Sverige icke avgöras förrän svenskt medborgarskap har erhållits.

10.8 Domkapitlet i Uppsala:

Förslagens regler tillstyrkes.

10.9 Domkapitlet i Härnösand:

Domkapitlet tillstyrker förslaget.

10.10 Utredningen om barnens rätt:

Vi vill fästa uppmärksamheten på ett problem som uppstår när fråga är om utländska barn, som tas till Sverige i adoptionssyfte. Dessa barn saknar innan

adoptionen i regel vårdnadshavare här i landet. De blivande adoptivföräldrarna har således ingen möjlighet att före adoptionen ge barnet ett "svenskt" namn. Med hänsyn till att det kan dröja avsevärd tid innan en adoption är klar kan denna svårighet upplevas som påfrestande för barnet och de blivande adoptivföräldrarna. Vi har nu inga förslag hur man skall lösa denna fråga. I vårt eget utredningsarbete ämnar vi dock återkomma härtill.

10.11 Genealogiska föreningen (GF):

I den i betänkandet på s. 71 omnämnda skriften har GF berört immigranternas eventuella särpräglade namnseder och förutsatt att sådana behandlas i liberal anda. Regeringsrättens dom 1979-05-03 (5505-1977) ger ett beklagligt exempel på hur sådana problem inte bör lösas. Lagbestämmelser som medger motsatt utslag i likvärdiga fall bör enligt GF:s mening snarast och oberoende av namnlagsarbetets gång i övrigt sättas i kraft.

10.12 Malmö invandrarnämnd:

I Malmö är ca 49 000 av kommunens 237 000 invånare invandrare eller barn till efterkrigstidens invandrare. En stor del av dessa kommer från balkanländerna och östeuropa och på senare tid från latinamerika, dvs. från länder där släktnamnen har olika former för män och kvinnor och i vissa fall anger bärarens civilstånd m. m. Många av invandrarna har blivit svenska medborgare och eftersom det till stor del rör sig om människor i familjebildande ålder står invandrarna för en stor del av befolkningsökningen i kommunen. Detta betyder att de föreslagna nya svenska namnreglerna kommer att tillämpas på många barn ur ovannämnda minoritetsgrupper, vars namnbruk väsentligt avviker från det svenska.

I betänkandet beröres dessa frågor mycket kortfattat (sid. 227-229). Namnutredningen konstaterar således mycket riktigt, att invandrarna i enlighet med antagna principer för invandrar- och minoritetspolitiken bör få behålla sitt särskilda namnskick i så stor utsträckning som möjligt.

Man anser att frågan kan lösas som en stavningsändring, som kan behandlas av pastorsämbetet som frågor om rättelse enligt 14 § folkbokföringsförordningen (1976:495). Vidare anför utredningen "Särskild lagbestämmelse i ämnet synes inte erforderlig. Prejudikat från högsta instans i annan riktning än som här förordas föreligger ej."

Den 3 maj 1979 avkunnade emellertid regeringsrätten en dom i ett namnrende. En malmöbo av grekiskt ursprung hade ansökt om att hans i Sverige födda dotter i enlighet med grekiskt språk- och kulturmönster skulle få bära den feminina formen av faderns släktnamn. Som stöd för sin ansökan åberopade sökanden invandrarnas valfrihet att få behålla sitt språk och sin kultur. Regeringsrätten avslög ansökan under motiveringen att bestämmelserna i namnlagen får anses förutsätta att ett och samma släktnamn skall ha

samma form för olika bärare av namnet utan variationer med hänsyn till bärarens kön eller av annan orsak. Lagen kan enligt regeringsrätten icke anses ge utrymme för en sådan tillämpning av reglerna om släktnamn, som innefattas i den i målet förda talan.

Regeringsrättens dom talar emot att man kan tillgodose invandrarnas rätt på sätt som namnlagsutredningen förutsatt. Frågan synes ej heller kunna lösas genom sådan anmälan inom 6 månader efter barnets födelse, som förutsätts i den nya lydelsen av 1 § i namnlagen, där det uppenbart gäller ett val mellan två skilda släktnamn.

Invandrarnämnden anser att denna för stora minoritetsgrupper viktiga fråga bör lösas genom uttryckligt stöd i namnlagen. Därvid bör man beakta de speciella bruk av släktnamn, som gäller för invandrare från spansk- och portugisisktalande kulturområdet. Berörda frågor kommer att aktualiseras i allt större utsträckning i framtiden och nämnden anser att så klara och generella regler som möjligt bör utarbetas så att det ej blir beroende av den enskildes initiativ i varje särskilt fall hur frågan om namnformerna löses.

10.13 Statens invandrarverk (SIV):

Utredningens förslag innebär att utlänningar med hemvist här i landet tillåts förvärva namn, om det står klart att förvärvet även blir gällande i utlänningens hemland.

Då det gäller att avgöra frågan om sökanden har hemvist här i landet kan inte enbart kyrkobokföringen ligga till grund för denna bedömning. Utlänningar som har uppehållstillstånd som gäststuderande och utlänningar som meddelats avlägsnandebeslut, vilka inte hunnit eller kunnat verkställas, är ofta kyrkobokförda här i landet. Nu nämnda kategorier bör inte i något fall få åberopa svensk namnlag. I övrigt har SIV inget att erinra mot förslaget, såvitt gäller namnförvärv som blir gällande i hemlandet.

Utredningen föreslår vidare att även namnförvärv, som inte blir gällande i hemlandet skall kunna tillåtas. Vid sådana förvärv krävs emellertid en lämplighetsprövning. Innebörden härav är att om namnförvärvet inte blir gällande i hemlandet, så får det i varje fall inte medföra avsevärd olägenhet för sökanden.

SIV vill understryka att sådana förvärv kan leda till komplikationer. Meningen är naturligtvis att den föreslagna lämplighetsprövningen i möjligaste mån skall eliminera sådana genom att namnförvärv skall kunna vägras. Det kan emellertid vara svårt att förutse och överblicka de komplikationer, som kan uppstå om ett namnförvärv inte blir gällande i hemlandet. Från SIVs eget verksamhetsområde kan följande exempel nämnas.

Polska medborgare blir ofta upptagna till svenska medborgare på villkor att de inom två år söker befrielse från sitt polska medborgarskap. Har då sökande dessförinnan förvärvat nytt släktnamn jämlikt 8 § namnlagen medför detta svårigheter vid ansökan om befrielse från polskt medborgar-

skap. De polska myndigheterna synes nämligen inte godta ett beslut, vari sökandens nya släktnamn förekommer och detta alldeles oavsett om samtidigt det tidigare namnet används i beslutet. SIV har då inte haft annan möjlighet än att slopa villkoret och uppta sökanden till svensk medborgare. Sökanden har alltså fått dubbelt medborgarskap.

Ett annat fall som svensk namnlagstiftning i och för sig inte lär kunna förhindra men vilket ändå visar de svårigheter som uppstår när namn inte erkänns i hemlandet gällde en turkisk familj bosatt här i landet. Makarnas barn, vilka var födda här i landet, hade vid födelsen fått svenska förnamn. De turkiska myndigheterna vägrade att föra in barnen i föräldrarnas hemlandspass under hänvisning till att barnens namn inte var turkiska. Detta medförde att SIV fick utfärda främlingspass för barnen. Främlingspass kan som regel inte begagnas för besök i hemlandet.

Det framstår inte heller som önskvärt att en utlänning har sitt hemlandspass utställt i ett namn och att han i den svenska folkbokföringen har ett annat namn, vilket inte erkänns i hemlandet. Nackdelarna med att ett namnförvärv inte blir gällande i hemlandet kan drabba såväl allmänna intressen som den enskilde utlänningen.

Mot bakgrund av ovanstående anser SIV att som huvudregel bör gälla att utlänning inte tillåts att med stöd av namnlagen förvärva namn, som inte blir gällande i hemlandet. Om starka skäl föreligger bör namnförvärv kunna tillåtas, även om förvärvet inte blir gällande i hemlandet. Exempelvis bör utlänning med namn, vilket väcker anstöt, kunna förvärva namn enligt svensk namnlag.

Då namnmyndigheten tillåter namnförvärv som inte blir gällande i hemlandet, bör sökanden så långt möjligt upplysas om konsekvenserna härav.

Utredningen föreslår att med svensk medborgare likställs utländsk medborgare som adopterats av svensk medborgare, statslös person och politisk flykting.

I fråga om likställdhet för utländska medborgare som adopterats av svenska medborgare gäller visserligen, vilket också påpekas av utredningen, att dessa efter helt kort tid kan förvärva svenskt medborgarskap med stöd av 6 § andra stycket medborgarskapslagen. Enligt vedertagen praxis gäller detta endast adoptivbarn under 18 år. För adoptivbarn över 18 år gäller i princip kravet på fem års hemvist. I många fall ges dock viss dispens från hemvistvillkoret. Som förslaget till lagtext är utformad avser den även myndiga adoptivbarn. Detta medför att namnlagen blir tillämplig inte bara i samband med adoptionen utan även när t. ex. ett vuxet adoptivbarn ingår äktenskap. Det förefaller enligt SIV inte lika lämpligt att likställa vuxna adoptivbarn med svenska medborgare i namnrättsligt hänseende. Om detta inte heller är avsikten, bör det framgå av lagtexten.

Huruvida sökanden är statslös skall framgå av folkbokföringen. Årminstone tidigare förekom det inte så sällan att SIV och pastorsämbete ha hade

olika uppgifter i hithörande frågor.

Beträffande politiskt flyktingskap gäller att svensk utlänningsrätt f. n. inte känner till någon generell sådan prövning. I ärende om uppehållstillstånd tar SIV inte uttryckligen ställning till om sökanden är politisk flykting. Prövning förekommer i allmänhet endast i ärende om verkställighet av beslut om avlägsnande och i ärende om resedokument. Innehar sökanden inte resedokument måste som regel en prövning alltså göras av om sökanden är politisk flykting. En sådan prövning förutsätter remiss till SIV, oavsett om det är namnmyndigheten eller pastorsämbete som ärendet är anhängigt hos.

Av bestämmelsen i 49 § framgår inte om avsikten är att namnmyndigheten och pastorsämbete på eget initiativ skall pröva frågan om en utländsk medborgare är politisk flykting. Är så fallet leder detta enligt SIV till orimliga konsekvenser, eftersom en prövning av eventuellt flyktingskap då skulle bli nödvändig i varje namnrende som rör utländsk medborgare. Enligt SIV bör en förutsättning för att politiska flyktingar med hemvist här i landet skall likställas med svenska medborgare vara, att de begär tillämpning av svensk namnlag.

SIV delar utredningens uppfattning att man bör tillmötesgå kravet på att utländska släktnamn tillhörande svenska medborgare skall få ha genusändelser enligt ursprungslandets sed. Det kan säkerligen upplevas som mycket förnedrande för en kvinna att ha en maskulin genusändelse och vice versa. Någon särskild lagbestämmelse föreslås inte i ämnet. Prejudikat från högsta instans i annan riktning än som förordats saknas enligt utredningen. Sedan detta skrevs har regeringsrätten prövat frågan (Dom 5505-1977). Fallet gällde en flicka som vid födelsen förvärvade svenskt medborgarskap och faderns grekiska släktnamn i maskulin form. Ansökan om att få bära en feminin genusform av släktnamnet lämnades utan bifall. Mot bakgrund härav kan det ifrågasättas om en lagreglering inte är erforderlig.

11 Kostnader

11.1 Riksskatteverket (RSV):

Enligt övergångsbestämmelsen punkterna 2, 3, 4 och 5 samt 7 och 24 §§ i förslaget kan varje svensk med betydelselösa undantag genom anmälan till pastorsämbetet förvärva annat släktnamn, mellannamn som make eller barn och ytterligare ett förnamn. Det kan antas att långt ifrån en majoritet av befolkningen skulle anmäla något namnförvärv. Om emellertid en procent av befolkningen skulle anmäla förvärv enligt endera av möjligheterna, skulle omkring en kvarts miljon anmälningar inkomma till pastorsämbetena. Detta skulle medföra synnerligen stora påfrestningar beträffande arbetsbelastningen. Samma arbetsanhopning skulle inträffa på länsstyrelsernas dataenheter

och medföra risk för att andra arbetsuppgifter blir eftersatta. RSV ifrågasätter därför om skäl inte finns att i övergångsbestämmelserna ange, att anmälningsförvärv enligt de nya bestämmelserna inte får ske om förhållandena ej ändrats sedan tiden före lagens ikraftträdande.

Av det ovan anförda framgår att det övergångsvis ändå kan bli fråga om avsevärda arbetsinsatser för de lokala och regionala folkbokföringsmyndigheterna och därav följande särskilda kostnader (jfr 5.2 Folkbokföringen, s. 238). Inledningsvis har också nämnts att en ändring av dataregistreringen som föranleds av att namnfältet blir otillräckligt kan antas medföra stora investeringskostnader.

Som nämnts har nuvarande namnlag visat sig besvärlig att tolka och tillämpa. Före lagens ikraftträdande utgav den dåvarande centrala folkbokföringsmyndigheten (statistiska centralbyrån) ett 80-sidigt cirkulär med anvisningar. Det kan antas att även namnlagen i dess nu föreslagna skick blir svårtillämpad, särskilt vid övergången. Det är därför enligt RSV:s mening angeläget att tillräcklig tid före ikraftträdandet kommer att finnas dels för RSV:s anvisningar och dels för att hinna med en specialinriktad utbildning av personalen vid pastorsexpeditionerna.

11.2 Patent- och registreringsverket:

I avsnittet om kostnadsberäkning anger utredningen att förslaget kan komma att avsevärt påverka namnsektionens verksamhet. Bl. a. skulle det enligt utredningens uppfattning troligen behövas en jurist mindre.

Patentverket finner det svårt att på nuvarande stadium uttala sig om vilka konsekvenser en ny namnlagstiftning kan komma att få på namnsektionens organisation och personalbehov. Följande resonemang kan dock redan nu föras. Förslaget innebär att ett stort antal ärenden överförs från namnmyndigheten till pastorsämbetet. Detta är emellertid i regel enkla ärenden, som inte är speciellt tidskrävande och vilka för närvarande i stor utsträckning handläggs av byråassistenten på namnsektionen. De mer komplicerade och tidskrävande ansökningarna, som handläggs av juristerna, kommer i stor utsträckning att även efter lagändringen åvila namnmyndigheten. Vidare innebär utredningsförslaget och de jämkningar däri som förordats av patentverket att vissa ärenden, som nu handläggs av pastorsämbeten och domstolar, överflyttas till namnmyndigheten. Detta gäller bl. a. vissa familjerättsliga förvärv för utlänningar som är under 18 år. Hur många dessa ärenden kommer att bli är svårt att förutse. De kan dock väntas bli relativt många, eftersom Sverige har ett stort antal invandrare. Invandring sker även från länder i andra världsdelar, vilka har ett för svenska förhållanden helt främmande namnskick. Detta kommer förmodligen att komplicera utredningen i många fall.

Överhuvudtaget kommer utredningen i ansökningar beträffande utlänningar att bli betydligt mer omfattande – och därmed också mer tidskrävande

– än den utredning som för närvarande görs i sådana ärenden.

Namnsektionen har att besvara ett stort antal både skriftliga och muntliga förfrågningar från allmänhet och myndigheter. Särskilt antalet förfrågningar från pastorsämbetena kan väntas öka om förslaget går igenom. Detta eftersom pastorsämbetena troligen kommer att rådgöra med patentverket bl. a. i de många fall där det kan vara tveksamt om vilken myndighet som skall handlägga ett ärende.

Det ovan anförda leder enligt patentverkets mening till att en viss försiktighet bör iaktas när det gäller nedskärning av personalstyrkan om förslaget går igenom. Utvecklingen måste avvaktas. Patentverket kan dock redan nu säga att namnmyndigheten även i fortsättningen kommer att ha behov av en språkvetenskaplig rådgivare, i första hand när det gäller ansökningar om nybildade släktnamn. Förslaget synes inte påverka kostnaden härför.

11.3 Svenska språknämnden:

I utredningens kapitel 5 (s. 237 f.) företas en ungefärlig beräkning av kostnaderna för namnsektionen vid patent- och registreringsverket. I kostnadsberäkningen och översikten över personalen vid namnsektionen nämns inte den språkvetenskapliga rådgivaren. Nämnden förutsätter att detta har andra orsaker än att utredningen skulle ha tänkt sig att en språkvetenskaplig rådgivare inte längre skulle behövas om dess förslag går igenom. Vi vill kraftigt understryka att en ändring av 9 § namnlagen enligt utredningens förslag leder till att namnmyndigheten i större utsträckning än tidigare måste anlita språkvetenskaplig expertis.

11.4 Föreningen Sveriges fögderitjänstemän:

Under littera 5.2 Folkbokföringen har anförts att förslaget medför vissa kostnader för sådana ändringar i folkbokföringens dataregister som kan bli erforderliga. Kostnaderna för detta har dock inte kunnat förutses.

Konsekvenserna av ett ökat antal namnändringar medför ett väsentligt merarbete för lokal skattemyndighet. En namnändring medför i första hand en ändring i personaviregistreret. Namnändringen kan emellertid få följdverkningar i andra register, exempelvis

- fastighetsaviregistreret,
- J-aviregistreret (ex. utbor – fysiska personer, som taxeras endast till kommunal inkomstskatt i annan kommun än hemortskommunen),
- arbetsgivarregistreret.

Hanteringen av deklARATIONER m. fl. handlingar försvåras med anledning av att en familj kan ha helt olika efternamn. En del skrivelser m. m. saknar personnummer eller annan identitet, endast namnet är angivet i en del fall.

Föreningen vill med hänvisning till vad här anförts påpeka att resurser måste tillföras folkbokföringsmyndigheterna för att klara av det merarbete som de nya reglerna kan komma att medföra. Vi anser oss emellertid ej böra komma med något eget förslag i denna del.

11.5 Pastoratstjänstemannaförbundet:

Som nämnts i betänkandet skulle arbetet med de nya namnreglerna icke medföra behov av ökad personal eller extra kostnader men här bör då påpekas att vissa medel måste avsättas för utbildningens del. Folkbokföringspersonalen har erfarit att vid andra tillfällen då nya lagar träder i kraft får pastorsämbetena dessa informationer jämsides med lagarnas ikraftträdande. Vi hemställer om förändring på denna situation då det blir aktuellt med att taga de nya namnreglerna i bruk så att berörd personal kan klara av alla de frågor de skall kunna besvara allmänheten med.

11.6 Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund:

Slutligen har utredningen gjort en bedömning av de kostnadsmässiga aspekterna vid ett genomförande av den nu föreslagna namnreformen. Utredningen anser för sin del att kostnaderna för namnmyndigheternas verksamhet markant kommer att minska. Detta faktum får sökas i den omständigheten att ansökningsärendena anses komma att minska genom att dessa i många fall ersatts av ett anmälningsförfarande hos pastorsämbeten. Då dessutom förslaget innebär en väsentlig utökning av möjligheterna för namnbyte genom anmälan kommer belastningen på pastorsämbetena att starkt öka. Till skillnad från utredningen anser förbundet att detta kommer att medföra en kostnadsökning för pastorsämbetena.

Två reserveringar inom förbundets styrelse:

Den kostnadsökning som kan förutses för Svenska kyrkans församlingar, bl. a. genom de utvidgade möjligheterna till namnbyten, bör kompenseras genom att statsanslaget till kyrkofonden räknas upp.

12 Övergångsbestämmelser och ikraftträdande

12.1 Riksskatteverket (RSV):

Se vad RSV har anfört under rubriken **Kostnader**.

12.2 Pastoratsjänstemannaförbundet:

Bilaga 3

Det föreligger en viss oklarhet och oro över när tiden är inne för att denna lag skall tagas i bruk. Personalen på pastorsexpeditionerna måste i god tid innan få tillräcklig information och fördjupad insikt i dessa nya namnregler.

Svea hovrätts yttrande över namnlagsutredningens betänkande "Nya namnregler" (SOU 1979:25)

1 Övergripande synpunkter

Betänkandet innehåller en i det närmaste total inventering av de problemställningar som är relevanta för en lagstiftning om personnamn. Det är därför väl ägnat som underlag för fortsatt bearbetning av frågorna även för det fall att namnlagsutredningens (i fortsättningen betecknad NIU) förslag nu inte skulle vinna gehör.

Förslaget innebär i vissa delar en radikal omorientering inom namnrätten och bryter i många hänseenden mot traditionella mönster och mot vad som hittills har uppfattats som vedertaget namnskick. På några av dessa punkter diskuterar NIU inledningsvis övergripande motiven för sina ställningstaganden. I andra delar kommer avvikelserna från nuvarande regler till synes endast i förslagen till enskilda paragrafer utan att NIU sammanfattande redovisat skälen till eller konsekvenserna av förslagen. Eftersom en del av dessa frågor har anknytning till flera paragrafer måste man emellertid, för den händelse man har en fråga från NIU avvikande uppfattning, ta upp dem till en mera allmän bedömning.

Mot bakgrund av det sagda vill hovrätten först diskutera ett antal problem, vilkas generella lösning sedan blir av betydelse för ställningstaganden beträffande de enskilda lagrummen.

Hovrätten kommer avslutningsvis att sammanfatta huvudsynpunkterna i yttrandet.

1.1 Namnstabilitet

Personnamnet har bl. a. till funktion att verka som individualisering- och identifieringsmedel. En förutsättning för att namnet skall kunna fungera i det senare hänseendet är emellertid att en viss stabilitet upprätthålles ifråga om den enskildes namninnehav. De fria namnbyten som var möjliga fram till sekelskiftet medförde allvarliga rubbningar i namnstabiliteten. Detta förhållande var anledningen till införandet av 1901 års släktnamn-förordning (SIF), enligt vilken administrativa namnbyten lades under tämligen sträng samhällelig kontroll. Den familjerättsliga lagstiftningen 1917, 1920 och 1949 utgick från ett motsvarande synsätt och öppnade endast begränsade möjligheter för namnbyte. Enligt förarbetena till namnlagen (NL) bygger även denna på uppfattningen att namnstabiliteten är ett nödvändigt element i namnordningen.

Med visst stöd i direktiven anför NIU i denna del bl. a. följande: "En omständighet som i betydande mån ändrat förutsättningarna för en

namnreglering är införandet av personnummer i folkbokföringen." --- "Personnumret har också undan för undan ersatt andra identitetsnummer både i offentliga sammanhang och inom det privata näringslivet. Genom denna utveckling har släktnamnet förlorat mycket av sin betydelse som identifikationsmedel i de offentliga registren och andra sammanhang (NIU s. 81). --- Med denna registreringsteknik, baserad på automatisk databehandling, blir det allmännas intresse av namnstabilitet inte lika framträdande som förr. Den enskildes intresse får därmed ökat spelrum." (NIU s. 9).

Som en konsekvens av detta sitt synsätt vill NIU tillägga den enskilde en mycket betydande frihet att utan någon myndighetsprövning byta mellan olika släktnamn, till vilka han har familjerättslig anknytning. En följd av angivna grundsyn är även att den enskilde enligt förslaget får rätt att efter sådant byte utan prövning återta namn som han tidigare burit. För byte till nybildat släktnamn skall visserligen alltjämt fordras beslut av namnmyndigheten, men dess prövning skall icke avse skälen för byte; den som önskar i administrativ ordning byta bort sitt namn skall ha en ovillkorlig rätt därtill. Också i denna del är förslaget grundat på uppfattningen att behovet av namnstabilitet minskat.

I de offentliga registren har tidigare namnet bara varit *ett* element för identifiering. Eftersom knappast någon för- och släktnamnskombination ledde till individualisering fordrades för identifiering regelmässigt också uppgift om födelsetid. För dem som bar vanliga släktnamn var inte ens detta tillfyllest. Personnumret har emellertid en fullständigt individualiserande funktion. Det är också helt överlägset namnet som grundval för registrens uppbyggnad och som underlag för s. k. sökning i dem. NIU:s påpekande om verkningarna av införandet av personnummer har alltså full giltighet när det gäller allmänna eller privata register.

När det i förarbetena till namnlagen talas om namnets funktion som identifieringsmedel syftas emellertid inte blott på folkbokföringen och andra allmänna register; som nyss påpekats hade namnet i de sammanhangen inte någon självständig identifieringsfunktion. I lika hög grad torde ha avsetts den identifiering av varandra som medborgarna har behov av i daglig handel ochandel. I en del dylika sammanhang kan naturligtvis även personnumret göra tjänst, framförallt i situationer då den enskilda bör styrka sin identitet med legitimationshandling. Det dagliga umgänget människor emellan är emellertid alltjämt baserat på namnet som det naturliga medlet att ange en persons identitet. Detta gäller i praktiken även för sådana myndigheter och verk, vilka har kontakt med medborgarna "på fältet", såsom polis, tull, post och tele.

Med stöd av det anförda vill hovrätten anmäla en stark reservation mot uppfattningen, att införandet av personnummer ger möjlighet att ge avkall på namnstabiliteten i sådan grad som NIU föreslagit. *Enligt hovrättens mening måste namnstabiliteten även i fortsättningen utgöra ett grundläggande element i namnlagstiftningen*, även om det är möjligt att i enlighet med

direktivens – i jämförelse med NIU:s mycket försiktiga – uttalanden i vissa situationer medge avsteg ifrån den. Sådana avsteg skall emellertid i typfallen vara motiverade av ett dokumenterat behov eller av en rätt som är av särskild betydelse för den enskilde.

Bilaga 3:1

1.2 Fria namnbyten

Med fria namnbyten avser hovrätten här sådana som sker utan kontroll av namnmyndigheten. Den domstolsprövning som nu skall ske av vissa namnbyten för minderåriga är av familjerättslig karaktär och behandlas särskilt nedan (1.4).

Den familjerättsliga lagstiftningen före namnlagen byggde på att barn vid födelsen automatiskt förvärvade visst namn. Automatiskt namnbyte skedde därefter vid statusändringar såsom legitimation, förklaring om avsaknad av äktenskaplig börd, adoption och giftermål. Utrymmet för fria namnbyten var i denna lagstiftning mycket begränsat. Efter äktenskapets upplösning kunde fränskild kvinna återta sitt flicknamn; denna rätt tillkom däremot inte änka. Barn i äktenskap saknade helt möjlighet att genom anmälan anta annat namn inom den familjerättsliga sfären. Utomäktenskapligt barn som var trolovningsbarn hade emellertid utan vidare rätt att anta faderns namn; annat utomäktenskapligt barn kunde med samtycke av fadern respektive styvfadern genom anmälan anta vederbörandes namn.

Med stöd av släktnamnsförordningens (SIF) bestämmelser var det dock möjligt att hos namnmyndigheten ansöka om släktnamn, till vilket sökanden hade familjerättslig anknytning. Praxis var emellertid mycket restriktiv och utgick från att samtliga bärare av det sökta namnet skulle lämna sitt medgivande till förvärvet. Detta ledde t. ex. till att ett inomäktenskapligt barn kunde erhålla moderns släktnamn endast under förutsättning att samtliga modernefränder med det namnet gav sitt medgivande.

I förarbetena till namnlagen framhölls det, att varje barn har lika anknytning till faderns som moderns släkt. Barnets rätt till enderas släktnamn utgår därför direkt från vederbörande förälder och bör inte vara avhängig av inställningen hos andra namnhavare inom respektive släkt.

Konsekvensen av detta betraktelsesätt blev att barn i namnlagen erhöll rätt till båda föräldrarnas släktnamn (barn till ogift moder dock fullt ut först genom lagändringen 1976). Denna rätt kan ur namnrättslig synpunkt utövas fritt beträffande minderåriga barn (begränsningen i form av domstolsprövning har som ovan påpekats familjerättsliga motiv). När det gäller vuxna har emellertid namnstabiliteten ansetts kräva viss prövning av sådana namnbyten; för rätt till byte uppställs krav på särskilda skäl. Av hänsyn till barnets behov av att ha samma namn som den familj i vilket det lever utvidgade namnlagen rätten att ta styvfars namn till inomäktenskapliga barn. Någon särskild rätt i detta hänseende för vuxen ansågs vid namnlagens tillkomst inte påkallad.

Beträffande rätten att fritt återta tidigare namn gjordes i namnlagen endast den ändringen i förhållande till tidigare lagstiftning, att änka erhöll samma möjlighet som fränskild kvinna att återta sitt flicknamn. I alla andra fall får återgång till tidigare namn ske efter ansökan enligt 11 §.

NIU synes nu utgå från att rätten till namnet också bör leda till rätt att byta till sig namnet och föreslår i enlighet därmed att envar skall ha rätt att oavsett ålder fritt byta till moders eller faders namn. Rätten avser i första hand vederbörande förälders aktuella namn men kan också gälla namn som föräldern tidigare burit eller namn som föräldern senare förvärvat genom fritt namnbyte eller efter ansökan. En konsekvens av huvudförslaget är också att den som bytt namn senare fritt kan återta släktnamn som han tidigare burit.

Angivna principer slår även igenom i NIU:s förslag beträffande makars namn: make som förvärvat andra makens namn alternativt behållit sitt namn skall när som helst under äktenskapet kunna återta tidigare namn respektive anta makens namn. Rätten att i egenskap av "barn" anta förälders namn är enligt förslaget oberoende av om "barnet" ingått äktenskap eller inte.

NIU:s förslag i dessa delar bygger uppenbarligen på ovan återgivna uppfattning om minskat behov av namnstabilitet och önskan att ge den enskildes intressen "ökat spelrum". Hovrätten har i nästföregående avsnitt redovisat en annan inställning till dessa frågor. Enligt hovrättens mening kan man inte heller sätta likhetstecken mellan rätten att vid namnbyte erhålla visst namn och rätten att genomföra själva bytet. Även om en person har rätt att härleda sin namnrätt direkt från envar av föräldrarna, måste rätten att byta bort det hittillsvarande namnet bedömas med beaktande av namnstabilitetens krav.

De praktiska konsekvenserna av NIU:s förslag är också avsevärda. Varje gång en vuxen person byter namn innebär det att hans/hennes barn blir berättigade till samma namn. Om tre generationer är i livet kan förslaget därför rent teoretiskt innebära att barnet i tredje generation så småningom kan successivt välja mellan åtta namn, härledda från den äldsta generationens föräldrar. Eftersom NIU dessutom medger barn rätt att förvärva namn som föräldern förvärvat genom tidigare äktenskap (i sak återkommer hovrätten till denna fråga) kan antalet möjligheter i ett givet fall bli ännu fler. Visserligen får man, som NIU förutsätter, anta att namnbyten normalt inte kommer att ske i onödan, men redan det förhållandet att angivna möjligheter öppnas bör föranleda en grundligare diskussion än den NIU redovisat.

Vid en avvägning av den enskildes intresse och behovet av namnstabilitet finner hovrätten beaktansvärda skäl ej ha förebragts för att väsentligen avvika från den värdering som namnlagen är ett uttryck för. En betydligt stramare hållning än den NIU föreslår är också motiverad av de praktiska konsekvenser som fria namnbyten kan få.

Med stöd av det anförda vill hovrätten förorda att "barns" fria namnbyten liksom nu begränsas till minderåriga. Av praktiska skäl bör förutom en

åldersgräns vid 18 år sätts en gräns jämväl för den som ingått äktenskap.

När det gäller frågan om fri återgång till tidigare namn vill hovrätten anföra följande.

Eftersom namnlagens regler för barn bara behandlar frågan om fritt byte från det automatiskt förvärvade namnet till visst annat namn, torde därav följa att barnet efter byte icke kan återgå till det tidigare namnet annat än efter ansökan enligt 11 §, då särskilda skäl erfordras. NIU:s specialreglering av återgångsfallen är egentligen knappast nödvändig, då alla byten kan ske fritt, men har förmodligen upptagits i förslaget just för att markera avvikelserna från nu gällande regler såvitt avser minderåriga.

Om man i enlighet med hovrättens förslag begränsar de fria namnbytena till minderåriga bör man för deras del kunna medge återgång till tidigare namn på motsvarande sätt. Detta innebär då också att en eventuell domstolsprövning i den utsträckning som nedan diskuteras får avse dessa fall.

Det kan emellertid möjligen finnas skäl att även tillåta fri återgång för vuxna. Därest den vuxne såsom minderårig erhållit nytt namn, bör man kanske som skäl för återgång acceptera just att han inte själv medverkat till bytet. Om ett sådant skäl generellt skulle anses godtagbart, bör man ju lika gärna kunna tillåta att namnhavaren verkställer återtagandet genom anmälan. Har det tidigare namnbytet skett genom den vuxnes egen försorg ligger det inte lika nära till hands att medge fri återgång. Om han verkligen ångrar sitt tidigare byte finns det väl dock alla skäl att anta att en ansökan om återgång skall bifallas. Antalet sådana fall torde ej heller bli stort. Till detta kommer slutligen att det lär vara svårt för pastorsämbetet att med säkerhet avgöra om det tidigare namnbytet skett med eller utan namnhavarens medverkan; att upprätthålla skilda metoder för återgång för olika vuxenfall torde därför vara onödigt.

Ehuru med viss tvekan såvitt gäller vuxna vill hovrätten därför förorda, att återgång till tidigare namn inom den familjerättsliga sfären får ske fritt.

Frånsköld kvinnas och änkas rätt att efter äktenskapet genom anmälan återta tidigare namn är redan etablerad och bör givetvis bibehållas, i framtiden såvitt avser båda makarna, även om fri återgång i övriga fall inte skulle tillåtas. Frågan om fri återgång skall få ske under äktenskapet bör lösas på samma sätt som vuxens återgång i allmänhet.

1.3 Släktnamn som förvärvats på grund av äktenskap

Enligt äldre giftermålsbalken skulle hustrun följa mannens stånd och villkor. Detta ansågs medföra en rätt för henne att förvärva hans namn. Däremot förelåg ingen skyldighet till sådant förvärv förrän i och med nya giftermålsbalken. Sedan väl denna skyldighet införts, reglerades även dels hennes möjlighet att efter äktenskapets upplösning återta tidigare namn, dels i vilken utsträckning utomäktenskapligt barn kunde förvärva namn som hon

sålunda erhållit på grund av äktenskap.

Eftersom änka ansågs tillhöra mannens släkt, gavs hon i NGB ej möjlighet att återta sitt tidigare namn. En konsekvens härav var att änkas utomäktenskapliga barn förvärvade hennes aktuella namn även om detta var den tidigare mannens släktnamn. Detta var å andra sidan det enda fall före namnlagen då barn kunde förvärva förälders tidigare giftasnamn. Förvärv av namn som inte gått i någon av föräldrarnas släkter kunde visserligen för uä-barnens del även ske i styvbarnsfallen, men förvärvet förutsatte ju här styvfaderns samtycke.

Namnrettskommittén föreslog 1960 att änka skulle få ta tillbaka sitt flicknamn och menade att det då ej längre fanns anledning att skilja på utomäktenskapliga barn till ogift kvinna, fränskild kvinna och änka; i samtliga fall borde barnet förvärva moderns flicknamn. Departementschefen delade uppfattningen, att alla dessa fall borde behandlas lika, men föreslog till denna princip genomförande i stället att barnet alltid skulle få moderns aktuella namn, vilket innebar att barn till fränskild kvinna som behållit sitt giftasnamn får samma namn. Regeln och "förlustparagrafen" (15 §) utformades så att det också medförde att utomäktenskapligt barn till gift kvinna, som i äktenskapet har mannens eller tidigare mans namn, också får detta namn. Däremot öppnar namnlagen inte några möjligheter för barn i äktenskap att i den senare situationen förvärva det namn modern "medfört" från tidigare äktenskap.

NIU:s förslag, att alla barn skall ha rätt att förvärva endera föräldrarnas aktuella namn, gäller även för det fall att namnet av föräldern förvärvats på grund av äktenskap med annan än den andre av föräldrarna. Eftersom NIU samtidigt föreslår, dels att makar som gemensamt namn kan anta enderas släktnamn, dels att den som sålunda förvärvat andra makens namn utan prövning får behålla detta i nytt äktenskap, innebär nyssnämnda huvudregel om barns namn, att i äktenskap födda barn via båda föräldrarna kan få tillgång till dylikt från tidigare gifte i familjen infört namn. Den nya bestämmelsen att en man kan förvärva hustruns namn leder därjämte till att barn, vars föräldrar inte är gifta med varandra, kan förvärva motsvarande namn via fadern.

Enligt namnlagen (19 § 3 st.) anses släktnamn som egenartat om det är ägnat att utmärka tillhörighet till viss släkt. Man torde vara berättigad att utgå från att denna formulering har sin grund i uppfattningen, att släktnamn normalt hålles inom slakten. Varje barn som nu får moderns tidigare giftasnamn bildar därmed visserligen utgångspunkt för "ny släkt", men antalet dylika fall är troligen mycket litet och har antagligen ansetts försumbart. Motiven för denna ordning har ej heller varit namnrättsliga utan sociala, betydelsen för just dessa barn av namngemenskap med modern.

Enligt NIU:s förslag skall definitionen av egenartat släktnamn bibehållas. Om man emellertid godtar förslaget, att barn generellt skall kunna förvärva förälders tidigare giftasnamn – vilket ju med NIU:s förslag till 6 § kan ske från

Bilaga 3:1

såväl modern som fadern – kommer antalet fall då barn på ovan angivet sätt bildar "ny släkt" att kunna bli mycket stort. Det kan således inträda en formlig upplösning av begreppet släktnamn sådant detta hittills uppfattats av gemene man och definierats i namnlagen. Det kan inte uteslutas, att en sådan utveckling också kommer att negativt påverka det materiella namnskyddet. Till detta kommer att vissa konsekvenser antagligen kommer att te sig direkt stötande: så kommer t. ex. ett utomäktenskapligt barns ovillkorliga rätt till faderns aktuella namn att kunna medföra, att barnet får namn efter faderns hustru, trots att det är följderna av hans "otrohet" mot henne.

Såvitt man kan förstå bygger förslaget på den redan i förarbetena till namnlagen redovisade uppfattningen om barns lika rätt till båda föräldrars namn. I sagda förarbeten var uppfattningen emellertid grundad på principen att barnet hade lika anknytning till båda föräldrarnas släkt – en ståndpunkt som avsågs stå i motsättning till den praxis vilken fordrade medgivande från modernefränder för att inomäktenskapligt barn skulle kunna förvärva moderns namn. Den möjlighet som tillerkändes utomäktenskapligt barn att förvärva moderns giftasnamn motiverades som redan sagts inte med namnrättsliga överväganden utan grundades på sociala skäl.

Den rätt make avses få att förvärva andra makens släktnamn får betraktas som en helt personlig rätt, betingad av traditionen samt flertalets önskemål att i *den* familjen hålla ihop kring ett och samma släktnamn. Det är enligt hovrättens mening därför inte riktigt att utan mycket starka skäl låta denna personliga rätt bilda brygga till andras på vedertagen släktnamnstradition grundade namnrätt till följd av familjeanknytning.

Enligt NIU:s förslag får makar som gemensamt namn ej antaga sådant som den ene av dem förvärvat på grund av tidigare äktenskap, en ståndpunkt som hovrätten biträder. I de fall då det för ett barn i äktenskapet kan bli aktuellt att förvärva förälders giftasnamn har föräldrarna således alltid skilda namn. I de allra flesta sådana fall torde det ena av föräldranamnen vara ett från släkten härrörande släktnamn. Därmed står alltså ett verkligt "släktnamn" barnet till buds, genom vilket det också får namngemenskap med den ena av föräldrarna. Det kan därför inte i sådana fall anses föreligga något verkligt behov av att barnet också får tillgång till den andre förälderns giftasnamn.

För normalfallet bör det därför av skäl som nu redovisats ej komma ifråga att låta barn i äktenskap förvärva förälders giftasnamn.

Om man antar en sådan huvudregel kan det naturligtvis uppstå konflikter för det fall båda föräldrarna har tidigare giftasnamn – barnet kan då få namngemenskap med endera endast om föräldern byter tillbaka till sin släkts namn eller barnet förvärvat giftasnamnet. *För de extremfall då båda föräldrarna har starka skäl att inte vilja byta tillbaka till tidigare namn bör dock frågan om namngemenskap kunna lösas som ansökningsfall enligt 12 §.* Detta är enligt hovrättens mening en rimligare lösning än den generella regel NIU föreslagit.

Som framgår nedan har NIU strävat efter att alla barn behandlas lika, oavsett om deras föräldrar är gifta med varandra eller inte. Hovrätten menar att detta är en riktig utgångspunkt för utformning av reglerna om barns namn. Med hovrättens ståndpunktstagande ovan beträffande barn, vars föräldrar är gifta med varandra, måste man alltså undersöka om samma regler rimligen kan gälla för alla barn. Det har redan ovan antytts att det inte ter sig acceptabelt att barn utom äktenskap via fadern fritt kan förvärva dennes hustrus släktnamn. Det återstår då att överväga de regler som redan gäller, innebärande att sådant barn förvärvar moderns aktuella namn.

Före namnlagen var det bara utomäktenskapligt barn till änka som kunde förvärva moderns giftasnamn och skälen härtill har redan redovisats. Namnrättskommittén föreslog, som också påvisats, att barnet alltid skulle förvärva moderns flicknamn men departementschefen gick motsatt väg för att erhålla likformiga regler för alla utomäktenskapliga barn. Skälen angavs vara barnets intresse av namngemenskap med modern, vilket tedde sig särskilt viktigt i dessa fall, då en äldre syn på utomäktenskapliga förbindelser alltjämt var rådande. Men bakom bestämmelserna låg också tanken att modern, som genom giftermålsbalkens bestämmelser en gång "tvingats" förvärva mannens namn, inte skulle behöva avstå från detta för att vinna namngemenskap med barnet.

Fråga är nu om dessa synpunkter i dag har samma giltighet som vid namnlagens tillkomst.

Det får helt allmänt tagas för givet att ett barn har intresse av namngemenskap med förälder, med vilken det lever i familjegemenskap. Det sociala tryck som för tjuugo år sedan ledde till en sådan slutsats beträffande det utomäktenskapliga barnet föreligger emellertid knappast längre, i varje fall inte med samma styrka som då. Något absolut krav från lagstiftningens sida på sådan namngemenskap föreligger för övrigt inte enligt namnlagen – barnet kan efter anmälan ges faderns eller – utan att modern förvärvar samma namn - styvfaderns namn, låt vara i det senare fallet efter viss prövning av domstol.

Redan namnlagen ger hustru frihet att välja om hon vill behålla sitt namn eller förvärva mannens. Enligt NIU:s förslag skall huvudregeln vara att hon behåller sitt namn vid giftermålet; hon skall således själv vara aktiv för att förvärva mannens namn. Man kan därför inte längre och framförallt inte i framtiden anföra, att hon "tvingats" förvärva det namnet, som motiv för att hon ej bör avstå från det för att vinna namngemenskap med sitt senare med annan man födda barn. Samtidigt måste det naturligtvis beaktas, att kvinnor i ökande utsträckning är yrkesverksamma eller engagerade i samhällslivet, vilket kan vara orsak nog till att de inte vill byta bort ett namn under vilket de blivit kända. Beaktas bör också att många av de fall som kan bli aktuella gäller kvinnor som verkligen "tvingats" ta mannens namn, ehuru antalet sådana kvinnor – det avses dem som ingått äktenskap före 1.1. 1964 – snabbt minskar såsom presumtiva barnaföderskor.

Det måste medges att stor tvekan kan råda om man nu beträffande barn, vilkas föräldrar inte är gifta med varandra, skall övergå till den av namnrättskommittén förordade linjen. Om man emellertid fasthåller att alla barn skall behandlas lika synes enligt hovrätten en sådan ordning vara den enda möjliga, eftersom man på skäl som ovan redovisats måste avvisa NIU:s förslag beträffande barn, vilkas föräldrar är gifta med varandra, liksom förslaget att annat barn skall kunna förvärva faderns giftasnamn.

Med stöd av det anförda får hovrätten i första hand förorda att man från barns namnrätt generellt undantar sådant namn som förälder förvärvat på grund av äktenskap med annan än barnets andra förälder, med fortsatt specialregel givetvis för det fall att det föreligger styvbarnsförhållande och styvföräldern lämnar sitt samtycke. Skulle en sådan ordning icke anses godtagbar vill hovrätten i andra hand föreslå att den nuvarande uppdelningen bibehålles såvitt gäller giftasnamn.

1.4 Domstolsprövning av minderårigas fria namnbyte

Namnrettskommittén föreslog, att inomäktenskapligt barn skulle genom anmälan få förvärva moderns släktnamn. Beträffande sådant barns förvärv av styvfaderns namn utformade kommittén en bestämmelse om ansökningsförfarande, i vilket bl. a. frågan om barnets bästa skulle prövas.

Remisskritiken blev omfattande. Särskilt påpekades det att fränskild hustru som fick vårdnaden om barnet ensam kunde bestämma om dess namn. Styvbarnsfallen skulle visserligen prövas av namnmyndigheten, men det ansågs från många håll att denna myndighet inte var skickad att göra den familjerättsliga prövning som förslaget föreskrev.

Följden blev att institutet med domstolsprövning infördes i lagen. Sådan prövning kom emellertid inte bara att avse barn i äktenskap utan även – för likformighetens skull – utomäktenskapligt barns förvärv av styvfars namn. Regler om domstolsprövning intogs även i bestämmelserna om adoptivbarns namn samt i den speciella bestämmelsen om fosterbarn. I det senare fallet är en sådan ordning emellertid delvis betingad av andra skäl än de övriga, eftersom någon instans måste pröva om ett verkligt fosterbarnsförhållande alls föreligger.

NIU föreslår nu att domstolsprövningen avskaffas utom – på nyss angivna grunder – försävt angår fosterbarnsfallen.

NIU:s motiv för att avskaffa domstolsprövningen syns vara den starka betoning av barns rätt till vissa namn inom familjesfären som genomsyrar hela förslaget; om barnet principiellt har en rätt till visst namn får icke någon hindra det från att i praktiken utöva denna rätt.

Frågan huruvida detta synsätt är helt riktigt kan som ovan påpekats starkt ifrågasättas. Såvitt hovrätten kan se bör emellertid inte problemet bedömas ur renodlad namnrättslig synvinkel. Frågan om det minderåriga barnets namn har – som det påpekats i förarbetena till namnlagen – vid oenighet

Bilaga 3:1

mellan föräldrarna beröringspunkter med vårdnadsfrågan och det är orealistiskt att bortse från, vilka följder ett upphävande av domstolsprövningen kan ha på föräldrarnas agerande i olika sammanhang.

Enligt hovrättens mening kvarstår åtskilliga av de skäl som framfördes i remisskritiken 1960 och godtogs av departementschef och riksdag. Emellertid är det uppenbart att de nuvarande bestämmelsernas generella utformning kom att medföra, att prövning sker i ett antal fall då sådan av olika skäl borde kunna underlåtas.

Den nuvarande regeln i 1 § 3 st innebär att domstolsprövning erfordras även för det fall att föräldrarna fortfarande är gifta med varandra. I den situationen måste de ju emellertid vara ense, eftersom de endast gemensamt kan göra ansökan (med undantag för de sällsynta fall då endera i äktenskapet ensam har vårdnaden). Det är därför klart att man i dylika fall bör kunna upphäva kravet på sådan prövning. Sedan namnlagen infördes har skapats möjlighet för fränskilda att gemensamt ha vårdnaden om barnen. Även i detta fall kan på skäl som nyss sagts prövning efterges. Sådan eftergift bör också ske i övriga fall då föräldrarna är ense, vilket kan manifesteras genom ett till anmälan fogat skriftligt medgivande från den icke vårdnadshavande föräldern.

Om det i praktiken bara finns en förälder ter sig också domstolsprövningen opåkallad. Detta gäller naturligtvis främst då andra föräldern är avliden. Men även då ett barn till ogift moder ända sedan födelsen stått under hennes ensamma vårdnad måste en prövning anses opåkallad i det för denna situation enda aktuella fallet, att barnet skall förvärva styvfaders namn. Många gånger har det aldrig förelegat någon kontakt mellan barnet och dess fader och han kan därför vara omöjlig att nå. I andra fall kan det te sig direkt kränkande för modern, att synpunkter inhämtas från en fader som inte tagit någon del i barnets fostran och vård och kanske t. o. m. nonchalerat både henne och barnet.

Hovrätten får alltså föreslå att man behåller domstolsprövningen men begränsar den till de fall då tvist mellan föräldrarna föreligger. Om de fall undantas som ovan angivits skulle för prövning återstå

1. namnbyte till förälders eller styvförälders namn för barn, vars föräldrar är skilda, och icke har gemensam vårdnad, såvida den icke vårdnadshavande föräldern vägrar lämna medgivande till namnbytet;
2. namnbyte till styvfaders namn för barn, vars föräldrar inte är gifta men som har gemensam vårdnad eller vars fader tidigare haft del i vårdnaden, såvida fadern vägrar lämna medgivande;
3. namnbyte till moderns namn för barn, vars föräldrar inte är gifta med varandra, om barnet från födelsen haft faderns namn och de under 2 angivna omständigheterna i övrigt föreligger;
4. namnbyte till styvmoders namn för barn, vars föräldrar inte är gifta med varandra, om barnet står under faderns vårdnad och modern vägrar lämna medgivande.

Det bör observeras att prövning nu ej behöver ske vid icke i äktenskap fött barns förvärv av faders namn, ej ens om det är han som efter vunen värdnadsvist har att ensam bestämma i frågan. *Kanske bör det dock övervägas om inte modern i dylikt fall kan ha samma anledning att påkalla prövning som fader nu anses ha i skilsmässofallen.*

Det bör också påpekas att NIU:s av hovrätten - om än med tvekan - godtagna förslag om fri återgång till tidigare namn kan leda till ett antal namnbyten som inte utan vidare godtas av den förälder vars namn barnet har. Detta blir särskilt aktuellt vid överflyttning av värdnaden från den ena föräldern till den andra.

1.5 Villkor för administrativt namnbyte

I 8 § NL föreskrivs nu att den, vars släktnamn inte är tillräckligt särskiljande eller eljest mindre tjänligt, har en ovillkorlig rätt att efter ansökan erhålla annat namn. Kan sådana skäl inte anföras kan sökande, som åberopar särskilda skäl - antingen för att byta bort sitt namn eller för att få visst annat namn - enligt 1, 3 eller 11 § få till stånd administrativt namnbyte. Därutöver finns det i 12 § en generalklausul, som ger den vilken kan åberopa synnerliga skäl för byte möjlighet att erhålla sådant, trots att förutsättningarna i ovannämnda paragrafer inte föreligger. I dessa delar speglar namnlagen i huvudsak samma principer som uttryckligen eller enligt praxis tidigare gällt för tillämpning av SIF. Motiven för att det sålunda skall förebringas skäl för namnbyte är enligt förarbetena till båda författningarna dels hänsynen till namnstabiliteten, dels uppfattningen att tillgängligt material av nybildade släktnamn är begränsat och därför bör förbehållas dem som är i direkt behov av sådant namn.

Som ovan påpekats (1.2) har NIU föreslagit att alla namnbyten inom familjesfären skall kunna ske fritt genom anmälan. Dessa frågor har hovrätten översiktligt behandlat redan i det sammanhanget. Under 1.1 har hovrätten också anmärkt, att NIU beträffande administrativa namnbyten i allmänhet föreslår, att envar utan att uppge särskilda motiv för att byta bort sitt nuvarande namn skall ha rätt att förvärva annat namn. Denna fråga har hovrätten emellertid inte där vidare penetrerat.

NIU:s motiv för att i 8 § inte föreskriva villkor för namnbyten är dels dess ovan (1.1) redovisade uppfattning att behovet av namnstabilitet minskat, dels erfarenheten att de förslag till nybildade släktnamn som under det senaste halvsekle framlagts i ett antal s.k. namnböcker förbrukats relativt långsamt. NIU noterar också att antalet sökande som önskar ett i slkten redan förekommande namn är dubbelt så stort som de som söker ett nybildat namn och att risken för okynnesansökningar kan bedömas som ringa. NIU vill därför nu "befria namnmyndigheten från den inte sällan svåra prövningen, om ett befintligt släktnamn kan anses vara icke tillräckligt särskiljande eller eljest mindre tjänligt". Slutligen påpekas det att en "ändring

av bestämmelsen i förslagen riktning skulle bringa regleringen i överensstämmelse med dansk och norsk rätt.

NIU bygger upp de allmänna resonemangen för sitt förslag att göra 8 § villkorlös så, att man sedan synpunkten på personnumren och namnstabiliteten upprepats, påpekar att NIU i enlighet härmed " i det föregående " föreslagit de fria namnbytena inom familjesfären. I linje härmed, säger NIU, har man övervägt om inte de förutsättningar för namnbyte som 8 § nu uppställer kan utgå.

Detta resonemang är emellertid i verkligheten ett cirkelresonemang. Ty kärnpunkten för beslut om de familjemässiga namnbytena ligger egentligen just i 8 §. Det vore nämligen alldeles poänglöst att i de familjerättsliga bestämmelserna i något fall föreskriva ansökningsförfarande, om man samtidigt i 8 § gör detta villkorlös såvitt avser behovet av att byta *bort* namn. Det centrala i bestämmelserna 2 och 4 §§ är ju att barnet har rätt att förvärva visst eller vissa namn inom familjesfären. Den prövning som nu föreligger för vuxna – och som föreslås bibehållen av hovrätten – gäller ju då huruvida det finns *skäl att byta bort* det namn sökanden redan har. Om man emellertid i 8 § får rätt att utan sådan motivering förvärva annat namn, faller ju för sökande, som nu avses, det i 2 respektive 4 § angivna namnet ut *automatiskt*. Det skulle således endast vara att besvara vederbörande med ett ansökningsförfarande, som utan vidare skulle leda till samma resultat som en anmälan.

Logiskt sett borde hovrätten därför ha behandlat 8 § före frågorna om barns släktnamn, eftersom utformning av 8 § enligt NIU:s förslag rimligen *måste* få till konsekvens att även förslaget om fria namnbyten för vuxna barn godtas. Emellertid har hovrätten velat följa NIU:s turordning beträffande förda resonemang. Dessutom torde även beträffande 8 § den centrala frågan vara diskussionen om namnstabiliteten som förts redan under 1.1.

Hovrätten har där framfört som sin mening, att namnstabiliteten även i fortsättningen måste utgöra ett grundläggande element i namnlagstiftningen. Utgångspunkten för utformningen av 8 § bör därför enligt hovrättens mening alltså vara, att den som vill ansöka om annat namn bör ange skäl för sin önskan. Detta inte minst därför att en annan ordning skulle ha de effekter som ovan sagts för innehållet i 2 och 4 §§ med de konsekvenser därav som påvisats ovan (1.2).

De allmänna skäl som 8 § nu uppställer innebär att alla innehavare av "vanliga" namn har rätt att få byta. Före namnlagen kunde det måhända bjuda vissa svårigheter för namnmyndigheten att avgöra vilka namn som sålunda borde få bytas bort. Den av namnrättskommittén uppgjorda, av NIU nu justerade s. k. rikslistan ger emellertid klara besked om vilka namn som under alla omständigheter är av denna beskaffenhet, och av i betänkandet redovisade siffror framgår, att dessa namn bärs av över hälften av befolkningen. Det finns i tidigare material också uppgifter om släktnamn som lokalt har så hög frekvens, att innehav av dem bör medföra rätt till byte. Mot denna bakgrund bör det enligt hovrättens mening inte behöva bli mer än

ett fåtal fall, då en prövning av det havda namnets karaktär kan vålla större bekymmer. Det kan därför knappast vara dessa fall som NIU avser, då det sägs att namnmyndigheten bör "befrias" från prövningen.

I stället får man av argumenteringen den uppfattningen att det är det stora antalet fall, då vederbörande söker redan befintligt släktnamn som betungar namnmyndigheten. Den fråga som då står i fokus är emellertid om det alls kan vara tillåtet för sökande att erhålla det sökta namnet. Det övervägandet befrias myndigheten dock inte från av den föreslagna utformningen av 8 §.

Påpeckandet att man genom NIU:s förslag skulle vinna rättslikhet med Danmark och Norge är naturligtvis beaktansvärt. Det är därvid av stort intresse att veta under hur lång tid sådana regler gällt i dessa länder och vilka erfarenheter de då givit. I dessa delar ger emellertid betänkandet inte besked.

I frågan, huruvida en villkorlös namnbytesrätt kommer att leda till stark påfrestning på beståndet av nybildade namn, är det svårt att ha någon bestämd mening. Tidigare har det framhållits att materialet av verkligt attraktiva nybildningar är mycket begränsat: skälet till att namnböckernas förslag inte använts i högre grad kan helt enkelt vara att de där upptagna namnen framstår som icke åtråvärda. Den frågan bör väl emellertid ej heller vara avgörande för hur man ställer sig till förslaget.

Vid övervägande av vad som nu anförts och med hänsyn till de konsekvenser förslaget till 8 § skulle få för namnstabiliteten dels direkt, dels via de bestämmelser i 2 och 4 §§, som redan behandlats, *anser hovrätten sig böra avstyrka att man ändrar på den nuvarande ordningen, att sökande för administrativt namnbyte skall förebära giltigt skäl*. Till frågorna om vilka skäl som bör godtagas återkommer hovrätten vid sin behandling av de aktuella paragraferna.

2 Lagförslaget

Beträffande den familjerättsliga delen tar NIU utgångspunkt i bestämmelsen om makars namn. Anledningen härtill är att vissa diskussioner om denna problematik – bl. a. frågan om "neutralitet" beträffande val av gemensamt namn – får bilda underlag för förslaget till regler om barns namn. Eftersom hovrätten redan övergripande yttrat sig i en del principfrågor, finns det dock ingen anledning att i det fortsatta yttrandet avvika från själva lagförslagets uppställning.

2.1 Barns namn (1 och 2 §§)

NIU har haft som riktpunkt att alla barn skall behandlas lika, vilket lett till en annan gruppering av bestämmelserna inom angivna båda paragrafer än som nu är fallet.

Bilaga 3:1

Som redan anförts ovan delar hovrätten uppfattningen att man bör eftersträva lagregler som kan tillämpas på alla barn, oavsett om deras föräldrar är gifta med varandra eller inte. Huruvida en sådan strävan kan genomföras är dock ovisst; det avhänger bl. a. av hur man ställer sig till de övergripande frågorna om barns rätt till förälders tidigare giftasnamn och om domstolsprövning av vissa namnbyten.

Om emellertid NIU vinner gehör för nu berörda intentioner synes det riktigt att i 1 § behandla barns förvärv i anslutning till födelsen och i 2 § uppta regler om byten därefter. Hovrätten följer därför den av NIU gjorda uppdelningen.

Ett sedan 1917 grundläggande drag i lagstiftningen har varit att barn vid födelsen automatiskt förvärvar släktnamn. På olika ställen i 1963 års proposition till namnlagen understryks vikten av en sådan ordning. Den är dessutom en naturlig konsekvens av namnrättskommitténs principiella resonemang om namnrätt och namnplikt, på vilka den nuvarande namnlagen kan anses vara uppbyggd.

NIU:s förslag innehåller automatiskt verkande regler endast för barn, vars föräldrar har gemensamt släktnamn, och detta avser då alltid fall, då föräldrarna är gifta med varandra. I övriga fall vill NIU låta namnfrågan vara öppen till dess föräldrarna eller ensam vårdnadshavare bestämt sig i fråga om val av namn för barnet, dock att enligt en hjälpregel barnet efter utgången av sex månader efter födelsen skall anses ha förvärvat moderns släktnamn. Sistnämnda regel får naturligtvis i sak också anses innefatta automatik.

NIU:s främsta skäl till att icke generellt ha en automatiskt verkande regel har varit, att man – med hänsyn till barnets lika rätt till båda föräldrarnas namn samt den eftersträfvade jämställdheten mellan dessa – vill förhålla sig neutral i valet och överlämna till föräldrarna att träffa detta. Denna neutralitet är emellertid bara skenbar och temporär. Ty som NIU själv konstaterar måste lagstiftaren kräva, att barnet förr eller senare får ett släktnamn, och då måste man vid utebliven anmälan framtvinga ett resultat via en hjälpregel som icke kan vara neutral. Följden är att den önskade anmälan aldrig behöver avse annat namn än det som icke avses med hjälpregeln. Därmed måste man ge ett försteg åt det ena namnet – automatiken är endast uppskjuten sex månader.

NIU kunde även med sitt förslag ha ökat antalet fall då barnet automatiskt förvärvar namn vid födelsen om den öppnat en möjlighet för föräldrarna att före denna göra namnanmälan. De skäl NIU anför mot en dylik anmälan förefaller inte hållbara. Föräldrar vidtar en serie åtgärder inför den väntade nedkomsten och det kan knappast te sig främmande vare sig för dem eller för rättsordningen, om anmälan finge ske före denna. NIU:s invändningar är bl. a. att en anmälan vid giftermålet om vad framtida barn skall heta framdeles inte låter sig kontrollera. En anmälan kunde emellertid ges begränsad giltighet i tiden – t. ex. sex månader – och därmed skulle den ej få verkan mer än för det aktuellt väntade barnet.

Men eftersom en anmälan före födelsen inte kan avtvingas föräldrarna, kommer ändå ett antal barn att med NIU:s förslag kunna sakna namn avsevärd tid efter födelsen. Man har därför under alla omständigheter att ta ställning till frågan om detta är lämpligt.

Hovrätten menar vid övervägande härav att NIU underskattat värdet av en vid födelsen automatiskt verkande regel. Att anmälan efter födelsen eller tillämpning av hjälpregeln skall anses ha verkan från födelsen kan inte rubba denna inställning. *Hovrätten vill därför förordna en ordning, enligt vilken barn vid födelsen automatiskt förvärvar släktnamn.*

Om man vill genomföra en sådan princip och samtidigt strävar efter att behandla alla barn lika kan automatiken endast avse moderns släktnamn, dvs. man måste tillämpa en s. k. kognatisk namnföljd. Detta innebär ett brott mot hittillsvarande namnskick och måste naturligtvis därför nogt övervägas.

Det får då först konstateras att NIU, trots uppgiven strävan till neutralitet, i sak rekommenderar en övergång till kognatisk namnföljd, eftersom hjälpregeln avser moderns namn. Anmälan behöver då bara avse faderns namn och sådan anmälan kan ske endast om föräldrarna är ense. Det ligger alltså helt i moderns hand att avgöra, om barnet skall kunna förvärva faderns namn. Hon har, med NIU:s litet tillspetsade formulering, "övertaget" i namnfrågan. Vid angivna förhållanden vore det – om man i övrigt helt grundade sig på NIU:s tankegångar – lika bra att konstatera att en kognatisk namnföljd införes och låta den verka direkt från barnets födelse.

Den agnatiska namnordningen har tradition inte bara hos oss utan i de flesta stater; i de länder där barn inte förvärvar faderns namn förvärvar det båda föräldrarnas. Det torde vara obestridligt att denna utveckling i huvudsak är grundad på det patriarkaliska system som vi nu i andra sammanhang övergett eller i varje fall strävar att överge. Uppfattningen att hustrun tillhör mannens släkt, vilket säkerligen också varit anledningen såväl till äldre regler om hustrus namn som till den agnatiska namnordningen, är inte heller giltig numera. Man torde kunna anta att till dessa förhållanden kommit ett tredje, nämligen att hustru förr ansåg det angeläget att med faderns namn markera faderskapet till barnet för att undgå misstanke att barnet var utomäktenskapligt. Med det synsätt vi nu har torde ej heller denna inställning längre vara relevant för vidmakthållande av den agnatiska namnföljden.

Förhållandena i andra länder skulle väl kunna vara en omständighet att väga in vid frågans avgörande. Emellertid synes, som framgår av betänkan- det, åtskilliga stater överväga en avveckling eller i varje fall en uppmjukning av den agnatiska ordningen. Vid sådant förhållande kan internationella förhållanden inte tillmätas någon nämnvärd betydelse vid avgörandet av hur vi vill ordna vårt framtida namnskick.

För den agnatiska namnföljden talar således i sak endast den faktiska traditionen. Ingenting talar emot en kognatisk namnföljd. Denna har det

positiva värdet, att den är direkt tillämpbar på alla barn, oavsett om föräldrarna är gifta med varandra eller inte.

Med stöd av det anförda får hovrätten ansluta sig till den av NIU i sak rekommenderade linjen att lagstifningen bör övergå till en kognatisk namnföljd.

Hovrätten har ovan uttalat sig emot, att barn genom automatiskt verkande regler eller anmälan får förvärva förälders giftasnamn från tidigare äktenskap.

Med utgångspunkt från vad hovrätten sålunda anfört får hovrätten förorda att 1 § byggs upp enligt följande principer: Barn förvärvar vid födelsen moderns släktnamn (vilket ju eventuellt också kan vara mannens) – dock ej tidigare giftasnamn – såvida inte före dess födelse anmälts att det skall erhålla faderns släktnamn – dock ej tidigare giftasnamn.

Alla frågor om förvärv efter födelsen kommer då att samlas i 2 §, vilket innebär den systematiska ändringen i förhållande till NIU:s förslag att om anmälan av faderns namn försumrats före födelsen den efter födelsen sker jämlikt 2 §. I sak innebär detta inte någon ändring i förhållande till förslaget.

I enlighet med vad ovan under de principiella resonemangen anförts bör man i 2 § skilja mellan minderårigt barn och sådant "barn" som uppnått 18 års ålder eller ingått äktenskap, i fortsättningen sammanfattande benämnda "vuxet barn".

För båda grupperna bör, som ovan utvecklats, möjligheten att förvärva förälders namn enligt 2 § begränsas så, att förvärvet ej kan avse föräldrarnas tidigare giftasnamn.

Minderårigt barns namnbyte genom anmälan bör i den utsträckning som framgår ovan under 1.4 vara beroende av att domstol funnit bytet förenligt med barnets bästa.

Med de båda nu angivna reservationerna synes i övrigt NIU:s förslag enligt första och andra styckena kunna godtas såvitt gäller minderårigt barn. Slutraden i andra stycket synes dock otydlig och överensstämmer ej heller med motsvarande bestämmelser i 4 och 5 §§.

Beräffande vuxet barn har hovrätten redan under 1.2 förordat att namnbyte enligt 2 § liksom nu skall ske efter ansökan. Har det namn, som barnet önskar, av föräldern förvärvats efter ansökan, bör liksom nu (se 13 § 2 st.) en förutsättning för barnets förvärv vara att föräldern samtycker. Orsaken till detta ställningstagande är att det ej alls generellt kan förutsättas, att föräldrar och vuxna barn har en sådan inbördes relation, att föräldrarna önskar att barnet kan ansluta till deras namnförvärv.

Hovrätten vill emellertid ifrågasätta, om det finns skäl att i detta sammanhang i lagen uppta en bestämmelse om vuxet barns förvärv av styvförälders namn. Visserligen finns i NIU:s förslag den restriktionen att styvföräldern skall samtycka – vilket då med det av hovrätten förordade ansökningsförfarandet skulle få motsvarande tillämpning – men enligt

hovrättens mening saknas de grundläggande förutsättningarna för att i denna paragraf ge vuxen person denna möjlighet. Skälet till den nuvarande styvfadersbestämmelsen är, att barnet har intresse av namngemenskap med den familj i vilket det lever. NIU:s förslag är mera begränsat än nuvarande regel, eftersom det förutsätter att den aktuella föräldern skall ha förvärvat sin nya makes namn. Även detta tyder på att namngemenskapen står i fokus. En dylik gemenskap kan däremot ej rimligen åberopas av en vuxen och i varje fall inte om föräldern gifter om sig långt efter det att barnet flyttat hemifrån och kanske bildat egen familj. *Med hänvisning till det anförda vill hovrätten förorda att det för vuxna barns vidkommande i 2 § ej intas någon bestämmelse om styvförälders namn; dessa fall bör liksom nu hänvisas till prövning enligt 12 §.*

Vad slutligen angår återgång till tidigare namn har hovrätten ovan under 1.2 förordat att sådan får ske fritt; för minderårigt barn bör dock i förekommande fall domstolsprövning ske. NIU har för sin del endast med 2 § 3 st. avsett återgång till namn enligt 1 §, vilket innebär att återgång till enligt 2 § 2 st. förvärvat namn (mellan 2 § 1 st. och 1 § finns ju fullständig kongruens) icke skall vara tillåten. *Om emellertid 2 § 3 st. skall ersätta 11 § – denna paragraf föreslås ju slopad – bör återgången kunna avse vilket namn som helst enligt 1 eller 2 §; för de fall som fordrar samtycke för första förvärvet torde förnyat samtycke vid återgång ej behöva komma ifråga.*

2.2 Adoptivbarn (3 och 4 §§)

NIU:s förslag i denna del bygger, liksom nu namnlagen, på uppfattningen att adoptivbarn i namnhänseende skall jämföras med sådana barn som avses i 1 och 2 §§. *Hovrätten har därför i de delar som reglerna överensstämmer samma synpunkter som när det gäller sistnämnda paragrafer.*

Även när det gäller återgång till tidigare namn har NIU helt parallelliserat bestämmelsen i 4 § 3 st. med 2 § 3 st., dvs. återgångsrätten avser endast adoptivförälders namn. Detta innebär emellertid en försämring för adoptivbarnet i förhållande till vad nu gäller.

Enligt förslaget 3 § 4 st. skall barnet trots adoptionen liksom nu kunna få behålla sitt dittillsvarande namn. NIU ger goda skäl för den ståndpunkten. Ett av dem gäller barn, vars föräldrar samtidigt förolyckats och som trots adoptionen därför inte i andra hänseenden släpper kontakten med sin tidigare släkt. Om man nu vid dylik adoption förbiser barnets intresse av att behålla namnet eller om barnet senare som äldre eller helt vuxet önskar namnmässigt återknyta till den släkt, med vilken det har blodsförväntskap, bör en sådan önskan kunna tillmötesgå. Enligt nuvarande regler kan det ske med stöd av 11 §, men NIU:s förslag ger i avsaknad av specialstadgande bara möjlighet via 12 §, som kräver synnerliga skäl. *Enligt hovrättens mening borde det rimligen i 4 § öppnas en möjlighet för adoptivbarn att i den ordning*

som eljest gäller för återtagande av namn – olika för minderårig och vuxen – återta släktnamn som barnet hade före adoptionen. **Bilaga 3:1**

2.3 Styvförälders namn (nuvarande 4 §)

Den nuvarande bestämmelsen ger barn möjlighet att med styvfaders samtycke förvärva hans namn även om modern ej förvärvat samma namn. Bakom denna bestämmelse ligger tanken, att barnet kan ha stort intresse av att vinna namngemenskap med styvfaderns tidigare barn eller med halvsyskon som föds i moderns nya äktenskap, även om modern av personliga skäl behåller sitt tidigare namn.

NIU har upptagit frågorna om styvförälders namn till reglering endast om barnets förälder förvärvar styvförälderns namn. Detta sker uttömmande i förslaget till 2 § 2 st. NIU föreslår därför att nuvarande 4 § utgår ur lagen. Det betyder att den i föregående stycke beskrivna situationen i framtiden ger barn möjlighet att förvärva styvförälders namn endast via 12 §.

Det är svårt att ha någon bestämd mening om huruvida NIU:s förslag att "styvfarsparagrafen" skall utgå kommer att vålla problem i enskilda fall. Osannolikt är det dock inte.

Hovrätten, som inte för fram något eget förslag i denna del, vill anmäla problemet till ytterligare övervägande.

2.4 Fosterbarn (5 §)

Förutsättningen för att barn skall förvärva fosterförälders namn är i regel att barnet redan i praktiken har blivit känt under det namnet. Det är från den utgångspunkten som en bestämmelse om barns förvärv av fosterföräldrars namn bör utformas.

Mot angivna bakgrund förefaller det riktigt att förvärvet i dessa fall skall avse fosterförälders aktuella namn, alltså även namn som vederbörande fått genom tidigare gifte. Vilket namn det än blir kommer det ju för barnets del "utifrån" och om barnet fortsätter att bära namnet blir det under alla omständigheter utgångspunkt för vad som ovan betecknats som "ny släkt". Fosterbarnssituationen är alltså ett sådant fall då avvikelser från huvudprincipen är berättigad.

Med utgångspunkt i vad som i detta avsnitt inledningsvis anfördes är det emellertid svårt att förstå NIU:s förslag i andra och tredje styckena. Med den mycket speciella regeln om fosterbarn vill man legalisera en redan mellan barnet och fosterföräldern uppkommen namngemenskap.

Situationen får inte förblandas med adoption; barnet förblir ju hela tiden sina biologiska föräldrars barn och har rimligen de rättigheter som 2 § 1 och 2 st ger ett sådant barn. Att samtidigt inom fosterfamiljen öppna för fria namnbyten verkar inte välbetänkt. Framförallt inte som man samtidigt till skillnad från de från 2 § "kopierade" bestämmelserna för namnbyte enligt

andra stycket trots allt kräver samtycke.

Eftersom fosterbarnssituationen bara gäller minderårig och endast varar så länge barnet faktiskt är kvar hos fosterföräldrarna, kommer aldrig någon rättslig bedömning till stånd av huruvida fosterförhållandet upphör. Ändå förutsätter förslaget att barnet under hela sitt liv skall ha möjlighet att göra förvärv enligt andra och tredje styckena. En sådan ordning torde vara utan förankring i allmän uppfattning och ej heller spegla ett verkligt behov. *Med stöd av det anförda får hovrätten föreslå att förslagets andra och tredje stycke utmönstras.* Om barnet vill ha annat av fosterföräldrars namn än det som först förvärvats, bör det liksom nu ske efter ny prövning enligt första stycket. Är barnet vuxet får sådant förvärv ske efter ansökan, vilket innebär att 12 § blir tillämplig.

I sista stycket har NIU föreslagit en återgångsregel med sikte enbart på fosterföräldrars namn. Däremot skapas genom den ingen möjlighet för barnet att återgå till det namn barnet hade efter sina biologiska föräldrar.

Om förslagets andra och tredje stycke utmönstras kommer en bestämmelse av det slag NIU föreslår i fjärde stycket ej att bli aktuell. Hur NIU sett på frågan om återgång till de biologiska föräldrarnas namn framgår inte. Eftersom fosterförhållandet ej grundar statusändring borde det principiellt vara så, att barnet alltid har rätt att tillämpa alla bestämmelserna i 2 §. Sistnämnda paragrafs återgångsregel gäller emellertid enligt ordalydelsen bara för det fall barnet förvärvat namn enligt samma paragrafs andra eller tredje stycke. Om man godtar hovrättens förslag ovan om begränsning av domstolsprövningen kommer det att saknas täckning i 2 § för hur man skall förfara i detta hänseende, om barnet skall återgå från fosterföräldranamn till biologiska föräldrars namn.

Mot angivna bakgrund bör kanske i 5 § införas en bestämmelse om barnets rätt att återgå till tidigare namn. För att skydda barnet och fosterföräldrarna mot övergrepp från de biologiska föräldrarna, bör sådan återgång bli beroende av domstols prövning såvida inte alla inblandade är ense.

2.5 Makars släktnamn (6 §)

Hovrätten har ingenting att erinra mot förslaget i sak utan tillstyrker såväl att huvudregeln blir, att envar make behåller sitt namn, som att enderas namn - med undantag för tidigare giftasnamn - kan bli makarnas gemensamma.

Enligt förslaget skall anmälan om gemensamt namn före äktenskapet endast kunna göras hos pastorsämbetet, ej - som nu gäller kvinnas anmälan om bibehållande av namn - till vigselförrättaren. Motiveringen för detta är främst att med den nuvarande ordningen ibland misstag blivit begångna. Hovrätten kan inte finna anförda argument hållbara. Om nupturienterna förbisett att i samband med hindersprövningen göra avsedd anmälan förefaller det tvärtom rimligt att de skall kunna göra den till vigselförrättaren i stället för att riskera att inte, trots att de så önskar, få gemensamt namn från

äktenskapets början. *Hovrätten får därför föreslå att anmälan före äktenskapet också skall kunna ske till vigselförrättaren.*

Enligt motiven fordras för anmälan giltighet, att den make vars namn skall vara gemensamt vid anmälan samtycker till den andres förvärv. NIU har emellertid inte ansett en uttrycklig föreskrift härom nödvändig; i orden "vill makar" anses ligga ett krav på att makarna skall hos pastorsämbetet ge uttryck för en gemensam vilja.

Hovrätten delar uppfattningen, att makarna bör på något sätt agera gemensamt. Om så inte krävdes kunde de komma att var för sig söka anmäla den andres namn som sitt. Att detta är omöjligt framgår visserligen av att anmälan skall leda till gemensamt släktnamn, och det kan den ju inte göra, om redan den ena maken har anmält förvärv av den sist anmälandes namn. Emellertid synes det inte lämpligt, att dessa förhållanden skall framgå endast indirekt av texten. Även om det får antas att pastorsämbeten i framtiden kommer att vara förtrogna med motivuttalandena till bestämmelsen, bör det av hänsyn till den allmänhet som mycket frekvent kommer att begagna sig av bestämmelsen klart framgå av texten hur förfarandet är tänkt.

Första styckets första punkt är av NIU inte utformad som en ren förvärvsbestämmelse – om äktenskapet inte kommer till stånd, leder ju i förväg gjord anmälan inte till förvärv – utan som en beskrivning av metoden. Under sådana omständigheter är det inte nödvändigt att strikt hålla på den terminologi som finns i övriga förvärvsbestämmelser i lagen. I stället kan i den följande punkten, som enligt förslaget anger när ett i förväg anmält förvärv träder i kraft, formuleras som reguljär förvärvsbestämmelse för samtliga fall. Om detta resonemang accepteras kan kravet på samstämmighet mellan makarna formuleras så, att det är *de* och inte *endera* av dem som skall göra anmälan.

Med stöd av det anförda får hovrätten föreslå att bestämmelsen utformas så att, om makar vill ha gemensamt släktnamn, de före eller under äktenskapet kan anmäla, att endera skall förvärva den andres släktnamn; görs anmälan före äktenskapets ingående sker namnförvärvet genom vigseln, eljest genom förvärvarens anmälan.

Anses en sådan omformulering inte nödvändig, vill hovrätten ändå erinra mot den föreslagnas språkliga utformning. Lokutionen "Vill makar . . . får endera" leder inte bara tankarna fel, den synes också sakna den kongruens som man bör kräva av en lagtext.

I nuvarande 7 § NL ges regler om frånskild hustrus och änkas rätt att återtaga sitt flicknamn. NIU föreslår i 6 § 3 st. att "make" som förvärvat släktnamn enligt 6 § 1 st. genom anmälan får återta tidigare släktnamn. Enligt uttalande i motiven avses denna bestämmelse ersätta nuvarande 7 § men dessutom öppna för sådana återgångsfall som nu regleras genom 11 §.

Eftersom återgångsregeln i 2 § endast avser återgång från namn som förvärvats enligt samma paragraf, fordras det en särskild bestämmelse i 6 §

för återgång från giftasnamn. Som framgår ovan (1.2) utgår hovrätten från som självklart, att i nuvarande 7 § upptagna regler om återgång till tidigare namn sedan äktenskapet upplösts skall bibehållas, liksom att som "tidigare släktnamn" då också skall godtas tidigare giftasnamn.

NIU föreslår att återtagande av namn skall kunna ske även under äktenskapet. Beträffande detta har hovrätten ovan (1.2) uttalat att denna fråga bör bli beroende av hur man löser återgångsfallen enligt 2 § såvitt gäller vuxen person. Om man i de senare fallen tillåter fri återgångsrätt, bör samma gälla för make under äktenskap. Om man emellertid föreskriver prövning för vuxenfallen enligt 2 §, dvs. lika med nuvarande 11 §, bör det i vart fall övervägas om inte samma prövning bör ske för gift person, vilken under äktenskapet vill återta tidigare namn. Som likaledes framgår ovan har hovrätten emellertid – ehuru med viss tvekan – förordad, att återgång för vuxna enligt 2 § skall få ske utan prövning. Hovrätten ställer sig därför på samma ståndpunkt när det gäller makes återgång under bestående äktenskap.

Enligt vad nyss sagts avser NIU att förslaget i 6 § 3 st. skall inkludera nuvarande regler i 7 §. Emellertid har NIU utformat sagda stycke på ett sådant sätt, att man, vid läsning endast därav, kan få intrycket att återgångsregeln är avsedd att bara gälla under bestående äktenskap: begreppet "make" torde i vanligt språkbruk inte ensamt avse frånskild person eller änka/änkling. För att få en säkert heltäckande bestämmelse enligt NIU:s intentioner torde man därför få välja den neutrala formuleringen: "Den som förvärvat släktnamn enligt första stycket . . . etc."

Hovrätten biträder således återgångsregeln med angiven redaktionell ändring, dock att detta tillstyrkande är beroende av hur man löser vuxenfallen enligt 2 §.

2.6 Mellannamn (7 §)

Hovrätten biträder förslaget och ansluter sig också till uppfattningen att termen "mellannamn" ger bättre besked om namnets placering än den nuvarande "tilläggsnamn".

Beträffande de enskilda styckena är följande att anföra.

2.6.1 Mellannamn för makar

Regeln i första punkten motsvarar i sak vad som nu gäller om det ena av de båda fallen då hustru får bära tilläggsnamn, med det mycket viktiga och värdefulla komplementet, att mellannamnet kan få utgöras av tidigare giftasnamn, vilket nu inte är tillåtet. *Hovrätten får således fullt ut biträda detta förslag.*

Andra punkten motsvarar det andra fallet i den nuvarande bestämmelsen om hustrus tilläggsnamn. NIU utgår emellertid från att makarnas behov av

Bilaga 3:1

att genom mellannamn visa samhörighet är tillgodosett, om den ene bär mellannamn från den andre; det skall inte vara tillåtet att makarna s. a. s. korsvis bär mellannamn. För att förhindra att båda makarna bär mellannamn föreskrivs därför dels att endast endera får bära sådant, dels att den, vars släktnamn skall bli den andres mellannamn, skall samtycka till detta. Mellannamn av detta slag får icke utgöras av andra makens tidigare giftasnamn. Mellannamn kan börja användas även efter äktenskapets upplösning.

Hovrätten biträder att mellannamn enligt denna punkt ej får utgöras av andra makens giftasnamn. Detta är en konsekvens av regeln i den av NIU föreslagna 6 § 2 st., då ju eljest make via mellannamn skulle i viss mening förvärva ett släktnamn trots att det inte får vara makarnas gemensamma.

I övrigt har emellertid hovrätten en rad invändningar mot det sakliga innehållet i denna punkt.

Medan mellannamnet enligt första punkten har till huvudsaklig funktion att markera samhörighet med den egna tidigare släkten eller att för en yrkesverksam person (eller motsvarande) uppehålla identitet i förhållande till dem som känt bäraren under tidigare namn, har mellannamnet enligt andra punkten till främsta uppgift att markera samhörigheten med maken. Om båda makarna uppträder tillsammans i sällskapslivet, på resa eller i affärssammanhang är det för att uppnå detta syfte naturligtvis tillfyllest, att den ena har mellannamn. Men även när makarna är åtskilda kan det finnas ett starkt sådant intresse. Det finns många situationer, i vilka en make skulle vilja medelst namnet skapa association till den andra maken. Det kan därför finnas ett reellt behov av att korsvis bära mellannamn. Om det tillåts kommer man också att slippa föreskriften om samtycke. Detta vore en fördel, ty även om korsvisa mellannamn inte skulle godkännas, framstår regeln om samtycke som mindre välbetänt.

Även om man inte bör förutsätta att den som vill ha mellannamn kommer att ha svårigheter att förvärva samtycket, kan det dock bjuda problem, om båda har samma önskan. Det kan naturligtvis sägas att enighet i dessa fall inte ter sig märkligare än enighet ifråga om gemensamt släktnamn. Men situationerna är i grunden olika. Den make som "släpper till" sitt namn som gemensamt släktnamn går visserligen miste om att för egen del få andra makens namn. Men det relevanta för detta fall är ju att makarna uppnår det som de enligt formuleringen i 6 § "vill", de får gemensamt namn. I mellannamnsfallet går den make som "släpper till" sitt släktnamn som mellannamn inte bara miste om möjligheten att själv bära mellannamn, hon/han mister också en del av den namngemenskap som av många säkerligen betraktas som eftersträvansvärd.

Emellertid är samtyckesregeln även bortsett från nu framförda synpunkter helt enkelt inte möjlig att genomföra. Grundbestämmelserna om mellannamn, såväl i detta stycke som i paragrafens andra stycke, hänför sig till rätten att *bära* namnet, vilket med namnlagens terminologi betyder ett

faktiskt brukande. Mellannamnet har alltså inte någon direkt rättslig status; grundbestämmelserna innebär endast den som använder tillåtet mellannamn inte bryter mot sin namnplikt eller gör intrång i annans namnrätt. Man måste då ställa sig frågande till hur NIU har tänkt sig att ett samtycke till detta faktiska brukande skall manifesteras. I själva verket kan det ju bara ske genom en muntlig överenskommelse mellan makarna, vilken när som helst kan brytas. Att samtycket kan få en reell innebörd, om mellannamnet enligt paragrafens fjärde stycke anmäls för anteckning hos pastorsämbetet, är rättsligt en helt annan sak.

På angivna skäl bör föreskriften om samtycke till bärande av mellannamn utgå.

Det synes vara riktigt att låta frånskild få börja bära mellannamn efter äktenskapets upplösning. Om t. ex. en frånskild förälder har vårdnaden om barnen och dessa har andra föräldrarnas namn, kan det finnas ett starkt behov hos vårdnadshavaren att medelst mellannamnet skapa namnsamhörighet med barnen. Den, som under äktenskapet såsom yrkesverksam blivit känd under andra makens namn, kan efter äktenskapets upplösning vilja återta sitt tidigare namn men kan då ha behov av att under en övergångstid medelst förra makens namn som mellannamn hos yrkeskamrater och vänner skapa association till det namn, under vilket hon/han dittills varit känd.

Det kan för skilsmässofallen kanske synas vara skäl att kräva samtycke för att mellannamnet skall få anmälas hos pastorsämbetet. Emellertid torde det i många sådana fall vara svårt att utverka detta från en frånskild make. Eftersom det som nyss påvisats kan finnas starka skäl för en frånskild person att börja använda mellannamn och det inte finns någon väg att genom myndighetsbeslut förvärva rätten, synes anmälan böra få ske utan samtycke. Det kan ju dessutom röra sig om fall, då vederbörande redan under äktenskapet faktiskt burit mellannamn utan att detta då blivit anmält till pastorsämbetet; i sådant fall skulle det vara stötande om den förre maken kunde förhindra att namnet fick anmälas efter skilsmässan.

Det finns naturligtvis ofta än starkare skäl för änka/änkling att få börja använda mellannamn efter makens död. Vilken ställning man än tar till samtycke enligt huvudregeln i andra punkten, måste emellertid självfallet ur sista punkten utmönstras lokutionen "utan samtycke", som ju ger sken av att den dödes samtycke skulle kunna inhämtas.

Med stöd av det anförda får hovrätten beträffande andra till fjärde punkterna föreslå, att makar med skilda släktnamn båda får använda den andres namn som mellannamn, att något samtycke härför inte skall föreskrivas samt att såväl frånskild som efterlevande make skall äga börja bära mellannamn även efter äktenskapets upplösning.

2.6.2 *Barns mellannamn*

Bilaga 3:1

Förslaget att barn, som har släktnamn bara efter den ena av föräldrarna, skall kunna bära den andras namn som mellannamn tillgodoser säkerligen i många fall föreliggande önskemål. Ett införande av ett sådant institut kan sannolikt också innebära, att en del namnkonflikter i skilsmässofall kan undvikas genom att barnet i stället för att byta namn kan behålla det gamla men använda det andra som mellannamn.

I enlighet med sitt huvudförslag i 2 § avser NIU, att mellannamn kan utgöras av förälders tidigare giftasnamn. Hovrätten har redan övergripande uttalat sig mot att barn får förvärva sådant namn (se ovan 1.3). Konsekvensen bjuder möjligen, att man då också bör avvisa förslaget att sådant namn används som mellannamn. Emellertid är huvudskälet mot *förvärv* av dylikt namn, att barnet därigenom bildar "ny släkt" med ett namn som inte finns i den egna slakten. Detta är ju inte fallet om barnet endast på visst sätt använder det. *Hovrätten finner därför ej anledning avstyrka förslaget men anmäler problemet för fortsatt diskussion.*

Som ovan påpekades antar hovrätten att systemet med mellannamn kan lösa vissa namnkonflikter i skilsmässosituationer. Om denna verkan skall uppnås fullt ut, fordrar det emellertid, att man också tar ställning till frågan om mellannamn i styvbarnsfallen.

NIU:s förslag i 2 § går ju i denna del ut på att barn kan förvärva styvförälders namn endast om den förälder som gift sig med styvföräldern har dennes namn. Hovrätten har ovan (2.3) – utan bestämt förslag – ifrågasatt, om man inte bör behålla någon regel som gör det möjligt för ett barn att direkt få styvförälders släktnamn, trots att den biologiska föräldern ej har samma namn. Om man i lagen skapar sistnämnda möjlighet, bör det rimligen också finnas en bestämmelse om mellannamn innefattande biologisk förälders namn som mellannamn före styvförälderns släktnamn eller styvförälderns namn som mellannamn före det från biologisk förälder förvärvade släktnamnet. Inte minst den sistnämnda ordningen skulle förmodligen vara mycket användbar då frånskild moder gifter om sig men fadern, vars namn barnet har, vägrar namnbyte till styvfaderns namn.

Även om man emellertid för styvbarnsfallen nöjer sig med den av NIU föreslagna regleringen kan det föreligga behov för styvbarnet av någon form av mellannamn. Om t. ex. en moder, som behållit sitt tidigare giftasnamn, bär en ny makes namn som mellannamn, bör det anses föreligga skäl att låta hennes barn från det tidigare äktenskapet bära samma namnkombination och därmed markera tillhörighet till den nya familjen. Om barnet i detta fall i stället tillsammans med modern förvärvat styvfaderns namn, kan det ändå önska markera samhörighet med fadern genom att använda hans namn som mellannamn, detta kanske helt enkelt för att göra honom mera välvilligt inställd till namnbytet.

Även för det fall att man stannar vid att låta barn direkt få styvförälders

namn endast via 12 § kan de nu angivna motiven tala för behov av regler om mellannamn.

I enlighet med det anförda får hovrätten biträda NIU:s förslag om barns mellannamn samt föreslå att därtill utformas regler om mellannamn i styvbarnssituationer. I fråga om rätten att använda tidigare giftasnamn som mellannamn ställer sig hovrätten tveksam men inte avvisande.

Beträffande adoptivbarn bör naturligtvis liksom ifråga om förvärv gälla samma regler som för barn. Liksom när det gäller förvärv av namn saknas emellertid i NIU:s förslag om mellannamn en bestämmelse som knyter adoptivbarnet till den tidigare släkten.

Adoptivbarn har nu möjlighet att behålla tidigare namn. I sådant fall har adoptivbarn rätt att bära adoptivnamnet som tilläggsnamn. Omvänt föreligger rätt för sådant barn att som tilläggsnamn bära det tidigare namnet om barnet enligt huvudregeln förvärvat adoptantens namn. NIU har, som ovan (2.2) påpekats, föreslagit att möjligheten att låta barnet behålla tidigare namn skall kvarstå. Detta innebär en markering av att barnet kan ha intresse av att få visa fortsatt samhörighet med den tidigare släkten. I så fall ter det sig naturligt att barnet skall kunna få göra detta genom mellannamn på samma sätt som nu gäller för tilläggsnamn.

Med stöd av det anförda får hovrätten biträda NIU:s förslag om mellannamn för adoptivbarn men förorda att det kompletteras med regler motsvarande dem som nu gäller för adoptivbarns tilläggsnamn.

Beträffande fosterbarn har hovrätten avstyrkt förslaget att barnet fritt skall kunna byta mellan fosterföräldrarnas namn. Detta leder inte utan vidare till att man bör avvisa mellannamn av den typ NIU föreslår. Det kan inte betraktas som otänkbart att en sådan regel kan komma att tillgodose vissa föreliggande behov.

Som ovan (2.4) påpekats innebär fosterbarnsförhållanden ju inte att barnets samhörighet med de biologiska föräldrarna helt avskärs. Det finns därför minst samma skäl som vid adoptivförhållanden att ge fosterbarnet möjlighet att medelst biologisk förälders släktnamn som mellannamn markera samhörighet med denne. Däremot är det givetvis inte tänkbart att tillämpa omvända förhållandet; fosterbarnssituationen manifesteras ju av det rättens beslut. varigenom barnet får rätt att förvärva fosterförälderns namn, och är alltså inte namnrättsligt relevant med mindre barnet har släktnamnsgemenskap med fosterföräldern.

Det anförda leder till att hovrätten kan godtaga NIU:s förslag om fosterbarns mellannamn men föreslår – även för det fall att NIU:s förslag ej genomförs – att fosterbarnet får möjlighet att jämte fosterförälders släktnamn såsom mellannamn bära biologisk förälders släktnamn.

2.6.3 Ordningsregeln

Bilaga 3:1

Hovrätten delar NIU:s uppfattning, att en person endast skall få använda ett mellannamn och därför i de fall då mer än en möjlighet står öppen måste välja mellan dem. Förevarande stycke har utformats som om det endast finnes två alternativ. Om hovrättens uppfattning om styvbarnsfallen samt adoptiv- och fosterbarnsfallen helt eller i någon del godtages, kommer det emellertid för många att föreligga flera alternativ. *I sådant fall måste förevarande stycke omredigeras i enlighet därmed.*

2.6.4 Anmälan om mellannamn

Redan nu får tilläggsnamn för hustru respektive adoptivbarn anmälas hos pastor med följd att det införs i folkregister, pass m. m. Däremot finns det ingen bestämmelse om hur en sådan anteckning skall kunna elimineras vilket framstår som en brist. *Hovrätten biträder därför NIU:s förslag i dessa delar.*

Hovrätten har ovan påpekat att något samtycke för bärande av mellannamn inte kan föreskrivas, eftersom sådant samtycke inte kan manifesteras eller kontrolleras. Om det emellertid skulle anses, att samtycke i något hänseende vore påkallat, borde det hänföras just till anmälan. I sådant sammanhang kan det både manifesteras och kontrolleras. Om samtycke krävs för anmälan bör det dock självfallet ej krävas samtycke för avanmälan.

I anslutning till frågan om anmälan av mellannamn påpekas det i betänkandet, att namnet vid folkregistreringen betraktas som "efternamn" och att man för bärare av mellannamn kommer att alfabetiskt utgå från det namnets första bokstav. Detta förhållande föranleder synpunkter som anknyter till såväl 6 som 7 §. Eftersom registreringen behandlas nedan i anslutning till förslagen till ändring i folkbokföringskungörelsen, vill hovrätten i det sammanhanget återkomma till denna fråga.

2.7 Administrativa namnbyten (8–12 §§)

Hovrätten har ovan (1.5) övergripande diskuterat villkoren för sådana byten. Det har där påpekats, att det enligt NL alltid fordras skäl för dylikt namnbyte; enligt 8 § äger den vars nuvarande namn icke är tillräckligt särskiljande rätt till namnbyte, enligt 1, 3 och 11 §§ kan den som eljest har särskilda skäl få byta till visst namn, till vilket han har anknytning, och enligt 12 § kan förebringande av synnerliga skäl leda till namnbyte trots att normalreglerna eljest skulle ha lagt hinder i vägen härför. I det sammanhanget har hovrätten förordat ett bibehållande av kravet på villkor för namnbyte enligt 8 § samt påpekat, att utformningen av övriga nu åsyftade bestämmelser är avhängig av hur man ställer sig beträffande 8 §.

2.7.1 Avsnittets rubrik

Bilaga 3:1

En ändring av rubriken i enlighet med NIU:s förslag förutsätter, att alla förvärv efter ansökan utmönstras ur tidigare paragrafer. Det är även med hovrättens ovan upptagna förslag beträffande 2 och 4 §§ (i NIU:s redaktion) i och för sig möjligt att ur dessa paragrafer lyfta ut de administrativa fallen och samla dem under nu aktuell rubrik. Om man inte gör det *leder hovrättens ovan framlagda förslag till att rubriken måste få en annan utformning än NIU föreslagit.*

2.7.2 Huvudregel för namnbyte (8 §)

Som tidigare utvecklats förordar hovrätten ett bibehållande av nuvarande första stycket.

Om man emellertid godtar NIU:s förslag, att administrativa namnbyten inte behöver vara motiverade, har hovrätten ändock invändningar mot NIU:s utformning av första stycket.

Släktnamnsförordningen av 1901 utgjorde egentligen ett komplement till folkbokföringsförordningen och angav villkoren för att anteckning " därom att någon antagit nytt släktnamn" fick ske i kyrkobok. En av de situationer, i vilken anteckning fick ske, var att namnet av namnmyndigheten godkänts enligt reglerna i SIF. Ett dylikt godkännande fick således ej automatisk verkan: förvärv av namnet skedde genom att sökanden inom ett år efter namnmyndighetens beslut anmälde det hos pastor. Skedde det inte var godkännandet utan verkan.

För att förhindra att namnfrågan på angivet sätt under lång tid förblev "svävande" utformade man namnlagens samtliga förvärvsbestämmelser så, att det i varje lagregel angavs vad som i förarbetena kallades en "förvärvspunkt": antingen skedde förvärvet automatiskt vid barns födelse eller senare statusändring, genom anmälan eller genom namnmyndighetens beslut.

Den nuvarande 8 § NL är utformad i enlighet med dessa principer: lagakraftvunnet bifall till ansökan innefattar "förvärvspunkten" varigenom släktnamnet "erhålles". NIU:s formulering innefattar ett avsteg från angivna systematik: den anger nämligen bara den "metod" vederbörande skall använda om han vill "anta" släktnamn (jfr vad som i motsvarande fall sagts om 6 § 1 st. 1 p. ovan 2.5 sid 31). Följden blir att man flyttar uppgiften om när namnet skall anses förvärvat från namnlagen till tillämpningsföreskrifter i 4 § namnförordningen, enligt vilken namnmyndigheten sedan beslut om bifall vunnit laga kraft skall expediera detta till pastorsämbetet.

På grund av det anförda får hovrätten föreslå, att 8 § 1 st. under alla omständigheter utformas så att namnlagens systematik upprätthålles.

Enligt NIU:s förslag avser 8 § de fall att någon "vill anta nytt släktnamn eller eljest förvärva annat släktnamn än som tillkommer honom enligt

1–6 §§". I dagligt tal torde uppgiften att någon förvärvat "nytt släktnamn" syfta på att det gäller ett av förvärvaren icke tidigare buret namn. Så tolkat kommer det första ledet i den citerade lokutionen att omfatta även det andra och sistnämnda led skulle då vara onödigt.

I specialmotiveringen upplyser NIU emellertid, att med nytt släktnamn främst avses "nybildat" släktnamn, och förklarar, att det senare adjektivet egentligen är tydligare än det föreslagna. NIU menar dock att ordet "nybildat" leder tanken till en språklig nybildning av den typ som förekommer i de s. k. namnböckerna, medan lagtexten avses syfta även på namn som är nytt i den meningen, att det inte tidigare brukats som släktnamn.

Det är möjligt att uttrycket "nybildat" kan leda tanken fel. Men det synes på ovan anförda skäl uppenbart att det också är fallet med ordet "nytt". Enligt hovrättens mening finns det inte bärande skäl för att – med den inställning NIU i övrigt har till rätten att efter ansökan förvärva namn – i 8 § markera, att det skulle föreligga någon skillnad mellan fallen då sökanden vill ha ett "nytt" släktnamn och fallen då ansökan föranleds av att sökanden vill erhålla ett namn som redan är i bruk. Det är tillräckligt att det anges att vederbörande vill ha "annat släktnamn". Därigenom upprätthålles också kontinuiteten till nuvarande regel.

Den citerade lokutionen är olyckligt vald även i det hänseendet, att den som söker "annat släktnamn än som tillkommer honom enligt 1–6 §§" kan få intrycket, att det rör sig om en lika enkel prövning som när det gäller "nytt" namn. I själva verket lägger ju 10 § 1 st. hinder i vägen mot förvärv av existerande namn: sökandens enda möjlighet att få det är med sådant samtycke som avses i 10 § 2 st. eller med stöd av generalklausulen i 12 §. En jämförelse med nu gällande lydelse visar, att denna ger sökanden rätt att *byta bort sitt namn* men i övrigt inte uttalar sig om det sökta namnets beskaffenhet eller relation till innehållet i familjerättsliga bestämmelser.

För den händelse rätten att byta namn enligt 8 § görs villkorslös får hovrätten i allt fall förorda att paragrafens första stycke ges det innehållet att förvärv av släktnamn i annat fall än som avses i 1–6 §§ sker efter ansökan hos namnmyndigheten.

NIU:s förslag att nuvarande andra och tredje styckena skall utgå biträdes.

Hovrätten delar NIU:s uppfattning att enkel ändring av stavning av ett icke särskiljande namn borde kunna få ske i annan form än nu, då varje stavningsändring i princip betraktas som ett namnbyte. Det är naturligtvis därvid nödvändigt att begränsa en sådan regel till "vanliga" namn; framförallt vore det ju ej möjligt att i efterhand godta ändring genom anmälan av sådana nybildade namn, varom namnmyndigheten en gång efter prövning jämlikt 9 § fattat beslut.

Emellertid kan man för ändamålet inte nöja sig med den lagtext NIU föreslår. Även om NIU i specialmotiveringen pekar på standardfall då

ändring får respektive inte får ske genom anmälan, torde pastorsämbetena med tillgång till enbart lagtexten och motivuttalanden stå utan den ledning som erfordras för att bestämmelsen skall bli likformigt tillämpad över hela riket. Det är högst sannolikt att enskilda befattningshavare kan betrakta t. ex. stavningen Erixson som en variant av Eriksson och komma att förbise att den förra stavningen utgör en viss yrkesutövares "varumärke". För att en regel av föreslagen art skall kunna godtas krävs enligt hovrättens mening, att namnmyndigheten upprättar en för pastorsämbetena bindande förteckning över stavningsändringar som kan godtas anmälningsvägen. Detta måste komma till uttryck antingen i lagtexten eller åtminstone i namnförordningen.

Med stöd av det anförda får hovrätten biträda förslaget till nytt andra stycke under förutsättning att det i någon form lämnas föreskrift om att berörda ändringar får ske endast enligt av namnmyndigheten uppgjord förteckning.

2.7.3 Namnets form (9 §)

Uttrycket "nytt släktnamn" i gällande lydelse syftar tvivelsutan främst på nybildade namn. Redan av första styckets andra punkt framgår emellertid att bestämmelsen är tillämplig även på existerande släktnamn och det framhålles i förarbetena att ändring av befintligt svenskt namns stavning också faller därunder. Även om det får antas att redan existerande namn eller namn som tidigare funnits i den svenska namnfloran generellt blir godkända, åligger det namnmyndigheten att pröva om namnet nu kan anses godtagbart enligt 9 §. Begreppet "nytt namn" i nuvarande bestämmelse är därför att betrakta som synonymt med "annat släktnamn" i 8 § 1 st.

I specialmotiveringen till 9 § säger NIU att "nytt namn" i denna paragraf skall förstås på samma sätt som enligt NIU:s förslag till 8 § 1 st. Detta innebär att innebörden av den oförändrade lagtexten skulle bli en annan än den som nu gäller. Detta borde enligt hovrättens mening markeras, t. ex. genom en hänvisning till "nytt släktnamn som avses i 8 §".

Om man godtar NIU:s förslag till 8 § förordar hovrätten en redaktionell ändring av 9 § 1 st. i enlighet med vad nu sagts.

Den nuvarande formuleringen "inhemskt språkbruk" syftar på att ej blott svenskt utan även inhemskt lappskt och finskt språkbruk i förekommande fall skall beaktas. NIU menar emellertid att man också bör beakta önskemål dels från svenskar som arbetar i internationell tjänst och vill få ett internationellt gångbart namn, dels från invandrare som vill göra sitt namn lättare att uttala i Sverige utan att för den skull anpassa namnet till svenskt "språkbruk".

NIU syftar med sina båda exempel uppenbarligen främst på ortografiska ändringar eller förenkling av existerande namn. Man kan då ifrågasätta om en ansökan därom verkligen kan anses avse "nytt" släktnamn enligt förslaget till 8 §. Om man vill åstadkomma det resultat NIU åsyftar vore det därför bättre att i ett särskilt stycke behandla stavnings- och andra ändringar av

redan existerande namn.

Denna synpunkt föranleds också därav, att det av den föreslagna texten "för svenska förhållanden tjänligt som släktnamn" ej alls framgår, att det endast skulle avses justeringar av befintligt namn. Från gällande regel har NIU lånat formuleringen "till bildning, uttal och stavning" vilket med den föreslagna fortsättningen endast innebär att namnet skall vara för svenska förhållanden "tjänligt" som släktnamn. Bildning, uttal och stavning är emellertid rent språkliga faktorer och det kan inte råda någon tvekan om att många påtagligt utländska namn i dessa hänseenden är "tjänliga" även i Sverige – lätta att uttala, stava och komma ihåg. Formellt öppnar därför den nya formuleringen möjlighet för namnmyndigheten att godkänna i utlandet existerande namn eller enligt främmande namnskick helt nybildade namn som är användbara i Sverige. Då detta inte varit syftet och för övrigt inte synes tjäna en lämplig utveckling, kan den föreslagna lydelsen ej tillstyrkas.

Med stöd av det anförda vill hovrätten förorda, att huvudregeln i första styckets första punkt bibehålles men kompletteras med ett andra stycke, i vilket NIU:s återgivna intentioner kommer till uttryck; där kan då också markeras att stavningsändring som ej får ske genom anmälan (jfr förslaget till 8 § 2 st.) skall ske efter ansökan.

Hovrätten biträder NIU:s förslag, att dubbelnamn normalt ej bör godkännas.

2.7.4 Hinderkatalogen (10 §)

Hovrätten tillstyrker att den s. k. hinderkatalogen kompletteras med den av NIU föreslagna sjunde punkten.

Hovrätten vill också föreslå att *andra stycket kompletteras på visst sätt*. Då detta förslag sammanhänger med innehållet i nuvarande 13 §, återkommer hovrätten nedan till förslaget.

2.7.5 Återgång till tidigare namn (nuvarande 11 §)

NIU har föreslagit att återgång till tidigare namn inom den familjerättsliga sfären skall få ske genom anmälan hos pastorsämbetet. Eftersom NIU för ansökan enligt 8 § inte uppställer några villkor, har NIU funnit att det ej längre föreligger behov av den reglering som nu upptas i 11 §, varför paragrafen föreslås upphävd.

Hovrätten har – om än med viss tvekan beträffande vissa fall – biträdt förslaget att återgång inom den familjerättsliga sfären skall få ske fritt. Nuvarande 11 § syftar emellertid på alla situationer då någon vill återfå ett namn som han tidigare haft, t. ex. även det fall att en person förvärvat namn efter ansökan men ångrar detta. En ansökan om att återfå tidigare namn kan då komma i kollision med annans rätt enligt 10 §. Lagstiftaren har emellertid

ansett det väl hårt, att sökanden då skall behöva åberopa synnerliga skäl enligt 12 §, och menat att den som en gång haft namnrätt till ett namn skall kunna återfå detta lättare än enligt generalklausulen.

Det anförda ger vid handen, att NIU:s förslag för vissa fall försämrar möjligheterna till ett önskat namnförvärv. Med den allmänna tendens till liberalisering av vilket förslaget genomsyras, torde en sådan effekt av upphävandet av 11 § vara varken åsyftad eller önskvärd.

Det är med tanke på de förslag till ändringar av NIU:s förslag som hovrätten nu framlagt inte möjligt att i denna del framlägga ett konkret yrkande; dess innehåll blir helt avhängigt av hur det slutligen beslutas i andra delar. *Hovrätten vill därför endast påpeka, att det även vid ett godtagande av NIU:s förslag vidkommande återgång i övrigt kan föreligga behov av en särskild regel om återgång, som gör det lättare att vinna bifall än enligt 12 §.*

2.7.6 Generalklausulen (12 §)

Om man bibehåller nuvarande lydelse av 8 § 1 st. föreligger ej skäl att i sak ändra 12 § 1 p.

NIU:s förslag att andra punkten skall upphävas sammanhänger med förslaget att domstolsprövning i framtiden skall begränsas till fosterbarnsfallen. Emellertid synes den föreliggande bestämmelsen vara mindre lyckad även om man i den utsträckning hovrätten föreslagit behåller domstolsprövning i andra fall. Skulle det någon enstaka gång bli aktuellt att i ansökningsärenden göra överväganden av detta slag, torde namnmyndigheten ha möjlighet att på annat sätt än genom formlig "remiss" till domstol skaffa sig underlag för prövningen.

Hovrätten biträder därför att andra stycket under alla omständigheter upphävs.

2.8 Gemensamma bestämmelser om förvärv av släktnamn (nuvarande 13 och 14 §§)

2.8.1 Konsekvensbestämmelsen (13 §)

NIU föreslår att paragrafen upphävs. Anledningen härtill är enligt NIU att dess förslag i övriga delar "gör det lättare än nu för familjen att skapa namngemenskap": sådan kan i alla situationer vinnas genom anmälan. Den olägenheten att vissa förvärv som nu är automatiska enligt 13 § 1 st. i stället får ske genom anmälan uppvägs enligt NIU av att vissa olämpliga verkningar av den nuvarande regeln elimineras.

Den nuvarande regeln i 13 § 1 st. bygger som NIU antyder främst på strävan att uppkommen namngemenskap inom familjen inte skall brytas. Det har därför ansetts önskvärt att bipersoner automatiskt följer huvudper-

sonen/personerna vid namnändring. I förarbetena till lagen (se prop. 1963:37 s. 101) påpekas det dock även, att man ej bör tillåta "huvudpersonen att namnmässigt lösgöra sig" från minderåriga barn, styvbarn och adoptivbarn för vilka han fortfarande har föräldramässigt ansvar. Denna ståndpunkt hos namnrättskommittén kommenteras visserligen ej av departementschefen, men hans uttalande att det "är . . . naturligt att namnet automatiskt får tillkomma hans underåriga barn" bör kunna tagas till intäkt för ett biträdande av kommitténs uppfattning. Denna "sociala" synpunkt på följdförvärven behandlas inte av NIU.

Även med NIU:s förslag i övriga delar kunde det således finnas vissa skäl att överväga automatiskt verkande konsekvensbestämmelser för bipersoner. Detsamma gäller naturligtvis i än högre grad om revisionen av lagen begränsas på sätt hovrätten föreslagit.

Ju större valfrihet som tillerkännes den enskilde desto svårare torde det dock bli att utforma användbara konsekvensbestämmelser. Redan de nuvarande är svåra att tillämpa och kan, som NIU påpekat, medföra vissa olägenheter. Hovrätten har som ovan framgår i många hänseenden biträddt förslaget att valfriheten skall bli större än nu. Även med den av hovrätten tillstyrkta begränsade ökningen av valfriheten vid namnval hamnar man i en situation, då det blir hart när omöjligt att inom ramen för en lagtext utforma dylika bestämmelser som "slår rätt". Det ter sig därför rimligare att avstå från konsekvensbestämmelser och räkna med att föräldrar i praktiken tillgodoser sina barns intressen – i ansökningsfallen t. ex. genom att uppta barnen i ansökan.

Med stöd av det anförda får hovrätten biträda förslaget att 13 § 1 st. upphävs.

Andra stycket har en annan karaktär. Förvärvet grundas ej blott på blodsförväntskap utan avgörande "förvärvsfaktum" är samtycket. NIU har i 2 och 4 §§ föreslagit att barn och adoptivbarn generellt skall ha rätt att ansluta till förälders respektive adoptivförälders förvärv. Härom har hovrätten ovan (2.1 s. 25) uttalat den meningen, att ett vuxet barns förvärv alltid bör ske efter ansökan och att rätten att förvärva av förälder efter ansökan erhållet namn bör göras beroende av förälderns samtycke.

Nu gällande 13 § 2 st. ger vuxet barn rätt att med samtycke genom anmälan förvärva förälderns nya namn. Det kan då tyckas onödigt att skärpa bestämmelsen därhän att barnet i framtiden skall behöva ansöka. Det är emellertid det pris man får betala för den generella liberaliseringen av bestämmelserna om man vill bibehålla en någorlunda fast systematik. Olägenheterna härav kan också i många fall elimineras genom att barnet upptas i samma ansökning som föräldern; detta torde bli helt naturligt om barnet fortfarande bor i föräldrahemmet. Den kostnad som följer av ansökningsförfarandet kan, förutom på nyss angivet sätt, begränsas genom att man för renodlade samtyckesfall (vilka ju inte bör fordra kungörelse) sätter avgiften lika lågt som när det gäller stavningsändring (se förslaget till

7 § namnförordningen) dvs. 50 kr.

Om man på angivet sätt gör dessa fall till ansökningsfall behövs emellertid inte någon särskild bestämmelse därom; de regler som redan nu upptas i 10 § sista stycket kan göras tillämpliga på nu ifrågasvarande bipersoner enligt följande: "Har någon . . . ej hinder för hans barn och adoptivbarn eller dess avkomling eller för hans föräldrar, syskon . . . etc.". Sista punkten kommer med oförändrad lydelse att bli tillämplig även för de fall som nu avses med 13 § 2 st. 2 p. Om det tidigare förvärvet skett med stöd av 12 §:s undantag från 10 § undanröjer naturligtvis samtycket ej risk för kollision med annans rätt – fallet är ej renodlat. Då får vanliga kungörelse- och avgiftsbestämmelser gälla.

Med stöd av det unförda får hovrätten biträda att 13 § 2 st. upphävs men förordar att motsvarande regler inarbetas i 10 § 2 st.

2.8.2 Makars gemensamma förvärv (nuvarande 14 §)

NIU:s förslag att paragraferna skall upphävas är en konsekvens av den syn på makars namnförhållanden som förslaget till 6 § återspeglar. Hovrätten har i angivna del biträtt NIU:s förslag. Det oaktat får hovrätten anmäla en viss *ivekan mot att makar ändå var för sig skall kunna ansöka om annat namn. Däremot biträds förslaget att de var för sig får göra förvärv inom den familjerättsliga sfären, respektive inom denna återgå till tidigare namn.*

2.9 Förlust av släktnamn (15–18 §§)

Hovrätten har ovan föreslagit, att barns förvärv av föräldranamn icke skall kunna avse sådant namn som föräldern förvärvat genom äktenskap med annan än den andre av föräldrarna. Detta innebär den ändringen i förhållande till såväl NIU:s förslag som till nuvarande lagstiftning, att om barnets moder är gift med annan än fadern, barnet skall förvärva moderns flicknamn. *Om detta beaktas fordras under alla omständigheter en justering av 15 §.*

NIU har i 17 § föreslagit endast redaktionella justeringar. Detta innebär att hänvisningen till 8 § bibehålles. Denna paragraf innehåller emellertid, som ovan påpekats, i NIU:s förslag inte bestämmelse om själva förvärvet utan endast anvisning om metoden för förvärv; i det hänseendet är den således överordnad även i förhållande till 12 §.

Om NIU:s förslag beträffande 8 § 1 st. vinner beaktande måste således en justering av 17 § genomföras. Eftersom 11 § föreslås upphävd kunde justeringen bestå däri, att hänvisningen till enskilda paragrafer får utgå.

2.10 Förnamn (23–26 a §§)

Redan före namnlagen ansågs en ändring av förnamn vara en känsligare fråga än ändring av släktnamn. Den restriktiva hållning som före namnlagen

intogs till förnamnsbyten eller -ändringar ledde veterligt i många fall till olyckliga konsekvenser. Namnlagen liberaliserade visserligen bestämmelserna men dessa kom alltså att präglas av stark återhållsamhet när det gällde byte, ändring eller strykning av redan givet förnamn. Det bör därför hälsas med tillfredsställelse om man i enlighet med NIU:s förslag kan underlätta sådana förfaranden.

Det är riktigt som NIU påpekar, att det nu föreligger en systematisk brist därutinnan, att det inte av själva lagtexten framgår när förnamnet skall anses förvärvat, en brist som framträder särskilt beträffande namn som "givits" på annat sätt än vid dop. I enlighet härmed föreslår NIU att förnamn förvärvas genom anmälan, vilket alltså framstår som en systematisk förbättring. Det innebär emellertid också att dopnamn anses förvärvat först genom att anmälan görs av dopförrättaren, inte – såsom nu förutsätts – vid själva dopet.

Dopet är ju ett sakrament och har som sådant egentligen inte med förnamnsgivningen att göra. Troligen uppfattas det dock i gemen så, att det konstituerar namnförvärvet. Detta framgår bl. a. av äldre rättsfall, enligt vilka misstag vid namngivningen i samband med dopet inte har ansetts möjliga att rätta till, ibland inte ens efter ansökan. Den av NIU förordade ordningen innebär tydligen att man av en dopförrättare kan kräva rättelse vid anmälan om han vid dopet, som förekommit, råkat nämna barnets släktnamn därför att det varit likalydande med ett existerande förnamn (t. ex. Bernhard, Hilding, Sten).

Med stöd av det anförda vill hovrätten biträda NIU:s förslag till 23 och 24 §§.

NIU:s förslag till regler om ändring av ordningsföljden mellan flera förnamn tillgodoser säkerligen ett föreliggande behov. Detsamma kan antas gälla stavningsändringar. Ifråga om dessa måste man emellertid göra förbehåll av samma slag som beträffande ändrad stavning av släktnamn. Även i dessa fall bör enligt hovrättens mening en förteckning utarbetas av namnmyndigheten, dock att den måhända ej bör få samma exklusiva karaktär som den bör ha ifråga om ändring av släktnamns stavning enligt 8 § 2 st.

Förnamn kan inte "skyddas" på samma sätt som släktnamn. Även för det fall att ett förnamn är helt nybildat står det fritt till förfogande för envar. Det skulle förmodligen föra alltför långt att ge immaterialrättsligt skydd åt sådant namn. Däremot kan man kanske fråga sig om det normalt bör tillåtas, att vuxen person skall kunna "snylta" på ett dylikt förnamn eller en namnkombination som är så säregen att den framstår som en sorts "firma" eller "varumärke" för tidigare bärare. Frågan blir väl främst aktuell vid namnkollision inom visst verksamhetsfält, och för sådan står ju bestämmelser i firma-, varumärkes- och upphovsrättslagstiftningen till förfogande. Eftersom det torde vara ogörligt att inom namnrätten utforma regler som hindrar "snyltning" på förnamn eller kombination förnamn/släktnamn bör

man nu nöja sig med vad som står till buds inom annan immaterialrättslig lagstiftning. Frågan bör dock rimligen uppmärksammas av namnmyndigheten i fall som enligt förslaget till 24 § 2 st. och 25 § 2 st. kommer under dess prövning.

Hovrätten vill – under framhållande av betydelsen av vad som nu diskuterats – biträda NIU:s förslag till 25 §. Hovrätten tillstyrker förslaget till 26 a §.

2.11 Förfarandet i mål och ärenden (27–43 §§)

2.11.1 Anmälan hos pastorsämbetet (27 §)

F. n. kan anmälan till pastor och vigselförrättare ske såväl muntligen som skriftligen. NIU, som vill ta bort möjligheten att anmäla till vigselförrättare, förordar att anmälan till pastorsämbetet alltid skall göras skriftligen.

Det är känt att misstag ofta förekommit vid muntlig anmälan. Man bör därför sannolikt eftersträva att anmälan görs skriftligen. Hovrätten, som förordat att makars anmälan om gemensamt namn skall få göras till vigselförrättaren, hyser dock någon tvekan om dylik anmälan alltid måste vara skriftlig; anmälan sker nu vid vigselaktens inledning och det kan kanske te sig störande, om den då måste göras skriftligen. I många fall förekommer det emellertid att de nyvigda efter vigseln skriver sina namn i särskild "vigselbok". Eftersom anmälan enligt förslaget innebär, att den ena av makarna förvärvar namn och inte som nu att maken inte vill förvärva namn, möter det inget hinder att anmälan sker efter vigselakten; bara den sker i anslutning till vigselakten kommer förvärvet att gälla från äktenskapets början. Under angivna förhållanden bör man kunna kräva skriftlig anmälan även i dessa fall.

Med stöd av det anförda får hovrätten tillstyrka att anmälan hos pastorsämbetet och till vigselförrättare skall ske skriftligen.

2.11.2 Kungörande (32 §)

Den nuvarande föreskriften i 32 § innebär att ansökning om släktnamn måste kungöras även i renodlade samtyckesfall som avses i 10 § 2 st. En sådan ordning ter sig onödigt krånglig och kostsam. Sannolikt finns det också andra fall då kungörelse av uppenbara skäl ter sig opåkallad. *Hovrätten vill därför tillstyrka den föreslagna ändringen i 32 § 1 st. enligt vilken namnmyndigheten kan underlåta att kungöra ansökan.*

2.11.3 Fullföljd av talan (35 §)

Vid namnlagens införande övervägdes det att medge talan mot den dåvarande besvärsavdelningens beslut. Det ansågs emellertid att man med en sådan talerätt kunde komma att alltför mycket belasta regeringsrätten. *Hovrätten delar NIU:s uppfattning att man nu ånyo bör överväga att låta talan fullföljas till regeringsrätten.*

2.11.4 Förfarandet inför domstol (37–39 §§)

Bilaga 3:1

Om vad hovrätten föreslagit angående domstolsprövning av vissa namnförvärv för minderåriga vinner beaktande, måste 37 § justeras i enlighet härmed.

2.11.5 Särskilda bestämmelser (41–43 §§)

NIU föreslår att namnbyte för den som fyllt 15 år inte får göras utan hans samtycke.

Hovrätten vill först göra den invändningen att termen "samtycke" i namnlagen har konstitutiv betydelse i positiv riktning och avser en viljeytring från den person, vars namn en anmälare eller sökande önskar förvärva. Så är fallet i nuvarande 4, 5, 10 och 13 §§. NIU har bibehållit denna innebörd av termen i de nya förslagen till 2, 4, 5 och 7 §§ samt angivit att samtycke av samma innebörd krävs enligt 6 §. Den viljeförklaring från underårig som här förordas har en annan karaktär och bör därför hellre betecknas som ett medgivande.

Hovrätten delar uppfattningen att den som fyllt 15 år själv bör få ett avgörande inflytande över om hans namn skall ändras. Den utformning NIU givit bestämmelsen blir emellertid alltför rigorös; till skillnad från bestämmelsen i 38 § om hörande av tolvårigt barn i domstolsärende finns det här inte något förbehåll. Detta innebär emellertid ett förbiseende av att mentalt eller fysiskt handikappade möjligen inte är i stånd att lämna medgivande. Bestämmelsen måste därför mjukas upp. Eftersom det endast bör vara i extrema fall som medgivande skall kunna efterges bör detta komma till klart uttryck i lagtexten.

Hovrätten vill med stöd av det anförda förorda att det i 41 § upptas ett andra stycke av den innebörd NIU föreslår men så utformat att anmälan eller ansökan ej får göras "utan barnets medgivande med mindre det är uppenbart att sådant ej kan inhämtas". Om vad nu sagts beaktas skall förslaget enligt 42 § justeras i motsvarande mån.

2.12 Bestämmelser för utläningar (44–49 §§)

Förslaget – som ju leder till att nuvarande 8 § 3 st. föreslås upphävt – förefaller väl avvägt och tillgodose de intressen som föreligger. *Hovrätten får därför tillstyrka att bestämmelserna införs i namnlagen.*

3 Övriga författningar

3.1 Namnförordningen

NIU har föreslagit att ansökningsavgiften skall differentieras så att "enkla" ärenden föranleder lägre avgift. Utöver de fall som NIU vill belasta med lägre avgift har hovrätten ovan pekat på dem, då samtycke från annan konstituerar

rätt till namnet enligt 10 § 2 st. NL. Vidare har hovrätten förordat att fråga om stavningsändring och anpassning av utländskt släktnamn skall regleras i ett särskilt stycke i 9 §.

Bilaga 3:1

Hovrätten biträder förslaget med differentierad ansökningsavgift.

3.2 Folkbokföringskungörelsen

Enligt nuvarande lydelse av 1 § menas med "efternamn" släktnamn eller tilläggsnamn och släktnamn. I enlighet härmed för NIU mellannamn till efternamn. Både gällande rätt och förslaget innebär att den som har tilläggsnamn/mellannamn alfabetiskt upptages under det namnets första bokstav.

Före namnlagen hade hustru och adoptivbarn möjlighet att bära två namn "i förening". I dessa fall utgjorde emellertid hela namnkombinationen ett enda släktnamn, ett dubbelnamn, och det fanns för övrigt inte i lagarna någon föreskrift om i vilken ordning de skulle bäras. Under sådana förhållanden var det naturligt att man betraktade första bokstaven i namnkombinationen som normerande för en alfabetisk registrering.

Namnlagen utgår från att nya dubbelnamn ej skall tillåtas. Tilläggsnamn innefattar en möjlighet för en person att visa samhörighet åt mer än ett håll och är helt personligt. Det fordras inte att namnet anmäls till registrering; tvärtom är grundstadgandena om dem helt inriktade på det faktiska bärandet. Föreskriften om tilläggsnamnets placering i namnkombinationen är föranledd av en strävan att envar skall kunna avgöra vilket som är en persons släktnamn; förekommer flera namn vet man således alltid att det sista ledet är vederbörandes "riktiga" släktnamn.

Hustrus nuvarande rätt att behålla sitt tidigare namn bygger på uppfattningen, att hon har ett helt personligt intresse av det. Det är då likgiltigt om hennes personliga motivering är knuten till namnet som symbol för hennes släkt, till hennes uppfattning om jämställdhet mellan könen eller till ett praktiskt behov av att få behålla ett namn, under vilket hon blivit känd i umgänge, som yrkesverksam eller eljest. Det synes därför vara av synnerlig betydelse att hon också går att återfinna i register, kataloger m m under just det namnet. Om man det oaktat registrerar henne under ett namn som hon medvetet inte avsett att förvärva, innebär detta enligt hovrättens mening en *kränkning av de principer, som legat till grund för hennes rätt, och också ett åsidosättande av hennes eget intresse och val av namn.*

Vad nu sagts om gällande rätt har naturligtvis i lika mån tillämpning för de olika fall som uppstår för makar och "barn", om NIU:s förslag om mellannamn genomförs.

Den nuvarande ordningen – liksom den blivande – innebär olägenheter även i det hänseendet, att registreringen blir olika för dem som endast "bär" mellannamn och dem som anmält sådant hos pastorsämbetet.

Det i folkbokföringskungörelsen använda begreppet "efternamn" har

visserligen gammal hävd men det kan inte vara rimligt att i registreringsmanhang begagna en dylik ej legalfixerad term. I första hand bör man undersöka möjligheten att etablera "mellannamn" som en särskild term även i folkbokföringen. I andra hand bör man hänföra mellannamnet till "förnamn" på samma sätt som patronymikon, vilket ju – ehuru knappast förnamn i vedertagen mening – kan anmälas som sådant.

Med stöd av det anförda får hovrätten föreslå att begreppet efternamn utmönstras ur folkbokföringskungörelsen. Skulle ej mellannamnet där kunna ges självständig ställning bör i stället ske en anvisning därom, att under rubriken förnamn upptas förutom sådana namn i egentlig mening även mellannamn som anmälts hos pastorsämbetet.

4 Sammanfattning av huvuddragen i hovrättens yttrande

Betänkandet innehåller en i det närmaste total inventering av relevanta problemställningar. Förslaget är därför väl ägnat som underlag för en fortsatt bearbetning av frågorna.

Hovrätten anmäler en stark reservation mot NIU:s uppfattning, att införandet av personnummer gör det möjligt att i nämnvärd grad ge avkall på namnstabiliteten. Enligt hovrättens mening måste tvärtom denna även i fortsättningen utgöra ett grundläggande element i namnlagstiftningen.

Hovrätten avstyrker därför att området för fria namnbyten genom anmälan till pastorsämbetet vidgas i den utsträckning som NIU föreslår. Enligt hovrätten bör denna frihet visserligen kunna öka, men när det gäller "barn" bör den begränsas till minderåriga. Vuxna "barn" – varmed också avses underårig som ingått äktenskap – bör liksom nu få ansöka om namnbyte till någon av föräldrarnas namn. Även när det gäller de allmänna reglerna för administrativt namnbyte menar hovrätten, att man måste vara mera restriktiv än NIU föreslår; det förordas därför att man bibehåller den nuvarande bestämmelsen, att sökande skall förebringa skäl för sin önskan att den vägen byta namn.

Hovrätten kan inte biträda förslaget att barns förvärv av släktnamn genom anmälan alltid kan få avse sådant namn som vederbörande förälder förvärvat pga äktenskap med annan än barnets andra förälder. Om föräldern förvärvat sådant namn pga tidigare äktenskap bör det kunna gå vidare till förälderns barn endast efter prövning i ansökningsärendet. Om föräldern däremot "gifter sig till" ett namn bör barnet som NIU föreslagit, liksom nu, kunna få samma namn med styvförälderns samtycke.

När det gäller namnbyte genom anmälan för minderårigt barn vill hovrätten också i viss utsträckning bibehålla den nuvarande domstolsprövningen. I många av de fall som nu måste prövas är emellertid föräldrarna ense, i andra fall finns det i praktiken bara en förälder, antingen därför att den andre har avlidit eller därför att den andre aldrig deltagit i vårdnaden om barnet. För dylika fall vill hovrätten biträda förslaget att man slopar

domstolsprövningen. Denna bör enligt hovrättens mening således begränsas till det fall då tvist föreligger mellan föräldrarna.

Hovrätten hävdar, att namnlagens systematik och terminologi bör bibehållas intakt. Detta innebär bl. a., att man skall behålla regeln att barn vid födelsen automatiskt förvärvat släktnamn och att varje bestämmelse om förvärv av släktnamn anger från vilken tidpunkt förvärvet sker.

I sina ställningstaganden till de olika föreslagna paragraferna har hovrätten utgått från dessa övergripande synpunkter.

Hovrätten delar NIU:s uppfattning, att man beträffande barns släktnamn bör eftersträva en regel som kan tillämpas på varje barn, oavsett om dess föräldrar är gifta med varandra eller inte. Som nyss sagts anser hovrätten att barnet vid födelsen automatiskt skall förvärva ett släktnamn. Dessa båda principer leder till att hovrätten som huvudregel förordar s k kognatisk namnföljd, dvs. att barnet förvärvat släktnamn efter modern – vilket ju också kan innebära att barnet får ett släktnamn som föräldrarna har gemensamt. Har föräldrarna skilda släktnamn, bör de dock kunna häva presumtionen i huvudregeln genom att före barnets födelse till pastorsämbetet anmäla, att barnet skall förvärva faderns släktnamn.

När det gäller barns namnbyte efter födelsen ansluter sig hovrätten i huvudsak till nu gällande principer dock med den begränsning av domstolsprövning av minderårigas namnbyte som nyss redovisats.

Adoptivbarn bör, som NIU föreslagit, ha samma möjlighet att förvärva adoptivföräldrarnas släktnamn som barn har att välja de biologiska föräldrarnas. NIU:s förslag att samma skall gälla för fosterbarn bör däremot enligt hovrättens mening ej genomföras, eftersom fosterbarnsförhållandet i namnlagen bara avser tiden då barnet är minderårigt och därför i namnrättsligt hänseende måste anses upphöra i och med att barnet lämnar fosterhemmet.

Hovrätten biträder NIU:s förslag, att de som ingår äktenskap behåller sina respektive släktnamn om de inte själva tar initiativet till att endera namnet skall vara deras gemensamma. Hovrätten anser vidare att anmälan om gemensamt namn före äktenskapet bör kunna ske, förutom hos pastorsämbetet, även till vigselförrättaren.

NIU:s förslag om mellannamn (nuvarande tilläggsnamn) biträds av hovrätten såvitt avser termen och utvidgningen av användningsområdet. Hovrätten är emellertid kritisk mot utformningen av den del av förslaget som gäller bärande av makes namn som mellannamn: dels menar hovrätten att det bör vara möjligt för makarna att "korsvis" bära sådant mellannamn, dels finner hovrätten kravet på makens samtycke inte vara möjligt att genomföra i praktiken.

Beträffande reglerna om administrativa namnbyten i allmänhet hävdar hovrätten att man bör bibehålla den nuvarande huvudregeln, att endast den vars namn icke är tillräckligt särskiljande eller eljest otjänligt har rätt till namnbytet; andra fall bör prövas enligt generalklausulen.

NIU:s förslag om nya regler för förvärv, ändring eller byte av förnamn biträds av hovrätten, liksom det särskilda förslaget om s. k. förställda gårdsnamn.

Även förslaget till nya bestämmelser om utlännings släktnamn biträds av hovrätten.

När det gäller frågor om förfarandet vid olika former av namnbyte och följdöföfattningar delar hovrätten i de flesta hänseenden NIU:s uppfattning. På en punkt anmäler emellertid hovrätten sin reservation mot nuvarande system, vilket också ligger till grund för NIU:s förslag: enligt hovrättens mening bör anmälan av mellannamn till pastorsämbetet inte leda till att den anmälande alfabetiskt registreras på mellannamnet. Detta bör folkbokföringsmässigt hänföras till en särskild kategori eller också till "förnamn" så att den alfabetiska registreringen alltid sker på släktnamnets första bokstav.

I behandlingen av denna remiss har deltagit hovrättspresidenten Rudholm, hovrättslagmannen Birgitta Blom, hovrättsråden Gehlin (föredragande) och Linder samt hovrättsassessorn Hesser.

På hovrättens vägnar

Sten Rudholm

Jan Gehlin

Skrivelse den 10 september 1980 från Stockholms domkapitel

Justitiedepartementet

Fråga om ändrade namnregler för möjliggörande för invandrare som vunnit svenskt medborgarskap att få behålla vissa namnskick

Som besvärmyndighet enligt 45 § folkbokföringsförordningen (1967:198) handlägger domkapitel namnären.

Stockholms domkapitel har i ökande grad fått erfara hur gällande namnregler såsom de bör tillämpas enligt prejudikat i regeringsrätten lägger hinder i vägen för att gå till mötes helt rimliga önskemål av invandrare som vunnit svenskt medborgarskap att få behålla vissa namnskick.

Härvid avses närmast skicket i spansktalande länder med faderns och moderns efternamn som släktnamn och skicket i slaviskspråkiga länder med olika genusformer för män och kvinnor.

I båda fallen blir snävheten i de svenska namnreglerna i praktiken ett underkännande av annars gängse hänsyn till invandrades kultur- och språktradition.

Det är möjligt att frågan om dubbelnamnet skulle, åtminstone för den första generationen barn födda i Sverige, få viss lösning om namnlagsutredningens förslag om mellannamn (SOU 1979:25 s. 111 ff) blev lagregel, eventuellt kompletterad med anvisningar.

Frågan om genusformer synes däremot för att lösas kräva lagändring med hänsyn till det prejudikat som numera föreligger genom regeringsrättens dom den 3 maj 1979 i målet Atiná Baltatzidis f 1976-08-21. Föräldrarna önskade att vid kyrkobokföringen som flickans släktnamn fick antecknas namnformen Baltatzidou. Besvär avsågs på följande skäl: Bestämmelserna i namnlagen får anses förutsätta att ett och samma släktnamn skall ha samma form för olika bärare av namnet utan variationer med hänsyn till bärarens kön eller av annan orsak. Lagen kan icke anses ge utrymme för en sådan tillämpning av reglerna om släktnamn, som innefattas i den i målet förda talan.

Liksom i ett av domkapitlet denna dag fattat beslut rörande besvär i likartat namnärande hade fadern Baltatzidis vunnit svenskt medborgarskap. Kopia av detta domkapitlets beslut biläggs.¹

Namnlagutredningens uttalanden i fråga om genusformerna (ib. bet. s. 228 och 229 x) är välvilliga. Men att betrakta problemet som blott en stavningsändring för ett och samma släktnamn synes ogörligt med hänsyn till regeringsrättens dom och där angivna skäl.

Domkapitlet hemställer med hänsyn till det anförda att regeringen ville föranstalta om sådana ändringar i gällande namnlag att båda berörda önskemål om behållande av namnskick kan tillmötesgå, även för invandrare som vunnit svenskt medborgarskap.

I handläggningen av detta ärende har deltagit undertecknad biskop, pastor primarius Jönsson, kontraktsprosten Wenngren, förste bibliotekarien Elin Ekman, hovrättsrådet Hoff och musikdirektören Åsa Burman.

Föredragande: stiftssekreteraren Ericson.

På domkapitlets vägnar

Lars Carlzon

Lars Ericson

¹ Bilagan utelämnad här.

Skrivelse den 16 oktober 1980 från patent- och registreringsverket

Till Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet

Förslag till ändrade regler för ändring av ordningsföljden mellan förnamn

Namnlagsutredningen har i sitt betänkande Nya namnregler (SOU 1979:25) gjort en genomgripande inventering av de problem som berör namnrätten. Såvitt patent- och registreringsverket erfarit kommer betänkandet inte inom den närmaste tiden att föranleda något förslag till riksdagen om ändrad namnlagstiftning.

Det stora flertalet av de förslag som förs fram av namnlagsutredningen berör namnrättsliga värderingar eller påverkar eljest den materiella namnrättens innehåll. Det är naturligt att dessa frågor tas upp till en samlad bedömning.

Bland förslagen finns emellertid ett som patentverket betraktar som en ren rationalisering för namnmyndigheten och inte minst för den enskilda människan. Patentverket ser därför anledning att särskilt ta upp den frågan till lösning.

Många människor har på senare år fått problem genom att deras tilltalsnamn inte är det första av deras förnamn. För ändring av ordningsföljden mellan flera förnamn, så att tilltalsnamnet sätts först, krävs för närvarande ansökan hos patentverket enligt 25 § namnlagen. Det händer inte så sällan, i synnerhet i samband med ansökan om annan ändring av förnamn, att ändring begärs också av ordningsföljden mellan namnen. Någon speciell prövning av förnamnens placering föranleder en sådan ansökan inte, då ändring av förnamnens placering alltid medges. Ansökningsavgiften är 200 kr, oberoende av om ordningsföljden är den enda ändring som begärs. Vidare upplyser patentverket regelmässigt den som söker förnamnsändring i någon form om dennes möjlighet att samtidigt begära sådan ändring att tilltalsnamnet kommer först. Oftast begagnar man sig då också av denna möjlighet.

Före dataregistreringens genombrott i folkbokföringen markerades tilltalsnamnet med en understrykning. På grund av denna understrykning uppstod aldrig några problem för personer med flera förnamn. Det stod alltid klart vilket namn som var tilltalsnamn. Sedan dataregistrering införts finns inte längre den tidigare möjligheten att särskilt utmärka tilltalsnamnet. I officiella sammanhang används därför numera genomgående det först antecknade namnet oberoende av om det är tilltalsnamn eller inte.

I många fall har människor sitt tilltalsnamn som nr två, tre eller kanske fyra i raden av förnamn. Tilltalsnamnet – ofta det enda namn en person identifierar sig med – kommer måhända inte med över huvud taget eller endast i en förkortad form på en utskrift ur datorn, bl. a. beroende på det begränsade utrymmet för namnfältet i datasystemet. Detta kan ofta medföra problem och förväxlingsrisk för den enskilde, t. ex. vid utfärdandet av körkort, upprättandet av sjukhusjournaler m. m.

Denna negativa konsekvens av en i övrigt värdefull rationalisering av folkbokföringen kan alltså f. n. inte elimineras utan kostnad för den drabbade enskilda individen. Patentverket anser det angeläget att denna olägenhet snarast rättas till utan att man avvaktar ställningstagandet till övriga delar av namnlagsutredningens förslag.

Namnslagsutredningens förslag till lösning av denna fråga innebär att byte av ordningsföljden mellan förnamn skall kunna ske genom en enkel anmälan till pastorsämbetet. Förslaget har genomgående tillstyrkts av remissinstanserna, däribland patentverket. Nuvarande ordning torde vara omotiverat komplicerad och borde enligt patentverkets mening kunna ersättas med den ordning som namnslagsutredningen föreslagit. För patentverket betyder den föreslagna ändringen en viss rationalisering. Eftersom det f. n. inte rör sig om mer än ett trettiotal ansökningar per år kan någon verklig besparingseffekt inte beräknas. Det får emellertid antas att denna typ av ärenden blir vanligare framdeles, när konsekvenserna av samhällets datorisering blir kännbarare, och om så blir fallet kommer självfallet patentverkets behov av förstärkta resurser för ärendena att bortfalla.

Hemställan

Åberopande vad ovan anförts föreslår patentverket att till 25 § namnlagen fogas ett andra stycke med bestämmelse som möjliggör att ändring av ordningsföljden mellan flera förnamn skall kunna ske genom en enkel anmälan till pastorsämbetet.

Förslag till ny lydelse av 25 § namnlagen bifogas.¹

I handläggningen av detta ärende har deltagit generaldirektören Borggård, byråcheferna Martinson och Hoff, avdelningsdirektören Schalin (föredragande) samt byrådirektörerna Allbrandt och Bornehäger.

Göran Borggård

Ingrid Schalin

¹ Förslaget har följande lydelse:

Lag om ändring i namnlagen (1963:521) utfärdad den

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 25 § namnlagen (1963:521) skall ha nedan angivna lydelse.

25 § Om synnerliga skäl äro därtill, må efter ansökan hos namnmyndigheten den som förvärvat förnamn i stället för detta erhålla annat förnamn så ock vinna förklaring, att han ej längre skall bära visst förnamn.

Ändring av ordningsföljden mellan två eller flera förnamn, så att tilltalsnamnet kommer först, får ske genom anmälan hos pastorsämbetet.

Den norska namnlagen

Lov av 29. mai 1964 nr. 1 om personnamn.

(Slik lova lyder etter endring ved lov 16. juni 1967 nr. 1, lov 7. februar 1969 nr. 7, lov 19. juni 1969 nr. 54 og lov 8. juni 1979 nr. 39.)

Kap. I. Om slektsnamn.

Slektsnamn til barn.

§ 1.

Har foreldra sams slektsnamn, får barnet dette namnet.

§ 2.

Har foreldra ikkje sams slektsnamn, kan dei eller den som har foreldremakta, velja om barnet skal ha slektsnamnet til faren eller slektsnamnet til mora. Melding om namnevalet skal gjevast til folkeregisteret seinast når barnet fyller seks månader. Har barnet fylt seks månader utan at slik melding er gjeven, får barnet slektsnamnet till mora.

Slektsnamn til adoptivbarn.

§ 3.

Barn som vert adoptert, får slektsnamnet til adoptanten. Når eit ektepar adopterer, og dei ikkje har sams slektsnamn, skal det fastsetjast i løyvet om barnet skal ha namnet til adoptivfaren eller adoptivmora. Vert dei ikkje samde om kva slektsnamn barnet skal ha, får det namnet til adoptivmora.

I adopsjonsløyve kan og fastsetjast at adoptivbarnet skal ha sitt eige slektsnamn framleis.

Slektsnamn til ektemakar.

§ 4.

Dei som skal gifta seg, kan velja om dei vil ta namnet til ein av dei som felles slektsnamn. Dei kan og kvar for seg velja om dei vil halda på det namnet dei hadde før giftarmålet.

Som felles slektsnamn kan likevel ikkje veljast eit namn som er fått med tidlegare giftarmål.

Dei må melda frå til vigselmannen på førehand om kva namn dei ønskjer.

*Slektsnamn etter løve.***Bilaga 6**

§ 5.

Departementet kan etter søknad gje løyve til å skifta slektsnamnet eller å brigda skrivemåten av slektsnamnet.

Kan saka avgjerast ved melding til folkeregisteret etter reglane i § 9 a, kan departementet avvisa saka.

§ 6.

Løyve bør vanlegvis ikkje gjevast til:

1. namn med utanlandsk klang eller skrivemåte,
2. namn som er i bruk til førenamn og som ikkje opphavleg er slektsnamn.
3. historiske, utdøydde eller utanlandske namn, når namnet er vanleg kjent her i riket.
4. namn som kan verka støytande eller vera til ulempe for den som har det.

§ 7.

Vert det søkt om eit namn som høyrer til dei meir vanlege, skal løyve gjevast når ikkje særlege grunnar er imot det.

Vert det søkt om eit namn som ikkje høyrer til dei meir vanlege, kan løyve berre gjevast med samtykke frå dei som alt har namnet til slektsnamn. For barn under 18 år vert samtykke gjeve av den eller dei som har foreldremakta.

For same namnet vert det rekna etter desse føresegnene når eit namn er så likt eit anna i uttale eller skrivemåte at dei lett kan blandast saman. Er eit namn samansett av to eller fleire ord, skal kvart ord reknast for eit særskilt namn.

§ 8.

Løyve skal nektast når det vert søkt om eit namn som har slik likskap som nemnt i § 7 tredje leden med allment kjent firma, varemerke eller anna kjenneteikn som er verna her i riket, eller med allment kjent namn på ei stifting eller eit lag, med løyndenamn (pseudonym), kunstnarnamn, lite vanlege namn på gardsbruk eller andre liknande nemningar, og det kan reknast med at rettkomne interesser lid skade om søkjaren får namnet.

§ 9.

Utan omsyn til føsegnene i §§ 6–8 kan det gjevast løyve i følgjande tilfelle:

1. Når det vert søkt om eit namn som nokon av foreldra eller adoptivforeldra har eller har hatt til slektsnamn, og som ikkje er fatt med giftarmål eller med løyve etter nr. 6 her nedanfor.
2. Når eit stykbarn eller fosterbarn søkjer om slektsnamnet at stykfaren eller

stykmore, eller fosterfaren eller fostermora, og han eller ho har samtykt, såframt namnet ikkje er fått med giftarmål eller med løyve etter nr. 6 her nedanfor.

3. Når kvinne eller mann som er eller har vore gift, søker om å få att det slektsnamnet ho eller han hadde då dei var ugifte, eller eit slektsnamn dei mista då dei sist gifta seg, og når ektemakar søker om at begge skal ha det slektsnamnet ein av dei hadde då dei var ugifte.
4. Når nokon han sjølv eller nokon av foreldra eig og har ått i minst 10 år, eller namnet på eit gardsbruk eller på ein plass som han sjølv eller nokon av foreldra brukar, såframt bruksretten er fastsett for levetid og er nytta i minst 10 år, eller har vore nytta i minst 20 år.
5. Når søkjaren aleine, eller nokon av foreldra eller ektemaken før han, har nytta eit namn som slektsnamn frå før 1. januar 1947.
6. Når det elles vert søkt om eit slektsnamn som søkjaren har ei særleg tilknytning til, og han etterviser at det er viktig for han å få namnet.

Slektsnamn etter melding.

§ 9 a.

Slektsnamn kan endrast ved melding til folkeregisteret:

1. Når namnet høyrer til dei som er nemnde i § 9 nr. 1. I samband med giftarmålet til foreldra kan melding leverast til vigselmannen.
2. Når namnet er slektsnamnet til stykfaren eller stykmora, såframt namnet ikkje er fått med giftarmål eller med løyve etter § 9 nr. 6 og stykfaren eller stykmora har samtykt.
3. Når namnet høyrer til dei som er nemnde i § 9 nr. 3. Melding om å ta att slektsnamnet ein hadde som ugift eller eit slektsnamn ein mista då ein sist gifta seg, kan i samband med skilsmål eller separasjon også gjevast til retten eller fylkesmannen og i samband med nytt giftarmål til vigselmannen. jfr. § 4.
4. Når namnet høyrer til dei meir vanlege og er oppført på liste utarbeidd i departementet over slike namn.
5. Når departementet elles fastset at endring av eit slektsnamn i samsvar med reglane i lova her kan skje ved melding til folkeregisteret.

Namneendring ved melding til folkeregisteret kan berre gjevast ein gong. Elles trengst løyve frå departementet.

Andre måtar å få slektsnamn på.

§ 10.

Slektsnamn som nokon får etter § 3, går og over på ektemake, barn, stykbarn, adoptivbarn og fosterbarn, når barnet er under 18 år, såframt dei har slektsnamnet hans eller hennar.

Slektsnamn som nokon får med løyve eller melding, går over på dei som er nemnde i første leden, berre når dei er særskilt nemnde i løyvet eller meldinga.

I løyve eller melding kan ingen slike takast med som er nemnde i første leden, utan ektemaken har gjeve samtykke for sin part og barn over 12 år for

deira part. Samtykke trengst frå den som har eller er med om å ha foreldremakta og som ikkje får same slektsnamnet med løyvet eller meldinga.

Kap. II. Tap av slektsnamn.

§§ 11–13

(Oppheva ved lov 8. juni 1979 nr. 39.)

Kap. III. Førenamn og mellomnamn.

§ 14.

Seinast når barnet fyller seks månader, skal den eller dei som har foreldremakta gje melding til folkeregisteret i den kommunen der barnet er registrert som busett, om kva førenamn det er valt til barnet. Den som døyper barnet, har plikt til å syta for at slik melding vert send seinast så snart barnet er døypt.

§ 15.

Til førenamn må ikkje veljast:

1. namn som det er fare for kan verta til ulempe for den som har det.
2. namn som er eller har vore i bruk til slektsnamn og ikkje opphavleg er eit førenamn. Departementet kan i særlege høve gjera unntak frå dette forbodet.

§ 16.

Til mellomnamn kan brukast:

1. det slektsnamnet som faren eller mora har eller hadde då han eller ho var ugift og som ikkje er fått med giftarmål, såframt barnet ikkje skal ha dette namnet til slektsnamn,
2. førenamnet åt faren eller mora med ei ending som viser slektsskapen,
3. tidlegare slektsnamn åt adoptivbarnet sjølv, eller det slektsnamnet adoptivfaren eller adoptivmora har eller hadde då han eller ho var ugift og som ikkje er fått med giftarmål, såframt barnet ikkje skal ha dette namnet til slektsnamn,
4. det slektsnamnet som gift mann eller kvinne hadde før giftarmålet, når han eller ho ikkje skal ha dette namnet til slektsnamn.

Melding om mellomnamn etter første leden skal når det gjeld nr. 1 og 2 gjevast med det same førenamn vert meldt. Når det gjeld nr. 3 skal melding gjevast til fylkesmannen før adopsjonsløyve vert gjeve, og når det gjeld nr. 4 til vigselmannen seinast ved vigsla. Elles kan melding gjevast til folkeregisteret.

Vil nokon ha til mellomnamn eit anna namn enn sagt i første leden, kan departementet gje løyve. Men først lyt søkjaren ettervisa at han har særskilt tilknytning til namnet, anten gjennom dei han ættar frå eller på annan måte.

§ 17.

Departementet kan gje løyve til å skifta, brigda eller stryka førenamn eller mellomnamn. Reglane i § 15 gjeld førenamn her med. For mellomnamn gjeld her og reglane i § 16 første leden og tredje leden siste punktum.

Fylkesmannen gjev løyve når nokon i samband med adopsjon vil skifta, brigda eller styrka førenamn eller mellomnamn etter § 16 første leden.

Reglane i § 9 a nr. 5 og § 9 a andre leden gjeld og førenamn og mellomnamn.

Kap. IV. Framgangsmåten for namneskifte o.l. tilbaketaking og domstolsprøving av namneløyve.

§ 18.

Melding om namneskifte eller søknad om namneløyve for nokon som ikkje har fylt 18 år, skal sendast av dei eller den som har foreldremakta, eller desse skal samtykkja i meldinga eller søknaden. Gjeld meldinga eller søknaden eit barn over 12 år, skal barnet sjølv ha samtykt. I særlege tilfelle kan likevel løyve gjevast endå om samtykke etter leden her vantar.

§ 19.

Nektar folkeregisteret eller den som døyper, eller vigselmannen eller fylkesmannen å godta melding om eit namn, eller om skifte, brigde eller stryking av eit namn, eller meiner nokon som ej godteken melding vedkjem, at ho burde vore avvist, kan spørsmålet klagast inn for departementet.

§ 20.

Om namneløyve skal på offentleg kostnad setjast inn melding i Norsk Lysingsblad. Departementet kan likevel la vera å kunngjera løyve til førenamn eller mellomnamn. Kunngjering om løyve til slektsnamn kan og falla bort, når særlege grunnar er for det.

Departementet kan fastsetja at det skal kunngjering til når namn vert teke, skift eller brigda i form av melding. Departementet kan gje føresegner om kunngjeringsmåten.

Departementet kan og gje føresegner om registrering når nokon får, skiftar eller brigdar namn, eller namn vert stroke.

§ 21.

Departementet kan av eige tiltak ta eit namneløyve tilbake når nye opplysningar syner at det ikkje burde vore gjevne. Men dette kan ikkje gjerast når det har gått 3 månader etter kunngjering i samsvar med § 20.

Elles gjeld kap. VI i forvaltningslova om klage og omgjering av vedtak etter denne lova.

§ 22.

Bilaga 6

Meiner nokon at namneretten hans er krenkt av eit løyve eller ei melding etter denne lov, lyt han gjera sin rett gjeldande i søksmål seinast 5 år etter at løyvet eller meldinga vart kunngjort. Det same gjeld etter kunngjering med heimel i § 20 andre leden.

Kap. V. Ymse føresegner.

§ 23.

Ingen må bruka namn som han ikkje har rett til etter denne lov. Heller ikkje må nokon skifta skrivemåte på eit lovleg namn, utan heimel i denne lov.

§ 24.

Kongen kan gjera avtale med framand stat om kva namnerettsreglar i dei to statane som skal gjelda for framande borgarar som bur her i riket og for norske borgarar som bur i utlandet, og om rettsvern her i riket for slektsnamn som er i bruk utanfor riket.

§ 25.

Den som er fødd før lova her tar til å gjelda og ikkje har fått slektsnamn ved fødselen, får til namn:

1. farsnamn som inneheld det einaste eller daglege førenamnet til faren med ei ending som viser slektskapen,
2. det farsnamnet som far eller mor hans har nytta til etternamn,
3. namnet på eit gardsbruk eller ein plass som han sjølv eller nokon av foreldra hans eig og har ått i minst 5 år, eller namnet på eit gardsbruk eller ein plass som han sjølv eller nokon av foreldra hans brukar, såframt bruksretten er fastsett for levetid eller er nytta i minst 20 år.

Er han skrive inn i folkeregisteret med eit slikt namn, får han dette namnet.

§ 26.

Er nokon skriven inn i folkeregisteret med eit slektsnamn, skal det ikkje kunne gjerast gjeldande at han vantar rett til dette namnet, så sant han eller den han utleier namneretten sin frå, var skriven inn i folkeregisteret med namnet før 1. januar 1947.

§ 27.

Har nokon frå før 9. februar 1923 og etter han fylte 18 år brukt eit namn til slektsnamn i 20 år i god tru, utan at nokon har reist sak til å få han frådømd namnet, skal namnet vera hans rette slektsnamn. I dei 20 år skal medreknast den tid namnet er brukt av far hans og etter han av mora eller sysken over 18

år. For ei enkje vert medrekna jamvel den tid då mannen hennar har brukt namnet før dei vart gifte. **Bilaga 6**

(§ 27 nr. 2 er oppheva ved lov 8. juni 1979 nr. 39.)

§ 28.

Kongen kan gje nærare føresegner til iverksetjing av denne lov.

Kap. VI. Ikraftsetjing. Brigde i andre lover. Overgangsføresegner.

§ 29.

Denne lov gjeld frå den tid Kongen fastset, og frå same tid sluttar lov frå 9. februar 1933 om personnamn å gjelda.

Frå ikraftsetjinga skal gjerast desse omskifte i etternemnde lover: ---

§ 30

Desse overgangsføresegnene skal gjelda: ---

Den danska namnlagen

Lov om personnavne

Kapitel 1

Erhvervelse af efternavn

§ 1.

Et barn får ved fødslen forældrenes efternavn, hvis forældrene har samme efternavn.

Stk. 2. Har forældrene ikke samme efternavn, kan de eller den, der har forældremyndigheden, vælge, om barnet skal have det efternavn, faderen eller moderen har ved barnets fødsel. Er dette navn erhvervet på grundlag af ægteskab, kan i stedet vælges det navn, en af forældrene senest har båret, som ikke er erhvervet på grundlag af ægteskab.

Stk. 3. Det efternavn, der vælges efter stk. 2, skal senest 6 måneder efter barnets fødsel anmeldes til ministerialbogen (personregisteret) eller tillægges barnet ved dåb. Sker navngivning ikke inden denne frist, får barnet det efternavn, moderen har ved barnets fødsel.

§ 2.

Et efternavn kan ved anmeldelse til ministerialbogen (personregisteret) ændres til et af følgende navne:

- 1) Et af de navne, der er nævnt i § 1, stk. 2, medmindre navnet er erhvervet på grundlag af ægteskab.
- 2) Et efternavn, som en af forældrene har erhvervet efter barnets fødsel, medmindre navnet er erhvervet på grundlag af ægteskab. Er navnet erhvervet efter § 6, skal den pågældende af forældrene give samtykke.
- 3) Et efternavn, som den pågældende tidligere har båret, medmindre navnet er erhvervet på grundlag af ægteskab.
- 4) Det efternavn, stedfaderen eller stedmoderen bærer, medmindre navnet er erhvervet på grundlag af ægteskab, eller det efternavn, stedfaderen eller stedmoderen senest har båret, som ikke er erhvervet på grundlag af ægteskab. Stedfaderen eller stedmoderen skal samtykke i anmeldelsen.

§ 3.

Ved adoption erhverver adoptivbarnet adoptantens efternavn efter reglerne i § 1. Det kan dog i bevillingen bestemmes, at barnet skal beholde sit eget navn eller bære dette navn i forbindelse med det navn, det får ved adoptionen.

Stk. 2. Ved ophævelse af adoptivforhold bevarer barnet retten til et efternavn, der er erhvervet på grundlag af adoptionen.

§ 4.

Ønsker ægtefæller samme efternavn, kan den ene ægtefælle ved anmeldelse til vielsesmyndigheden med den anden ægtefælles samtykke antage dennes efternavn, medmindre det er erhvervet på grundlag af ægteskab.

Stk. 2. Den, der har antaget et efternavn på grundlag af ægteskab, kan ved anmeldelse til vielsesmyndigheden genantage det efternavn, vedkommende har ved ægteskabets indgåelse, eller det efternavn, vedkommende senest har båret, som ikke er erhvervet på grundlag af ægteskab.

§ 5.

I øvrigt kan forandring af efternavn ske ved navnebevis, der udfærdiges af overøvrigheden.

§ 6.

Navnebevis på et nyt efternavn kan udfærdiges, medmindre

- 1) navnet er forbeholdt efter § 7 og det ikke kan udelukkes, at der er personer her i landet, der er berettiget til navnet,
- 2) navnet er et almindeligt kendt historisk efternavn,
- 3) navnet har en sådan lighed med de navne, der er nævnt under 1) og 2), at forveksling let kan ske,
- 4) navnet er et udenlandsk efternavn, der er almindeligt kendt her i landet,
- 5) navnet ved udtale eller skrivemåde afgjort strider mod dansk sprogbrug,
- 6) navnet er et egentligt fornavn eller
- 7) navnet er upassende eller kan vække anstød.

§ 7.

Forbeholdte navne er:

- 1) navne, der er forbeholdt efter § 7 i lov nr. 140 af 17. maj 1961 om personnavne, og
- 2) efternavne, der tillades ved navnebevis.

Stk. 2. Ved skriftlig anmeldelse til justitsministeriet kan endvidere forbeholdes:

- 1) efternavne, der bæres af personer med bopæl her i landet,
- 2) navne, der udgør eller indgår i et firma, varemærke eller foreningsnavn, der er indregistreret her i landet, og
- 3) kunstnernavne og pseudonymer, der er almindeligt kendt her i landet og anvendes af en person med bopæl her i landet.

§ 8.

Uanset § 6, nr. 1-7, kan navnebevis udfærdiges på:

- 1) et navn, der bæres eller har været båret som efternavn af en af ansøgerens forældre, bedsteforældre eller oldeforældre, medmindre navnet er

Bilaga 7

- erhvervet på grundlag af ægteskab.
- 2) plejefaderens eller plejemoderens efternavn, hvis plejefaderen eller plejemoderen giver samtykke,
 - 3) et efternavn, der indebærer en tilpasning af et fremmedartet efternavn til dansk sprogbrug.
 - 4) et efternavn, som ansøgerens ægtefælle, bedsteforældre, oldeforældre, børn, søskende eller forældres søskende har erhvervet i medfør af § 6, såfremt den pågældende giver samtykke, eller
 - 5) et efternavn, som ansøgeren i øvrigt påviser en ganske særlig tilknytning til.

§ 9.

Navnebevis kan i almindelighed udfærdiges på et efternavn, der består af to navne forbundet med bindestreg, som ansøgeren enkeltvis kan bære som efternavn.

Kapitel 2

Fornavn og mellemnavn

§ 10

Et barn skal tillægges et eller flere fornavne. Som fornavn må ikke vælges et navn, der ikke er et egentligt fornavn, eller som kan blive til ulempe for barnet.

Stk. 2. Fornavn skal senest 6 måneder efter barnets fødsel anmeldes til ministerialbogen (personregisteret) af barnets forældre eller den, der har forældremyndigheden, eller tillægges barnet ved dåb.

Stk. 3. Forandring af fornavn kan ske ved anmeldelse til ministerialbogen (personregisteret).

§ 11.

Et barn kan ved dåb eller til enhver tid ved anmeldelse til ministerialbogen (personregisteret) tillægges et eller flere mellemnavne. Som mellemnavn kan vælges faderens eller moderens mellemnavn eller et navn, barnet kan erhverve som efternavn i medfør af §§ 1–2 og § 8, nr. 1.

Stk. 2. I øvrigt kan overøvrigheden ved navnebevis tillade et mellemnavn, som barnet kan erhverve som efternavn eller har en særlig tilknytning til.

Stk. 3. Et mellemnavn kan bortkastes ved anmeldelse til ministerialbogen (personregisteret).

Stk. 4. Et mellemnavn bortfalder, hvis det erhverves som efternavn.

§ 12.

Forandring af fornavn og mellemnavn kan ske ved adoptionsbevilling, § 10, stk. 1, og § 11 finder tilsvarende anvendelse.

Kapitel 3

Forskellige bestemmelser

§ 13.

Navngivning ved dåb kan uden for de sønderjyske landsdele ske i folkekirken eller i et anerkendt trossamfund.

§ 14.

Förändring af et barns navn kræver samtykke fra barnet, hvis det er fyldt 12 år.

Stk. 2. Overøvrigheden kan ved navnebevis tillade navneforandring, selv om samtykke efter stk. 1 ikke foreligger, hvis særlige grunde taler for det.

§ 15.

Navneforandring, der kan ske ved anmeldelse til ministerialbogen (personregisteret) eller til vielsesmyndigheden, kan også ske ved navnebevis i forbindelse med navneforandring efter §§ 6–9 og § 11, stk. 2.

Stk. 2. Navneforandring efter § 2 og §§ 10–11 for en person, der ikke er tilført ministerialbogen (personregisteret) her i landet, sker ved navnebevis. Det samme gælder for navneforandring efter § 4, såfremt ægteskabet ikke er indgået for dansk myndighed.

§ 16.

Den, der uberettiget benytter et navn, straffes med bøde. Påtale finder kun sted, når en forurettet begærer det, eller hvis almene hensyn kræver det.

Stk. 2. Den, der kan godtgøre, at en anden uberettiget benytter vedkommendes navn eller et navn, der har en sådan lighed hermed, at forveksling let kan ske, kan ved dom få den anden tilpligtet at ophøre med brugen af navnet.

Stk. 3. Overtrædelse af § 10, stk. 2, straffes med bøde.

§ 17.

Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om lovens gennemførelse.

§ 18.

Regeringen kan indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om personnavne, herunder om navnebeskyttelse. Overenskomsten finder anvendelse her i landet efter bekendtgørelse i Lovtidende.

Stk. 2. Justitsministeren kan endvidere fastsætte regler om forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om personnavne, herunder om navnebeskyttelse.

§ 19.

Bilaga 7

Loven træder i kraft den 1 april 1982.

§ 20.

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Det finländska förslaget till lag om släktnamn

Lag om släktnamn

1 kap.

Allmänna stadganden

1 §

Släktnamnsförpliktelse

Envar skall ha släktnamn.

Den som saknar släktnamn är skyldig att antaga sådant. Om antagande av släktnamn gäller i tillämpliga delar vad i 3 kap. stadgas om ändring av släktnamn till nytt släktnamn.

2 §

Barns släktnamn

Barn får vid födelsen det släktnamn som föräldrarna har när barnet födes, såframt föräldrarna har gemensamt släktnamn.

Om föräldrarna inte har gemensamt släktnamn, får barnet det släktnamn som föräldrarna anmäler såsom barnets släktnamn och som någondera av föräldrarna har när anmälan gjordes. Är barnets föräldrar vid barnets födelse gifta med varandra och har de då i sin gemensamma vård ett tidigare fött gemensamt minderårigt barn, får barnet dock vid födseln det släktnamn dess syskon har vid tiden för barnets födelse.

Om föräldrarna inte gör i 2 mom. avsedd anmälan, får barnet det släktnamn som modern har när barnet födes.

Anmälan om barns släktnamn skall i fall som avses i 2 mom. göras hos befolkningsregisterförare när barnet anmäls till befolkningsregister. Om endast den ena föräldern vid denna tidpunkt är vårdnadshavare för barnet, eller om vårdnaden om barnet har anförtrotts annan person, äger denna rätt att ensam besluta, vilkendera föräldrarnas namn barnet får.

3 §

Adoption och släktnamn

När domstolen fastställer adoption av minderårigt barn, får barnet sin adoptivförälders släktnamn eller adoptivföräldrarnas gemensamma släktnamn. Om adoptivföräldrarna inte vid tidpunkten för fastställande av adoption har gemensamt släktnamn, får barnet den förälders släktnamn, som adoptivföräldrarna vid handläggningen av adoptionsärendet anmält till domstolen som barnets släktnamn.

Utän hinder av vad i 1 mom. är stadgat, kan domstolen dock besluta, att barnet behåller sitt eget släktnamn, om detta på grund av barnets ålder, adoptivföräldrarnas önskemål eller andra omständigheter bör anses överensstämma med barnets intressen.

2 kap.

Ändring av släktnamn på grund av familjeförhållanden

4 §

Ändring av makes släktnamn

De som ämnar ingå äktenskap kan då äktenskapet ingås överenskomma om ändring av släktnamn så, att de såsom gemensamt släktnamn antager det släktnamn som någondera av dem senast hade såsom ogift.

Makar som inte vid ingående av äktenskap överenskommit om antagande av gemensamt släktnamn, behåller det släktnamn som de hade när äktenskapet ingicks.

Make som genom äktenskap har erhållit andra makens släktnamn, kan efter äktenskapets upplösning ändra sitt släktnamn genom att taga antingen det släktnamn han senast hade såsom ogift eller det namn han hade när det senaste äktenskapet ingicks.

Som ovan i 1 och 3 mom. åsyftat släktnamn, vilket make senast hade såsom ogift, skall anses även släktnamn, som kommit i stället för sagda namn på grund av ändring av släktnamn enligt 3 kap. denna lag, fastän släktnamnet skulle ha ändrats under äktenskapet.

5 §

Ändring av barns släktnamn till faderns släktnamn

Föräldrar kan överenskomma om ändring av minderårigt barns släktnamn så, att barnet får sin faders släktnamn, om föräldrarna vid barnets födelse inte hade gemensamt släktnamn och faderskapet inte hade blivit fastställt när barnet anmäldes till befolkningsregistret.

Om endast den ena föräldern är vårdnadshavare för barnet eller om vårdnaden om barnet har anförtrots annan person, äger denna rätt att ensam besluta om ändring av barnets släktnamn på sätt i 1 mom. är stadgat.

6 §

Givande av gemensamt släktnamn åt barn till den ena maken

Om den förälder som ensam är vårdnadshavare för minderårigt barn ingår äktenskap med annan än den andra föräldern och de antager gemensamt släktnamn, kan makarna under äktenskapet överenskomma att barnets namn ändras så, att barnet får makarnas släktnamn.

7 §

Anmälan om ändring av släktnamn

Har de som ämnar ingå äktenskap överenskommit om ändring av släktnamn på i 4 § 1 mom. stadgat sätt, skall det gemensamma släktnamnet före vigseln anmälas hos vigselförrättaren.

Barns släktnamn ändras genom att det nya släktnamnet skriftligen anmäls hos vederbörande befolkningsregisterförare för införande i registret. Makes släktnamn ändras med stöd av 4 § 3 mom. genom att namnet på samma sätt skriftligen anmäls hos befolkningsregisterförare.

8 §

Begränsningar av rätten att ändra släktnamn

Har makar inte före vigseln anmält ändring av släktnamn på i 7 § 1 mom. stadgat sätt, kan de inte därefter med stöd av 4 § 1 mom. antaga gemensamt släktnamn.

Barns namn kan sedan faderskap fastställts med stöd av 5 § endast en gång ändras till faderns släktnamn.

Barns namn kan med stöd av 6 § endast en gång ändras till gemensamt släktnamn makar på grund av samma äktenskap antagit.

3 kap.

Ändring av släktnamn till nytt släktnamn

9 §

Förutsättningar för ändring av släktnamn

Släktnamn kan ändras till nytt släktnamn, om sökanden utreder,

1) att användningen av hans nuvarande släktnamn medför olägenhet på grund av namnets främmande ursprung eller av annan orsak; eller

2) att det föreslagna nya släktnamnet tidigare hävdvunnet har burits av hans förfäder och att ändringen av släktnamnet bör anses vara ändamålsenlig; eller

3) att antagande av nytt släktnamn bör anses vara motiverat på grund av förändrade förhållanden eller av andra synnerliga skäl.

10 §

Allmänna hinder för godkännande av nytt släktnamn

Såsom nytt släktnamn kan inte godkännas namn, som är olämpligt eller vars användning eljest kan medföra uppenbar olägenhet.

Såsom nytt släktnamn kan inte utan synnerligt skäl godkännas namn,

1) som till form eller skrivsätt står i strid med språkbruket i landet; eller

2) som är mycket allmänt såsom släktnamn; eller

3) som allmänt används såsom förnamn.

11 §

Skyddade namn och kännetecken

Såsom nytt släktnamn kan inte godkännas namn, vilket enligt vad som är allmänt känt är hävdvunnet i viss inhemsk eller utländsk släkt, såvida inte synnerligt skäl till godkännande föreligger.

Utän synnerligt skäl kan såsom nytt släktnamn inte godkännas namn som kan identifieras med

- 1) stiftelse, förenings eller annat samfunds namn; eller
- 2) registrerad firma eller registrerat varumärke eller annat i näringsverksamhet använt skyddat kännetecken; eller
- 3) konstnärnamn eller signatur, som är allmänt kända.

12 §

Synnerliga skäl för godkännande av nytt släktnamn

Nytt släktnamn, vilket inte uppfyller i 10 § 2 mom. 1 punkten uppställda krav, kan godkännas, om sökanden har ett släktnamn av främmande ursprung och ibruktagande av det nya namnet bör anses ändamålsenligt med beaktande av den utredning som förebringats i saken.

Nytt släktnamn, som inte motsvarar i 10 § 2 mom. och 11 § uppställda krav, kan godkännas,

- 1) om sökanden påvisar, att han eller hans förfäder tidigare lagligen har använt det av sökanden föreslagna nya släktnamnet; eller
- 2) om antagande av det nya släktnamn sökanden föreslår bör anses synnerligen motiverat på grund av förändringar i familjeförhållandena eller därmed jämförbara omständigheter.

13 §

Släktnamnsmyndigheter

Ärenden angående ändring av släktnamn handläggs av länsstyrelsen.

Särskild sakkunnigmyndighet i frågor som gäller lagens tillämpning är nämnden för namnärenden. Angående dess sammansättning, tillsättande och uppgifter stadgas närmare genom förordning.

14 §

Ansökan om ändring av släktnamn

Ansökan om ändring av släktnamn skall göras hos länsstyrelsen i det län där sökanden är införd i befolkningsregistret.

Ansökan skall göras skriftligen. I ansökan skall nämnas de omständigheter som ligger till grund för att ansökan om ändring av släktnamn görs samt det av sökanden föreslagna nya släktnamnet.

15 §

Komplettering av ansökan

Är ansökan om ändring av släktnamn bristfällig, skall sökanden beredas tillfälle att inom skälig tid komplettera sin ansökan.

16 §

Nämndens för namnären den utlåtande och sökandens hörande

Såvida ansökan inte skall hänskjutas till annan myndighet, avvisas utan prövning eller genast avslås, skall länsstyrelsen begära utlåtande av nämnden för namnären den om ändringen av släktnamnet och om det av sökanden föreslagna nya släktnamnet.

Om nämnden för namnären den har ansett att ändringen av släktnamnet inte enligt 9 § kan anses vara motiverad eller att det av sökanden föreslagna nya släktnamnet inte enligt 10–12 §§ kan godkännas, skall länsstyrelsen bereda sökanden tillfälle att inom skäligen tid skriftligen bemöta utlåtandet.

17 §

Kungörande av ansökan

Finner länsstyrelsen, sedan nämnden för namnären den avgivit utlåtande i saken, att hinder för ändring av släktnamn, med beaktande av stadgandena i 9–12 §§ inte föreligger, skall länsstyrelsen på sökandens bekostnad kungöra ansökan i officiella tidningen.

18 §

Framförande av anmärkning

Den som anser att sökanden skulle komma att få nytt släktnamn i strid med stadgandena i 11 § och att ett godkännande av ansökan skulle kränka hans egen rätt, är berättigad att framföra anmärkning med anledning av ansökningen. Anmärkning skall framföras hos den länsstyrelse där ansökan om ändring av släktnamnet är anhängig.

Anmärkning skall framföras skriftligen inom trettio dagar räknat från den dag då ansökningen kungjordes genom publicering i officiella tidningen. Anmärkning som framförs efter utgången av nämnda tid kan dock beaktas, såfram ärendet inte är avgjort.

19 §

Ansökans avgörande och motivering av beslut

Ansökan om ändring av släktnamn skall efter utgången av den i 18 § 2 mom. stadgade tiden utan dröjsmål upptagas till avgörande.

Om ansökningen avslås, skall i beslutet nämnas grunderna för att ändring av släktnamn eller det av sökanden föreslagna nya släktnamnet inte har kunnat godkännas.

20 §

Delgivning av beslut

Länsstyrelsens beslut i ärende angående ändring av släktnamn skall delgivas sökanden samt den som med anledning av ansökningen har framfört i 18 § avsedd anmärkning.

21 §

Bilaga 8

Sökande av ändring

Sökanden samt den som med anledning av ansökningen har framfört i 18 § avsedd anmärkning äger rätt att söka ändring i länsstyrelsens beslut på sätt i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/50) är stadgat.

4 kap.**Förlust av släktnamn**

22 §

Inverkan av upphävande av faderskap på barns släktnamn

Har faderskap genom domstols utslag upphävts, kan domstolen samtidigt besluta, att barnet är skyldigt att antaga i 2 § 3 mom. avsett släktnamn, såvida det inte med tanke på barnets bästa bör anses viktigt att barnet behåller sin rätt till mannens släktnamn.

23 §

Förverkande av släktnamn

Har någon på ansökan erhållit nytt släktnamn och kränker användningen av namnet i väsentligt mån i 11 § avsedd rätt till skyddat namn eller kännetecken, kan innehavaren av namnet eller kännetecknet vid domstol föra talan om att släktnamnet förklaras förverkat.

Talan om förverkande av släktnamn skall väckas inom fem år från den dag då det nya släktnamnet har blivit infört i befolkningsregistret. Den som med stöd av 1 mom. har förklarats förlustig sin rätt till släktnamn är skyldig att återtaga sitt tidigare släktnamn.

5 kap.**Särskilda stadganden**

24 §

Talan för omyndig

I ärenden som angår ändring av minderårigt barns släktnamn i enlighet med 2 och 3 kap. denna lag skall barnet självt höras, om det har fyllt femton år. Barns släktnamn kan inte ändras, om barn som har nått nämnda ålder har meddelat, att det motsätter sig namnändringen. Minderårig, som ämnar ingå äktenskap, äger rätt att själv besluta om ändring av släktnamnet vid ingående av äktenskapet.

I fråga om förande av talan för omyndig i ärenden som avses i 3 kap. denna lag gäller i övrigt vad i 12 kap. 1 § samt 3, 4 och 5 §§ rättegångsbalken är stadgat.

25 §

Bilaga 8

Bemyndigande att utfärda förordning

Närmare stadganden om tillämpningen av denna lag utfärdas genom förordning.

6 kap.

Lagens ikraftträdande och övergångsstadganden

26 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 19

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till

Namnlag

Härigenom föreskrivs följande.

Efternamn

Förvärv av efternamn vid födelsen

1 § Barn förvärvar vid födelsen det efternamn som föräldrarna bär, om dessa har samma efternamn.

Har föräldrarna olika efternamn när barnet föds, förvärvar barnet det av föräldrarnas efternamn som anmäls till pastorsämbetet inom sex månader efter födelsen. Görs inte en sådan anmälan, anses barnet vid födelsen ha förvärvat moderns efternamn.

I stället för namn som avses i första eller andra stycket kan barnet förvärva ett efternamn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift, om detta namn anmäls till pastorsämbetet inom sex månader efter barnets födelse.

Förvärv av efternamn vid adoption

2 § Den som adopteras av makar förvärvar genom adoptionen det efternamn som adoptivföräldrarna bär, om dessa har samma efternamn. Har adoptivföräldrarna olika efternamn, förvärvar barnet genom adoptionen det av adoptivföräldrarnas efternamn som dessa anmäler i adoptionsärendet eller, om något namn inte har anmälts, adoptivmoderns efternamn.

Den som adopteras av en person ensam förvärvar genom adoptionen det efternamn som denne bär. Om en make adopterar den andra makens barn, medför det dock inte någon ändring av barnets efternamn.

Den som adopteras kan genom adoptionen i stället förvärva ett efternamn som en adoptivförälder senast har burit som ogift, om den eller de som adopterar anmäler detta namn i adoptionsärendet.

3 § Domstolen kan i adoptionsärendet besluta att den som adopteras skall behålla det efternamn som han eller hon hade före adoptionen.

Byte till förälders efternamn

4 § Den som vill byta ett efternamn som har förvärvats enligt 1 § till ett annat efternamn som bärs av någon av föräldrarna kan göra detta genom anmälan till pastorsämbetet. Har föräldern förvärvat sitt namn enligt 9 § genom äktenskap med någon annan än den andra föräldern, krävs att maken i detta äktenskap samtycker till namnbytet.

Genom anmälan till pastorsämbetet kan byte även ske till ett efternamn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift.

Den som har bytt efternamn enligt första eller andra stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet byta till ett annat namn som anges i något av dessa stycken.

5 § I fråga om byte av efternamn för ett barn under 18 år krävs att den förälder vars namn barnet bär har samtyckt till namnbytet, om denne inte är vårdnadshavare, eller att domstol har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa.

6 § Bestämmelserna i 4 och 5 §§ tillämpas också då den som har adopterats vill byta ett efternamn som har förvärvats enligt 2 § till ett annat efternamn som bärs av någon av adoptivföräldrarna eller som någon av dem senast har burit som ogift. Detsamma gäller om den som har adopterats har behållit sitt efternamn från tiden före adoptionen och vill byta det till ett efternamn som nyss har angetts.

Byte till fosterförälders efternamn

7 § Ett barn under 18 år, som för fostran och vård stadigvarande har omhändertagits av någon annan än barnets föräldrar, kan genom anmälan till pastorsämbetet byta sitt efternamn till namn som bärs av fosterföräldern eller av fosterföräldrarna eller en av dem, om den eller de vars namn avses samtycker till namnbytet och domstolen har funnit att namnbytet är förenligt med barnets bästa.

Den som har bytt efternamn enligt första stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet återfå ett efternamn som han eller hon har burit tidigare.

Byte till makes efternamn

8 § När äktenskap ingås behåller vardera maken sitt efternamn, om inte anmälan enligt 9 § görs före eller i samband med vigseln.

9 § Vill makar ha samma efternamn, kan en av dem med den andres samtycke genom anmälan till pastorsämbetet byta sitt efternamn till den andra makens efternamn. Görs en sådan anmälan före eller i samband med vigseln, förvärvas namnet vid vigseln.

En make som under äktenskapet har bytt efternamn enligt 10 eller 13 § kan inte därefter byta till den andra makens efternamn enligt första stycket. Byte enligt första stycket kan inte heller avse ett namn som den andra maken har förvärvat genom ett tidigare äktenskap.

Den som har bytt efternamn enligt första stycket kan genom anmälan till pastorsämbetet återfå det efternamn som han eller hon senast har burit som ogift.

Byte till andra efternamn

10 § Den som vill byta sitt efternamn till ett nybildat efternamn eller till ett efternamn som inte kan förvärvas enligt 1–9 §§ kan ansöka om detta hos patent- och registreringsverket. Den som en gång har bytt efternamn efter en sådan ansökan får på nytt byta efternamn på detta sätt endast om det finns särskilda skäl.

11 § Som nybildat efternamn får inte godkännas

1. namn som till bildning, uttal eller stavning har en sådan språklig form att det inte är lämpligt som efternamn här i landet,

2. namn som är i bruk som förnamn, om det inte finns särskilda skäl att namnet ändå skall få bäras som ett nybildat efternamn,
3. dubbelnamn,
4. namn som kan uppfattas som en benämning på järnvägsstationer, postkontor eller liknande och därför kan medföra olägenhet eller i övrigt kan vilseleda allmänheten,
5. namn som kan väcka anstöt, eller
6. namn som kan antas leda till obehag för den som bär det.

12 § Som efternamn, vare sig det är nybildat eller ej, får inte godkännas namn som lätt kan förväxlas med

1. ett efternamn som någon annan enligt lag bär eller har rätt att bära,
2. ett allmänt känt efternamn som har burits av en utdöd släkt,
3. ett allmänt känt utländskt efternamn,
4. någon annans konstnärsnamn eller ett likartat namn som är allmänt känt,
5. en beteckning för en stiftelse, en ideell förening eller någon liknande sammanslutning.
6. någon annans här i riket skyddade firma eller varumärke eller ett annat kännetecken som har inarbetats för någon annan i en näringsverksamhet här i riket, eller
7. ett namn som är ägnat att uppfattas som en titel på någon annans skyddade litterära eller konstnärliga verk, om titeln är egenartad, eller ett namn som kränker någon annans upphovsrätt till ett sådant verk.

Har någon efter ansökan förvärvat ett nybildat efternamn, utgör vad som sägs i första stycket 1 inte hinder för föräldrar, syskon eller syskonbarn att med förvärvarens samtycke erhålla det namnet efter ansökan hos patent- och registreringsverket. Har det förra förvärvet gjorts av flera, fordras samtycke av dem alla.

13 § Utan hinder av 11 eller 12 § kan byte till ett efternamn ske, om det finns synnerliga skäl.

För att byte skall kunna ske till ett efternamn, som sökanden har burit tidigare utan att ha förlorat det enligt 15–18 §§, är det dock tillräckligt om det finns särskilda skäl.

Har den som vill byta efternamn inte fyllt 18 år, kan patent- och registreringsverket uppställa som villkor för namnbytet att domstol har funnit detta vara förenligt med barnets bästa.

Ändring av efternamns genusform

14 § Ändring av ett utländskt efternamns genusform anses inte som byte till annat efternamn. Sådan ändring sker genom anmälan till pastorsämbetet.

Förlust av efternamn

15 § Fastställs det att en man inte är far till ett barn som på grund av faderskapet har förvärvat mannens efternamn eller ett efternamn som mannen har burit, förlorar barnet det efternamnet. I stället förvärvar barnet moderns efternamn vid tiden för barnets födelse. Barnet anses då ha förvärvat det namnet enligt 1 §.

Finns det synnerliga skäl, får domstol tillåta att barnet behåller sitt efternamn. Sådant tillstånd meddelas, om frågan angående faderskapet prövas av domstol, i samband med domen. I annat fall prövas namnfrågan efter särskild ansökan, som skall ha kommit in till domstolen inom en månad efter fastställelsen.

16 § Har någon genom anmälan till pastorsämbetet förvärvat ett efternamn som han eller hon inte har rätt till och är det inte fråga om fall som avses i 15 §, skall domstol på talan av den vars namn sålunda har förvärvats besluta att namnet förloras, om inte synnerliga skäl talar för att namnet får behållas. Den som på detta sätt förlorar sitt namn återfår det efternamn han eller hon hade före anmälan.

17 § Har någon efter ansökan hos patent- och registreringsverket bytt till ett efternamn som han eller hon inte har burit tidigare och uppstår olägenhet för någon annan till följd av sådan risk för förväxling som anges i 12 § första stycket, skall domstol på talan av den andre besluta att den som har erhållit namnet förlorar detta, om inte synnerliga skäl talar för att han eller hon får behålla det. Den som på detta sätt förlorar sitt namn återfår det efternamn han eller hon hade före ansöknings.

18 § Förlorar någon sitt efternamn enligt 15–17 §§ skall domstolen, om talan förs om detta, besluta att också den som genom denne har förvärvat eller i övrigt har rätt att bära namnet förlorar namnet eller rätten att bära det, om inte synnerliga skäl talar mot detta. Detsamma gäller om någon som borde ha förlorat sitt efternamn enligt 15–17 §§ har avlidit.

Förlorar någon sitt efternamn enligt första stycket, skall domstolen med tillämpning av 1–9 §§ fastställa det namn som förvärvas i stället för det som förloras.

Särskilt skydd för egenartade efternamn

19 § Har någon förvärvat ett egenartat efternamn, får ett namn som lätt kan förväxlas med detta användas av någon annan endast om han eller hon enligt denna lag kan åberopa rätt till namnet eller om han eller hon eller släkten av ålder eller annars enligt ortens sed har burit det som tillnamn.

Ingen får obehörigen, till nackdel för den som har förvärvat ett egenartat efternamn, i näringsverksamhet använda en firma, ett varumärke eller ett annat kännetecken som lätt kan förväxlas med namnet. Med firma likställs beteckning för stiftelse, ideell förening eller därmed jämförlig sammanslutning.

Ett efternamn skall anses som egenartat, om det är ägnat att utmärka tillhörigheten till en viss släkt.

20 § Har ett konstnärsnamn eller ett liknande namn blivit allmänt känt och har någon annan en äldre rätt till ett egenartat efternamn med vilket konstnärsnamnet lätt kan förväxlas, måste den andre inom rimlig tid inskrida mot användandet. Annars får konstnärsnamnet användas utan hinder av vad som föreskrivs i 19 §.

Första stycket tillämpas även i fall då ett kännetecken av det slag som anges i 19 § andra stycket har inarbetats och någon annan har en äldre rätt till ett egenartat efternamn med vilket kännetecknet lätt kan förväxlas.

I de fall som avses i första eller andra stycket kan domstol efter vad som är skäligt föreskriva att konstnärnamnet eller kännetecknet får användas endast på ett särskilt sätt.

21 § Talan om fastställelse huruvida en rätt till ett egenartat efternamn består eller inte eller huruvida ett förfarande utgör intrång i en sådan rätt eller inte får prövas av domstol, när det råder ovisshet om förhållandet och ovissheten är till nackdel för den som för talan.

22 § Den som gör intrång i någon annans rätt till ett egenartat efternamn är skyldig att ersätta den andres skada, om han eller hon har insett eller borde ha insett att förfarandet var till nackdel för denne. Vid bedömande om och i vad mån skada har uppstått skall hänsyn tas även till lidande och övriga omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse.

Mellannamn

23 § En make som har förvärvat den andra makens efternamn får framför efternamnet bära ett tidigare efternamn som mellannamn.

Har makar olika efternamn får en av dem, med den andres samtycke, framför sitt efternamn bära den andres efternamn som mellannamn, om inte detta har förvärvats på grund av ett tidigare äktenskap. Rätten för en make att med den andra makens samtycke börja bära dennes efternamn som mellannamn gäller även sedan äktenskapet har upplösts. En efterlevande make får utan samtycke börja bära ett sådant mellannamn.

24 § Den som har adopterats och förvärvat ett efternamn som bärs av adoptivföräldern eller av adoptivföräldrarna eller en av dem får framför detta som mellannamn bära sitt efternamn från tiden före adoptionen.

Om den som adopterats har behållit sitt tidigare efternamn, får han eller hon framför detta som mellannamn bära ett efternamn som bärs av adoptivföräldern eller av adoptivföräldrarna eller en av dem. Om en adoptivförälder förvärvat ett nytt efternamn genom äktenskap med någon annan än den andra adoptivföräldern, krävs att maken i detta äktenskap samtycker till att den som har adopterats bär detta namn som mellannamn.

25 § Den som vill bära ett mellannamn skall anmäla detta till pastorsämbetet. Vill han eller hon inte längre bära detta mellannamn, skall det anmälas till pastorsämbetet.

Förnamn

26 § Varje barn skall ges ett eller flera förnamn, som inom sex månader från födelsen skall anmälas till pastorsämbetet. Förnamn förvärvas genom anmälningen, om hinder inte möter mot att namnet godkänns enligt 30 §.

27 § Den som har förvärvat ett eller flera förnamn kan genom anmälan till pastorsämbetet förvärva ytterligare ett eller flera förnamn. I samband med detta får ett eller flera förnamn strykas. Sådan anmälan får göras endast en gång.

28 § Ändring av ordningsföljden mellan två eller flera förnamn, så att tilltalsnamnet kommer först, kan göras genom anmälan till pastorsämbetet. Genom en sådan anmälan får även stavningen ändras, om inte namnets uttal ändras genom detta.

29 § Tillägg, ändring eller strykning av förnamn kan i andra fall än som avses i 26–28 §§ ske efter ansökan hos patent- och registreringsverket, om det finns särskilda skäl.

30 § Som förnamn får inte godkännas namn som kan väcka anstöt eller kan antas leda till obehag för den som skall bära det eller namn som av någon annan anledning uppenbarligen inte är lämpligt som förnamn.

31 § Den som vill använda ett gårdsnamn, som han eller hon har anknytning till genom släktskap eller äktenskap och som enligt gammal sedvänja är i bruk som tillnamn, kan till pastorsämbetet anmäla gårdsnamnet som särskilt förnamn. Vill han eller hon inte längre använda gårdsnamnet, kan detta anmälas till pastorsämbetet.

Förfarandet i mål och ärenden enligt denna lag

Anmälan till pastorsämbetet

32 § Anmälan till pastorsämbetet görs i den församling där den som anmälningen avser är kyrkobokförd. Är denne inte kyrkobokförd i Sverige, görs anmälningen i den församling där han eller hon vistas eller senast har varit kyrkobokförd. I övriga fall får anmälningen göras till riksskatteverket.

Anmälningen till pastorsämbetet eller riksskatteverket skall göras skriftligen.

Som anmälan till pastorsämbetet anses anmälan som vid vigsel görs om efternamn till vigselförrättaren och vid dop inom svenska kyrkan görs om förnamn till dopförrättaren.

33 § Beslut av pastorsämbetet får överklagas till domkapitlet genom besvär.

Domkapitlets beslut får överklagas till kammarrätten genom besvär.

34 § Beslut av riksskatteverket får överklagas till kammarrätten genom besvär.

Ansökan hos patent- och registreringsverket

35 § Ansökningar hos patent- och registreringsverket skall göras skriftligen. De skall innehålla uppgift om sökandens postadress och om skälen för ansökningen. Till ansökningen skall fogas ett personbevis. Till ansökan om förnamn för den som är född här i landet skall också fogas utdrag ur födelse- och dopboken.

Sökanden skall betala ansökningsavgift. Regeringen bestämmer avgiftens storlek.

36 § Har sökanden inte iakttagit vad som är föreskrivet om en ansökan eller finner patent- och registreringsverket annars att det föreligger hinder för att bifalla ansökningen, skall verket förelägga sökanden att yttra sig eller göra rättelse samt erinra att ansökningen annars kan avskrivas.

Finner verket även efter det att sökanden har yttrat sig att ansökningen inte kan bifallas, skall ansökningen avslås, om det inte finns anledning att förelägga sökanden på nytt.

37 § Är i fall som avses i 10 eller 13 § ansökningshandlingarna fullständiga och finns det inte något hinder för bifall till ansökningen, skall ansökningen kungöras av patent- och registreringsverket i Post- och Inrikes Tidningar, om verket inte finner att ett sådant kungörande skulle sakna betydelse.

När kungörande har skett skall den som vill framställa någon invändning mot ansökningen göra detta skriftligen inom en månad från kungörelsedagen. Sedan denna tid har gått ut, skall verket avgöra ärendet.

38 § Ett slutligt beslut av patent- och registreringsverket får överklagas av sökanden, om beslutet har gått emot honom eller henne. Beslut, som innebär att en ansökan bifalls trots att en invändning har framställts, får överklagas av den som har gjort invändningen. Återkallar denne sin talan får invändningen ändå prövas, om det finns särskilda skäl.

Beslut som avses i första stycket får överklagas till patentbesvärsrätten genom besvär.

39 § Ett slutligt beslut av patentbesvärsrätten får överklagas till regeringsrätten genom besvär. Därvid tillämpas bestämmelserna i 35–37 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291) om besvär över kammarrättens beslut. Patentbesvärsrättens beslut skall innehålla uppgift om att särskilt tillstånd krävs för prövning av besvär till regeringsrätten och om de grunder på vilka sådant tillstånd meddelas.

40 § Har en ansökan om namn bifallits, skall patent- och registreringsverket utfärda namnbevis till sökanden sedan beslutet har vunnit laga kraft.

Förfarandet inför domstol

41 § En ansökan om förklaring att ett namnbyte enligt 5, 7 eller 13 § är förenligt med barnets bästa prövas av den domstol som tar upp frågor om vårdnaden om barnet.

I ärenden enligt första stycket skall domstolen, om det kan ske, höra den vars efternamn barnet bär, om denne inte är vårdnadshavare. Domstolen skall även inhämta yttrande från socialnämnden.

42 § Särskild ansökan enligt 15 § andra stycket prövas av den domstol som tar upp frågor om vårdnaden om barnet eller, om barnet inte står under någons vårdnad, av domstolen i den ort där barnet har sitt hemvist. Finns det inte någon sådan behörig domstol prövas ansökningen av Stockholms tingsrätt.

I ärenden enligt första stycket skall domstolen, om det kan ske, höra den vars efternamn barnet avses få. Är barnet under 18 år skall domstolen även höra modern, om hon inte är vårdnadshavare, samt inhämta yttrande från socialnämnden.

43 § Sådan talan i tvister om efternamn som får föras i särskild rättegång väcks vid domstolen i den ort där den mot vilken talan förs skall svara i tvistemål i allmänhet. Finns det inte någon sådan behörig domstol får talan väckas vid Stockholms tingsrätt.

Talan som avses i 17 § får inte väckas senare än fem år efter det att patent- och registreringsverkets beslut med anledning av en ansökan har vunnit laga kraft. Detsamma gäller talan enligt 18 § mot någon som genom anmälan till pastorsämbetet har förvärvat ett efternamn som någon annan har erhållit efter ansökan hos patent- och registreringsverket.

Särskilda bestämmelser

44 § För den som är under 18 år görs anmälan eller ansökan i mål eller ärenden enligt denna lag av barnets vårdnadshavare. Har barnet fyllt 12 år får sådan anmälan eller ansökan göras utan barnets samtycke endast om barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke på grund av psykisk sjukdom, hämmad förstärkt utveckling eller psykisk abnormitet av annat slag eller på grund av något annat liknande förhållande.

45 § Samtycke till namnbyte som avses i denna lag skall lämnas skriftligen. Har i ett ärende som avses i 5 eller 7 § samtycke lämnats hos domstolen, behövs inte nytt samtycke när anmälan görs till pastorsämbetet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983, då namnlagen (1963:521) skall upphöra att gälla. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrifter som har ersatts av bestämmelser i den nya lagen, tillämpas i stället de nya bestämmelserna.

2. Om inte annat sägs i det följande, tillämpas den nya lagen även i fall då anmälan eller ansökan har gjorts före ikraftträdandet men då ännu inte har slutligt prövats.

3. Förnamn och släktnamn som har förvärvats enligt den gamla lagen anses som förnamn respektive efternamn som har förvärvats enligt den bestämmelse i den nya lagen som gäller för motsvarande fall. Tilläggsnamn som avses i den gamla lagen anses som mellannamn enligt den nya lagen.

4. Om en kvinna, som enligt bestämmelser före den gamla lagen bär sitt eget och en makes efternamn i förening, ingår nytt äktenskap, anses namnen vid tillämpning av den nya lagen som ett efternamn vilket har förvärvats på grund av ett tidigare äktenskap.

5. Bestämmelsen i 12 § 7 tillämpas inte i fall då en ansökan har kommit in till patent- och registreringsverket före den nya lagens ikraftträdande.

6. I fråga om verkan av dom, genom vilken fastställs att en man inte är far till ett barn, tillämpas den gamla lagen i fall då dom i första instans har meddelats före den nya lagens ikraftträdande.

7. Bestämmelsen i 44 § om samtycke av barn över 12 år tillämpas inte i fall då en anmälan eller ansökan har gjorts före den nya lagens ikraftträdande.

Innehåll

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	3
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 3 december 1981	12
1 Inledning	12
2 Allmän motivering	13
2.1 Allmänna utgångspunkter	13
2.2 Makars efternamn	18
2.2.1 Gemensamt efternamn som huvudregel?	18
2.2.2 Rätten att förvärva och behålla den andra makens efternamn	20
2.2.3 Rätten att ta tillbaka ett tidigare efternamn ...	22
2.3 Barns efternamn	23
2.3.1 Förvärv av efternamn vid födelsen	23
2.3.2 Byte till förälders efternamn	27
2.3.3 Adoptivbarns efternamn	30
2.3.4 Fosterbarns efternamn	32
2.4 Mellannamn	34
2.4.1 Mellannamn för makar	34
2.4.2 Mellannamn för barn	36
2.5 Byte till ett nybildat efternamn	38
2.6 Ändring av efternamns stavning m. m.	40
2.6.1 Stavningsändringar	40
2.6.2 Ändring av utländska efternamns genusform ...	41
2.7 Förnamn	42
2.7.1 Förvärv av förnamn	42
2.7.2 Tillägg av förnamn	43
2.7.3 Ändring av förnamn	44
2.7.4 Gårdsnamn	45
2.8 Ikraftträdande m. m.	46
2.9 Kostnader och resursbehov	47
3 Upprättat lagförslag	47
4 Specialmotivering	47
4.1 Efternamn	48
4.2 Mellannamn	66
4.3 Förnamn	68
4.4 Förfarandet i mål och ärenden enligt denna lag	72
5 Hemställan	81
6 Beslut	81
Utdrag av lagrådets protokoll den 29 januari 1982	82
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 4 mars 1982 ...	93
Bilaga 1 Sammanfattning av namnlagsutredningens betänkande .	99

Bilaga 2	Namnlagsutredningens lagförslag	106
Bilaga 3	Sammanställning av remissyttrandena över namnlagsutredningens betänkande	128
	1 Allmänna och sammanfattande synpunkter	129
	2 Makars släktnamn	156
	3 Ogifta sammanboende	172
	4 Barns släktnamn	173
	5 Dubbelnamn och mellannamn	197
	6 Administrativa förvärv av släktnamn och förlust av släktnamn m. m.	205
	7 Metronymikon, patronymikon och gårdsnamn	218
	8 Förnamn	220
	9 Förfarandet enligt namnlagen, m. m.	223
	10 Internationellträttsliga frågor	230
	11 Kostnader	237
	12 Övergångsbestämmelser och ikraftträdande	240
Bilaga 3:1	Svea hovrätts remissyttrande	242
Bilaga 4	Skrivelse från Stockholms domkapitel	282
Bilaga 5	Skrivelse från patent- och registreringsverket	283
Bilaga 6	Den norska namnlagen	285
Bilaga 7	Den danska namnlagen	292
Bilaga 8	Det finländska förslaget till lag om släktnamn	297
Bilaga 9	Lagradsremissens lagförslag	304

